

**«SHARQ» НАШРИЁТ-МАТБАА
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
БОШ ТАХРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ – 2011**

ТЎЛАН НИЗОМ

САЙЛАНМА

УЧ ЖИЛДЛИК

3
ЖИЛД

*Заррин
япроқлар*

«SHARQ» НАШРИЁТ-МАТБАА
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
БОШ ТАХРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ – 2011

УДК 821.512.133

ББК.84(5Ў)6

Н 57

Ўзбек арабиёти

Н 57 Низом, Тўлан.

Сайланма. Уч жилдлик. 3-жилд: Заррин япроқлар.
– Т.: «Sharq», 2011. – 432 б.

Мухтарам китобхон!

Ўзбекистон халқ шоири Тўлан Низом таваллудининг 70 йиллиги муносабати билан нашр этилаётган уч жилдлик сайланмаси учинчи китобига муаллифнинг улғайиш даври – кейинги йилларда ёзилган асарлари, шунингдек, мунаққидларнинг шоир ижоди ҳақидаги кузатувлари ҳамда ўқувчиларидан келган мактуб ва шеърӣй ёзишмалар ҳам киритилди.

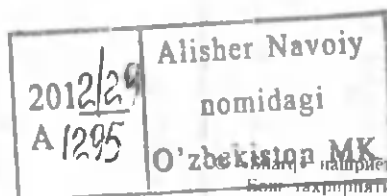
Атоқли шоиримиз ижод оламига марҳамат қилинг. Сиз унда турфа хил ўзига хос бадий манзараларни кўриб, ўзгача гулу райҳонларнинг ёқимли ифोरларидан хушнуд бўласиз, деган умиддамиз.

УДК 821.512.133

ББК.84(5Ў)6

Ю 33858/3
2 қ.

ISBN 978-9943-00-756-7

Ўзбекистон Республикасидаги матбаа акциядорлик компанияси
Беш таҳририяти, 2011.

ШЕЪРААР

ХАЛҚИМГА

Халким, буюр менга юмушларингни,
Амринг адо этай токи жоним бор.
Бошимга олайн ташвишларингни,
Қадок қўлларингни ўпайин такрор.

Менга шон даркормас, шуҳрат керакмас,
Меҳрга зор бўлиб ўсган болангман.
Менга муҳаббат бер, миннат керакмас,
Сенинг армонингман, сенинг нолангман.

Шарафли карзим бор, узмоғим керак,
Сенга фидо бўлсин умрим, ҳаётим.
Сени деб ёнади бу ёнар юрак,
Сенга кўшиқларим, бору бисотим.

Сени деб яшайман, қанча умрим бор,
Ўзинг бор экансан, ўлмаган жонман.
Мени яратгансан, ташаккурим бор,
Бугун мен ҳам битта Ўзбекистонман.

1989 йил

ИСТИҚЛОЛ ҚУЁШИ

Истиқлол қуёши порлайвер, порла,
Ёғдуларга чўмсин жумлаи жаҳон.
Само кенг, бесанок юлдузни чорла,
Ёшариб бормокда Туркистон, Турон.

Сен ки абадийсан, мангусан, мангу,
Фарзандлар калбида ошиёнинг бор.
Ўғлонлар шаштини зафтлаган туйғу,
Сени ато қилган Аллоҳ, – мададкор!

Биз мудом заминни бағрга босиб,
Кунларни улаймиз, лаҳзалар санаб.
Умр дарёсини бўлмайди тўсиб,
Ўзиб бораётир қайси бир жаноб.

Енгил ҳой-ҳаваслар пасаяр охир,
Дусту ошнолар ҳам бўлолмас таянч.
Тарих тан олмаса қанчалар оғир,
Қанчалар аламли, қанчалар аянч?..

Кўк аро мудраган бир парча булут
Қоп-қора чодрин гар ёйса бир дам,
Қанотин қокқанда ёвғир бир бургут
Ёмғирлар сочилиб, топади барҳам.

Юз ювиб покланур она табиат,
Эрка ғунчаларда нозик табассум.
Тенгсиз қўшиқ бошлар олий ҳамият,
Шеърят улғаюр ғамгин ва маъсум.

Умидлар кулади, орзу етилар,
Шодлик қайнаб тошар, киприкларда шам.
Боғлардан боғларга илҳом еталар,
Тонг отар армонин битади қалам:

Амир Темур каби тўлишар авлод,
Ҳақиқат шамшири ёвни тўсадир,
Ўшал кун тирилуր Навоийдек зот,
Тоғлар юксаладир, тоғлар ўсадур.

Дадил қадам ташлаб бораман шодон,
Қаторим мустаҳкам, манзилим олис.
Тўлан Низом номи айтилуր равон,
Кимдир нима деяр, ким билар холис.

Менга аён бўлди энди кўп сирлар,
Дунё ўйинлари турфа, хилма-хил.
Хурликка бегона юраги қирлар,
Элимга эл эмас ҳар қандай баҳил!

Манманлик окибат топади завол,
Бевошлик қилганни жазоси тайин.
Покиза кўнгиллар тўлин ой мисол,
Уларнинг найи соз, оҳангги майин.

Тўккиз йил бошимда Ҳумо парвози,
Тўккиз йил юртимда эрклик шамоли.
Олам қулоғида Ўзбек овози,
Навкирон дилларда миллат камоли!

Мардона яшайман, белимни боғлаб –
Зарра куч бўлай деб Ватан корига.
Истиклол қуёши ёниб, чарақлаб
Мени чорлаб турар ихтиёрига.

Майлига вужудим аланга олсин,
Чўғланиб-чўғланиб, ёшлансин кўзим,
Шул сўзим одамлар ёдида қолсин:
Мустакил халқ билан яшайман ўзим.

Истиклол қуёши порлайвер, порла,
Ёғдуларга чўмсин жумлаи жаҳон!
Само кенг, бесанок юлдузни чорла,
Ёшариб бормоқда Туркистон, Турон!

2000 йил, август

ЯНГИ ШЕЪР МУБОРАК

Бу оқшом тинчим йўқ, жонда роҳат йўқ,
Илҳом тезлаб келур, сира токат йўқ,
Юрак учай дейди, учар қанот йўқ,
Ҳали унга ном йўқ, ҳали бир от йўқ,
Янги шеър муборак, азиз ўқувчим!

Мен топиб келтирдим уни тоғлардан
Баланд чўккилардан, шўҳ булоқлардан,
Қувалаб ушладим не-не боғлардан,

Ясатдим, безатдим кўп кийноклардан,
Янги шеър муборак, азиз ўқувчим!

Асрий ҳарсангларни янчиб ташладим,
Кар, соков тошларга тил бағишладим,
Ғунчалар япроғин лабда тишладим,
Нозик капалаклар билан ишладим,
Янги шеър муборак, азиз ўқувчим!

Денгизлар мавжидан олдим тўлғокни,
Тўлқинлар пишкириб бузди кирғокни,
Дарёлар билмайди мендек уйғокни,
Фикр ғолиб келди, тикди байроқни,
Янги шеър муборак, азиз ўқувчим!

Улуғ Навоийдан мен мадад олдим,
Бобурни ўқидим, мен журъат олдим,
Оташин Чўлпондан мен шиддат олдим,
Халқни куйламоққа мен мандат олдим,
Янги шеър муборак, азиз ўқувчим!

Отам Низом чолнинг хирмонлари – у,
Онам – Ўғилбиби армонлари – у,
Бевафо севгимнинг хижронлари – у,
Ўзбекнинг ерию осмонлари – у,
Янги шеър муборак, азиз ўқувчим!

У булбул сингари, қирк нағмаси бор,
Қалдирғоч мисоли ҳалол, беозор,
Коинот остида мағрур бургутвор,
Лек сенга талпинур, сенга интизор,
Янги шеър муборак, азиз ўқувчим!

Мен уни яратдим, йўқдан бор қилдим,
Жумлаи жаҳонни харидор қилдим –
Аланга ишқимни барқарор қилдим.
Менга ёр бўлганга уни ёр қилдим,
Янги шеър муборак, азиз ўқувчим!

Тонг отди, яркираб турди куёшим,
Ёруғ кунга етди тош ёрар бошим,
Чин дўстим, суянчим, танҳо сирдошим,
Қўлдошим, йўлдошим, буюк бардошим –
Янги шеър муборак, азиз ўқувчим!

*2007 йил 14 июнь,
Андижон.*

ИККИ ОКИН ДАРЁ

Куёшдан йўғрилиб, тоғларга тушар,
Тоғлардан эврилиб, боғларга тушар,
Боғлардан ўргилиб, ер узра жўшар,
Ўлим не, билмайди, абадий яшар –
Икки окин дарё – Аму билан Сир,
Бириси Навоий, бириси Бобур.

Шундай ирмоқчалар найлар чаладур,
Найлар наволари кўнгил оладур,
Кўнгил зарбларига юрак калъадур,
Юрак тўлқинлари тўлиб келадур –
Икки окин дарё – Аму билан Сир,
Бириси Навоий, бириси Бобур.

Улар ҳам чекарлар, оналар йиғлар,
Оналар йиғласа, болалар йиғлар,
Тошлар қўйнидаги лолалар йиғлар,
Саҳролар йиғлайди, далалар йиғлар:
Икки окин дарё – Аму билан Сир,
Бириси Навоий, бириси Бобур.

Асрий армонларнинг силсиласи бу,
Наинки силсила, оқ шуъласи бу,
Тегина онанинг зўр алласи бу,
Соҳибқирон Темур ашуласи бу,
Икки окин дарё – Аму билан Сир,
Бириси Навоий, бириси Бобур.

Тўлғониб оқарлар, борар жойи – Халк,
Мангу қароргоҳи ва саройи – Халк,
Шул сабаб, туркийлар бир кирови Халк,
Башарият кўрки, Шарк чиройи – Халк,
Икки оқин дарё – Аму билан Сир,
Бириси Навоий, бириси Бобур.

Олам ҳаритасин қоқ ўртасида,
Бу хил дарёлар йўқ бирортасида,
Сиз, айтинг, кимлар бор ер китъасида –
Бизнинг боболарнинг мартабасида!
Икки оқин дарё – Аму билан Сир,
Бириси Навоий, бириси Бобур.

Бири Фарход янглиғ гоҳо шиддаткор,
Гоҳида Лайливаш, гоҳо Мажнунвор,
Бири Андижон деб ўтар бетакрор,
Бу қандай тақдирот, қандай сир-асрор,
Икки оқин дарё – Аму билан Сир,
Бириси Навоий, бириси Бобур.

Бу шундай ғаройиб тақдир шеваси,
Тилни тил, элни эл қилган меваси,
Туркистон, Турондир Ватан кемаси,
Наслимиз қайғулар, ғамлар емасин,
Икки оқин дарё – Аму билан Сир,
Бириси Навоий, бириси Бобур.

Мен эса улардан бир томчи, холос,
Шеърим қўлимдаги бир камчи, холос,
Ҳақ гапни айтувчи каломчи, холос,
Тўлан Низом Сизга илҳомчи, холос,
Икки оқин дарё – Аму билан Сир,
Бириси Навоий, бириси Бобур.

2005 йил

МЕНИНГ ИШИМ

Менинг ишим недур ўзим сезаман:
Соғ қалбимни ўзим ҳар кун тиламан.
Оқ қоғоз бетига сўзлар тизаман,
Дам нимадир, тун бўйи иш қиламан –
Мен Ватаним юрагини чизаман.

Чеккада улғайган бир бўз боламан,
Ёзганим ўхшамас биров хатиға,
Кимдир назар солар, ўйлаб қоламан,
Ярим кеча йиғлаб қоғоз бетига
Мен халкимнинг суратини соламан.

Ғафлат мени сўраб келса мабодо,
Шеърларимга беркинаман оҳиста,
Тополмайин ортга қайтар у аста,
Рухим ўлкам бўйлаб эсган шаббода,
Куёш каби абадийман дунёда.

1992 йил

ДЎСТ

Қанот боғлаб бугун учмоққа шайман,
Торликда чарх урган қушга ўхшайман,
Ҳақ дебон сайрайман, ҳақ деб қакшайман,
Илҳомим фаввора, шундок яшайман,
Фавворалар ичра фаввораман, дўст.

Манзилга интилдим, ета олмадим,
Ё, бошни олибон кета олмадим,
Юракка борини бита олмадим,
Довонлар бор хали, ўта олмадим,
Оворалар ичра овораман, дўст.

Халқимга айтмаган сирим қолмади,
Сиғиниб бормаган ерим қолмади,

Фарёд кўтармаган шеърим қолмади,
Бошимни силарга пирим қолмади,
Ошкоралар ичра ошкораман, дўст.

Тош кесмок истайман, кучим етмайди,
Тақдирни бузмокка ўчим етмайди,
Коинот бўйига бичим етмайди,
Дунё ишларига ечим етмайди,
Бечоралар ичра бечораман, дўст.

Темурий миллатим, наслим барқарор,
Саҳролар тилсизу тоғлар пурвикор,
Тоғлар чўққисида бургутларим бор,
Тарих майдонида кўп туркий минор,
Миноралар ичра минораман, дўст.

Куёш чарақлайди, ойлар тўлади,
Оппок тонг юлдузи – Чўлпон бўлади,
Улуғбек жадвали кўкда кулади,
Сайёралар ўлса, олам ўлади,
Сайёралар ичра сайёраман, дўст.

1990 йил

МУХЛИСЛАРИМГА

Мен Сизга муносиб шеър битолмадим,
Қанча уринмайин, куйиб ёнмайин?
Қаламни ташлабон ё кетолмадим,
Шоирлик нимадир, ёздим тинмайин.

Минг афсус, минг аттанг, кўнглингиз аро
Шодликни барқарор этолмадим мен.
Аммо сизни дедим, Сиздан мутлақо
Узоққа-йирокка кетолмадим мен.

Меҳрингиз туфайли, ишқингиз боис,
Тарк этдим, ғафлаткаш уйқуларимни.

Кўзёшим кўксимга тушди юз фоиз,
Қайғулар забт этди кулгуларимни.

Фарёдим чирмашди кўкнинг тоғига,
Парвозим шаштидан пасайди тоғлар.
Юрак томчилади қоғоз окига,
Бирок етмок оғир сизга, ўртоқлар!?

Кунларни тунларга, йилга ойларни,
Қонли сатрларим билан улайман.
Ҳақкингиз бор менда Сиздек бойларнинг,
Қарзим бор, қарзим бор, бир кун тўлайман!

Дўстлар, қалбингизга кирмок истайман,
Дўстлар, сафингизда юрмок истайман!

2006 йил, сентябрь

ТЕНГҚУР БИР ШОИРГА

Бир шоир пинҳона менга тош отди,
Ғаразгўй сатрининг қатига солиб.
Пичинги пичоқдай кўкракка ботди,
Илҳом парилари кетди уёлиб.

Тирилган илондай тўлғониб нимжон,
Жисмимга захрини қуймок истар у.
Чунки, ул худбинрок, беор, бедармон –
Қалбидан овлоққа қочган соф туйғу.

Бир бокқа сиғмасму иккита булбул,
Бир кафасда сайрар икки каклик чин.
Ёмонми бўлса гар бургут икки хил,
Тоғда учмайдими иккита лочин.

Ҳар гул турли рангда, ҳар кўнгил ўзга,
Ҳар кимда ўзгача армон ва ният.

Дунё-ку гуно-гун ҳар битта кўзга,
Биз уни талашсак, қанчалар уят...

Менинг йўлим узок куёшга элтар,
Ул юрган сўкмокка солмайман назар.
Шеърият қарвони абадий ўтар,
Ким унинг қангида қолур, алҳазар?

Яхши томонимни англаманг унга,
Тафаккур олами бўлмасин бежон.
Гарчи у шодланса, қувонса шунга –
Майли дўстлар, мени айлангиз яксон.

Мен асло ўқинмай, ўйиб кўзимни,
Ҳақни-да битурман, бурчимни оқлаб.
Вақт келур, авлодим қай бир сўзимни
Ул ёмон кўзлардан қоларлар сақлаб?!

1992 йил

ОТАМ, ОНАМ

Онам берди менга бу митти жонни,
Отам ато қилди чексиз жаҳонни.
Онам берди туйғу, беғубор кўнгил,
Отам деди: «Сен бўл халқингга ўғил!»

Онам гул тутказди ёрингга бер, деб,
Отам кетмон чопди менинг камим еб.
Онам силаб чиқди тунлар бошимни,
Отам ҳалол топди нону ошимни.

Онам меҳр берди, шафқат ўргатди,
Отам виждон берди, ҳиммат ўргатди.
Онам раво кўрди гул-боғлар ичин,
Отам менга берди дарёлар қучин.

Онам аяб кутди мени ҳар куни,
Отам кўтар деди тоғлар юкини.
Онам дoston берди, ўтли шеър берди,
Отам Ўзбекистон деган Ер берди.

1999 йил, 26 август

АНДИЖОНГА КЕЛИНГ

Боболаримдан қолган бобо юртим,
Момоларимдан қолган момо юртим,
Кўнгли юксак осмон, хуш ҳаво юртим,
Менга Худо айлаган ато юртим –
Андижонга келинг, жон Андижонга.

Бунда орзу бўлиб тонглар отади,
Саҳарлар элини иш уйғотади,
Қорадарё мавжига ой ботади,
Адирлари Бобурни ўйлаб ётади –
Андижонга келинг, жон Андижонга.

Тупроғи ёғдуга, нурга йўғрилган,
Дехқончилик илми белда тугулган,
Пахта устозлари шунда туғилган,
Аммо Чўлпонлари бевақт бўғилган...
Андижонга келинг, жон Андижонга.

Фидокор жонлар кўп, чин инсонлар кўп,
Жаннатдай бекам-кўст дастурхонлар кўп.
Сизга гул тутувчи меҳрибонлар кўп –
Мард ўғлонлар кўп, ҳам жононлар кўп –
Андижонга келинг, жон Андижонга.

Сизни меҳмон қилсак, кўркам жойлар бор,
Таблада тулпорлар, бедов тойлар бор.
Чакноқ юлдузлар бор, тўлин ойлар бор,
Тилга булбул қўнган Турсунойлар бор,
Андижонга келинг, жон Андижонга.

Хурмат-иззат бунда ор-номус кадар,
Оналар азизу чоллар мўътабар,
Бели боғлик эл бу, сўзида шакар,
Феъли сал ўткиррок, Бобурга ўхшар –
Андижонга келинг, жон Андижонга.

«Чўнтак» деган жойи зўр Асака боғин,
Доим палов тайёр, ўчмас ўчоғи.
Биларсиз Шаҳрихон машҳур пичоғин,
Кўринг Кампирровот сўлим кучоғин –
Андижонга келинг, жон Андижонга.

Бир ёнда Наманган, бир ён Фарғона,
Уч оғайни ботир, учта мардона.
Уч пахлавон битта, бирдир пешона,
Истиқлол тахтига олтин остона –
Андижонга келинг, жон Андижонга.

Бу элнинг мақсади – армонлари мўл,
Тоза виждон янглиғ хирмонлари мўл.
Пахталари мўлдир, ҳам донлари мўл,
Баркаш ойга монанд ок нонлари мўл,
Андижонга келинг, жон Андижонга.

Бобур ўсган ерга гар сиғинсангиз,
Нодира шеърини сиз соғинсангиз.
Оташин Чўлпонни агар билсангиз,
Тўлан Низомни ҳам кўзга илсангиз –
Андижонга келинг, жон Андижонга¹.

1997 йил

2012 29 A 12 95	Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston MK
--------------------	--

¹ Ушбу шеър Андижон вилояти пахтакорларининг меҳнат ғалабасига бағишланган.
1994 йил 27 октябрдаги республика ойнаи жаҳони курсатувида ўқилган.

ЯНА КУЗ ҲАКИДА

Сомон ранг либосда толлар, чинорлар,
Қоматдор тераклар барги заъфарон.
Тутзорлар, ўтзорлар, чакалакзорлар –
Шипшийдам, мунғайиб кўринар ҳайрон.

Кўкка чаноклардан пахта учгандай,
Оҳиста сузади оппок булутлар.
Турналар шошади олам кўчгандай,
Бош узра ўрлайди мағрур бургутлар.

Чах-чахларга тўлар чеки йўк само,
Қушлар овозидан хурсанд болалар.
Қанчалар сеҳрли, бу, табиат – момо!
Шунчалар нозга бой Она – далалар!

Юрак кучга тўлар, кайнайди ҳавас,
Сочдаги оқлар ҳам кўпаяр, зотан,
Интилиб бораман мудом басма-бас,
Мен эса қарийман, ёшарар Ватан!

ШОҲИМАРДОНДА БИР ОҚШОМ

Баланд тоғлар ойдинда
Бир салобат тўқади.
Тоғ дарёси шовуллаб
Сукут чокин сўқади.
Кўк қўйнида Зухролар
Имо билан сўзлашар.
Какликлар қояларда
Дард айтишар, бўзлашар.
Тоғ ортига чўккалаб
Парда тутди ярим ой.
Мудраб ётган гул-боғлар
Кўрсатмас энди чирой.
Ер ҳансирар хотиржам,

Факат бир сой кўркувда.
Кўк ўпар чўнг чўккилар –
Қордай оппок паркувда.
Факат ўйда-ташвишда
Термуламан мен ёлғиз.
Умрим ўтар, эртага –
Қолурми мендан бир сўз.
Элимга не килолдим,
Яхшилиқ айладимми.
Ҳар юмушда бошчи, деб
Виждонни сайладимми.
Қайси шеърим ўлкаминг
Қай дардига ярайди.
Қай сўзим, қайтишимга
Халқим не, деб қарайди.
Қолган йиллар етарми
Ниятим сўйламокка.
Мос келарми соғлигим
Меҳнатга, ўйламокка.
Қоғозга тушди бу дард,
Шоҳимардон кечаси.
Тонг ёриди, дарчадан
Кўринди тоғ арчаси.
У менинг кўзларимга
Кўринди бардош бўлиб.
Оламга ёғду сочди –
Қуёш оловга тўлиб.

Ҳавасим келди шунда,
Зўр қудрат бор ўшанда.

1996 йил

АСКИЯ

*Машиҳур аскиячи Абдулҳай Маҳсум 75 ёшга
тўлганда ёзилган.*

I

Катта майдон эди, катта боғ эди,
Ҳалойиқ тўлкини сиғмасди ерга.
Эл хайратда, вақти чоғ эди,
Ҳайрон бўлиб колдим нима ҳам дерга.

Қани ҳозир бўлсам мен Ғафур Ғулом,
Ёки Юсуф Қизик, ё Охун Қизик.
Абдулҳай Маҳсуми деёлмасди «лом»,
Мот қилиб қўярдим тилини кисиб.

Аския авжланди, кулгу мавжланди,
Қўкка қанотланар ўткир қаҳқаҳа.
Юраклар шодланди, диллар ғавсланди,
Бунчалар топқирми Маҳсум шунақа!

Қай шоир эришган бундай ёрлиққа,
Унга хўп тасанно айтганмикан эл.
«Гур-гур» кулгу сиғмас гўё борлиққа –
Бўрон кўзғолгандай, ё келгандай сел.

II

Агар Сиз ўзбекни севар бўлсангиз,
Сўзини сўзлашга чевар бўлсангиз,
Лутфу назокатин аъло билсангиз,
Навойи лафзини обод килсангиз,
Абдулҳай Маҳсумни кўтаринг бошга!

Агар Сиз севсангиз Ўзбекистонни,
Кўзингиз хуш кўрса кўм-кўк осмонни,
Юксалсин десангиз оппоқ хирмонни,
Олкишлай билсангиз асил деҳқонни,
Абдулҳай Маҳсумни кўтаринг бошга!

Чехралар куёши – кулгу, табассум –
Қаҳқаҳа ғафлатга қилса деб ҳукм,
Сира тарк этмасин бизни бахт бир зум –
Десангиз, кулоққа айтаман ўзим:
Абдулхай Маҳсумни кўтаринг бошга!

Аския қилганда Маҳсум акамиз,
Кулгудан бўртади томир чеккамиз,
Биқинга туртамиз, ёнга тегамиз,
Кўзёшдан киприкни буклаб эгамиз,
Абдулхай Маҳсумни кўтаринг бошга!

Хусанбой аския ипин тортади,
Ғулом Рўзибоев эшиб кетади,
Пайров калаваси яна ортади –
Қорасувдан Қўкон бориб етади,
Абдулхай Маҳсумни кўтаринг бошга!

Ҳасанбой дегани «бедаво» чикди,
Санъат оламида сас-садо чикди,
Маҳсумга муносиб ҳам доно чикди,
Қўнгиллар тоғланди, бир Ҳумо чикди,
Абдулхай Маҳсумни кўтаринг бошга!

Халкимни кулдирган, ёвни куйдирган,
Турон, Туркистонни суйган, суйдирган,
Рақибга «чап» берган, «кийган», «кийдирган»,
Кулгу тоғларини уйган, уйдурган,
Абдулхай Маҳсумни кўтаринг бошга!

Демак, Сиз уқтингиз гапим барига,
Агар етмасангиз устоз кадрига,
Уни чўмилтириб гуллар атрига –
Яшириб қўяман шеърим сатрига,
Абдулхай Маҳсумни кўтаринг бошга!

*1997 йил, август,
Андижон.*

АБДУЛҲАЙ МАҲСУМ

(Марсия)

Бир умр ҳаммани кулдириб ўтди,
Ҳаммага зўр қувонч бахш эта олди.
Тақдирда бори шу – охирга етди,
Минган чорс тулпори чарчади, толди.

У шундай яшади – покиза, тоза,
Элу юрт шаънини сарбаланд этди.
Бир умр ҳаммани кулдирди роса,
Охири – ҳаммани йиғлатиб кетди.

1999 йил, 6 апрель,
Қарасув.

БИР ТЎКИН БОҒ ЭДИ ...

Устоз шоир Шухрат хотирасига

Қирк йил бурун Шошда бир боғ бор эди диловор,
Қучоғи осмон эди, ҳиммати чексиз кенглик.
Армонли Инсон эди, шоир эди беғубор,
Дунёда бўлсин дерди – адолат, дўстлик, тенглик.

Бу боғда турли мева саралари бор эди,
Булбуллар сайрок эди, қушлари шўх-шўх эди.
Дастурхонда кимлар ҳам нозу неъматдан еди,
Халққа берган улушдан боғбон кўнгли тўк эди.

Аммо унга маломат кесаклари отилди,
Пайхон бўлди ям-яшил ўсиб турган майсалар.
Бунда туз ичганларнинг қай бирлари сотилди,
Инонмайман уларга бугун нима десалар.

Боғбоним ўтиб кетди, боғи қолди ҳувуллаб,
Азиз руҳи сарбаланд – юксаклардан термулар.
Дарахтларни тебратар шаббодалар ҳувуллаб,
Тилда қотган сирларни само билар, ер билар.

Кўп меҳмон қилган эдим Бобурий Андижонда,
Шаҳрихонда ё Бўзда ё Сулаймон тоғида.

Бугун иззат-икроми гупирар тоза конда.
Меҳрига тўёлмадик аммо тирик чоғида.

Жаннатда топган бўлсин энг азиз одамларин –
Мунис онаи зорин, падари бузрукворин.
Кўрсин буюк пирларин – энг улуғ ҳамдамларин –
Ойбегу Ғафур Ғулом ҳам Абдулла Қаҳҳорин.

Шоир дафтари очик, сатрлар жимиллайди,
Китоблар қатлам-қатлам, хонада абадийлик.
Лаҳзалар тўхтаб қолган, йиллар ҳам имиллайди,
Меҳрибон устоз кани, тақдирга нима дейлик?..

Турсуной она сокин, сочларида оппок нур,
Азамат ўғилларга, кизларга кўяр кифтин,
«Олтин зангламас» дейди, яшанглар тетик, масрур –
Юраклари кўтарар «Кавказ шеърларин¹» тафтин.

Бир дам ўйланиб қолдим, ёдимга тушди мана,
Устоздан битта мактуб келтирганди Мухаммад².
«Тўлан, сени мен бугун соғиниб кетдим яна,
Элликка кирдингми-а, Худойим берсин омад».

Дўстим кўзга ёш олиб, сўйлаб берди қолганин,
Ҳамон кўзим олдида Шухрат домла барҳаёт,
Ундан-да юккан ижод қалбимда ўт олганин,
Аланга яллиғини кўриб қўйсин одамзод.

Душман эса рашк қилсин, қувонсин дўст бўлса гар,
Қўлларимда қилпирар шеъриятнинг байроғи –
Чунки менга муаллим – доно эди мухтасар,
Шул боис йиғи бўлур эртагимнинг адоғи.

Қирк йил бурун Шошда бир боғ бор эди диловор,
Қучоғи осмон эди, ҳиммати чексиз кенглик.
Армонли Инсон эди, шоир эди беғубор,
Дунёда бўлсин дерди – адолат, дўстлик, тенглик!

1997 йил, октябрь.

¹ Ўзбекистон халқ ётувчиси Мухаммад Али.

² Шоирнинг машҳур «Кавказ дафтари» шеърлар туркуми.

ҚИШ

(Болаларга)

Адирларни қор босди,
Ҳарсангларга муз осди.
Тун тарқади, тонг отди,
Олам окликка ботди.
Тўхтаб қолди шўҳ шамол,
Тоғ бошида ок рўмол.
Томлар, ҳовлилар оппок,
Терак учи ой балдок.
Сойлар қаймоқ ялайди,
Осмон қорни элайди,
Кампир сандал ўрайди,
Чоли қорни қурайди.
Қор нега ок, нечун ок?
Жавобсиз қолур сўроқ.
Яқин қолди гулбаҳор,
Хайқириши жанговор.
Қиш эканми кўп қўрқок?
Кўтарди-ку ок байроқ!..

*1998 йил 17 февраль,
Чимён.*

ЙЎҚЛОВ

*Абадият оралаб
Ўшга қачон етамиз.*

Шавкат Раҳмон.

Бетоблигинг эшитдим...
Боролмадим ўшал он.
Зор бўлибсан сўзимга,
Эҳ, кутибсан ҳар замон...
Сўнг шамолдек югурдим,

Ўйларимда ғалаён...
Жисмим аро кўзғолиб,
Қайнаб чикди пушаймон:
Топдим деганда охир,
Тонг юлдузи – Чўлпонни?..
Нахот, йўқотиб қўйдим,
Энди, Шавкат Раҳмонни?..

Зориллаб Ўшга ўтдим;
Кишки тоғлар хўмрайиб,
Оқбурасой шошилиб,
Минг бор буралиб, койиб,
Ҳар бир арча кўк кийиб,
Ирмоқчалар соч ёйиб,
Булут ерга энкайиб,
Йиғлади тўйиб-тўйиб:
Топдим деганда охир,
Тонг юлдузи – Чўлпонни?..
Нахот, йўқотиб қўйдим,
Энди, Шавкат Раҳмонни?..

Қўмсаб ётар экан тор,
Қинғир-қийшиқ тол кўча.
Букчайган бир кайрағоч,
Саннай бошлади пича,
Тош деворлар эзилди,
Бу кандайин зўр куч-а!
Титраб овозим чикди –
Шу алфоз кимни куч-а:
Топдим деганда охир,
Тонг юлдузи – Чўлпонни?..
Нахот, йўқотиб қўйдим,
Энди, Шавкат Раҳмонни?..

Кўнгил овлаб, талпиниб
Бордим кадим Қубога,
Ал-Фарғоний кўз очган
Энг табаррук маъвога.

Шокир Ҳакимий қани?..
Кетмиш ростгўй дунёга...
Тиловат қилиб, айтдим
Ул шоири муллога:
Топдим деганда охир,
Тонг юлдузи – Чўлпонни?
Нахот, йўқотиб кўйдим,
Энди, Шавкат Раҳмонни?..

Бирга эдик қай бир дам...
Мингбулокнинг четида –
Қорадарё ҳам Норин
Ўйнаб келиб бирлашар,
Икки дарё топишару
Ўпишару, сирлашар,
Сўнг Сайхунга айланиб
Чўллар ошар, кир ошар –
Аёвсиз тўлқинлари
Эслатиб баҳрим тешар:
Топдим деганда, охир,
Тонг юлдузи – Чўлпонни?..
Нахот, йўқотиб кўйдим,
Энди, Шавкат Раҳмонни?..

Ахтариб борсаммикан
Тенгқур Усмон Азимни,
Хуршид Давронни кўрсам,
Тинглармикан арзимни?
Азим Суюн хол сўраб,
Билиб олур розимни!?
Хотирамга тушганда
Тутолмайман ўзимни:
Топдим деганда, охир,
Тонг юлдузи – Чўлпонни?..
Нахот, йўқотиб кўйдим,
Энди, Шавкат Раҳмонни?..

Ай, фидойи шоирлар,
Бир-биримизга жонмиз.
Огоҳ бўлинг Умрдан,
Шеърятга меҳмонмиз...
Бошимиз тошдан бўлсин,
Бир миллатга ўғлонмиз.
Фарзанд доғини чеккан
Мушфик Ўзбекистонмиз:
Топдим деганда, охир,
Тонг юлдузи — Чўлпонни...
Наҳот, йўқотиб қўйдим,
Энди, Шавкат Раҳмонни?..

Қайтиб келиб уйимга,
Хонамга кўмиламан,
Ўтли илҳом сихига
Юрагимни иламан.
Шавкат Раҳмон сингари
Шоирлигим қиламан!
Шоир қисмати нима?
Ўзим яхши биламан:
Топдим деганда, охир,
Тонг юлдузи — Чўлпонни?..
Наҳот, йўқотиб қўйдим,
Энди, Шавкат Раҳмонни?..

*1998 йил 3 январь,
Бўз.*

БЎЗЛИК АЁЛЛАР

Баланд экан шахтингиз,
Паймонангиз, аҳдингиз,
Очилибдур бахтингиз,
Қўлингизда нақдингиз,
Яшанг, бўзлик аёллар,
Қаро кўзлик аёллар!

Юртингизга офарин,
Шартингизга офарин,
Сизни севимли қилган
Мардингизга офарин,
Яшанг, бўзлик аёллар,
Лола юзлик аёллар!

Шарму хаё Сизда бор,
Иффатингиз беғубор,
Сизда номус, Сизда ор,
Қалбингизда битта ёр,
Яшанг, бўзлик аёллар,
Сизда ўзлик аёллар.

Қора қошли, қора соч,
Сочин ўрса бир қулоқ,
Бодом ковок, кўз қийғоч,
Қарасам, назарим оч,
Яшанг, бўзлик аёллар,
Риску рўзлик аёллар.

Гул кўтариб келайми,
Бир йўталиб келайми,
Майлингизни билайми,
Меҳру вафо қилайми!?
Яшанг, бўзлик аёллар,
Сирлик, нозлик аёллар.

Шоирини ўздирган,
Ишқий шеърлар ёздирган,
Бегонани бездирган,
Ўзлигини сездирган,
Яшанг, бўзлик аёллар,
Битта сўзлик аёллар.

1999 йил.

НИМА ҚИЛМОҚ КЕРАК?

Шон-шуҳрат кишини ҳароб айласа?
Ишк дарди юракни кабоб айласа?
Кўп билсанг, дунёни донолар ичра,
Рашку ҳасад кўзғаб хуноб айласа?

Камбағал бўлсанг гар хассан, хашаксан,
Бой бўлсанг, риёкор кўпга эшаксан.
Камоли камтарсан, ўзи шундок деб,
Ўзни билмаганга шолча, тўшаксан.

Яшаш муаммоси курашдир, магар,
Ҳаёт синоати тубсиз на қадар!
Дунёга келдик биз, кетарканмиз то,
Нима қилмоқ керак, айт, эй биродар.

1999 йил 10 декабрь.

БИР ШОИР УКАМГА ҲАЗИЛ

Ҳақ деб ёзсанг шеърингни,
Ўқувчига эм бўлади.
Ёлғон бўлса илҳоминг
Танқидчига ем бўлади.

2003 йил.

МУРОСА ҚИЛМАЙМАН

(Бир нокасга)

Муроса айладим виждонни ютиб,
Сенинг қилмишларинг жонимдан ўтиб.

Ўзимни ўйладим, болаларим деб,
Жигарларим, амма, холаларим деб.

Набирам, эварам кўрмас-чун кайғу,
Зимистон кечада изладим ёғду.

Сен ёлғон, риёкор, сахрои сароб,
Биламан, Чўлпонни қилгансан хароб.

Бобурни қувлаган, орни билмаган,
Ҳа, яна кимларни кўзга илмаган.

Тил қуйдириб олди қанча шоирлар,
Сени мактай-мактай гапга мохирлар.

Улар-да, дур, жавохир мисралар тўқди,
Окибат Нор туя сингари чўқди...

Дарвиш жандасини кийганда Машраб,
Томоша қилгансан соковга ўхшаб.

Аллоҳ яратганми сени жазога,
Дунёни дуч қилиб қўйдинг балога.

Бас, энди, ўткинчи, шуҳратпараст жон,
Юзингга туфлагум доғули Мўлтон!?

Яшайман, топаман мен ўзлигимни,
Қаро кўзлигимни, чин сўзлигимни!

Ўз йўлим, ўз сўзим беғубор, тоза,
Сен билан қилмайман энди муроса!?

1999 йил, 9 декабрь.

НИКОҲ КЕЧАСИДА

Гулкишлокда бир жаҳоний тўй бўлур,
Зар-қадахга май-шароб қуй-қуй бўлур,
Ёш-яланглар бир-бирин «суй-суй» бўлур,
Чин севгидан бир иморат, уй бўлур,
Келинг, дўстлар, Марҳаматга марҳамат!

Куёв йигит – Дилшод деган бола бор,
Ёрга тутар кўлларида лола бор,
Нега кизнинг кўзларида жола бор,
Юпатувчи аммаси бор, хола бор,
Келинг, дўстлар, Марҳаматга марҳамат!

Созандалар созин чалсин, яйрасин,
Раккосалар сочилиб гир айлансин,
Шўх йигитлар оларини, сайласин,
Эгачилар ошиқларни қайрасин,
Келинг, дўстлар, Марҳаматга марҳамат!

Донишмандлар кўп ўғитлар бердилар,
Ёшлик ўтар, кадрига ет дердилар,
Фарҳод, Ширин худди сиздай эдилар,
Улар вафо гулларини тердилар,
Келинг, дўстлар, Марҳаматга марҳамат!

Йиғламасин кизни боккан онаси,
Рози бўлган дадаси – ғамхонаси,
Хушторига келганида хонаси –
Учраштирган ўша ўз дугонаси,
Келинг, дўстлар, Марҳаматга марҳамат!

Қайнонаси, опоқиси бормисиз,
Ширин-шакар набирага зормисиз,
Сиз гўдаклар сасига хумормисиз,
Куёв айтинг, бургутмисиз, сормисиз,
Келинг, дўстлар, Марҳаматга марҳамат!

Ўтганларнинг руҳи бугун қўлласин,
Аллоҳ ўзи яхшиликка йўлласин,
Душман бўлса кўкармасин, чўлласин,
Дўстлар кулсин, боғлар каби гулласин,
Келинг, дўстлар, Марҳаматга марҳамат!

Етиб келур шоир укам Муҳаммад,
Шеър айтганда илҳомлари беадад,
Келин-куёв салом берса эгиб кад,
Орзулари канотланур бесарҳад,
Келинг, дўстлар, Марҳаматга марҳамат!

Зулфия киз Музаффарга аталган,
Остонада куёв тўра йўталган,
Рўжалари ипак билан маталган,
Тақдири бир, Худойимдан хат олган,
Келинг, дўстлар, Марҳаматга марҳамат!

Иймон келди, шайтонлари қочинглар,
Чимилдиқнинг ипларини ечинглар,
Бошларидан олтин танга сочинглар,
Бахтли бўлсин, дуога қўл очинглар,
Келинг, дўстлар, Марҳаматга марҳамат!

*1999 йил 19 июнь,
Марҳамат тумани.*

АНДИЖОН БАҲОРИ

Яна дехкон белни боғлади,
Яна дехкон ернинг бошида,
Яна ишга ўзни чоғлади,
Қалб оташи – кўк қуёшида,
Тупрок ҳиди деди кетмонга:
Баҳор келди жон Андижонга!

Сойлар суви мисранг бўтана,
Арикчалар чалур кўнғирок,

Шўх шаббода қилур тантана,
Ялпиз тақиб қувонар кирғоқ,
Куртак деди ухлоқ райҳонга:
Баҳор келди жон Андижонга!

Оқшомларнинг каноти майин,
Майсаларни ювади шабнам,
Қорадарё чалганда найин,
Кампирровот қилганда зам-зам,
Зухролар дер кўкда ойҳонга:
Баҳор келди жон Андижонга!

Яшил кийиб шаҳри Хонобод,
Водий узра қилади кўз-кўз,
Бунда илҳом, бунда зўр ижод,
Гул сотади Янги Ёил – Наврўз.
Гулфуриш дер ҳар ошиқ жонга:
Баҳор келди жон Андижонга!

Эркин кушлар ўйнар чирпирак,
Осмон мовий, мусаффо, тоза.
Болалар ҳам учирай «варрак»,
Каптарлардан олиб андоза,
Қалдирғоч дер қўниб айвонга:
Баҳор келди жон Андижонга!

Қозонларда қайнар сумалак,
Қўшни тараф кўксомса ёпар,
Қизлар тугар чучвара лак-лак,
Бедазорда тойчоқлар чопар,
Бойчечак дер олам жаҳонга:
Баҳор келди жон Андижонга!

Катта канал бўйлари гавжум,
Ҳар дарахтда тароват, шакл,
Боғлар барпо қилмоққа ҳужум,
Мажнунтолда бесаноқ кокил,

Бодом гули дейди боғбонга:
Баҳор келди жон Андижонга!

Ғунчалар лаб очади пинҳон,
Булбул яна чекадур нола,
Тебранади кон ютиб ҳар он –
Ҳар кабрнинг устида лола,
Бобур руҳи дейди Чўлпонга:
Баҳор келди жон Андижонга!

Ўзбекистон гуллади чаман,
Водийларда эрклик шамоли,
Нурга чўмди бу миллий Ватан,
Истиқлолнинг кулди жамоли.
Хумо ҳуши деди Сарбонга:
Баҳор келди жон Андижонга!

2001 йил, 1 март,
Андижон.

СОҒИНЧЛИ САЛОМ

(Улуг Навоий руҳига таъзим)

Бугун тонг маҳали қабоғим учиб,
Кўзимдан ўтдингиз гўё тирикдай.
Сиз-ку барҳаётсиз, руҳингиз кучиб,
Оловда ёнаман Сизга шерикдай.

Ахир, йигирма йил ва ундан кўпроқ
Афғон тупроғида кон тўкиладур.
Безовта бўляпсиз, биз Сизга илҳак,
Бомбалар зарбидан ер сўкиладур.

Дунёга келибсиз онадин кай кун,
Сизни тарк қилмади хижрон ва андух.
Дўстингиз Бойкаро дили яна хун,
Сиз уни юпатинг, Эй Ҳазрати рух.

Ох, пийрим, Навоий, дея ҳар бир жон,
Хокингиз гирдида бўлур парвона.
Сизни дер туркий тил – Туркистон, Турон,
Озод бўлган авлод, янги замона.

Бунда туткун эмас Ширин, Лайлилар,
Фарходу Мажнунлар етган муродга.
Мардлар манглайини Истиқлол силар,
Амир Темур минган учағон отга!

Сизни ёд этмаган бирор бир дам йўк,
Ўзбек болаларин бари Алишер!
Юракка бундан-да яқин ҳамдам йўк,
Бу бари Сиз бизга айтиб кетган шеър.

Қабрингиз нурланур вақт ўтган сайин,
Сизнинг абадийлик этади давом.
Энг ёруғ кунларнинг келмоғи тайин,
Тинчлик ватанидан соғинчли салом!

2001 йил, 21 ноябрь.

АНДИЖОН ФАРЗАНДЛАРИ

*(Таниқли тилшунос олим Абдулҳамид Нурмонов таваллудининг
60 йиллиги шодиёнасида тугилган шеър.)*

Кириб бордим зўр анжуман,
Шунда эди чин илму фан,
Шул кун дедим мен бериб тан:
Икки номдан кўнгил шодон:
Бири – Абдулҳамид Чўлпон,
Бири – Абдулҳамид Нурмон!

Меҳнат билан, шиддат билан,
Ғайрат билан, журъат билан,
Ғайрат билан, фикрат билан,

Маърифатга фидоий жон:
Бири – Абдулҳамид Чўлпон,
Бири – Абдулҳамид Нурмон!

Забт этай, деб фан тоғини,
Енгиб ижод кийноғини,
Бузар ғовлар кирғоғини –
Мисли Фарҳод, мисли полвон –
Бири – Абдулҳамид Чўлпон,
Бири – Абдулҳамид Нурмон!

Бири – туйғу, бири – мазмун,
Бири – қайғу, бири – мамнун,
Бири – сўлгин, бири – гулгун,
Бири – армон, бири – дармон,
Бири – Абдулҳамид Чўлпон,
Бири – Абдулҳамид Нурмон!

Ниҳол эккан бўлмагай кам,
Бир туп кўчат кўкарса ҳам,
Гуллаб кетар, ахир олам!
Дермиз кимлар ўша боғбон:
Бири – Абдулҳамид Чўлпон,
Бири – Абдулҳамид Нурмон!

Ватан – иймон, жондан ортик,
Улуғ Аллоҳ қилган тортик,
Уни деган, севган қаттик,
Элга содик, ҳам меҳрибон:
Бири – Абдулҳамид Чўлпон,
Бири – Абдулҳамид Нурмон!

Рух покиза, виждон тоза,
Ўзлиги чин, соф андоза,
Икки фарзанд тили роса –

Дейди бу кун жон Андижон:
Бири – Абдулхамид Чўлпон,
Бири – Абдулхамид Нурмон!

*2002 йил, июнь,
Андижон.*

БАХТ ҚУШИ

(Қўшиқ)

Ёр дардини ташлаб бўларми,
Жафо тилин тишлаб бўларми,
Вафога йўл бошлаб бўларми,
Бахт кушини ушлаб бўларми,
Ушлаб кўнглинг хушлаб бўларми?

Қайга бориб, қайларда туриб,
Оркасидан тинмасдан юриб,
Тутаман деб, минг хаёл суриб,
Бахт кушини ушлаб бўларми,
Ушлаб кўнглинг хушлаб бўларми?

Тошни ёринг, йўқдир ҳеч вако,
Бошни ёринг, кон оқар дарё,
Ҳар кадамда минг бир муаммо,
Бахт кушини ушлаб бўларми,
Ушлаб кўнглинг хушлаб бўларми?

Баланд тоққа чиқинг тирмашиб,
Чайир арқон тутинг чирмашиб,
Янги забҳа олинг бирлашиб,
Бахт кушини ушлаб бўларми,
Ушлаб кўнглинг хушлаб бўларми?

Дунё кезинг, сиз белни боғлаб,
Дўстни мактаб, душманни доғлаб,
Факат, уни сўраб, сўроқлаб,

Бахт кушини ушлаб бўларми,
Ушлаб кўнглинг хушлаб бўларми?

Нима қилмоқ керак бўлмаса,
Усиз ахир, кўнгил тўлмаса,
Ёр кулмаса, севги кулмаса,
Бахт кушини ушлаб бўларми,
Ушлаб кўнглинг хушлаб бўларми?

Ёр этагин тутдим деган кун,
Ишқ аро мен ютдим деган кун,
Агар бағринг бўлмаса бутун,
Бахт кушини ушлаб бўларми,
Ушлаб кўнглинг хушлаб бўларми?

2002 йил, октябрь.

ТИКОНГУЛ

Йўл бўйида кўрдим битта ажиб гул,
Туриши-турмиши чиройдир нукул.

Одам бўйича бор, сершоҳ, серновда,
Пойига сув окиб келур тарновда.

Ранго-ранг товланур ҳар бир япроғи,
Қайда битган деманг, шу ер-тупроғи.

Ўсиш нуктаси ҳам кучли, ҳавойи,
Парвариш кўрмаган, чунки ёввойи.

Тебраниб турибди елда мулойим,
Гўё дер: «Якин кел, юлдузим, ойим!»

Термулиб қолдим мен тушиб ромига,
Тобора майлими тортди домига.

Ҳидлаб кўрай дея ўйланиб турдим,
Оҳиста бордим унга кўл урдим.

Қўлимга санчилди гулнинг тикони,
Чаёндай чакарди гўё бор жони...

Гул узмай қолайин, кўлим қонади,
Дил хою ҳавасдан қачон тонади?

Ҳамроҳим бор эди, тоғлик бир йигит,
Ҳоҳолаб кулди-ю деди бўлиб хит:

«Бу дўстим, тиконгул, тоғда ўсади,
Ўтган ҳар одамнинг йўлин тўсади.

Барглари тиканак, чақар аридек,
Сизнинг кўзингизга бўлди паридек».

«Ё тавба, дедим мен – тикон ҳам наҳот,
Шунчалар гўзалми, гўзалликдан дод!

Тақдирнинг иши бу, жуда ҳам сирли,
Гулпараст, ўйлаб кўр, сенсан фикрли!

2002 йил, декабрь, Фарғона – Чимён.

СЕН ОЛТМИШГА КИРИБСАН...

(М.Алига ҳазил)

Сендан анча каттаман,
Лек сен учун биттаман.
Талпинаман сен томон,
Болалигим бор ҳамон.
Ҳамон менинг кўнглим ёш,
Қучоғимда ой, куёш...
Қарийдиган тарзим йўк,
Ва бировдан қарзим йўк.

Аммо битта бор гинам,
Нахот, нахот, дўстгинам,
Сен олтмишга кирибсан,
Демак, мен кексарибман.

Ҳамон севилгум келур,
Ошиқлигим эл билур.
Чаккамга райҳон такиб,
Гўзал кизларга бокиб,
Раксга ҳам тушгум бор,
Ағёр-ла уришгум бор.
Лабларимда илк бўса,
Мени айнитган ўша...
Қўй-е, эслаб бўлмайди,
Лекин севги ўлмайди!
Сен олтмишга кирибсан,
Демак, мен кексарибман...

Кимни яхши кўрардинг?
Ким билан сен «юрардинг?»
Хаёлимда қолмабди,
Хотирга из солмабди.
Ёдим ичра йўқ ҳеч ҳам,
Ўзинг айт-чи, дўстгинам?
Куйиб-ёниб, шеър тўкиб,
Тўртинчида сен ўкиб,
Мактардинг бир юлдузни,
Сочпопук таққан кизни.
Сен олтмишга кирибсан,
Демак, мен кексарибман...

Белбоғ боғлаб белимга,
Шон келтириб элимга,
Улуғ курашга шайман,
Пахлавонга ўхшайман?
Тўйлар килиб уйлансам,
Чимилдиқда сўйлансам,
Пешанамдан чикиб тер,

Навоийдан айтсам шеър,
Келин чой узатса гар,
Бўлиб колсам сеҳргар?..
Сен олтмишга кирибсан,
Демак, мен кексарибман...

Чикким келур боғларга,
Баланд-баланд тоғларга,
Қоялар – ўртокларга,
Шўх кайнар булокларга.
Майсаларга кўмилсам,
Ой нурига чўмилсам,
Эрталаб китоб ушлаб,
Тоза калбимни хушлаб,
Мактабга чошиб кетсам,
Мен сени «топиб» кетсам!..
Сен олтмишга кирибсан,
Демак, мен кексарибман...

Асло ярашмас энди,
Дарёлигим ҳам тинди,
Шўхлигим колди оз-моз.
Хориб колдимми бир оз.
Ўтди ўша ўт-ёшлик,
Жўшқинлигу бебошлик.
Тупроқ йўллардан шошиб,
Шамоллар забтин босиб,
Бешгулдан то Амрико
Етибсан, тутдим яко?!
Сен олтмишга кирибсан,
Демак, мен кексарибман...

Майли, кўяйлик сокол,
Жойнамозни кўлга ол.
Ёшлик, йигитлик ўтди,
Қарилик фасли етди.
Энди дуо қилайлик,
Бурчни адо қилайлик.

Қандай бўлса наслимиз,
Шундок бўлсин аслимиз,
Ойдай тўлсин хур Ватан,
Унга фидо икки тан,
Сен олтмишга кирибсан,
Демак, мен кексарибман...

*2002 йил 31 декабрь,
Фарғона – Чимён.*

ВАТАН УЧУН ҚУРБОН БЎЛГАН ЎЗБЕК ЖАНГЧИЛАРИГА

Бизда ўрик гуллади,
Анхорлар такди ялпиз.
Тўрғайлар чулдиради,
Қайлардасиз?
Қайдасиз...

Кўсак тугар гўзалар.
Ҳосили бўлиб ларзон.
Дастурхонлар тузалар
Даргумонсиз Сиз ҳамон?

Қуёш чакнайди яна,
Саратон хўп куйдирар.
Ўша Ғам, хижрон мана,
Йиғлатар ҳам кулдирар.

Бағрин очиб келар куз,
Учиб кетар қалдирғоч.
Аччик еллар эсар-у,
Очиб келмайсиз кулоч.

Учқунларин сочар қор,
Қиш қиличин қайрайди.

Кун кўринмас уч кунлаб.
Кўзлар йўлга қарайди.

Қирк йил қирчиллаб ўтди,
Кўтариб ҳам юкини.
Оналар мотам тутди,
Сизни кутиб, ўкиниб.

Бир бокиш шунча қиммат,
Келинлар жуда интиқ.
Улар – Бардош, Кунт, Шафкат,
Кўзларида ёш жик-жик.

Оталарнинг соқоли,
Симоб каби ялтирар.
Улар соғинган Сизни,
Ўй эзади ҳам титрар.

Лекин ўзгарган эмас,
Ўша осмон, ўша ер.
Ўлкамиз тиним билмас.
Бир оз кўпдир ғамли шеър.

Ҳа, Сизларнинг номингиз –
Кутиш бўлди, Ғам бўлди.
Ҳижрон бўлди. Жомингиз –
Бизнинг кўзёшга тўлди.

Ҳа, Сизларнинг исмингиз –
Бардош бўлди, Ор бўлди.
Ўлим билмас жисмингиз
Бизлар билан бор бўлди.

Сизлар – улуғ хотира,
Мангуликка айланган.
Рухингиз ўчмас сира,
Рухимизга бойланган.

Сиз йўксизу, яшаяпмиз,
Йиғлаб-сиктаб, кувониб –
Келажакка шошаяпмиз,
Кеч ётиб, тонг уйғониб.

Хамма нарса сиз билгандай,
Умр оқар сув бўлиб.
Тонг тарозу мисоли –
Ким туғилар, ким ўлиб.

Йиллар ўтар, умр ўтар,
Сизлар бизга шериксиз.
Сиз ҳаётсиз то абад –
Авлод билан тириксиз.

АЛИШЕР НАВОИЙ

(Мутолаадан сўнг)

I

Пийрим, беш асрдан ошиб ҳам кетди,
Нурабди мақбара қабрингиз бир оз.
Бу ҳолат малоли кўнгилга етди,
Биз уни тиклаймиз ўзингизга хос.

Янги кўшк қурамиз Сизга мустаҳкам,
Шифтига иламиз ой билан куёш.
Оппоқ тонг маҳали халк билан мен ҳам,
Битта ғишт кўяман кўзларимда ёш.

Миннатдор сасингиз боғлаб зар қанот,
Тупроқдан отилиб чиқар фалакка.
Сизни мен ғойибдан кўраман кушод,
Ҳар битта сатрингиз тегар юракка.

Кейин ишга тушиб кетаман хушҳол,
Қабрингиз гардини суртиб кабокка.

Сиз яшаб ўтдингиз бир ёғду мисол,
Зулумот рангини кўчириб оқка.

Олам шоирларин кўнглини хушлаб,
Шу уйнинг хуснига хусн кўшаман.
Қўлимга олтидан андова ушлаб,
Пардоз сайкалига дарҳол тушаман.

Уйингиз битади чароғон, тоза,
Энг баланд тўрида бўлурсиз абад.
Унинг тўрт бурчида тўртта дарвоза,
Башарият окими келар беадад!

II

Муҳаммад Пайғамбар хижрат қилганлар –
Муборак Маккадан Мадина сари.
Ҳар икки маконни қутлуғ билганлар,
Азиз Каъба бўлди калбининг бори.

Ихтиёр айланг Сиз улуғ бир хижрат,
Ўзбек пойтахтига ҳазрати аъло.
Сизнинг бор умрингиз саховат, ҳиммат,
Бир чимдим хокингиз бизга тўтиё.

Жисмингиз ундаю руҳингиз бунда,
Бизнинг жонимизга абад бойланган.
Сизнинг ёд этамиз ҳар ўтар кунда,
Номингиз иймонга, шонга айланган.

Қай куни туш кўрдим жуда ажойиб:
Беш аср мозийга кетибман қайтиб.
Дунё манзараси эмиш ғаройиб,
Битта тафсилотин берайин айтиб:

Овозим чиқмасмиш, нафасим тўлиб,
Юрагим тошиқиб урармиш шу дам.
Боғимда очилмиш ғунчалар қулиб,
Бир мажлис бошламиш қушлар жамулжам.

Оппок кабутарлар тизилмиш катор,
Товус оро бериб юрар ўзига.
Какликлар дилида пинхон қўркинч бор,
Назар ташлаб қўяр бургут кўзига.

Тўти ўхшатолмас булбул куйини,
Қийғирлар, қарғалар урарлар ханда.
Шу захот қўзғолди шамол куюни,
Силкиниб қолдилар барча парранда.

Какку каккулайди, кумри хув-хувлар,
Шохларда саъвалар чийиллар узоқ.
Шу он учиб келди кўлдан оккушлар,
Бедани илкида кўринур тузоқ...

Худхуд сўзламоқдан тийилмас асло,
Борликни ларзага солур ноласи.
Унинг охангида Қуръоний имло,
Тинглаб, бардош қилмас одам боласи.

Шу асно самода семурғ пайдо –
Ҳижрат, ҳижрат, ҳижрат! – деди у.
Қушлар унга бўлиб махлиё, шайдо,
Ҳавога учдилар кўтариб ғулув.

Кейин сизни кўрдим, кўзимга чизди –
Кайдалов қалами, киёфангиз – Нур!
Термулиб турардим, уйқумни бузди –
Айвонда сайраган қалдирғоч тушгур...

О, пийрим, афв этинг, мен қулингизни,
Шаккоклик қилдимми, банди оғиз?..
Аллоҳ очиб берса оқ йўлингизни,
Бизнинг томонларда бўлсак юзма-юз!

2003 йил, 29 июнь,
Андижон.

КЕЧ КУЗ

Салқин ҳаво елпигичи юмшоқ елпийди,
Кўксим аро совук еллар секин селпийди,
Яшноқ, яшил япрокчалар заъфарон кийди,
Охирланур йиғлоғи куз,
Келаётир киш...

Бошим узра булутларнинг судроқ тўдаси,
Арғимчокни узар ана, кушлар модаси,
Жуда узоқ юлдузларнинг окшом шодаси,
Бежавотир гердайган тоғ,
Сенга ҳам олкиш...

Хў, айкирган дарёларнинг забони соков,
Тўлкинларга кирғокларда харсанг тошлар ғов,
Қўлда қармоқ, дилда ўлжа, кимдир қилар ов,
Кўприкларнинг остида муз,
Кўприкларда из.

Кенглик сари талпинаман, киприкларим нам,
Борар йўлим биладурғон одам камдан-кам,
Фол очурлар ҳолатимдан унда-бунда жам,
Улар мудроқ, улар локайд,
Менда бор калкиш...

Шундок ўтур, шундок кетур картаймок ёшим,
Бўй кўрсатиб армонларим: аклим, бардошим,
Элга етди, юртга етди қозонда ошим,
Меҳнатларим, заҳматларим,
Қилсайди балкиш...

Минг йил яшар осмон ўлар мана бу чинор,
Томирида, танасида кандок сир-асрор?
Шохларида, баргларида пинҳон нима бор,
Бу не дарахт, бу не мўъжиза,
Олмаган қарғиш...

Кексарибди эгри-бугри садақайрағоч,
Уясини тарк айлабди саъвахон тилмоч,
Ғуж-ғуж қалин новдалари юпун, яланғоч,
О, бечора, мункиллаган чол,
О, ғариб дониш...

Ер томонга юзланадур мажрух мажнунтол,
Умр кўрмиш кураш аро жуда ҳам ҳалол,
Мажнунтолга ўшасайдим мен ҳам эҳтимол,
Илҳомимни тўқардим жим,
Топардим кониш...

Мирзатерак, кундан кунга юмиши ўсмак,
Адл комат, тўғрилиқка йўл солган юрак,
Бўлса дейман кўк тоғига шу дарахт тиргак,
Афсус, уни кимдир кесар,
Яна урар ниш...

Арча! Алам, ҳасрат билмас шулмикан фақат,
Шохчалари қатлам-қатлам, новдалар қат-қат.
Мудом кулар, кўшиқ айтар шу кўм-кўк дарахт,
Тўрт фасл ҳам унга баробар,
Унда йўқ сўниш...

Боғ кезаман, кушлар кани: қани кабутар,
Қани ғозлар, қани товус, қанотлари зар,
Гулзорларни хазон уриб тебранур баттар,
Булбул қани, қаён кетди,
Қилмасдан хониш...

Ҳамон қийнар хотираларни ул ўтган турмуш,
Йиллар, тўхта, арзим эшит: ҳали кўп юмуш,
Оппок корлар сочларимга сочадур кумуш,
Бўрон увлаб, тўзғиб келур,
Шамолда изғиш...

Қолган йилларимни бу кун чўтлаб санайман,
Оромим йўқ, қалам билан ёлғиз тунайман,

Аллоҳ, яна ўттиз йилга, майли, унайман,
Қишни баҳор, деб кутаман,
Қалбимда ёниш...

*2003 йил, 23 сентябрь,
Фарғона – Чимён.*

САЙЁҲ

3.М.га

Оламни айланди кадамма-кадам,
Не-не мозорларни қилди зиёрат.
Буюклар қабрини таъмирлаб чиқди,
Бобурга тиклади янги иморат.

Яшнатди, безатди абадиятга
Алишер Навоий гулхонасини.
Бугун тонгда бориб кўрсатди менга
Ўзи ётар бўлган хилхонасини.

Бу жой бизники, – дер, – отам, онамнинг
Оёқ томонида ётурман мангу.
Қадрдон дўстимни тингладим, аммо
Кўксимга қуюлди кўзёшим дув-дув.

*2004 йил, 31 июль,
Андижон.*

ҚИШ КЕЧАСИ

Чимён адирлари яйдок, яланғоч,
Изғирин силайди тошлар юзини.
Булутлар коплайди кўк юлдузини,
Бир-бирин савайди бир тўп қайрағоч,
Ярим тунни бузиб шамол гувиллар...
Ярим тунни бузиб сой ҳам шовуллар...

Мажнунтол новдаси ипдек эшилур,
Тераклар булоғи чекади нола,

Арчалар дилдирар гўё ёш бола –
Бу совук инграшга кўнгил қўшилур,
Ярим тунни бузиб шамол гувиллар...
Ярим тунни бузиб сой ҳам шовуллар...

Шоҳимардон тоғи ок салла ўраб,
Ҳазрат Ҳувайдога эгилиб турар,
Водилда чинорлар зўр ҳаёл сураб,
Баланд чўккиларни безар қор бураб,
Ярим тунни бузиб шамол гувиллар...
Ярим тунни бузиб сой ҳам шовуллар...

Табиат товуши қалбимга кўчди,
Ҳорғин кўзларимдан куюлди ёшим.
Оппоқ қор тусига айланди бошим,
Нахот, энди дейман: ёшлигим ўчди...
Ярим тунни бузиб шамол гувиллар...
Ярим тунни бузиб сой ҳам шовуллар...

Алҳазар, менга ҳам етиб келди қиш,
Аччиқ алам билан, аччиқ ғам билан...
Қаридим вафодор мен қалам билан,
Дунёда шоирга ўлим йўк эмиш...
Ярим тунни бузиб шамол гувиллар...
Ярим тунни бузиб сой ҳам шовуллар...

Тўхта қиш, сўйлагил, баҳорим қани?
Қани чечакларим, ол ғунчаларим?
Севги рўмолчаси – тугунчаларим?
Қошлари камоним, гул ёрим қани?
Ярим тунни бузиб шамол гувиллар...
Ярим тунни бузиб сой ҳам шовуллар...

Ташқари чиқаман, ажиб манзара,
Мени жунжиктирар энг сўлим ҳаво,
Оламни кезаман бир ўзим танҳо...
Қиш садо қилади: Сен, эшит, кара,
Ярим тунни бузиб шамол гувиллар...
Ярим тунни бузиб сой ҳам шовуллар...

Хонамга кираман, сўзлар тераман,
Ўксик бу кўнглимни овутар илҳом:
Бекор яшамадинг, сен – Тўлан Низом!
Бағринг оч, хали кўп қўшиқ бераман!
Ярим тунни бузиб шамол гувиллар...
Ярим тунни бузиб сой ҳам шовуллар...

2005 йил, Чимён.

НАВРЎЗ ҚИЗИ

Наврўз қизи боғимга келди бугун тонг чоғи,
Алвон-алвон гулларга тўла экан кучоғи,
Юрагида ишқ ўти, ёнар икки ёноғи,
Хино боғлабди оқшом, лола эди бармоғи,
Гуллар билан безанмиш бошидан то оёғи.

Эгилиб, салом берди, одобига қолдим лол,
Гул баргидан дурраси бошига кўнган хилол,
Гажаги толим-толим, бурам-бурам мажнунтол,
Тишлари оқ марварид, ўнг юзида кора хол,
Камзули қизил барқут, тугмаси юлдуз мисол.

Юрганда ҳилпирайди, шол кўйлаги ҳаворанг,
Лаблари ғунча каби, «ўсмадан кошлар таранг¹»,
Сурма кўйибди кўзга, тилида ширин оҳанг,
Бели хипча, бир тутам, чалинур кўзга аранг,
Хуснига назар солсанг йигитлар аҳволи танг.

Саватин ерга қўйди, ичи тўла чучмома,
Куёш тухфаси эди чучмома кийган жома,
Сахар чўмилтирибди ойдан нур тома-тома,
Қиз қўлимга тутказди Навбаҳордан бир нома,
Шу он енгил шаббода кўрсатди зўр хангома.

Силкиниб қолди боғда Бинафшаю Наъматак,
Тожиҳўроз Мажнундек эғнида қонли яктак,
Лабланди Гулисафсар, зеболанди Бойчечак,

¹ Фуркат сатри.

Ороланиб Гулсумбул, Саллагул, шум Мармарак –
Карнайгулга кайрилди, ҳасад қилсалар керак...

Гул қатма-қат тебранди, жилмайди Гулибеор,
Атиргул титраб қолди, Гулхайрида бир сир бор,
Кампирчопон, Бойқалча япроғи тумор-тумор,
Райҳонга сарик Садбарг термулар хумор-хумор,
Лек Чиннигул негадир ҳаёл сураб безор...

Наврӯз қизи бир кулиб, гулларга имо этди,
Гуллар очилиб кетди, хидлар сочилиб кетди!
Бу хушхабар бутун эл, бутун оламга етди!
Бошланди улуғ Байрам, қувонч борликни тутди,
Баҳор кутган кўнгиллар ғам-қайғуни унутди!

Дастурхонга тортилди: сумалак, кўк чучвара,
Кўк сомса ҳам кўк манти, халимига бир кара,
Қиз-жувонлар рақс этур, кокиллари қарқара,
Табассуми жон олар, бири-биридан сара,
Дўстлар, бугун боғимда бўлди шундай манзара!

2005 йил, 21 март.

ҚОНЛИ ЛОЛА

(Марсия)

...Барчасини бердим ўлимга.

М.Ю.Лермонтов.

Шоир ўлди,
Сўнди чироғи.
Қиммат қолди
Барқ урган боғи.

Таваллуди –
Билмам, қай йили?..
Бу кун қотди
Оловли тили.

Бошин ёрди
Ҳаёт қамчиси.
Умрин кесди
Ҳасад қайчиси.

Ёш майсалар
Эгилди ерга.
Қонли лола
Тўймади шеърга.

Ўжар шамол
Гувуллаб колди.
Селу ёмғир
Шувуллаб колди.

Дўсту ёрон
Қўйди тупрокка...
Шоир кетди –
Ҳеч қайтмас ёққа.

*29 март, 2005 йил,
Андижон.*

ДАШНОМ

(Мустақиллик ғанимларига)

Шўролар даврида суяги котган,
Тузсиз қояларга кўмилган, ботган,
Олий туйғуларни бир пулга сотган,
Панада пинхона беркиниб ётган –
Эй нокас, эй бадбин, эй нияти шум,
Нечун кўзларимга сочадирсан кум?

Нечун халойикқа ёлғон сўзлайсан,
Тўлмаган хирмонни қўшиб юзлайсан,
Ҳамтовок ошнангни ёклаб, тезлайсан,
Гуманшта, тарафдор, гуруҳ излайсан –

Эй соткин, эй малай, эй мақсади кир,
Менинг ҳар сатримдан ахтарасан сир.

Абдулла Қодирий ичган ўт-заҳар,
Чўлпонга ўк узган, ўзингсан ахир,
Қўлингда жон берган ёш Усмон Носир,
Ҳамзани ўлдирган сенсан тошбағир,
Эй бағри ёғдусиз, панжалари қон,
Сендан қутуларми, бу ёруғ жаҳон?

Андижон ерига ғараз ташиган,
Ғийбат, бўҳтонларни хаддан оширган,
Довдир нодонларни селдай оширган,
Сўнгра оёқларга йиғлаб бош урган –
Эй бебурд, эй номард, эй бахти қаро,
Кимлигинг аёндир бугун халқаро.

Шухрат супасида ўлтирибсан сен,
Ҳамённи роса ҳам тўлдирибсан сен,
Бўлмағур ишларни бўлдирибсан сен,
Дўст дебон душманни қулдирибсан сен,
Қилмишинг очилди, йиртилди никоб,
Хароблар ичида сен бўлдинг хароб...

Қўй, менга ташланма, қопқонингни ол,
Халким соябоним, бахтим – истиклол,
Бас қилгил, сен мендан очма ёлғон фол,
Ҳар шеърим эл сўзи, ўзбакий, ҳалол,
Сенинг кунинг битди, қапанг бузилган,
Чайир чилвирларинг энди узилган.

Сен ҳеч ким, риёкор ёвлар қулисан,
Димокдор ҳам ифлос гуруҳ йўлисан,
Абадий қакшаган араб чўлисан,
Тезак тутаб ётган ўчок қулисан,
Менга олов керак, менга ўт керак,
Қуйлашдан тўхтамас бу ёнар юрак!

Бобурнинг шиддати қайнар қонимда,
Бир шоир бўлибман ўз замонимда,
Ўлсам қабрим қолур Андижонимда,
Нима қасдинг бордир хону монимда,
Қадамим санама, юрма изма-из,
Тиккама-тикка кел, гапир юзма-юз.

Рух эркин, қалб озод, кўнгиллар обод,
Амир Темур турар миниб тулпор от,
Янчилур одамхўр машъум истибдод,
Эрк-хурлик байроғин тутганман кушод,
Келажак кўшиғин айтяпман шодон,
Сен эса килурсан сўнгги пушаймон!

Сўзим жаранглайди ҳар анжуманда,
Ўлкада, водийда, барча туманда,
Халқим демокликни қилмасман канда,
Менга ўчакишма, кет, эй шарманда!
Мен – Ватан! Мен – халқман! Мен – ўлмас туйғу!
Мустақиллик менман! Яшайман мангу!

*2005 йил, 14 май,
Андижон.*

ЖОЙНАМОЗ УСТИДА

Шукроналар айлай бугун Яратганга,
Сажда қил, деб қибла томон қаратганга,
Қуръон нурун жисмим аро таратганга,
Қудрат бериб, қалам тутгил, деб айтганга,
Шоир қилиб, булбул сифат сайратганга.

Қаъбатуллоҳ рамзи эрур жойнамозим,
Бор вужудим, азиз бошим қилур таъзим,
Суръаларни, оятларни қуйлар созим,
Ич-ичимдан қайнаб чиқур сас – овозим,
Аллоҳимга аён эрур дилда розим...

Кўлни очиб, элга ҳурлик тилайман мен,
Икки дунё машаққатин улайман мен,
Иймонимни ўз конимга булайман мен,
Яссавий деб жонимга ўт калайман мен,
Шоҳ Машрабман ҳам Боқирғон Сулаймон мен.

Ал-Бухорий ҳам Накшбанд аждодларим,
Турон замин осмонида фарёдларим,
Хаддан ошди қайғуларим, арз-додларим,
Бўлсин Эгам паноҳида зурёдларим –
Гул кизларим, Бунёдларим, Озодларим?!

Тупрок ичра ётур ёрим, онам, отам,
Қўшиладир бир кун бориб менинг танам,
Дўстларимни ёд этарман киприкда нам,
Кўксим узра кўзёшларим тарам-тарам,
Устоз ҳакин узолмасдан мен йиғларам...

Ёзим ўтди, қишим келди, гуноҳим бор,
Ҳузуригга қандай борай мен шармисор,
Минг розиман берсанг агар қанча озор,
Пайғамбарим Мухаммадга бўлайин ёр,
Тавба қилдим, тавба қилдим, Парвардигор?!

2005 йил, 9 март,
Чимён – Фарғона.

МЕВАЛИ ДАРАХТЛАР

(Болаларга)

Тонг ёриб, илк субҳидам,
«Бог аро қўйсам кадам»,
Зеҳним олди дам-бадам –
Бошин эгган дарахтлар,
Қаддин буккан дарахтлар.

Бири олма, бири нок,
Бири хурмо, бири ток,

Анжир ётур бағри чок,
Юки бисёр дарахтлар,
Юки залвор дарахтлар.

Чорпойли ок ўриклар,
Ёнғок – шохи йириклар,
Олча-гилос шериклар,
Тош отилган дарахтлар,
Болта тилган дарахтлар.

Бир бутоғи айрилган,
Бир новдаси кайрилган,
Илдизлари чайрилган,
Маҳкам, пишик дарахтлар,
Элга қўшик дарахтлар.

Шамоллар тўкиб турар,
Қушлар ҳам чўкиб турар,
Булбул шеър ўкиб турар,
Ай, қайғудош дарахтлар,
Менга сирдош дарахтлар.

Теваракда саф тортар,
Рашку алам кўзғотар,
Ғам устига ғам ортар,
Мева билмас дарахтлар,
Мева қилмас дарахтлар.

Ок кайин бўй чўзадир,
Қайрағочдан ўзадир,
Қўкдан юлдуз узадир,
Ҳаволанган дарахтлар,
Самоланган дарахтлар.

Боши осмон тераклар,
Толлар – эзгин юраклар,
Сада кимни эрмаклар?..
Ҳасад уйи бузилсин,
Занжирлари узилсин?!

Мевасиз боғ боғмиди?
Чўққисиз тоғ тоғмиди?
Меҳри йўқ ўртокмиди?
Меваси чин дарахтлар,
Турон замин дарахтлар.

Энди десам, холисан,
Отамлар тимсолисан,
Онамлар мисолисан,
Қомати дол дарахтлар,
Умри ҳалол дарахтлар.

Тонг ёриб, илк субҳидам,
«Боғ аро кўйсам кадам»,
Зехним олди дам-бадам,
Ҳосили ларзонлари,
Ўлмасин боғбонлари!

2005 йил.

Фарғона – Чимён.

ИСМОИЛ ТЎЛАК ЁДИ

Ойлар, йиллар ўтар бокмасдан киё,
Жисмимиз ўртайди сўнгги йўқ бир дард...
Қайдасан дўстгинам, эй қалби зиё,
Эй, сўзи оташин, эй шоири мард!

Ҳақ дебон куйиндинг, умр ўтказдинг,
Тобора улғайди армон, аламинг.
Шеърят шаънини кўкка етказдинг,
Мунча пишиқ экан тутган каламинг.

Тубсиз уммон дединг илму урфонни,
Игналаб қазидинг, поёнсиз экан...
Шеърга буркаб кўйдинг жон Андижонни,
Англадинг бу дунё аёнсиз экан...

Менинг туйғуларим: – дostonим, шеърим
Кўзинг ойнасида намоён эди.
Сенга равшан эди ижодий сирим,
Бугун илҳом кушим сенсиз лат еди.

Аёлинг бошига қўйдинг оғир юк,
Ёлғиз қизинг колди, опажонинг ҳам.
Набиралар бўлди суюкдан суюк,
Сўрарлар: «Келарми опоки дадам?..»

Қайдасан шоирим, Исмоил Тўлак,
Эй Бобур зурёди, Чўлпон боласи.
Сени қўмсаб колдик, соғинди юрак,
Биз ким, кўролмаган умринг чоласи...

Ойлар, йиллар ўтар бокмасдан киё,
Жисмимиз ўртайди сўнгги йўк бир дард...
Тирилиб келсайдинг эй қалби зиё,
Эй, сўзи оташин, эй шоири мард!

Бугун жуда серфайз сен яшаган уй,
Ўчмагай, сўнмагай сен ёккан чирок.
Бўлур кўп базмлар, канча-канча тўй,
Ғойибдан пайдо бўл, рухан келиб бок...

Ўлмагансан, яшаяпсан қалбимизда, дўст,
Қўллардан, қўлларга китобинг ўтар.
Минг фарёд, сафларда менинг ёним бўш,
Ҳижронинг наштардек кўнглимга ботар.

*2006 йил, 16 май.
Андижон.*

ШОИР ВА БУЛБУЛ

Охунжон Ҳақимовга

Шоир деди булбулга: «Гул ҳажрида ёнасен?..»
Булбул деди шоирга: «Сен гулни кизғонасен?..»

Шоир деди булбулга: «Гул лабида не сир бор?..»
Булбул деди шоирга: «Ангатмак бунни душвор?»

Шоир деди булбулга: «Васлига умидворсен?»
Булбул деди шоирга: «Девонасен, сайёрсен?»

Шоир деди булбулга: «Саҳарлари бедорсен?»
Булбул деди шоирга: «Тонг отгунча беморсен?»

Шоир деди булбулга: «Йиғлайсен, тўлғонасен?»
Булбул деди шоирга: «Ишққа қачон қонасан?»

Шоир деди булбулга: «Аҳдинг маҳкам, пишиксен?»
Булбул деди шоирга: «Айт, сен кимга ошиксен?»

Шоир деди булбулга: «Мен Аллоҳга ошикмен?»
Булбул деди шоирга: «Сен куйлаган кўшиқ мен?»

Шоир деди булбулга: «Кел бирга сирлашайлик?..»
Булбул деди шоирга: «Садоқатда яшайлик?..»

Шоир деди булбулга: «Ғунчалар қон ютмакда?..»
Булбул деди шоирга: «Сени илҳом кутмакда...»

*2005 йил 5 март.
Чимён – Фарғона.*

БИР ДАРАХТ ЯНГЛИҒ

Тебраниб яшайман бир дарахт янглиғ,
Бебонн шамолларнинг беланчагида.
Аччик изғиринлар санчиб турар тиғ,
Айникса, айникса... мен кечагида?..

Бемаврид ёмғирлар ёғар савалаб,
Гоҳо кутиради, совук, дўл, довул.
Теграмда тош қотган тенгқурлар қараб,
Қилт этмас мисоли лоқайд ясовул.

Шоҳ-шабба оҳиста эшилиб кетур,
Япроқлар ербурун изғийди ночор.
Шодликлар қайғуга қўшилиб кетур,
Бўшашиб қолади илдиз бемадор.

Менга термулади гўё ўнгу сўл,
Бошимни коплайди корлар куюни.
Қаршимда ястанган тошлок якин йўл,
Хийласин кўрсатар тақдир ўйини...

Чаҳ-чаҳлаб кулади, кўк тўла юлдуз,
Ойнинг кўзёшини эмар қаро тун.
Конталаш куёшни уйғотар кундуз,
Шоҳимардон тоғи хўмраяр беун...

Дейман: баҳор келса яна бир бора,
Боғимда очилса яна бинафша.
Бир марта ёшлигим кўрсайдим зора,
Илк севгим жамолин қилсам томоша?

Қарилик занжири, аммо бўйнимда,
Юракни ёшартар донишманд умид.
Ва илҳом париси – бир қиз қўйнимда
Маррани бермайман, мен ҳали йигит!!

2006 йил, февраль,
Чимён «Зилол» санаторийси.

ЎВВОЙ ТЕРАК

(Ўш ижодкорларга)

Боғнинг сал четида ўввой терак,
Бўй-басти юксалиб борар кунма-кун.
Унга ғайрат билан қарар теварак,
Шоҳлари шамолда ракс этар мамнун.

Тарвақайлаб кетди ёпаски мисол,
Кечаси Бойўғли кўнади фақат.
Тагида кўз очган қанча навниҳол,
Меҳри йўк дарахтдан кутади шафқат.

Шамол урилганда эгилар терак,
Ноилож куйида бергандек салом.
Майсалар чўчийди сезиб бир дарак,
Дейдилар: бу, бизга – ёлғон «эхтиром».

Терак соясида қолди майсалар,
Нурсираб, сувсираб райҳонлар, гуллар.
Қуёшга интилиб қандок, ўсалар,
Уларга раҳм этиб қушлар чувиллар.

Терак-чи, яна ҳам гердаяр, ўсар,
Осмонни тешгудек жўш урар шашти.
Ерга қуч берувчи хавони тўсар,
Остида яралди Қарбало даншти.

Бирдан бўрон турди увлаб, қутариб,
Теракни қўпориб ташлади ногоҳ...
Серрайган шоҳлари қолди ўтириб,
Бу сирдан бутун юрт, эл бўлди огоҳ.

Теракдек бўлганнинг қисмати аён,
Кеккайиш, қағтазанг бўлмоқлик уят.
Манманлик охири келтирар зиён,
Унда йўк орият ҳам самимият.

Терак ётиб колди ер узра жонсиз,
Пўстлогин майдалаб кавшар эчкилар.
«Ёмоннинг ёмони колур имконсиз,
Шарманда бўлади», деган эскилар.

Сўрарсиз: «Хулоса чикди канака?»
Шеърият сахни ҳам худди шунака!?

2006 йил 20 июнь,
Андижон.

ОҚ ТЕРАК

(Номасълум шоирга)

Тун бўйи тинмадинг, билмадинг ором,
Шохларинг ғийқиллаб йиғлади мудом,
Новдалар эшилди, улар экан хом...
Сендан учиб кетди кушлар ҳам тамом,
Тебраниб яшайсан токай бекалом?...
Такдирми, қисматми, кайдан бу инъом?...
Бугун мунгли сасинг мени қилди ром,
Ёнбағирда ўсган бўйчан, оқ терак.
Шамолларни тўсган ўйчан, тоғ терак.

Сени ким ўтказган, ёшинг нечада?
Нелигингни билдим шу бир кечада...
Сенинг бу дардингни ким ҳам ечади?
Мендексан, ғанимлар кафан бичади,
Дерлар: бу курмағур, қачон ўчади,
Тек қўйсак, савлати олам қучади,
Ёмғирга оғу қўш, чанқаб ичади...
Айт, энди холимиз қандок кечади?
Ёнбағирда ўсган бўйчан, оқ терак.
Шамолларни тўсган ўйчан, тоғ терак.

Сен узоқ яшайсан, илдизинг маҳкам,
Сени тутиб турган ер ҳам мустаҳкам,

Сен каби беғубор дарахт камдан-кам,
Қаҳратон қип фасли ўзлигинг кўркам,
Баҳорий баргингда ҳусн жамулжам,
Сенга назар солиб ўтар дарё ҳам,
Сени кўрар, билар чўкқилар ҳардам,
Дунёда нима бор беситам, беғам?..
Ёнбағирда ўсган бўйчан, ок, терак.
Шамолларни тўсган ўйчан, тоғ терак.

Сен билан бу окшом ўрток тутиндим,
Ниҳоят, чин дўстга энди етиндим,
О, сенга етгунча эгилдим, синдим,
Қайнар булоқ эдим, кўп йиллар тиндим.
Аллоҳдан тиладим, ундан ўтиндим,
Илҳом деб аталган тулпорга миндим,
Рухларга ёлбордим, йиғлаб сиғиндим,
Меҳнат, заҳмат бўлган сени соғиндим,
Ёнбағирда ўсган бўйчан ок терак.
Шамолларни тўсган ўйчан тоғ терак.

Факат сен йиғлама, бағримни эзма?..
Агар мен йиғласам, кел, мендан безма?..
Ҳасратим англасанг, айтмагил, чўзма?..
Очилмок истайдур, гунчамни узма?..
Хаёлларим сўнгсиз, кўй, уни бузма?..
Қалбим жуда чуқур, денгиз деб сузма?..
Мен ғариб ошиқман, суратим чизма?..
Елларга сўйлама, шеър қилиб ёзма..
Ёнбағирда ўсган бўйчан, ок терак.
Шамолларни тўсган ўйчан, тоғ терак!

2006 йил,
Фарғона.

УСТОЗ ЭРКИН ВОҲИДОВГА

*Таваллудининг 70 йиллиги
муносабати билан*

Ок «Тонг нафаси»дан бўлиб диловор,
«Шарқий қирғоқ»ларни кезди неча бор.
«Тирик сайёралар» тутинди ошно,
Елкасига кўнди бахт куши – Хумо,
Бағрида порлади куёши, ойи,
Назар ташлаб турди улуғ Навоий,
Илҳоми нур янглиғ ер узра чопди,
Одамлар қалбидан ошиён топди!
О, Эркин Воҳидов бўлмоқлик кийин,
Аммо Тўлан Низом бўлмоқлик тайин.

*2006 йил, 26 декабрь,
Тошкент.*

ТОНГ

Шамол гулни уйғотди,
Гул кўнгилни уйғотди,
Кўнгил ёрни уйғотди,
Ёр булбулни уйғотди,
Булбул йиғлаб сўз котди:
«Бўлди, энди тонг отди,
Ой куёшни уйғотди».

*2006 йил, 10 июль,
Фарғона.*

РАССОМ

Обиджон Бакировга

Андижон элида бир зўр рассом бор,
Қўлида қил қалам, кўнглида баҳор.

Завқ-шавки қўшиққа айланар баъзан,
У Аббос Бакиров жияни экан.

Кўзида мужассам олам жилоси,
Тилида товланур сўзнинг тиллоси.

Гўзаллик шайдоси, ишкнинг гадоси,
Париваш қизларнинг ошиқ-адоси.

Хусн суратини майин чизар у,
Тошдек юракларни кумдай эзар у.

Қай кун кириб қолдим ишхонасига,
Энг олий санъатнинг кошонасига:

Бунда мавжуд эди замин чиройи,
Коинот қуёши, юлдузи ойи.

Бунда ороланур тенги йўқ боғлар,
Кўкка устун бўлган азалий тоғлар.

Бунда шовуллайди асов дарёлар,
Жозиба касб этур ўру киёлар.

Бунда оналарнинг сиймоси абад,
Боболар, оталар Алпомиш қомат.

Бунда йигитларнинг марду майдони,
Тулпор гижинглатган зўр паҳлавони.

Хў, ана ям-яшил кенглик, далалар,
Сойларда симобдек шўх шалолалар.

Елкада кетмони, эгнида яктак,
Белида белбоғи, дурра чамбарак.

Бир сувчи келяпти ҳаллослаб, ана,
Самода гулдирак бошлар тантана.

Ҳовуз қирғоғида силкинар райхон,
Атиргул шодаси тебранур ларзон.

Зехнимни элтади серфайз, бир ҳовли:
Ўчок, тандир, сўри, ўроғ ҳам чавли.

Кампир сурпасида зуволар узар,
Келинчак меҳмонга дастурхон тузар.

Бир сават ичида олма-ю, анор,
Жаннатнинг хилма-хил мевалари бор.

Водийга шом тушди, конталаш уфқ,
Юлдузи осмонни тун коплар куюқ.

Оппок тонг отмоқда, сонсиз зар тола,
Куюлур мисоли дийдаи жола.

Тўрида намоён Навоий, Бобур,
Бухорий юзида бир илҳомий нур.

Темур келбаатида миллат ғурури,
Юртбоши кўзида Ватан сурури.

Тамошо айладим, дил топди ором,
Бир пиёла чойга ундади рассом.

2006 йил, 17 сентябрь.

АНДИЖОННИ МЕН БИЛАМАН, ДҶУСТ!

(Воқеадан сўнг)

Андижонни мен биламан, дўст:
Тупроғи соз, сувлари, тоза,
Осмони соф, офтоби чакноқ,
Лабз ўзбакӣй, туркий андоза,
Ҳар кўнгилда пориллар чирок.
Бунда тонглар ўқир тиловат,
Шаббодаси айтади алла,
Гул тилида дуо, саловот,
Боғ супурар ҳар бир маҳалла.

Андижонни мен биламан, дўст:
Бир ён пахта, бир ён мевазор,
Солланади олтин бошоклар,
Ўзи қурган денгизи ҳам бор,
Тор чертади дарё, ирмоқлар,
Ҳар сония юз очар чирой,
Ғанимлари даъф бўлур куйиб,
Дўстлар дейди: Кўз тегмасин, хой,
Яна юксал хирмонлар уйиб!

Андижонни мен биламан, дўст:
Бозорларда сават-сават нон,
Дастурхонда асал, нишолда,
Меҳнат ила турмуш фаровон,
Бир келгин-да, кўриб ишон-да!
Асил китоб ҳар хонадонда,
Ҳукм сураб нурли эътикод,
Ҳамма шоир бизнинг томонда,
Покиза руҳ, иллатдан озод!!

Андижонни мен биламан, дўст:
Кеча-кундуз шеър битар Бобур –
Кипригига илиниб бир ёш,
Моҳларойим кўксида сабр,
Тиғлаб кетган замона бевош?..

Юрт ичида Чўлпон барҳаёт,
Тингани йўк ҳали бўзлари,
Мана севги, мана ишқ, ижод,
Кўзларимда унинг кўзлари!

Андижонни мен биламан, дўст:
Онам қабри шунда ястанган,
Отам хоки шу ер остида,
Ёрим лаҳад ичра ясанган,
Мен тирикман замин устида.
Бир ўсаман, бир-да тушаман,
Юрагимда кўзғолур вулқон.
Ярим кеча қайнаб жўшаман,
Пешонамни силар Андижон!

Андижонни мен биламан, дўст:
Эртага тўй, эртага байрам,
Гул кўтариб келади куёш,
Ой тўлади, кўкда Юлдуз жам,
Эриб кетар эримаган тош!
Қучоқ очур ёрқин келажак
Унга ташла юрагингни Сен!?
Қун туғилур қутлуғ, муборак,
Андижонни мен биламан, мен!

*2006 йил, 4 май,
Андижон.*

ОТА

Ота, сен оламни яратган ҳаёт,
Сендан бунёд бўлган насли одамзот.

Ота, сен осмоннинг устун, хори,
Табиат иқлими, ер ижодкори.

Ота, сен матонат, садокат, вафо,
Сендан мағлуб бўлган хиёнат, жафо.

Ота, сен Алпомиш, Амир Темурсан,
Ўзбексан, миллатга, фахру ғурурсан.

Ота, сен мукаддас – онам ёрисан,
Дастурхонда нон, рўзгор борисан.

Ота, сен фарзандлар шахтисан,
Ҳақдан ҳалол топган тожу тахтисан.

Ота, сен ўлмайсан, авлод отаси,
Ватан ифтихори, эл-юрт каттаси.

2006 йил, 22 сентябрь.

АНОР

Камчибек Кенжанинг боғи нукул анорзор...
Қаламча келтирдим ундан ул баҳор,
Бу йил мева қилди айтиб истиғфор,
Яна ғунчалари каторма-катор,
Қирмизи, доларанг, ранглар хусиндор.

Тонг чоғи боғимда ажиб манзара;
Табиат дер менга анорга қара,
Бесанок гуллари қизил шаршара,
Оппок, капалаклар ўйнар қарқара,
Бир ёнда болари учар пирпираб.

Кунма-кун тўлишар ҳар бир донаси,
Харир пардалар-ла пинҳон хонаси,
Шоир илҳомидир ҳар дугонаси,
Отаси ким экан, кимдан шонаси,
Ёқут гумбаз эрур туккан онаси.

Бу гумбаз нурафшон «бир зиндон» эмас,
Қизлар ял-ял ёнур, бағри қон эмас,
Увайсий айтгани илк, ёлғон эмас,
Ул эски замондан ҳеч қолғон эмас,
Боғлар янгиланган, ул боғбон эмас.

Шаббода ўпади янокларидан,
Чўччайган лабидан, кабоқларидан,
Қанча-қанча бўлган япроқларидан,
Тиканак терилган бутоқларидан,
Парвариш айлаган тупроқларидан.

Шомгача сайр этдим, тенгсиз оройиш,
Рухимда бир қушча бошлади хониш,
Ҳар битта анорнинг юзида ёниш!
Қамчибек боғлари тўкин, осойиш –
Ўзбек ўлкасини килур намоиш!

2006 йил.

БЕТОБЛИКДА

Аллоҳ, Аллоҳ, кел, янги жон бер,
Халқимни бир кўрай имкон бер?
Унга хизмат қилолганим йўқ,
Дардин ҳали билолганим йўқ.

Аллоҳ, Аллоҳ, кел, янги жон бер,
Миллатни бир кўрай, виждон бер?
Унга вафо қилолганим йўқ,
Ўзлигимни билолганим йўқ.

Аллоҳ, Аллоҳ, кел, янги жон бер,
Ватанни бир ўпай, бир он бер?
Кўксига бош қўёлганим йўқ,
Унга бир дам тўёлганим йўқ.

Аллоҳ, Аллоҳ, кел, янги жон бер,
Янги шеър бер, янги дoston бер?
Ота юртни обод айлайин,
Она халқни мен шод айлайин!

Эрта сўнган севгим гулидан,
Илхомимни шўх булбулидан –

Айро тушдим, бўлди неча йил,
Кўнглим синган чиннидек чил-чил...

Аллоҳ, Аллоҳ, кел, янги жон бер,
Дўстни юбор – бир меҳрибон бер?

2006 йил, 21 июнь.

БИР КЎШКИ АЙВОН

Боғи Бобур адирни нак бир тепаси,
Мовий ранг осмоннинг қучоғига жо.
Бу улуғ сайёҳнинг юксак супаси,
Бундан кўринади бутун бир дунё.

Ана Афғонистон, ана Ҳиндистон,
Ана «Ҳур» Европа, мажруҳ Осиё.
Муаззам Чин-Мочин ҳам Рус-бепоён,
Туташиб ётибди ер билан само.

Ўрмонлар оралаб тўлғанур Волга,
Денгизлар ўзини урар қирғоққа.
Буюк Ипак йўли – энг қадим йўлга
Термулиб, ўйларим учар йироққа:

Соҳибқирон Амир – жангу жадаллар,
Бобур лашкарлари, Ганга фарёди.
Юрагим зиркирар, кулоққа келар –
Урушлар чарчатган одамзот доди.

Кўринди кўк ичра бир кўшки айвон:
Навоий битмоқда сўнгги мисрасин.
Бойқаро сўзланди кўнгли қўп вайрон:
«Алишер қалбини Аллоҳ асрасин?..»

Қаршимда букчайиб ётибди тоғлар,
Саҳролар қақраган, водийлар чаман.

Нигоҳим элтади Ўзбакий боғлар,
Сир, Аму сувини яйраб ичаман.

Бу шундок ажойиб барҳаво супа:
Устунлар тол ёғоч, бўйрадан шифти.
Девори най камиш – оддий бир чўп-а,
Бошимга тегади капанинг кифти.

Бундан аримайди не-не кадамлар,
Кундуз куёш меҳмон, кечкурун ойхон.
Бунга сиғар дейман жами одамлар,
Ва лекин сайёҳнинг бир ўзи мезбон.

Энтикиб ҳавас-ла қарайман пастга:
Андижон ястаниб ётар қуйида.
Қўл очиб бир дуо ўкийди аста –
Сайёҳнинг онаси ёлғиз уйида.

Супа гирдо-гирди ўйчан адирлар,
Кўнгилни эркалар шаббода шўх-шаън.
Димокқа урилур ширин атирлар,
Илҳомни китиклар бу сирли гулшан.

Бу «Боғи баланд»да ҳаво хуш ёкиб,
Чексиз бир ҳаёлни сурса бўлади.
Ва ҳаёл дарёсин мавжида оқиб,
Бутун бир борликни кўрса бўлади.

Минг куллуқ, умрбод савобга ботган
Бу кўшки айвоннинг ижодкорига.
Шукрлар бўлсин-ей руҳни уйғотган
Сайёҳдек буюклар элда бориға!

2007 йил, 14 июнь.

ГУЛЛАР ВА ЕЛЛАР

Ғунчалар лабланди тонг пайти.
Еллар бориб булбулга айтди:
«Яна ғафлат босдим, ёғу...
Кўзларингни элтдим уйку?
Очилмоғин кўрмадинг, афсус...
Висол гаштин сурмадинг, афсус...»
Булбул деди: «Бу ошиқ юрак
Мудом дейди, менга дард керак,
Хижрон керак, ҳамки бепоён,
Гул кўйида куяйин ҳар он...
Йўкса, ёниб сайрай олмайман,
Тилларимни қайрай олмайман,
Сўниб қолур аланга ишқим,
Қуриб қолур ичким ҳам ташқим...»
Тарқаб кетди чақимчи еллар,
Чаппар урди, барк урди гуллар.

2007 йил, апрель.

НАВРЎЗ ТИЛАКЛАРИ

Яна Наврўз келди, яна навбаҳор;
Боғларда оройиш, тоғларда викор.
Ёшариш бошлади ерда неки бор,
Аммо менинг бошим, сочларимда кор:
Муҳаббат ўлмасин, севги ўлмасин!

Мажнунтол шохида зумрад баргаклар,
Ғунчалар лабланур, қулар куртаклар,
Мусаффо ҳавога тўйсин гўдаклар.
Менинг юрагимда қадим эртақлар:
Муҳаббат ўлмасин, севги ўлмасин!

Сиз эккан ниҳоллар улғайсин тикка,
Яшил байроқ тутсин самои – кўкка,
Олуца буркансин оппок ипакка,

Кўнглим тўлиб кетди эзгу тилакка:
Муҳаббат ўлмасин, севги ўлмасин!

Мархабо Навбахор, мархабо Наврўз,
Пойингга пояндоз тўшаб қўйди Бўз,
Бўзлигим кел, менга, кел, қўлингни чўз,
Тилимда чўғланди сенга айтар сўз:
Муҳаббат ўлмасин, севги ўлмасин!

*2007 йил, 21 март.
Бўз.*

БУЛОҚЛАР

Булоқ тоғни эмиб булок бўлади,
Кейин тўлиб-тошиб ирмок бўлади.

Минглаб ирмоклардан яралур дарё,
Дарёлар бирлашса, денгизлар пайдо.

Денгизлар куёшга талпиниб жўшар,
Булутга айланиб, тоғларга тушар.

Яна кўз очади пастда булоклар,
Бу қандай синоат, айтинг, ўртоклар?

2007 йил, 27 март.

ХОТИРА КЕЧАСИДА

Йил нима,
Умр арқоғидан бир қатим.
Ой нима,
Бир қатимнинг ўн икки қисми.
Кун нима,
Бир қисмда ўттиз хил таътим.
Лаҳза нима,

Бир таътимнинг олтмишта исми.
Ҳар исмда сўнгсиз айрилиқ мавжуд,
Сўнгсиз хижрон,
Сўнгсиз йиғи бор...
Эй, менинг дўстларим,
Эй, тирик вужуд,
Қанчалар гўзалсиз,
Мунча диловор!
Йўк, сизни бермайман мангу лаҳзага!?
Ишонмам бировга,
Ҳеч кимга бермам!
О, сизсиз юрагим тушар ларзага...
Сиз борсиз –
Мен борман;
Осмонман,
Ерман!

*14 март, 2007 йил,
Андижон.*

АЛЛАСИН ЎЗБЕК АЙТГАН

Билинг, кимдир Амир Темур деган зот?
Унинг умри экан хуррият кушод!
Ватан, миллат дея у бош кўтарди,
Шу боиским, бошга куёш кўтарди,
Қайдан эди бу идрок, бу жасорат,
Қайдан эди ҳақиқат ва адолат?!
Уни Аллоҳ яратган,
Бешигин халқ тебратган,
Алласин Ўзбек айтган!

Улуғ Навоийни, келинг, бир ўйланг,
Тўйиб-тўйиб сўзларидан сиз сўйланг,
Мажнун бўлиб сеving, севилинг чунон,
Фарҳод бўлиб Ширин учун беринг жон.
Мана ишк, мана дард, мана аҳд-вафо,

Мана дил, мана тил, мана шарм-хаё!
Уни Аллоҳ яратган,
Бешигин халқ тебратган,
Алласин Ўзбек айтган!

Ёдланг яна буюк Бобур Мирзони,
То абад кутмоқда биздан ризони,
Афғон тупроғида жисми хоки бор,
Андижонда руҳи бўлди баркарор.
Ҳиндистонни бирлаштирган ул бўлди.
Ҳинд – Ўзбекни сирлаштирган ул бўлди.
Уни Аллоҳ яратган,
Бешигин халқ тебратган,
Алласин Ўзбек айтган!

2007 йил, ноябрь.

ЎН ОЛТИ ЙИЛДИРКИ

Ўн олти йилдирки эркинман, хурман,
Бошимда бахт кушим, мен ҳам мағрурман!

Минг бир хужайрамда барқ урар Ватан,
Ҳар бир томиримда гуркирар Ватан!

Қоним жўшқинлиги – Ватан туйғуси,
Илҳом тошқинлиги – Ватан кайғуси!

Юксалиб – бораман қўлда байроғим,
Озод Ўзбекистон безавол боғим!!

Тупроғин ўпаман лаб босиб ҳар кун,
Қуёшдай чароғон тақдирим учун!

Юртбошим пахлавон, енгилмас асло,
Чунки, юрагида халқ бор доимо!

*2007 йил, декабрь,
Асака.*

ҚИШ ҚАСИДАСИ

Қалин қор остида ухлаб ётар ер,
Қўқлам қўқ шоҳисин тушида кўриб.
Қунларни санайди ҳар ишчан фермер,
Кечалар уйғониб тонгларда туриб.

Қиш эса авжига олар тобора,
Оёқлар остида гўё тош дурлар.
Насиба ахтариб қушлар овора,
Дарахтлар мисоли оқ кийган ҳурлар.

Томларга лаб босиб изғирин эсар,
Катакда мудрайди жавдари товук.
Нафасни қайтарар, ғовурни кесар,
Қайдан келиб қолди аёвсиз совук.

Қўллари сийнаси ойнага ўхшар,
Дарёлар бўйнига тақмиш оқ шарф.
Қийиклар сирғалиб тоғлардан тушар,
Боғлар кўрпасига сира йўқ таъриф.

Борлиқ оғушида оппок сукунат,
Қайдадир тин олар бўрон ва довул.
Хонам тоқчасида очилиб қат-кат
Ташқари термулар тувакдаги гул!

Лайлакқор чарх ўйнар кабутар мисол,
Турфа найза янглиғ чумак урган муз.
Қорўйин бошланур, болалар хушҳол,
Бири дер: Қорбобо келбатин сен, туз!

Қорбобо ясалди, Қоркиз ҳам тайёр,
Жўш урган болалик, мардона ёшлик.
Ҳар кекса кўнгилки, тикилса бир бор
Юракда қолмайди заррача ғашлик.

Қаро тун чўқади, шу дам, шу асно
Уй-уйга тарқалар шўхчан ўғил-киз.

Меҳмон сифат турган Қоркиз, Қорбобо
Қаҳратон кўчада коларлар ёлғиз...

Осмон элагини яна элайди,
Дув-дув тўкилади ун мисоли қор.
Эртага қуёш ҳам ўтқи қалайди,
Эртага талпиниб қелар гулбаҳор!

*2008 йил, 21 январь,
Тошкент.*

РАҲБАР КИМДИР

Раҳбар бўлса отдан тушиб
Пиёдага қўл берсин у.
Қамбағалга меҳри жўшиб,
Ҳаёт ичра йўл берсин у.

Тўйга борса, турсин андақ,
Ўлтирмасин тўрида у.
Раҳбар демак – раҳм демак,
Қўзларидан тошар ёғду.

Ўлим бўлса, борсин эрта,
Аздорга бўлсин шерик.
Етимларга бўлсин ота,
Онасига бокмасин тик.

Ишга борсин элдан бурун,
Ёқасига қўнмасин қанг.
Юмуш борқи қўпдир тугун,
Ёчолмасдан қилмасин «жанг».

Ҳар муаммо этилсин ҳал,
Раҳбар бўлсин қечан, дониш.
Ҳеч бермасин унга ҳалал –
Қариндошу таниш-билиш...

Тўлиб-тошиб керилмасин
Хар «гўзал»га ошиқ бўлиб.
Маишатга берилмасин
Беш панжаси қошиқ бўлиб.

Осмон ўпар уйлар куриб,
Сайқалласа кошонасин,
Ҳақ лашкари бир кун кўриб,
Тошга урар пешонасин.

Кийиниши бўлсин содда,
Овқатлансин деҳқон билан.
Эл амрини қилса удда,
Қасам ичсин Қуръон билан.

Дил ила тил битта бўлсин,
Айро тушсин ёлғон билан.
Фарзандлари катта бўлсин
Ҳалол топган ош-нон билан.

Ерни билсин, сувни билсин,
Китоб бўлсин содик дўсти.
Чин дўст айтган гапни қилсин,
(Ўжар киши қонлар қусди...)

Техникани жиловласин,
Уйсин тоғдай баланд хирмон.
Орзулари оловлансин,
Келажаги бўлсин аён!

Хотинини безамасин
Тилла ёвдир, менман кафил.
Бой бўлай деб тезламасин,
Шоҳу гадо хоки бир хил...

Гал келганда борсин бозор,
Олсин турмуш мезонини.
Секин кадам қўйса мозор,
Сезар умр арзонини...

Яккабошлик нима ўзи?
Бир каллада нима ҳам бор?
Маслаҳатдир ишнинг кўзи,
Халк айтгани рост, барқарор!

Юрт мустакил, эл мустакил,
Чин мустакил бўлсин у ҳам.
Бунинг учун керак акл,
Бўлмок керак асил одам!

2008 йил, 26 май.

УЧАР ҚУШЛАР

(Ўзбек енгил автомобиль заводи ҳақида қўшиқ)

Асакада учар қушлар шайланди,
«Тико», «Дамас», «Нексия» деб номланди.
Миллат кучи, қудратимиз жамланди,
Мангу бўлсин шонли завод, зўр омад,
Ўзбекистон бахти қулсин то абад!

ЎЗДЭУдир унинг ўчмас имзоси,
Корейс халқин бизга бўлган ихлоси,
Мотори зўр, сира чикмас садоси,
Мангу бўлсин шонли завод, зўр омад,
Ўзбекистон бахти қулсин то абад!

Ҳар дакика ясаладур юз-юзлаб,
Довон бўйлаб ўтиб борар ғиз-ғизлаб,
То Ғарбу Шарк, Жануб, Шимолни кўзлаб,
Мангу бўлсин шонли завод, зўр омад,
Ўзбекистон бахти қулсин то абад!

«Тико»сини миниб кўринг бир нафас,
Кўп одамлар шуни қилади ҳавас,
Сузиб юрар «Мерседес»га басма-бас,

Мангу бўлсин шонли завод, зўр омад,
Ўзбекистон бахти кулсин то абад!

«Матиз» ичин эшик очиб, бир қаранг,
Ўриндик зўр, сирти эса ранг-баранг,
«Ласетти»ни еллар артар, қўнмас чанг,
Мангу бўлсин шонли завод, зўр омад,
Ўзбекистон бахти кулсин то абад!

«Дамас» аъло, етти киши жойланур,
Сухбат куриб, бир-бирига бойланур,
Зарур бўлса бир бекатда мойланур,
Мангу бўлсин шонли завод, зўр омад,
Ўзбекистон бахти кулсин то абад!

«Нексия»нинг борми дейсан қаноти,
Бамисоли Гўрўғлининг ғироти,
Мунча учқур Ватаним тулпор оти,
Мангу бўлсин шонли завод, зўр омад,
Ўзбекистон бахти кулсин то абад!

Беш машина учар куш, енгил учар,
Элдан элга, юртдан юртларга кўчар,
Юртбошимиз тилаклари бахт кучар,
Мангу бўлсин шонли завод, зўр омад,
Ўзбекистон бахти кулсин то абад!

Ҳар биттаси элчи бўлур қувончга,
Олам кезур мухтож сезмай тилмочга,
Жуда ўхшар каптарга, қалдирғочга,
Мангу бўлсин шонли завод, зўр омад,
Ўзбекистон бахти кулсин то абад!

Созламаси мустаҳкам, ёғ сарфи оз,
Бир ариза ёзсангиз, топиб қоғоз,
Эрта келиб, олиб кетинг, илтимос,
Мангу бўлсин шонли завод, зўр омад,
Ўзбекистон бахти кулсин то абад!

Аждодимиз, Амир Темур армони,
Мустақиллик шарофати, имкони,
Тўлан Низом қўшиқлари, достони –
Мангу бўлсин шонли завод, зўр омад,
Ўзбекистон бахти кулсин то абад!

1996–2005 йил

Андижон.

ТУРСУНОЙГА

Кадрдон боғингиз соғиниб қолди,
Ғунчалар лабида кулгу йўқолди,
Сочингиз тўзғитган еллар уёлди,
Ҳар битта шеърингиз аланга олди,
Андижонга қайтинг, энди, шоирам?

Корадарё суви оқар ғувуллаб,
Андижон сойи ҳам шошар шовуллаб,
Боғишамол кутар сизни ҳувуллаб,
Сизсиз ҳаво айнар, ёғар дувуллаб.
Андижонга қайтинг, энди, шоирам?

Шеър айтар минбарлар пасайиб қолди,
Шеър тинглар мажлислар сусайиб қолди,
Шогирд қизларингиз эсайиб қолди,
Тўлан Низомийлар кексайиб қолди,
Андижонга қайтинг, энди, шоирам?

Бобур юртдан кетиб афсусга тўлган,
Орзу-армон гули очилмай сўлган,
Қайтиб келолмаган, Ограда ўлган,
Аччик пушаймони Андижон бўлган,
Андижонга қайтинг, энди, шоирам?

Нодира Бегим ҳам оғриниб хандон,
Озгина аразлаб, чиқиб Қўқондан,

Шоир Амирийни севган-чун жондан –
Қайтиб кетган экан Шахрихондан,
Андижонга қайтинг, энди, шоирам?

Саида хонимни биласиз аъло,
Бошига қўнганда қўзғин бир бало,
Туғилган элини деди аввало,
Унга ҳайкал қўйдик бизлар тасанно,
Андижонга қайтинг, энди, шоирам?

Дўстлар сизни кўмсар, кўринг кадрили,
Қўни-қўшниларилинг билинг сабрини,
Туккан-туғишганинг қилманг жабрини,
Тавоф этмоқ учун она қабрини
Андижонга қайтинг, энди, шоирам?

Биздан ўтган бўлса, афв этинг бир гал,
Бизлар ғўр бўлсак-да, Сиз-ку мукаммал,
Дунёда ҳеч иш йўк бўлмайдиган ҳал,
Шоирга шеър ахир, бахтдан ҳам афзал,
Андижонга қайтинг, энди, шоирам?

Гўзал анжуманлар тўри Сизники,
Атласлар тўшалган сўри Сизники,
Оташин илҳомлар зўри Сизники,
Чўлпон сатрларин кўри Сизники,
Андижонга қайтинг, энди, шоирам?

Биз бирга куйлайлик бу Андижонни!
Умрбод ўйлайлик бу Андижонни!
Мангуга сўйлайлик бу Андижонни!
Муқаддас айлайлик бу Андижонни!
Андижонга қайтинг, энди, шоирам?

2004 йил

КЕЛ

Кел, кадам кўй кўзим устига,
Мен бош кўяй пойинг остига.

Кўлларингни кўзимга суртай,
Дудоғингдан тўйгунча ўпай.

Сочларингни севиб силайин,
Ок сийнангни ойдин билайин.

Бўйларингга термулайин, то –
Куёш рашки келгунча хатто.

Изларингга гуллар сочаман,
Кел, сиримни энди очаман.

Дил кўкида бир юлдуз мисол,
Ўзуримда бир умрга кол.

Умидим – сен, саодатим – сен,
Мухаббатим, фароғатим – сен.

Тўлан Низом бағрида ҳар он –
Дунё каби яшайсан омон!

ЎЗБЕКИСТОН БОҒЛАРИНИНГ БУЛБУЛИ ҚАНИ?

(М а р с и я)

*Ўзбекистон халқ артисти Таваккал
Қодиров вафот этганида ёзганим.*

Ўзбекистон боғларининг булбули қани?..
Ўзбекистон санъатининг чин гули қани?..

Ўрмон водийлар, ҳур воҳалар ҳувуллаб колди,
Айриликдан юраклар ҳам шувуллаб колди...

Фарғонада куёш ботди, чиқарму қайтиб?
Таваккалжон номларини оламга айтиб!..

Фарғонада ой кўринмас, юзида парда,
Милён-милён юлдузлар ҳам йиғлар сахарда.

Бугун Қува анорлари тўлганмиш қонга,
Она қишлоқ Султонобод сиғмас жаҳонга.

У Маъмуржон Узоқовни рухига етмиш,
Ҳам Жўрахон Султоновни соғиниб кетмиш...

Қолаберди Фарғонамиз бағрини доғлаб,
Қайга чопай, кайдин топай уни сўроқлаб?

Қолаберди Ўзбекистон, Турон-Туркистон:
Қолди Тошкент ҳам Самарканд, қолди Андижон.

Чарх урамиз кўзга суртиб босган изларин,
Қандок қилиб юпатамиз ўғил-қизларин?

Сайрок қушим қайга учди, эй золим фалак,
Не-не буюк инсонларки сенгаму эрмак?..

Кўшиқлари ватан ичра абадий қолди,
Кўшиқ билан кўшиқсевар оламни олди!

Унга бўлсин эл ҳурмати халқ эҳтироми,
Қўлни очиб дуо қилур Тўлан Низомий:

Улуғ Аллоҳ устозимни руҳини шод қил,
«Ётар жойин нурга тўлдир, уни обод қил».

Ўзбекистон боғларининг булбули қани?
Ўзбекистон санъатининг чин гули қани?

Фарғона.

ИСТИҚЛОЛ ФАРЗАНДИМИЗ

Ўзбекистон нурга тўлди, кетди дил армонлари,
Яшнади чўл, саҳролари, ерлари, осмонлари.

Белни боғлаб чикди бул кун мустақиллик тахтига,
Она юртим Ўзбекистон кизлари, ўғлонлари.

Мир Алишер, Мирзо Бобур, Нодира авлодимиз,
Юртимизга хўп ярашиқ номлари, унвонлари.

Отахонлар, Онахонлар бу кунларга етдилар,
Соғ-саломат бўлсин энди имонлари, жонлари.

Қаҳрамон халқ тинч бахтиёр, мағрур яшар то абад,
Тоғ-тоғ бўлиб осмон ўпар пахталари, донлари.

Боғ-роғлари жаннат мисол: шафтолизор, анорзор,
Ойга монанд, кунга монанд ширмонлари, нонлари.

Ҳар кунидир мезбонлиги, дастурхонда ризку рўз,
Ер юзининг ҳар жойидин энг азиз меҳмонлари.

Тилда алёр, дилда шеър кўксимизда меҳри бор,
Ҳар юракни яйратур, чин ҳур Ватан фармонлари.

Мен Низомий куйлагайман, куйласин деб ёру дўст,
Бастакору булбули шўх Ҳофизу хушхонлари.

2001 йил.

ҒУНЧАЛАР

Очилмок истарлар,
Сочилмок истарлар.
Лабланмок ишига
Илҳомни кистарлар –
Ғунчалар, ғунчалар!

Очилмок истарлар,
Сочилмок истарлар,
Шамоллар кафтида
Кулмокка кистарлар –
Шошарлар шунчалар.

Ўйламок фурсати,
Куйламок фурсати
Келдими, келдими,
Шоиринг билдими,
Ҳой тугунчалар?..
Ғунчалар, кунчалар!

ҚИШ ҲАМ БАҲОР

Қиш чўзилди, баҳорга
Ўтиб кетди марраси.
Қор ёққанда, баҳорнинг
Шамол деган арраси –

Қиш кўлини шарт кесди,
Кўздан келди хоби.
Қиш бошини куйдирди
Март ойининг офтоби.

ҚЎШИҚ

(Рақс билан)

Юр, чикамиз, гулбокка,
Юр, чикамиз, чорбокка,
Олма терамиз, олма,
Ёрга берамиз олма.

Гулбоғимда гул бордир,
Қўйнимда булбул бордир.
Ҳадя эт, сен бир бўса,
Лабим лабингда қолса.

Юр, чикамиз, гулбокка,
Сўнг кетамиз йирокка.
Само бўйлаб учамиз,
Тўлин ойни кучамиз.

1998 йил.

РОЗИ ДИЛ

Айланиб келинг, ёрим,
Ўргилиб келинг, ёрим,
Ўпай десам, уятманг,
Якин келинг, дилдорим.

Айланиб келинг, ёрим,
Ўргилиб келинг, ёрим,
Лабингизга лаб босай-я,
Ёзилади-я, хуморим.

Айланиб келинг, ёрим,
Ўргилиб келинг, ёрим,
Бўйнимга қўлни ташланг
Сиз қўйнимда туморим!

Айланиб келинг, ёрим,
Ўргилиб келинг, ёрим,
Ёнимдан сира жилманг,
Ортиб кетар озорим!!

1998 йил, 2 март.

ХАЙРЛАШУВ ВА УЧРАШУВ

Хайр энди, эски йил, ўтган кунларим,
Ташвишларим, қайғу, ғамларим менинг.
Сен ки аён килдинг иш якунларим...
Армоним қоляпти бўйнингда сенинг.

Нима ҳам килолдим, нимани топдим,
Боғ барпо килдимми янги ер очиб.
Йўк, асло, ҳаваслар ортидан чопдим,
Мутлақ кетолмадим ғафлатдан кочиб.

Ялқовлик ва гўллик азал душманам,
Алдокчи кундузлар, кечалар хайр!
Лек баттар тобланди илҳом-саманам,
Хаёлим дунёни айлади сайр...

Хайр энди бевафо хурлар, санамлар,
Ўғирлаб кетилган ўпич онлари.
Хайр энди бемехр, бебурд одамлар,
Шоирнинг ўткинчи дастурхонлари!

Ҳаммаси ўтдими, афсус, надомат –
Билмадим, олдинда қанча йўл қолди?
Қаршимда турибди тўкиб салобат –
Мен ўтар довонлар... фикрим чуволди...

Қўлларимдан тутди яна орзулар,
Ўзига чорлади яна Янги йил.

Қалбимни яшартмоқ истар туйғулар,
Ёшимни санашни ёқтирмас кўнгил.

Ассалом Янги йил, ассалом Қуёш!
Ассалом Оқ қоғоз, ассалом қалам!
Юракда гуркирар илоҳий оташ,
Яшасин эқмоқчи бўлганим далам!

Умрим чўзилади ўзим сезаман,
Битта дастиёрман мен ҳам Ватанга!
Меҳнатсиз бу жонни кийнаб эзаман –
Халқ учун ёнмаса, дейман: аттанг-а?...

*30 декабрь, 2008 йил,
«Олтиариқ» санаторийси,
Фарғона.*

ВИСОЛ ЗАВҚИ

(Қўшиқ)

Қошинг киёласанму,
Гул берсам оласанму.
Лабларига лаб кўйиб
Ўпсам, уёласанму.

Кўзларингни сузмагил,
Кўнглим бўшроқ, бузмагил.
Кўнглимни бузиб кўйиб,
Юрагимни эзмагил.

Кўкда янги ой кулар,
Юлдузлар дув тўкилар.
Тоғу тошда сайрайди –
Жуфти билан каккулар.

Паға-паға оқ булут,
Пар каби оппок булут.

Ёр сийнаси эмасму,
Бунчалар юмшоқ булут.

Тун окариб тонг отар,
Кўксим кўксингга ботар.
Куёш гулдаста тутиб,
Иккимизни уйғотар.

ЁЛҒИЗЛИК

Шу кунларда керак бўлдинг сен...
Интизорлик ўтди жонимдан.
Мана, энди, ёлғиз қолдим мен,
Қайғу келур ҳар томонимдан.

Шу кунларда керак бўлдинг сен...
Сир айтарга бирор сирдош йўқ.
Ўн етти йил чидаб келдим мен,
Ҳижрон отар юрагимга ўқ...

Шу кунларда керак бўлдинг сен...
Узун тунлар танҳо йиғлайман.
Худойимга ёлбораман мен,
Ўз йиғимни ўзим тинглайман.

Кимлар кетди мендан йироклаб?
Бир жон бўлиб ўзим қолдим мен.
Йўлга чиқдим сени сўроклаб...
Қайлардасан... қайлардасан сен?...

29 январь, 2009 йил,
«Олтиариқ» санаторийси,
Фарғона.

КИЧИК ДОСТОН

Ўпичлар алдади. Йўлдан адашдим.
Сахрога юзландим. Ундан нари тоғ.
Сен кочиб борасан. Сенга эргашдим.
Юрагим доғ эди. Доғ устига доғ.

Кўнгил фарёд килар: қани, бўл, югур?
Тупрокқа кўмилган, виждон тош қотган.
Совук шамол эсар теграмда ғир-ғир...
Менинг тўлин ойим денгизга ботган...

Уни ахтараман. Топиб бўлмайди.
Ўша кун.. Ўша тун. Кул бўлди номус.
Бу кора жарликни ёпиб бўлмайди.
Ҳеч эримас тўниб қолган муз...

Туш кўрдим. Бўлдинг намоён...
«Сен билан биргаман», деддинг хўрсиниб.
Жуда гўзал эди бу ёруғ жаҳон.
Уйғондим. Виждоним чил-парчин синиб.

Ўзимни англадим. Кейин пайдар-пай
Ортингдан жўнадим абадиятга.
Кўлимда тириклик – қадах тўла май
Мерос бўлиб қолур Одамиятга...

*30 январь, 2009 йил,
«Олтиариқ» санаторийси,
Фаргона.*

ДЕРАЗАМДА ЧУҒУРЛАГАН ҚУШ

Тушунмадим сўзингга сахар,
Кўп сайрадинг тинмай сарбасар.
Тилинг мунча шакардан-шакар,
Айт, нимадан келтирдинг хабар,
Кўрган эдим бир ғаройиб туш?..
Деразамда чуғурлаган қуш?

...Тирик эмиш севгилим, боғда
Оқ гулларни кучиб кучокда –
Унга томон юрдим, шу чоғда
Ғойиб бўлди мендан узоқда...
Эр бошимдан учди ақлу хуш,
Деразамда чуғурлаган куш?..

Бу дунёда айрилиқ ёмон,
Торлик қилур ер билан осмон.
Ўғирласа севгисин хижрон,
Қандай чидар йигит деган жон...
Жисми қолса куп-курук, бўм-бўш,
Деразамда чуғурлаган куш?..

Йиллар кечди сочга ташлаб оқ,
Лек сўнмади ёрга иштиёк...
Вафо бўлди бир кайнар булок,
Қатрасида армон ва фироқ...
Сўнг туғилди дostonлар қўш-қўш,
Деразамда чуғурлаган куш?

Сен нимадан бердинг нишона?
Ташрифингга нима баҳона?
Тўхта, сенга бўлай парвона?
Мана, сенга ушбу қошона!..
Қанотларинг тилломи, кумуш?
Деразамда чуғурлаган куш?..

Илтимосим: яна сайраб бер?
Созингни чал, яйраб-яйраб бер?
Фолингни оч, эртам караб бер?
Ҳеч бўлмасин шоир фаромуш?
Деразамда чуғурлаган куш?..

*1 февраль, 2009 йил,
«Олтиариқ» санаторийси, Фарғона.*

МУХАММАСЛАР

НАВОИЙ ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

Ошик ул ошик эмас кўнгли жунун бўлмаса,
Шоир ул шоир эмас сўзи дилхун бўлмаса,
Ерга отгил шеърни сен унда мазмун бўлмаса,
Ўтқа солгил сарвни ул ҳадди мавзун бўлмаса,
Елга бергил гулни ул рухсор гулгун бўлмаса.

Мен қачон кирган эдим бул муҳаббат боғига,
Ҳаддан ошди аламлар, тушдим ҳасрат доғига,
Жисму жоним ўт олур, коврларман ёғига,
Сарсари оҳим эсар ғам шоми ҳижрон тоғига,
Яхшидир тонг откунча бу тоғу хомун бўлмаса.

Ҳажр аро ики кўзим Сайхун, Жайхундир, агар,
Тақдир ипи минг чигал, минг бир тугундир, агар,
Менга ишк қийноқлари ҳар тун, ҳар кундир, агар,
Телбаликдан, ваҳки, ҳар дам дардим афзундир, агар,
Ул пари ишқида ҳар дам дардим афзун бўлмаса.

Сийнама тиг урма, бас, дам-бадам сен англа, деб,
Қип-кизил конинг ила лолани, кел, рангла, деб,
Йиғлама, кел, эрлигинг коттиғ айла, сангла, деб,
Гар кўнгил қатл истабон ваъда қилдинг тонгла деб
Ушбу дам ўлтур, бу эҳсон бирла мамнун бўлмаса.

Бул ғариб ахволима нечук лолмас пири дайр,
Ўлтирурман ташналаб, назар солмас пири дайр,
Раҳм айламас, шафқат куйин менга чолмас пири дайр,
Ҳирқа жинсин раҳн учун, эй шайх, олмас пири дайр,
Бода бермас, токи ўзлик жинси мархун бўлмаса.

Ёқа йиртгил, бўлмағай бесадолиғдин қарам,
Еру осмон тортадур бебақолиғдин ситам,
Тингламас фарёдларим, бенидолиғдин ўлам,

Фони ўл, васл истар ўлсанг бенаволиғдин не ғам,
Бўлмасун ҳаргиз матои дунёи дун бўлмаса.

Тўлан Низомий айди: васлингда йиғлат мени,
Бир тўяй жамолингга, алқисса тихлат мени,
Ўлмагаймен, тарк этур мангуга рихлат мени,
Эй Навоий, тонма, гар дер ул пари мажнун сени,
Ошик ўлғайму парига, ул ки мажнун бўлмаса.

БОБУР ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

Куёш чўкур, ҳижрон тоғи қолди қонли манглай била,
Япроқ тўкур умрим боғи, кун ҳам ўтди ҳай-ҳай била,
Афсус чекур, кўк чироғи, бош тебратур бай-бай била,
Соқий эрур ишрат чоғи афсурда бўлма дай била,
Ўттек чоғир келтур, доғи суҳбат туноттур май била.

Тийиб олгум кўзда ҳобни, чорла жаъми дўст-аҳбобни,
Дастурхонга кўй серобни – беминнат ул офтобни,
Бу кун дегил бир жавобни, сенга бердим зўр савобни,
Келтур шароби нобни, омада қил асбобни,
Хуш тут шаби мохтобни, чун бордурур ул ой била.

Навоийдан ғазал ёд қил, менга янги жон бунёд қил,
Ағёрларни ўзинг мот қил, қайғулардин бир кушод қил,
Ғолиблик не, бот-бот қил, тоза руҳим кушод қил,
Даврон ғамин барбод қил, ишрат уйин обод қил,
Жону кўнгулни шод қил, овози чангу най била.

Хўп ўйнасин сўзи шакар, кўз куйдириб жилвагар,
Ҳам куйласин тонгга қадар, соз чалиб ул нағмагар,
Унга бергил азми шаҳар, ол минг тилло турса гар,
Мажлисда бордур сарбасар, май нашъасидин шўру шар,
Борини масту беҳабар қил жоми пайдар-пай била.

Ишки боре кониким, ул гирифторе кониким,
Умри озоре кониким, ҳам бекароре кониким.
Низомий хоре кониким, мажнун шиоре кониким,

Ҳамдард ёре кониким, бир ғамгусоре кониким,
Абри бахоре кониким, Бобур киби йиғлай била.

1989 йил.

ҲАБИБИЙ ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Андижон сахнида жонон яна бир бор ўйнасин,
Айтингиз, истак шудир, кулиб бисёр ўйнасин,
Хипча бел, нозик бадан ҳам кўзи хумор ўйнасин,
Бу адолатлик, ширин давронда дилдор ўйнасин,
Ҳар томонга ташлабон кокилларин, ёр ўйнасин.

Шодлигимиз кайнасин, кўкларга етсин азмимиз,
Бахшида бўлсин бу кун юракдаги шеър – назмимиз,
Алёр айтинг, аҳбоблар, Ўзбекистон рамзи – биз,
Гулласин, тобора авж олсин бу кизгин базмимиз,
Сидк ила меҳру муҳаббат айлаб изҳор ўйнасин.

Кўз тикиб кўрмоқ савобдир, дилдаги туйғу билан,
Баҳс этур дерлар уни каптар билан, какку билан,
Шаҳдига ташланг назар ғайрат билан, ёҳу билан,
Айланиб майдон аро бир-бир бокиб кулгу билан,
Кўп соғинганмиз, ҳама содик харидор ўйнасин.

Бир малоҳат руҳимизга, жонимизга сингдириб,
Ҳам азиз бошига зўр тагдўзи дўппи кўндириб,
Айланурда турсин шамол, кўйлак катин синдириб,
Жилва бирла майда босиб, чарх уриб, кўз тиндириб,
Бокмайин ҳарбул-ҳавасларга, қилиб ор ўйнасин.

Кўринг шаклу шамоилин, хушбичим, андозалик,
Қанчалар озодалиқ бу, ҳам палаги тозалик,
Тушмасин бегона кўз, Андижон дарвозалик,
Ҳар кадамда тўлғаниб, ноз айлаганда ғамзалик,
Яркираб, гул-гул ёниб, энг тоза рухсор ўйнасин.

Термулиб колдим ва лек, ўйласам сочимда оқ,
Тортиниб турдим бир оз, кўзғолмасин, деб иштиёқ,
Бир вафосиз дардинким тоқатларим бўлди тоқ,

Соф юрак, озода ёшларга ярашгай ўйнамок,
Завк ила ракс этгали кимдир сазовор ўйнасин.

Кўз куяр, дил талпинар, қилмай десам ҳеч эътибор,
Ким деюр шоир кишини аҳди йўқ, бир бекарор,
Этмасин тарк руҳи иймон Тўлан Низомни зинҳор,
Меҳрим ортиб, ногихон ох этмайин беихтиёр,
Лаҳза-лаҳза мен Ҳабибийдан хабардор ўйнасин.

ОХУНЖОН ҲАКИМ ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Сен кайғу ғамларга лим-лим бўлибсан,
Ҳасрат не, оғзингни юм-юм бўлибсан,
Камтарлик шунчалар кум-қум бўлибсан,
Э, шоир, бир умр маъсум бўлибсан,
Кимгадир хузурбахш насим бўлибсан.

Сел тошса, юзада ҳас келур дея,
Урилса тошга тош «қарс» келур дея,
Жилов кўрмаган от чорс келур дея,
Нодонга нодонлар бас келур дея,
Аларнинг қошида сен жим бўлибсан.

Нечун дашномлардан бўлмадинг озод,
Лек мағлуб колмадинг, енгмадинг кушод,
Тақдир ришталаринг тугилди бот-бот,
Тўғри сўзларингда тиғ борми, ҳайҳот,
Кўриндинг кимгадир заққум бўлиб сан.

Сен доим Ҳақ деган ўлмас армонсан,
Кулиб йиғлайдирган ажиб бир жонсан,
Шеър айтиб ўзингча ғолиб ҳоқонсан,
Гоҳида хурраму шўху хандонсан,
Гоҳи кўзёшлари сим-сим бўлибсан.

Ҳажр аро какликлар тоғларда йиғлар,
Тун-кеча, ҳам тонгги чоғларда йиғлар,
Ошиқлар кон ютиб оҳлар-ла йиғлар,

Алам ўтса дерлар шоҳлар-да йиғлар,
Шоҳларки йиғласа, сан ким бўлибсан?..

Кузга юз тутдими тўлишган боғинг,
Сал хира торгдими дийданг, қароғинг,
Тушовга қўнмайди шўх арғумоғинг,
Пешонанг шўрмиди, қартайган чоғинг,
Ёрсиз яшамакка маҳкум бўлибсан.

Минг шукр, покланди юрт ўлкам дединг,
Истиклол нашъаси ҳур одам дединг,
Тўлан Низомийдек дўстим кам дединг,
Сен мансаб демадинг, сен – қалам дединг,
Шул сабаб Охунжон Ҳаким бўлибсан.

*2004 йил, 14 сентябрь,
Фарғона.*

ТҮРТАЙКЛААР

* * *

Дунё иши шундоқ-пойма-пой,
Тўғри йўлни ўзинг топасан.
Йўкса бекор ўтади умринг,
Югуриб еласан, чопасан...

* * *

Буюкларга хавас қилганинг тузук,
Ибрат олмаганинг ёмон жуда ҳам.
Дейсан: «Дунё иши азалий бузук».
Сен ўзинг бузуксан нобакор одам!

* * *

Ошиклар ўлмайди, ишк ичра яшар,
Ахир, ишк абадий, ҳар калбда жўшар.
Фарҳоду Мажнунлар унутилмади,
Қайтадан туғилди севгучи ёшлар.

* * *

Ҳаммани қаритиб, яшарур дунё,
Ҳаммани йиғлатиб, кулади танҳо.
Қўйгил, Тўлан Низом, зорланма, энди,
Шундайдур ибтидо, шундай интико.

* * *

Булбулга ошиқман, гулга ишкибоз,
Ҳар бир боғ дарахтин киламан эъзоз.
Истиқлол гулшанин ғунчалари соз,
Билинг шоир қалби тўла эхтирос.

* * *

Юрак қонга тўлди, кўнгил ғам зада,
Ёпирай, сен хануз, нозда, ғамзада.
Ҳар лаҳза битаркан васфингни э ёр,
Ёш тўкур бу қалам кўп аламзада.

* * *

Кўнгил уйин бир нигоҳ билан,
Ҳеч ким ёритолмас минг чироғ билан.
Бир лаҳза кўрмасам сени мабодо,
Фалак чархин бузгум битта оҳ билан.

* * *

Мунча шум, мунчалар бахил одамлар,
Ёмонлик қилмоққа хил-хил одамлар.
Эҳ, қачон бу дунё соғайиб кетар,
Айтингиз, эй доно, аҳил одамлар.

* * *

Миннатли кўмакнинг оти ҳам курсин,
Томга бир чиқарган шоти ҳам курсин.
Чўнтакни қоклади, ўғирисимон,
Таъмахўр одамнинг зоти ҳам курсин.

* * *

Шеър айтиб бер, дема бу анжуманда,
Бирорта мухлис йўқ, бунда чамамда.
Булбул ҳеч сайрамас гуллари сўлган,
Япроқлар тўкилган, кузги чаманда.

* * *

Ҳовликма одамнинг одоши бўлма,
У қилган мажлиснинг сен боши бўлма,
Нодонлар тўпланган зиёсиз боғнинг,
Чироксиз давранинг куёши бўлма.

* * *

Сиз Тўлан Низомни биласизми, а?
Шеърин ёдлаб бир кун келасизми, а?
Бирга-бирга йиғлаб, куласизми, а?
Кўнгил торларини чаласизми, а?

* * *

Сиз Тўлан Низомни англайсиз қачон?
Юрак нидоларин тинглайсиз қачон?
Кўнглингиз тош бўларми шунча,
Қалбингиз қалбига тенглайсиз қачон?

* * *

Етмиш йил кўрдим-а олам юзини,
Энди сал ўргандим ишнинг кўзини.
Жисмимга жойладим, юракка олдим
Фақат биттагина «Ватан» сўзини.

* * *

Кўзимни элтади онам тимсоли,
Шу он тўлишади илҳом ҳилоли.
Жаннат дунёсида сайри боғ қилиб,
Тонгда отам келур қуёш мисоли.

* * *

Бир таноб еримиз бўларди унда,
Кекса деҳқон отам ишларди кунда,
Зарб билан чопганда пўрсилдок ерни,
Ойдек яракларди кетмони тунда.

* * *

Қулок сол, айлай бир таъбир:
Иймондан яралур матонат, сабр.
Ақлсиз окимга рўбарў бўлма,
Тошлари бошингга тегар бирма-бир.

* * *

Ижод ташвишлари бўлиб бир тўфон,
Устимдан бостириб келур ногаҳон.
Довул ўтиб кетар, шамол ҳам тинар,
Яна қуёш кулар, очилиб осмон...

* * *

Менинг осмоним соз; тоза, мусаффо,
Илхомим кушлари килур кайф-сафо.
Қабарган кўлимда қалам ракс этур,
Хар битта сатрига сиғади дунё...

* * *

Бугун тонгда Чўлпон руҳи учиб келди,
Туркистонни ҳам Туронни кучиб келди.
Истиклолу хурлик излаб кетган эди,
Ҳайкал бўлиб Андижонга кўчиб келди.

* * *

Дунё иллатлари тугайди қачон,
Қачон озод бўлар ҳазрати инсон?
Ватан ва Миллатни кўтармок учун
Барчада бўлсайди виждон ва иймон.

* * *

Булут кўзғолганда сел келади, сел,
Сел авжга минганда дўл келади, дўл.
Дафтар ва қаламинг ҳозирла шоир,
Илҳомдан кўзинг нам, киприкларинг ҳўл.

* * *

Яхшиям, самода куёш бор, ой бор,
Кундузи, кечаси кўрарга жой бор.
Дунёдан илиниб ўтиб бораман,
Сенга термуламан, сенда чирой бор.

* * *

Кўзимга бир қара, ўзинг бор, ўзинг,
Юлдуздай пориллар куралай кўзинг.
Мен сира кўзингдан ололмайман кўз,
Кўзимда кўринур сен айтар сўзинг.

* * *

Яхшини чакирманг ёмон тўпига,
Яхши боғланмасин улар ипига.
Яхшини сакланг сиз рўпарў қилманг,
Ёмон одамларнинг ўйнар «чўпига».

* * *

Яхши одам борми ёруғ дунёда,
Менга чорлаб келинг, бўлса мабода.
Мен уни бир кўрай, бағримга босай,
Берсам, олармикан назмий бир шода.

* * *

Миннатли одамнинг иши таъмадир,
Бир бор унмай қолса, тили-наъмадир.
Фикри тез ўзгарар, ёмонлар ортдан,
Юборган саломи нуқул шаъмадир.

* * *

Дўстлик бўлса экан бир манфаатсиз,
Манфаат дўстликни килур ҳурматсиз.
Нон дўсти керакмас, жон дўсти керак,
Дўстни асраб бўлмас меҳру шафкатсиз.

* * *

Изингга гул сочдим, қалбингга зиё,
Сен эса ёмонга қилдинг мубтало.
Меҳрга қаҳр айла деган устодинг –
Бевафо бу дунё мунчалар расво.

* * *

Умр ўтиб борар мисоли елдай,
Кўзимдан куюлар илхомим селдай.
Қарилик-тажриба донишманд фасл,
Шеърим тўлишмоқда бадавлат элдай.

* * *

Сухбатда зўр маъно, зўр одоб керак,
Савол туғилганда зўр жавоб керак.
Ахир, шамол тўхтаб, ёмғир тинганда,
Ерга қуёш керак, нур-офтоб керак.

* * *

Кундуз бўрон турди беаёв, бебош,
Дарахтлар чайқалди, айлашиб бош-бош.
Олтин либосларин эҳтиёт қилиб,
Йиғиб олиб кетди самода қуёш.

* * *

Окшом турган дахшатли бўрон,
Ой сочин тортқилаб, айлади гирён.
Самода юлдузлар пирпираб қолди,
Она аҳволидан кўнгиллари қон.

* * *

Дилни тун қоплади, офтоби қани?
Аллоҳ олдидаги савоби қани?
Дунё жумбоғига етмади ақлим,
Ўқий десам, унинг китоби қани?

* * *

Олам хийласидан толиқдим бугун,
Сувсаган гул каби сўлиқдим бугун.
Узоқ йўл босдим у яна ниҳоят
Бир буюк илҳомга йўлиқдим бугун.

* * *

Бахтим қайда дедим, меҳнатда дединг,
Тахтим қайда дедим, захматда дединг.
Югурдим ва елдим роса етмиш йил,
Нақдим қайда дедим, хурматда дединг.

* * *

Умр лаҳзаларин нарҳини билдим,
Ғафлат душман экан, қаҳрини билдим.
Яхшилик нимаю, ёмонлик нима,
Одамдан одамнинг фарқини билдим.

* * *

Севдим, олий ишқ арқини кўрдим,
Бетимсол гўзалнинг макрини кўрдим.
Кўрмадим дунёда вафо суратин,
Девона кўнгилнинг эркини кўрдим.

* * *

Ўзинг қутқар балолардан Худойим,
Шовкин-сурон, садолардан Худойим.
Истиқлолни ато қилдинг Миллатга,
Юртни сақла ғавғолардан Худойим.

* * *

Тақдирларнинг тошлари синсин,
Лойка сувлар тўхтасин, тинсин.
Энди, кўзлар тўлмасин ёшга,
Киприкларга уйқулар инсин.

* * *

Бўлганда ҳаётнинг мезони пора,
Унга топилмагай ҳеч қандай чора.
Элу юрт қаҳрига учрайди бир кун,
Пинҳона бўлсину ёки ошқора.

* * *

Пулга хирс кўйганда, сўнади виждон,
Бўрон гар қутирса хирадур осмон.
Уят йўқолганда кунпая-кун ер,
Қуръон тошталганда босади тўфон.

* * *

Баланд-баланд чўккиларнинг қулаши ёмон,
Яркираган гумбазларнинг тулаши ёмон.
Ёлкини йўк, туғёни йўк, ёлғон шоирлар –
Бир-бирини атай мактаб йўлаши ёмон.

* * *

Бу тоғларнинг мангу деган муддати яхши,
Уммонларнинг чуқур деган ҳикмати яхши.
Оройишу осойишлар бошка бир нақл,
Дарёларнинг тиним билмас шиддати яхши.

* * *

Денгизларнинг тўлғониши, асаби ёмон,
Дарёларнинг ўкиргани, ғазаби ёмон.
Бир дам тўхта энди, эй Тўлан Низом,
Она замин силкинишин сабаби ёмон.

* * *

Қайдасан, севгилим, кўнгил овунчим,
Неча йил йўқолди жонимда тинчим.
Турмуш ташвишлари олди ўртага,
Кимга ҳасрат этай, кимга ўтинчим.

* * *

Кела қол, қаршимга бир нафас ўлтир,
Ноумид, ёввойи гулларни сўлдир.
Кўзингга, сўзингга тўяй ва кейин,
Ичаман, айрилик шаробин тўлдир.

* * *

Дилимга нур тўшсин, жонимга ҳузур,
Тириклик шамоли ўйнасин хур-хур.
Жами нуксонларим, гуноҳим кетсин,
Эй, тақдир эгаси, минг марта узр.

* * *

Кимдир китоб ёзар, кимдир чоҳ казар,
Яшамок меъзони: Ким-кимдан ўзар?
Дунё томошабин, қаҳ-қаҳ кулади:
Ким-кимни ейдию, ким-кимни эзар.

ИККИЛИКЛАР

* * *

Аклу идрокигда буюк фалсафа;
Дил қувнар сен билан бўлсам бир даъфа.

* * *

Қўй, кетма, кетиб қайда юрасан,
Сен барибир юрагимда турасан.

* * *

Дўст бўлсанг кел, майли қўлни бер,
Мен ҳам юрай, ахир, йўлни бер.

* * *

Қарилик парилик эмас, одамлар,
Унга ошно бўлур энг ширин ғамлар.

ТАРЖИМАЛАР

ДУ ФУ,

VII аср буюк хитой шоири

1. ХОСИЯТСИЗ ДАРАХТЛАР

Таниш йўлакчадан
Юрганда қайта,

Доим кўлга олгум
Кичик бир болта.

Солланган дарахтлар
Мисли соябон,

Бехосият бўлса,
Чопгум бегумон.

Ирғай булоғига
Асло тегмайман.

Цзиси шохини
Ҳатто эгмайман –

Унга болта уриб,
Қиламан яксон.

Жуда ёмон дарахт,
Яшар яккахон.

761 йил.

2. АФСУС

Бунча тез тўқилмаса
Гулбарг хокисор?

Шошилмаса бўларди
Яқин-ку баҳор.

Ўтди-кетди кувонч,
Қайғу, ғам-алам –

Эвоҳ, яшаб бўлдим,
Ёшлиқни мен ҳам...

Қани бир қадаҳ май,
Ёзсам юракни?

Наво, назм айтса
Эзгу-тилакни..?

Мени тушунарди
Буюк Тао Цянь,

Унутмади асло,
Ёд этди ҳар дам –

Ўртамизда кўп йиллар
Ўтган бўлса ҳам...

761 йил.

3. ЛИ БО ТУШИМГА КИРДИ

Ўлим бизни айирса,
Майли эди кўнардим.

Айрилиқ азобига,
Бардош бериб унардим.

Цзяннань – борса-келмас,
Одамхўр жой – бир аждар,

У ердан сургун аҳли
Юборолмас хат-хабар.

Менинг кадрдон дўстим,
Тушимга кирдинг уч бор,

Демак, хали ҳаётсан,
Ўйлайсан мени такрор.

Ёки сенмисан дўстим
Кулбамга кирган сабоқ.

Ташриф буюрган ўша
Рухинг-ёдинг бўлса о..!

Жанубий ботқоқлардан
Ташриф буюрибди рух,

Учиб кетма, мен ёлғиз,
Кулбам аро бўл шукух...

Сен овчининг тўридасан,
Ундан бўшаш кўп маҳол,

Қайрилди канотларинг
Шоирга бўлди увол...

Осмонда ой осуда
Остонамга сочар нур,

Менимча, бу Ли Бонинг
Нак ёришган юзидур.

Парчалаб қайиқларни
Асов тўлқин турган он,

Рухингни синдиrolмас
Бирорта куч, сен, ишон!

4. ТЎТИ

Тўтини чулғайди
Ғамгин бир фикр:

Акли кани унинг,
Борми бир зикр?

Патлари кесилди,
Қайрилди каноти.

Лекин сўз ўрганди –
Ҳатто ўз отин.

Кутиб қон ютади,
Олдида қафас...

Эркин турсам дейди,
Ҳатто бир нафас?..

Ўрмонда қолди ёлғиз
Қўналға бир шох.

Энди унга бормас
Қафасда, эвоҳ...

766 йил.

5. кийик

Сен тоғлардан айрилдинг...
Семириб – тўлиб.

Мана энди ётибсан,
Қўғирма кабоб бўлиб;

Яширина олмайсан
Бу қисматдан зор айлаб?

Нима қиласан энди
Тақдирингни айблаб?

Дунё ўзи айниган,
Жуда ваҳший, шафқатсиз.

Бизнинг кунда гўзаллик
Шайдолари кўп бахтсиз.

Шунинг учун тўралар
Байрамин зиёфатда –

Яна безаб турибсан,
Нимта-нимта ҳолатда.

766 йил.

6. ОҚ ОТ

Учиб келди от
Шимоли-шарқдан,

Унинг эгари
Роса ўқ еган.

Шафқатсиз жангда
Ҳалок бўлган ким?..

Ким билади ким?
Ҳамма йиғлар жим...

А. С. ПУШКИН

1. АТИРГУЛ

Атиргул қай, қаёнда?
Тенгги йўқдир жаҳонда!
У тонг фарзанди эди,
Ким уни сўлди, деди?..
Шуми севги қисмати,
Шуми умр киммати?
У ҳали ёш, бола-да..
Ишқим қизил лола-да?
Шундок, ўткинчи бари,
Жўшқин ёшлик сингари.

2. ҚУРЪОНГА ИҚТИБОС

(Парча)

Бугун аҳд киламан тасбеҳни тутиб,
Жон олар шамширни ўпаман якбор.
Оппок тонг юлдузин интизор кутиб,
Ибодат айлагум субҳидам – наҳор.

Онт ичиб айтаман, ҳеч этмайман тарк,
Ҳамиша силайман азиз бошингни.
Майлига, сен учун бўлай жувонмарг,
Иткитиб ташлайман қисмат тошингни.

Ахир, мен эмасми чанқоғинг босган,
Қакраган саҳрода чин обиҳаёт.
Сенга тил ўргатдим, бўйинг ҳам ўсган,
Энди, бу салтанат сенга умрбод.

Бардам бўл, ҳазар қил алдов-ёлғондан,
Ҳақиқат йўлидан озма бир кадам.
Етимни авайла, руҳлан «Қуръон»дан,
Менинг бу каломим билсин ҳар одам!

1824 йил.

М. Ю. ЛЕРМОНТОВ

1. АЛВИДО

Хайр энди Россия, булғанган дала,
Киборлар диёри, эй, йўқсил макон!
Хайр энди кўк мундир беаган гала,
Хайр энди, буюк халк – эрки йўк сурон!

Мен кетдим! Энг баланд Кавказ тоғлари
Бебурд шохларингдан балки беркитар?..
Ғазабнок кўзлари, қон тирноклари
Ё мени тополмай, тоғни силкитар...

1841 йил

2. БУЛУТЛАР

Мовий осмон узра сайёҳ булутлар,
Паға-паға бўлиб кайга борасиз?
Сизни-да кувдими юзи шувутлар,
Шимолдан жанубга мендай чорасиз.

Айтингиз, не сизни айлади сарсон?
Такдирми, ҳасадми, ўчми, адоват?
Ё оғир жиноят, яширин, пинҳон,
Ё дўстлар килдими тухмат, хиёнат?

Йўк асло, сиз чиндан дайди-девона,
Сизда йўк сезимлар: шодлик ва қайғу.
Озодсиз ва лекин сизга бегона –
Ватан тушунчаси – мукаддас туйғу.

1840 йил

3. КУЁШ

Қиш куёши булутлар аро
Қор устига нур сочар беҳол.
Юзларингда бошқача жило
Кўзинг мовий, сочларинг тол-тол.

Ул куёшдек сенинг ҳам гўзал,
Табассуминг дардимга дармон –
Гўзалликда ҳикмат йўқ азал,
Бўлармисан сен жонимга жон?

ИВАН БУНИН

СЎЗ

Жимжит мақбаралар, жимжит қабрлар,
Мўмиё қилинган жасадлар ҳам жим.
Фақат битикларда ўлмас таъбирлар;
Сўз ёзиб қолдирган бунда аллаким.

Сўздан бошка йўқдир биз учун бойлик;
Сукунат бағрида сўзлар жарангдор.
Сўз борки, одамзод, дунё чиройлик,
Сўз учун курашинг, ул ки баркароп!

АННА АХМАТОВА

1. ВАСИЯТ

Сен келгил, хакикий меросхўрим бўл,
Уйимда яшагил, шеърларим куйла.
Кувватим кетмоқда, мажолсиз бу қўл,
Эзилган қалбимни халқимга сўйла.

Дўстларим меҳрини, «ёв»лар қаҳрини,
Боғимда ранг-баранг гулларимни ҳам
Оташин муҳаббат аччиқ заҳрини,
Мен сенга қолдириб кетгум, жонгинам.

Дунёга келганим – шуҳратим эди,
Ногаҳон юлдузим кўкда порлади.
Изтироб ва хижрон юрагим еди,
Бу кун тонг маҳали ўлим чорлади.

Сен узок яшайсан, шеърларим асраб,
Эзгу-армонларим этагидан тут?
Хотиржам кетяпман... ортимдан караб,
Йиғлама, бахтли бўл, лек қилма унут.

2. ДЎРМОНДА ЁЗИЛГАН ТЎРТЛИК

Эслайман, хотирга тушади мудом;
Дўстларим, окибат, меҳр ва ҳиммат.
Шу каби кўмсашлар бўлганда тамом,
Қаршимда мунғайиб турар сукунат.

ТУМАНБОЙ МЎЛДАҒАЛИЕВ,

қозоқ шоири

ЁР НОЗИ

Кунлар кечар, тунлар кечар, рашким зўр,
Гўё сени биров мендан торткилар.
Лаҳза-лаҳза ўртанаман, ёнаман,
Изларингдан кўзим қолмай чопқиллар.

Дам олислаб, дам яқинлаб борасан,
Сени кўргим, бошқа кўзга илинмас.
Кўкрагимда муҳаббатим ловуллар,
Кўнглим ичра сен ўзингсан, ўзгармас.

Менинг юксак умидларим қордай оқ,
Қоядаги қиронимсан, кела қол.
Биринчи бор танишишган ёшлардай,
Висол чоғи уяламан бўлиб лол.

Кўзимдасан, сўзимдасан ҳар қачон,
Сени ўйлаб ўйимга ҳеч етмайман.
Лабларимга бир қизил нур югурар,
Бўса олсанг, ноз-карашма этмайман.

Омон бўлсак, армонларни ушлаймиз,
Қуёш каби сўниш билмас ёник дил.
Сен менгасан, мен сенгаман қачондан,
Тавба, дейман, қачон ўтди шунча йил.

Ўша дамлар бўлган эмас ҳеч осон,
Сўнг бизнинг бахт қуши овулда учди.
Ёшарибман, аёлман-да, мен қурғур,
Сенинг нега мўйловингга оқ тушди?!

Бир умрга сенга, жоним, тўймайман ҳеч.
Шункор янглиғ парвоз айлаб толмагин.
Қизлигимдан мен кетмаёк турайин,
Сен бошқага кўз кирингни солмагин.

ДОСТОИЛАР

Г И Р Я

«Қирк кун» достони

*Умр йўлдошим Ҳикматхон хотирасига
бағишлайман.*

МУҚАДДИМА

Эй фалак, эй юксак сирли коинот,
Турфа тақдирларга ошиён олам,
Турфа ғамга гўла экансан бот-бот...
Мингдан ҳам бирини ёзолмас қалам.

Энг оғир кулфатни бошимга солдинг,
Қай тоғни қулатдинг менинг устимга?
Бахтим, қувончимни кимларга олдинг?
Қайғу лашкарлари тушди қасдимга.

Фуркат девонини тоқчага қўйдим,
Азага ғарк бўлди илхомрез уйим.
Кўзимдан навбаҳор жаласин қўйдим,
Устодим иккимиз йиғладик юм-юм.

Дод айлай, дўстлар, бу кун жону тандин айрилиб қолдим,
Мардона эдим мен, ул шону шаъндан айрилиб қолдим,
Бу оламда мени суйган, қуйгандин айрилиб қолдим,
Аламлик кумримен, бир гулбадандин айрилиб қолдим,
Назокатда кади сарви чамандин айрилиб қолдим.

Манга тор ўлди бу кишвар, хунбийрон йиғласам арзир,
Кўнгил кўкида ойим йўқ, қуйиб имон йиғласам арзир,
Сўтилди ер чокидин, синди осмон, йиғласам арзир,
Қафас байтул-ҳазон, Якубдек қон йиғласам арзир,
Ўшандок Юсуфи гул пираҳандин айрилиб қолдим.

Соғинардим дам-бадам мен қалбга сиғмай тоза хис,
Тамоми хусн аҳли ичра ул эди одоби азиз,
Ҳам комати расо эди, эл аро хар сўзи лазиз,
Хати райҳон, сочи сунбул, лаби ғунча, кўзи наргис,
Қабо гул, кўйлаги барги сумандин айрилиб колдим.

Бу кун ишқим қилиб ошкор элга айтсам айб эмас,
Тонг сахарлар нола айлаб шеърга битсам айб эмас,
Васлини қўмсаб ҳамиша юз дод этсам айб эмас,
Агар хижрон қоронғусида йиғлаб ётсам айб эмас,
Жамоли нури шамъи анжумандин айрилиб колдим.

Ун чиқармай жисму борим ёнар шамдир, куяр шамдир.
Азон чоғи кизил гулнинг барги янглиғ кўзларим намдир,
Бу ҳолимдин бўлиб огоҳ ёнимда дўстларим жамдир,
Қаро тошлар уруб кўксимга фарёд айрилиб колдим,
Тиши дурру лаби лаъли ямандин айрилиб колдим.

Кўзда жоланг тўхтатиб ол, бас қил, дея талаб қилманг,
Азал рўзи битилган деб пешонамни сабаб қилманг,
Тақдиримдин фол очиб сиз халойик ичра гап қилманг,
Мисоли зар агар сорғорса рухсорим ажаб қилманг,
Ки ул дониш айёри сиймтандин айрилиб колдим.

Низомий йиғлаюр зор-зор бугун ўтли нафас бўлди,
Унинг жони темирмас-ку, ғам-алам қасдма-қасд бўлди,
Тавба қилди, бебаҳо дунё иши унга бас бўлди,
Пару болим тўкилди, масканим охир қафас бўлди,
Муҳаббат йўлида, Фуркат, ватандин айрилиб колдим.

* * *

Во дариғо, икболим забунми чунон?
Дунёдин юз буриб кулбамга чўкдим.
Қоним сиёҳ бўлди, қалбим сиёҳдон,
Қирк кун мушкулотин қоғозга тўкдим.

Биринчи кун

Минг тўққиз юз тўқсон иккинчи. Июнь.
Ўн етти. Чоршанба. Келди каро шом.
Дарбадар чопдилар еллар тинмайин,
Кушдек учиб кетди эс-хушим тамом.

Ертубан йиқилди гул сарвинозим,
Содир бўлди наҳот бевақт шум ажал.
Ичимдан отилди ўкраб овозим,
Бу қандай бало кун? – деганим маҳал.

Товуслар кийкириб ҳар томон учди,
Баланд деворларга урди бошини.
Товуклар потирлаб қўноқдан тушди,
Итлар ҳам увлади ичмай ошини.

Какликлар бошлади аччиқ бир нола,
Какликлар тошларга урди ўзини.
Дарахтлар силкинди тушиб бир хола,
Ҳеч ким эшитмади боғнинг арзини.

Самода юлдузлар тўқилди бир-бир,
Ой туннинг бағрини йиртиб юборди.
Дахшат кучоғида қўрқинчли бир Сир
Уйлардан уйларга югуриб борди.

Хилқатни чўчитиб чақнади чақин,
Ер каби айланди ғамзада бошим.
Чанқадим, чанқадим, тил курир тағин,
Ловуллаб куяди қалбда куёшим.

Паришон бўлди-ку бу шоир хаёл,
Сўзимдан сирғанур ўтли калтирок.
Қирқ беш ёшда кетди энг гўзал аёл,
Замин заранг бўлди, кўк қочди йирик.

Кулоғим чинкирди, кўрмасдан кўзим,
Бағримга санчилди айрилик тиғи.
Кулундай бўзлади ўғлим ҳам кизим,
Борликни титратди кудратли йиғи.

Кизим йигиси

Оқшомлари сухбат курган,
Менинг бахтим тилаб юрган,
Сочларимни майда ўрган,
Вой онам-а, жоним онам,
Жоним онам, вой онам-а.

Қуёш кулиб тушди пастга,
Йиқилдингиз басма-басга,
Ўлганингиз ўхшар ростга,
Вой онам-а, жоним онам,
Жоним онам, вой онам-а.

Сўзларингиз хумор килур,
Кўзларингиз зор-зор килур,
Охир девонавор қилур,
Вой онам-а, жоним онам,
Жоним онам, вой онам-а.

Қўлларимда кора рўмол,
Қараб колдим йўлга беҳол,
Онажоним бўлди увол,
Вой онам-а, жоним онам,
Жоним онам, вой онам-а.

Сарик рўмолинг қўлимда,
Сарғайиб колдим йўлингда,
Дод айлайин бу ўлимдан,
Вой онам-а, жоним онам,
Жоним онам, вой онам-а.

Учар кушга қил боғлайин,
Кўнгилларимни доғлайин,
Фарёд чекиб мен йиглайин,
Вой онам-а, жоним онам,
Жоним онам, вой онам-а.

Баланд учган хой турналар,
Қанотларингиз – игналар,
Учолмайман, дил тирналар,
Вой онам-а, жоним онам,
Жоним онам, вой онам-а.

Кора-кора қалдирғочим,
Қаён кетди кора сочим,
Оташларга тўлди ичим,
Вой онам-а, жоним онам,
Жоним онам, вой онам-а.

Дарёга дардим солайин,
Гирдобларида колайин,
Токатни қайдан олайин,
Вой онам-а, жоним онам,
Жоним онам, вой онам-а.

Лаҳад ичра каро тупрок,
Ёритолмас уни чирок,
Ўтга солди аччик фирок,
Вой онам-а, жоним онам,
Жоним онам, вой онам-а.

Бошим олиб кетайинми,
Етимнинг жойи тайинми,
Онасизлиқ кўп кийинми,
Вой онам-а, жоним онам,
Жоним онам, вой онам-а.

Бўйларимдан қувондингиз,
Жон кизим деб ишондингиз,

Бугун нега сиз тондингиз,
Вой онам-а, жоним онам,
Жоним онам, вой онам-а.

Онасизлик ёмондир-о,
Фарзанд ранги сомондир-о,
Акли қочиб хайрондир-о,
Вой онам-а, жоним онам,
Жоним онам, вой онам-а.

Белимга қаро боғладим,
Жисми боримни доғладим,
Онам, деб айтиб йиғладим,
Вой онам-а, жоним онам,
Жоним онам, вой онам-а.

Сингил йигиси

Қоши қора опам-а,
Сўзи сара опам-а,
Энди нима қиламан,
Сирингизни биламан,
Вой опам-а, вой опам.

Окин сувлар кайнайди,
Юраккинам ўйнайди,
Устимда аза кўйлак,
Гапимга бўлдим эрмак,
Вой опам-а, вой опам.

Онамдан сўнг онам-а,
Отамдан сўнг отам-а,
Дилим билган сирдошим,
Мунчалар бағри тошим,
Вой опам-а, вой опам.

Кўзим ёши сел бўлсин,
Дарё бўлсин, кўл бўлсин,
Йирокларга йўл бўлсин,
Мозорингиз гул бўлсин,
Вой опам-а, вой опам.

* * *

Кейин куриб танда мажолим,
Ичим ёнди, бир холда ранг-рўй,
Сўнг ўлтурдим етмасдан ҳолим,
Ихтиёрим олди чукур ўй:

Шундайми ахду паймонлар,
Қайда колди у ширин онлар,
Айрилурми чирмашган жонлар,
Нега ташлаб кетдинг, гул юзим?

Сенга менинг боғим тормиди,
Сендан бошка ёрим бормиди,
Ваъда шундок бўш қарормиди,
Нега ташлаб кетдинг, гул юзим?

* * *

Ипак билан безанди тобут,
Уни ёпди бахмал ва зарбоф,
Юрагимдан чиқар эди дуд,
Ва нолалар чекдим телбатоб:

* * *

Қора қошим, қора кўзим-а,
Қора сочим, ширин сўзим-а,
Гулим-о, Гулим-о.

Лайли – Сен, Зухро – Сен, Ҳикмат-о,
Дунёда танҳо – Сен, Ҳикмат-о,
Гулим-о, Гулим-о.

Бахтимга сиғмаган санам-а,
Қизидай ўстирган онам-а,
Гулим-о, Гулим-о.

Фигоним-а, армоним-а,
Ичга сиғмас хижроним-а,
Гулим-о, Гулим-о.

* * *

Оҳ, тобутни олди оломон,
Мозор томон юрдилар шахдам,
Куя-куя куригач дармон,
Одамларга эргашдим мен ҳам.

Элтишадур алвон тобутни,
Замин гўё ларзага келди,
Қандок узай энди умидни,
Абадийлик лаҳзага келди.

Хой, тўхтанглар, кайга элтасиз,
Муҳаббатим, севгим, ишкимни.
Мунча жадал юриб кетасиз,
Қонга бўяб кўзда ашкимни.

Дод, тўхтанглар, қаён борасиз,
Гулдай ёрим керак ўзимга.
Юрак-бағрим нега ёрасиз,
Она керак ўғлим, қизимга.

Парвардигор, борми шафқатинг,
Нега кўйдинг рўзғоримга ўт.
Бир кулингга йўқми ҳимматинг,
Менинг билан йиғлаётир юрт.

Кўз олдимда бирдан жонланди,
Никоҳ куни, окшом, ёруғ кун.
Ўша ўпган лабим қонланди,
Топди севгим эртаги якун.

Ўша куни келгандим олиб,
Аравада қувончлар билан.
Бугун наҳот тобутга солиб,
Кузатяпман аянчлар билан.

Худо, ўзинг қилгандинг насиб,
Нега ўзинг этипсан жудо.
Менга эди чин дўст, чин ҳабиб,
Шеърим каби юракка ошно.

Куёш каби ясоғлик тобут,
Қабристонга қўйилди аста,
Менинг севгим бўлди-я нобуд,
Лаҳад кутар чуқурда, пастда.

Ердан садо чикмади асло,
Ва қўйнига олди мулойим,
Ҳамма ўйчан қилдилар дуо:
У дунёсин берсин Худойим.

Совук шамол эсгандай бўлди,
Бир сесканди вужудим – борим.
Яна кўзим ёшларга тўлди,
Ох, тупроқда қолди гул ёрим.

Иккинчи кун

Кенг осмонда туриб қолди баркаш ой,
Ўттиз йил ортига кетди мажруҳ ўй.
Ўшанда бизларда эди гул чирой,
Кенг айвон саҳнида бўлган эди тўй.

Қишлоқ. Олтин кузнинг сўлим окшоми,
Саҳий ойдан фалак қўйни чароғон.
Баралла айтилиб Қуръон каломи,
Никоҳ ҳам ўқилди жимиб оломон.

Болалик меҳри-ла талпиниб қизи,
Ота оёғига йиғлаб бош қўйди.
Отанинг кўксига тегди гул юзи,
Ота оёғига йиғлаб ёш қуйди.

Қизнинг йиғисидан қалтиради чол,
Ёндирди ок кўйлак, зарғал паранжи.
Ота кўзларида ёлбориш малол:
«Қиз бола чиндан ҳам бировнинг ганжи.

Бахтинг-тахтинг берсин, кизим, Худойим»,
Бу садо коплади коинот томин.
«Қўшганинг-ла қари, умр кеч доим,
Кам бўлма дунёда, илоҳо омин».

Хамма фотиҳага тортдилар қўлни,
Жадал жўнаб кетди қўконарава.
«Ёр-ёр» жаранглари бошлади йўлни,
Сўнгра тиниб колди карнай, ноғора.

Қиз кетди. Ўсган боғи йиғи кўзғотди,
Карвонлари кўчган бир сарой каби.
Бояги ҳаяжон тилларда котди,
Ҳа, уй ободлиги бир киз сабаби.

Тунда ота ҳамон қилади сукут,
Осмонда бесаноғ юлдузлар толди.
Тўлин ой юзини тўсди ёнғоқ, тут,
Отанинг ўйлари ойдай уволди.

Ок кийиниб кўзин очди тонг,
Қуёш тутди кизил пардасин.
Юлдузлар ҳам ўчдилар аранг,
Ойга суниб айрилиқ дарсин:

Кулманг ошиқ сўзига,
Унинг ҳолига йиғланг.
Қаранг селоб кўзига,
Тақдир фолига йиғланг.

Оқарибди, сўлибди –
Ранги олига йиғланг.
Севган ёри ўлибди,
Қаро толега йиғланг.

Ёрдан колмасин ҳеч ким,
Қадди долига йиғланг.
Йиғланг, йиғланг, бўлманг жим,
Севги заволига йиғланг.

* * *

Отамнинг руҳига қилиб илтижо,
Онам арвоҳига айладим зикр.
Ҳазрат Навоийга ёлбориб танҳо,
Яна ўз жонимга етказдим жабр:

Шод эмасмен, чўккан руҳим Сизки баланд этсангиз,
Ҳаддан ошур расволиғим, энди писанд этсангиз,
Қўлу оёғимни боғланг, розиман банд этсангиз,
Рози эрмасмен кўнгил чокини пайванд этсангиз,
Қолғонин ҳам қошки парканд-парканд этсангиз.

Не азоблар чекмадим, оҳ, ўшал парирўйдин,
Жафо ҳар дам адаштирди буюк бир ўйдин,
Сиғар жойим билолмасмен кетиб дардли уйдин,
Итлари олдида солибким мени ул кўйдин,
Қовмок истарлар дами машғулу хурсанд этсангиз.

Кўзимга кўз солиб ўксир Фарход ҳам беун,
Мен томонга кучок очиб келур Тохир бағри хун,
Ғамим ошди, ҳолим хароб, борму ёруғ бирор кун,
Сўрмоғимга кела Мажнун нети, эй аҳли жунун,
Ваъзу панд айтиб мени бир дам хирадманд этсангиз.

Билдим, охир ҳар киши қалбин вафо хушёр этар,
Мардни лашкарлар эмас, жабру жафо тор-мор этар,
Бўлса маъшук бекарам ошиқларини хор этар,
Телба итни демангиз мендек нединким ор этар,
Ақлу хуш ақлини бир Мажнунга монанд этсангиз.

Йўлдан урманг, қайтмагаймен, энди кирдим ўтқа мен,
Нури покмен, кўшилурумен то қуёшга еткамен,
Ҳам гуноҳи ҳам алам, дардим била мен кетгамен,

Эйки, дебсиз пандингиздан бодани тарк эткамен,
Тарк этай аввал мени шоистаи панд этсангиз.

Низомий борса жадал пир олдиға, эй дўстлар,
Уч сатрин кўшиб устои сарбандиға, эй дўстлар,
Ҳақ йўлини кўрсатур деб дилбандиға, эй дўстлар,
Гар аччиқ йиғлар Навоий пандиха, эй дўстлар,
Нетти оллинда туриб бир дам шакарханд этсангиз.

Ўғлимга насиҳат

Ўн бешга тўласан бу йил,
Сен ўн бешта баҳорни кўрдинг.
Ғамни билмай, қувноқ дил,
Кулундай ўйноклаб юрдинг.

Менинг-чи, руҳимда тўлғоқ,
Йиғламоқни қўймадим мен.
Бугун тунда ўлтириб уйғоқ,
Сен ҳақингда ўйладим мен.

Онанг гўри силқидими,
Бир дақиқа минг йилча бор.
Кўзингда ёш қалқидими,
Кўз ёшингла кетсин ғубор.

Истабмидим, мурғак қалбинг,
Денгиз янглиғ бўлсин нотинч.
Кулгуни тарк этсин лабинг,
Юзларингдан ўпсин ўкинч.

Жон болам, яхшиям сен бор,
Сени кўп севаман жондан.
Сенга термуламен умидвор,
Сени деб кечаман жаҳондан.

Факат сен ножўя юрма,
Кетмагил ўйнаб боғларга.

Эрта уйғон, бекор турма,
Меҳрим олиб чуқур тоғларга.

Юр, мозорга бирга борайлик,
Юр, онангга ўқиймиз дуо.
Рухин ёд этмоққа ярайлик,
Ўғлим, сендан шу илтижо.

* * *

Яна қуёш ботди секин, бепарво,
Борликни бўяди сўнгра каро ранг.
Ёлғиз ўлтирибман, куйган дил бежо,
Хаёлим паришон ва ахволим танг.

Нахотки колдим-а, энди мен ёлғиз,
Танҳолик нимадир? Энг аччиқ тақдир.
Ана, само қўйни тип-тиник денгиз,
Тулин ойга шундай айтдим битта сир:

Ой милади: Мен гўзалман, хойнаҳой,
Зўр малоҳат ғам нафосат менда бор.
Дедим ойга: Сенга бўлмам маҳлиё,
Олам фақат ёримга берган чирой.

Ана, сенинг жамолингда ёғдули
Доғлар кўрдим, завқим бир оз ўчди-ку.
Ой сузилди: Ёринг юзи қайғули,
Унинг доғи юрагингга кўчди-ку.

Дедим: Ойхон, дилимни сен эзмагил,
Эслатмагил, ҳижрон ғамин қувайин.
Кўзғотмагил, юрак чоғин қазмагил,
Кандок килиб ул доғларни ювайин?..

Учинчи кун

Ташқаридан отилди бир сас,
Ҳали куёш уйғонмай туриб.
Қўшни кампир кирди ўтнафас,
Айтиб йиғлар эгилиб туриб.

Қирда тулпор боласи,
Боғда қушлар ноласи,
Вой қўшним-а, Ҳикматой.

Шовуллаган сой бўлди,
Йиғлаб турган ой бўлди,
Жон қўшним-а, Ҳикматой.

Ёмғир ёғса, қор ёғур,
Қаро булут кўп оғир,
Ён қўшним-а, Ҳикматой.

Яхши кунлар кўрганмиз,
Бирга-бирга юрганмиз,
Вой Ҳикматхон болам-а.

Изларингни топайин,
Райхон билан ёпайин,
Вой Ҳикматхон болам-а.

Тоғу тошга йўл солай,
Кийикларга дўст бўлай,
Вой Ҳикматхон болам-а.

Кўлдан учган сўналар,
Бориб қайга қўналар,
Вой Ҳикматхон қизим-а.

Тунни ёриб тонг отди,
Дилга бир ханжар ботди,
Вой Ҳикматхон қизим-а.

Ит ҳақидаги ғап

Қўшним дер: «Арслон» йўқ,
Маҳаллани кезади.
Уни қувар халойик,
Ҳар уй ундан безади.

«Қоплон» бир қўзичокни,
Ёриб ташлабди окшом.
Кампир ўлган улокни
Иткитибди деб ҳаром.

Итлар қўп: «Ок», «Қора»,
Номи ўзига яраша.
Ит деб, бўлмай овора,
Безътибор карашар.

Бизнинг «Вулқон», «Тошчайнар»
Неча кун – уйку билмас.
Қўзларида ёш қайнаб,
Уйдан бир кадам жилмас.

Эртадан кеч ўлтирар,
Қулоқ шалпанг, дум қисик.
Менга қараб мўлтирар,
Овозлари ҳам синик.

Овқат берсам қарамас,
Сув ичади гоҳида.
Дарди сира аримас,
Увлар саҳар чоғида.

Мен йиғлайман, у ҳам зор,
Мен билан йиғлар бирга.
Ит бўлса чин вафодор,
Алиштирмангиз шерга.

Итдайин кийналдим,
Оғзимга келди жон.
Хаёл қочди узок,
Тиззамда йўк дармон.

Ичимда олов бор,
Куйдирар ўт – қуёш.
Йигитми шунча хор,
Дил эмас шунча тош.

Наҳот, йўқсан, Ҳикмат,
Бевафосан, рости.
Қайдан бунча кулфат,
Бир оғир юк босди.

Боғингни на қилай?
Кимларга ишонай?
Қўй бағримни тилай,
Садоқатга қонай.

Келдилар халойик,
Фотиҳа ўқилди.
Менинг ғамга лойик –
Қанча гап тўқилди.

Кимдир насихат дер:
Ўзингни қўлга ол.
Болаларга меҳр бер,
Уларни йўлга сол.

Кун оқди. Тушди шом,
Ўксиди бу олам.
Бир менда йўк ором,
Уйку ўрнида ғам.

Ярим кеча порлар чироғим,
Нурларида ёнур кайгулар.
Ўзлигимни ковулар ёғим,
Қаламимдан томар туйғулар:

Мени девона қилди шахло кўзинг,
Мени гирёна қилди подшо кўзинг.

Сўзларингдин шеър олурдим ҳар кеча,
Мени парвона қилди зиё кўзинг.

Бош олиб кетмок эдим қайларга мен,
Мени Фарғона қилди маъво кўзинг.

Анодин кўз очиб кўрдим кўзингни,
Мени мастона қилди фидо кўзинг.

Кўзларимда кўзларинг бебаходир,
Мени дурдона қилди баҳо кўзинг.

Сендан ўзга бойлигим йўқ, эл билур,
Мени хайрона қилди дунё кўзинг.

Низомийга ошно эдинг, оқибат —
Мени хайрона қилди вафо кўзинг.

Тўртинчи кун

Ёш тўкиб хира кўзим,
Остонага бош урдим.
Таскин топмадим сира,
Йиғлок шеъримни кўрдим.

Ишқи билан банд бўлган,
Хуснига пайванд бўлган.
Шод бўлган, хурсанд бўлган,
Шеъримга бергил тўзим.

Ҳамиша уйғоқ эди,
Кечалар қайнок эди.
Сен билан ўртоқ эди,
Шеъримга бергил тўзим.

Ичига қайғу сола,
Мажнундай қилур нола.
Мисоли етим бола.
Шеъримга бергил тўзим.

Фарзандларим ох урди,
Сатрларим куйдирди.
Улар бир сафда турди,
Шеъримга бергил тўзим.

Қай сатрим васфин деди,
Қай бандим аслин деди.
Қай мисрам таскин деди,
Шеъримга бергил тўзим.

Ёз! – дер эди ҳар маҳал,
Ҳар шеър мукамал.
Илҳом эди энг гўзал,
Шеъримга бергил тўзим.

* * *

Пешин чоғи мизғидим пича,
Киприкларим новдаси синди.
Ёшларимни симириб ича –
Тўймас кўзим булоқдай тинди.

Кўз олдимда бўлдинг намоён,
«Чой дамладим, туринг, дадаси.
Тандир тўла пишар ёғли нон»,
Қайдан топай кўнгил далдасин?!

Фиғон айлаб юзларим сўлғин,
Сўзларимда ловуллар ёнғин.

Киприкларим куяди ёмғир,
Ўқтин-ўқтин юрагим оғрир.

Фарёд килур ўғлим ҳам кизим,
Жисмим аро йўқолур сезим.

Кундан-кунга ҳолатим ёмон,
Сўзларимга ҳар инсон ҳайрон.
Нахот йигит қаддим букилди,
Дўст эгилди, душманим кулди.

* * *

Кимдир деди: Не керак сенга,
Яқинрок кел, кулоқ сол менга.
Ёшингни арт, йиғлама зор-зор,
Қаддинг кўтар, дўст бор, душман бор.

* * *

Кимга руҳи равоним керак?
Кимга ширин забоним керак?
Кимга аччиқ армоним керак?
Кимга гули райҳоним керак?
Кимга тубсиз уммоним керак?
Кимга ростгўй фармоним керак?
Кимга илми урфоним керак?
Кимга шеърим, дostonим керак?
Кимга тоза имоним керак?
Кимга жоним ҳам қоним керак?
Менга керак тенгсиз жаҳоним,
Покиза рух – ерим, осмоним.
Ўчмас шеърим – Ўзбекистоним,
Туркистоним, Она Туроним!

Бешинчи кун

Хурмо дарахти билан тиллашув

– Айвоним ёнида ўсган ҳой хурмо,
Мархумам – гулимдан қолган ёдгорлик.
Ғуборларинг бўлсин кўзимга сурма,
Ёр кетди. Чорбоғим қилдими торлик?

– Менинг илдизимга берар эди сув,
Баргларимга кўндирмасди асло чанг.
Энди еллар кезар шохимда қув-қув,
Мажруҳ новдаларим тортилмиш таранг.

– Ҳали тирик экан, сен эдинг ғўра,
Меваларинг пишибди, қондек кип-кизил.
Қизил қон нимадир бағримдан сўра,
Япроғингдек титрар интиқ бу кўнгил.

О, менинг ям-яшил хурмо дарахтим,
Сен каби баҳорим нахотки ўтди.
Қачон қайтар экан энди ул бахтим,
Шоҳ Бобур ғазали ҳаёлим элтди:

Бевафо ёр кучоғида айтурға зор – хуморим бор,
Ҳижрон бағри ўйноғида ҳам, аламдин озорим бор.
Оёғингни тупроғида энди жондин безорим бор,
Қаро зулфинг фироғида паришон рўзгорим бор,
Юзунгнинг иштиёкида на сабру на карорим бор.

Ҳажринг аччиқ забон қилди, каклик каби нолон қилди,
Ғам боғимни ҳазон қилди, куйдирди хонумон қилди,
Тақдир мени арзон қилди, оқибат якка жон қилди,
Лабинг бағримни қон қилди, кўзимдин қон равон қилди,
Нега ҳолим ёмон қилди, ман андин бир сўрорим бор.

Пешонам бекарам бўлса, ғанимлар бари жам бўлса,
Бир жаллоди одам бўлса, кийноғи дам-бадам бўлса,

Азоби анча кам бўлса, ризоман минг ситам бўлса,
Жаҳондин менга ғам бўлса, улусдин гар алам бўлса,
Не ғам юз мунча ҳам бўлса, сенингдек ғамгузорим бор.

Агар девонамен, гар зобит, гар бургутмен, агар ит,
Агар телбадурмен, гар умид, гар пок дидмен, гар йигит,
Агар ўткинчимен, гар собит, гар ўгитмен, гар таҳдид,
Агар муслихмен, гар мусфид, ва гар ошикмен, ар обид,
Не ишинг бор сенинг, зоҳид, менингким ихтиёрим бор.

Сени асраб минг жоҳилдин, касос олгум минг котилдин,
Дил узмам қаро кокулдин, қаро гажжакли сунбулдин,
Низомий, кетмагай элдин, то қутулмас бу мушкулдин,
Фиғоним ошди булбулдин, ғами йўқ зарра бу кулдин,
Басе, Бобур, ўшал гулдин кўнгилди хор-хори бор.

Олтинчи кун

Сахар қулоғимда янгради бир сас,
«Жон дадаси, Тошкент сари борайлик,
Қаранг, шундай туғилди ҳавас,
Якин дўстларингиз бориб кўрайлик?»

Ер янглиғ оғирдир берган саволи,
Муҳаммад Алини яна ўйладим.
Абдулла Орифга учди ҳаёлим,
Наим Каримийга дардим сўйладим:
Қаёкка бошлайди тақдир шамоли?

Нотаниш зўр хижрон отини айтди,
Боғимни тебратди, кўнглим тебратди.
Қайғусиз кўзларим тунда уйғотди,
Руҳимга таскин деб тошларин отди,
Қаёкка бошлайди тақдир шамоли?

Йўлларим чангиди, бошим гангиди,
Умрки аёвсиз қонли жангиди,

Йигитнинг ахволи шунча тангмиди,
Кимнинг юраги тош-санг эди,
Қаёққа бошлайди тақдир шамоли?

Тоғларга бормаймен, чиққанман аввал,
Ул асрий тошлардан олмаймен майқал,
Қоялар устида арчалар хайқал,
Арчалар бошида кун ёнур ял-ял,
Қаёққа бошлайди тақдир шамоли?

Дарёлар сузмаймен, ўтганман кечиб,
Дарёга сиғиндим, дарёдан кечиб,
Куш бўлиб кетарман кенгликка учиб,
Бир кўрай, бир кўрай кафанни ечиб,
Қаёққа бошлайди тақдир шамоли?

Элма-эл кезмаймен мен девонавор,
Ўз юртим ерида бир сиру асрор,
Отамнинг хоки бор, онам хоки бор,
Ёримнинг қабри бор, муқаддас мазор;
Қаёққа бошлайди тақдир шамоли?

Рубоий

Қалбимда ишқ унди, ҳам, озор едим,
Эл аро Мажнунни хокисор дедим.
Эй бемор Низомий, сен умидвор бўл,
Дардингга зўр малҳам факат ёр дедим.

Еттинчи кун

Қулоғимда қолган битта илтижо:
«Жон дадаси, келинг, хўп денг менга сиз,
Пайдо бўлди кўп ажойиб муддао –
Яна бир борайлик ул Қора денгиз?»

О, сеҳрли Қора денгиз бўйлари,
Қолганмидир сизда ёрим излари.

Шўх тўлқинлар бўлса агар сўйлари,
Тинглар эдим севгилимнинг сўзларин.

* * *

Ўзимча сўйланиб хонамга кирдим,
Алкисса, шеър ўкиб олардим ўчим.
Оппок коғоз узра каламим сурдим,
Муқимий назмига етарми кучим:

Йиғларимнинг боими назми китобим ким десун?
Ғам кўкида тутилгон нури офтобим ким десун?
Ҳам сарсари ел мисол умри шитобим ким десун?
Ул тақофулпешаға холи харобим ким десун?
Ҳажрида мундоқ мени кўрган азобим ким десун?

Менки ўлдим ҳам тирилдим, мунча бардош кимда бор?
Йўлчивиндек йўлда оздим, фирокида хокисор,
Тонг ҳам отур, кун ҳам ботур, мулки ўзбек менга тор,
Кундузи бир ерда бир дам олмай хобим орому қарор,
Лаҳзае йўқ кечалар кўзларимда хобим ким десун?

Ким ёнурки у билан бордурур кимнинг иши,
Ичга сиғмай отилади ҳар юракнинг ташвиши,
Жонга етди айрилиқнинг Азройилдек қилмиши,
Ўз кўмочиға, масалким, тортадур кул ҳар киши,
Бас, куйиб ишқида чеккан изтиробим ким десун?

Бевафони ўхшатурлар ишк аро бир тўтиға,
Қайси номард айланур номард кишининг мутъега,
Мен кўнмадим ҳийласига, неча ёлғон шартиға,
Куймаган бўлса биров меҳру муҳаббат ўтиға,
Шаъмдек то субҳ ўртаб таббу тобим ким десун?

Бошим узра ёғдурур тош, меним ёмоним сўйлар,
Таъна қилгай, ҳасад бирла ўлчаб бўйимга бўйлар,
Садокатим имонимдир, айтинг, буни ким ўйлар,
Ҳамнишиндурлар улуғларга хушомадгўйлар,
Йўлида жаноними хайру савобим ким десун?

Гуноҳкор кўз билан кўрдим бу дунё баланд-пастин,
У жонимга бало бўлди, жонимдин олар қасдин,
Ўйнатиб тақдирим отин, не тилар мен саркашдин,
Гар қилич бошимга ҳам келса дегаймен ростин,
Сўзки ҳақ бўлса, саволимга жавобим ким десун?

Низомийни то окибат дунё иши қилди ҳеч,
Низомийни оҳи кўкда ўрламоқда печу печ.
Низомийни Парвардигор, мушкулотин ўзинг еч,
Дўстлар, сўрсанг ғизосидин Муқимий эрта-кеч,
Қон шароб ичсам жигарлардур кабобим ким десун?

Саккизинчи кун

Нонушта пайтида тушди ёдимга,
Бир куни қалтисроқ қилганди ҳазил,
Айтсам-да, ким стар энди додимга,
Гапларин охири — тоғлар каби зил.

«Дадаси, якинрок келинг, бир хидлай,
Кўзимга сиз қарангиз тўйиб».
Кетдим. Армон бўлди. Қаёқдан билай?
Термулардим ишимни қўйиб...

* * *

Энди ҳол сўргали битта забон йўк.
Аҳволини кўргали бир меҳрибон йўк!

Булбулмен, сайрамоқ менинг ишимдир,
Боғим йўк, ошён йўк, ер йўк, осмон йўк.

Навбаҳор канидир, ёз фасли кани?
Синик руҳим ичра доруломон йўк.

Ишқимдан яралган битта кишвар бор.
Унга бир ҳукмрон йўк, битта ҳокон йўк.

Мени англаб киши қайларда бордир,
Бир шафқат қилгувчи чин мусулмон йўк.

Ғамимни бўлгани, дардим айтурға,
Ёлғиз ўғлим, деган ул Отажон йўк.

Йиғласам дастрўмол тутгувчи менга,
Ох, мени яратган жон Онажон йўк.

* * *

Намозгар вақтида ўйларим толди,
Охиста ўлтирдим кечки овқатга.
Қай кунги гапини ёдимга солди,
Жон куши кўнмайди энди токатга.

«Ҳой дадаси, тунда нима ёздингиз?
Келинг, ўкиб беринг битта янги шеър».
Шошиб чиқиб кетдим, ишим бор, деб тез,
Ҳой телба замона, энди жавоб бер.

Рубоий

Садокат бобида бир улуг калом –
Бутун ҳаётингни айларкан эҳром.
Сен унга ўзингни бахшида қилғил,
Маъниси шу эрур – ёрга эҳтиром.

Тўққизинчи кун

Ана, тонг юзларин ювди,
Ой юлдузга ниманидир дер.
Расмин кўрдим, ғафлатни кувдим,
Қогозга тўкилди икки шеър.

Уйнар

Сўзлаганда лабингда ҳаё ўйнар,
Сен кулганда кўзингда зиё ўйнар,
Минг товланиб юзингда ибo ўйнар,
Қаддинг кўриб ер бирла само ўйнар.

Нигоҳингда менга бир ризо ўйнар,
Гар тикилсам, руҳимда ҳаво ўйнар,
Бир куч олиб, жисмимда даво ўйнар,
Табассум кил, тилимда наво ўйнар.

Қаён кетдинг? Жонимда жазо ўйнар,
Алам қилиб шеъримда садо ўйнар,
Дуо қилгум, тоату такво ўйнар,
Низомийда садокат танҳо ўйнар.

Қошинг

Бағримда ўт бино қилган камон қошинг,
Жисму боримни ёндирди ёмон қошинг.

Бу чаманда гўзаллик не, қаролмайман,
Тополмайман гар изласам жаҳон қошинг.

Энди асло роҳатим йўқ, қайдасан ёр,
Ё бахтимни қаро қилди чунон қошинг.

Мажнунлигим элга маълум, тавба қилмам,
Ширин жонга бир жон эди, жонон қошинг.

Ўсма экдим, япроғидан ўзим сиқиб,
Қошларингга ўзим қўяй, ларзон қошинг.

Қошларингни силар эдим тун кечалар,
Энди билдим, менга экан меҳмон қошинг.

* * *

– Ҳой, ким бор, қарангиз, – чақирди биров.
Дарвоза томонга шошилдим илдам.
Тилим сўзга келмас, ё бўлдим соков,
Ҳар ёндан келибди ёронларим – жам.

Ўғитлар ёғилди баҳор селидай,
Руҳимга бердилар таскин ва далда.

Юпанч ўткинчидир тоғлар елидай,
Лекин ҳажр чексиздир, ҳам туни – ялдо.

Бурчин адо этиб кетдилар улар,
Кўзларида кўрдим аянч ёшини.
Ахир, бўрон бўлиб келган қайғулар,
Бошимга урди-ку ҳижрон тошини.

Яна йиғлай кетдим бағрим яралаб,
Юпанч, далдаларни шу дам унутдим.
Улуғ бисотин аста саралаб,
Фузулий ғазалин кўзимга суртдим:

Ҳижрон ўтин ёнмоғини ғами бисёр ўландан сўр,
Лаҳза-лаҳза фарёд килур, иши озор ўландан сўр,
Жон риштаси узилмоғин ҳоли афғор ўландан сўр,
Шифойи васл қадрин ҳажр ила бемор ўландан сўр,
Зулоли завқ-шавкин ташнаи дийдор ўландан сўр.

Қаро зулфин ҳалқасини мен кўрармен, сен сўрма,
Киприкларин ўқларига нишонадурмен, сен сўрма,
Бир оловким, яллиғланур, парвона бўла юрма,
Лабинг сирин гелуб гуфтора бандан ўзгадан сўрма,
Бу пинҳон нуқтани бир воқифи асрор ўландан сўр.

Умрим елдай кечур, кўзим нури ўчур йилдан йил,
Ҳажр тоши тегди, бўлди кўнгил ойнаси чил-чил,
Суйгилим шу тупроқ гули, Турон элинда дохил,
Гўзи ёшлуларинг холин на билсин мардуми ғофил,
Кавокиб сайрини шаб то саҳар бедор бўландан сўр.

Ой юзингни беркит, юзларинг севдим деганлардан,
Қошинг яшир, каро қошинг севдим деганлардан,
Оёғинг узра гул сочса келтириб гар чаманлардан,
Хабарсиз ўлма фаттон гўзларин жаврин чеканлардан,
Хабарсиз мастлар бедодини хушёр ўландан сўр.

Мурувват не – билурмикан доғули ҳаёт – золим,
Унинг турфа ҳийласидан саркаш бўлди ҳаёлим,
Жафо ўти ичрадурмен, борми маним мисолим,
Ғамингдан шаъмтак ёндим, сабодан сўрма аҳволим,
Бу аҳволи шаби ҳижрон баним-ла ёр ўландан сўр.

Кезиб юрсам ерни саросар, элга келур малолим,
Қотиб қолмиш лабимда ғам, тилимда заҳар болим,
Жафо энди ўлдирур, кимни тутар меним уволим,
Хароби жоми ишкам, наргиси мастинг билур ҳолим,
Харобат аҳлининг аҳволини ҳуммор ўландан сўр.

Кел, эй банда, Низомийга тавоф айла сиғингил,
Гар ошиқсан, ошиқлигинг охират саховат бил,
Аллоҳ ёзмиш пешонангга, ўзингни чин Инсон қил,
Муҳаббат лаззатидан беҳабардир зоҳиди ғофил,
Фузулий, ишқ завқин завки ишки вор ўландан сўр.

Ўнинчи кун

Ажойиб туш кўрдим саҳар,
Чилдирманинг садоси таранг.
Карнай-сурнай элга солур жар,
Паранжида Ҳикматой, қаранг.

Эғнида товланур оппоқ шол,
Оёғида Анжон маҳсиси.
Кавишининг косиби ҳалол,
Тановарнинг сози, яхшиси.

Аравада шўх қизлар ичра
Сал эгилиб келин турибди.
«Ёр-ёр»дан гумбурлаб тун-кеча,
Бир хумо куш кезиб юрибди.

Куёвнавкар ёнимда ҳушёр,
«Қарғалар»га роса тўполон.

Сўнг... тобутни мен кўриб колдим,
Дастасидан ушладим шу он.

Ва сесканиб уйғондим, биров
Қулоғимда «ёр-ёр»лар колди.
Хаёлларим бўлиб тутамрок
«Илк кеча»ни ёдимга солди.

«Бошқасини севар экансиз?»
«Бекор гап, сўзламанг қайта».
Ҳа, гул бўлмас асло тикансиз –
Дейилган-ку қайси бир байтда.

Алангани отиб ёшлигим,
Бир кизчани севганман, рости.
Ишқ танитай, ул бебошлигим,
Бу дунёнинг баланду пастин.

«Бўлди, дейман, севаман Сизни»,
Тун ёришди. Эслаш кийин-да.
Худо, дедим, асрагил бизни,
Тонг уйғониб зардан кийинди.

Шундок бўлди, дўстлар, йилма-йил,
Меҳру вафо қўллардан тутди.
Ва бошлади бахтга муттасил,
О, ўпичлар муродга элтди.

Энди ундан чин вафо колди,
Эртаси колди, дostonлар колди.
Садокатдан илтижо колди,
Гул кизлару ўғлонлар колди.

Ул кетди-ю, бир садо колди,
Яхшиликдан битта шон колди.
Кўксим узра бир яро колди,
Аччиқ, лекин рост забон колди.

Мен ўтурман зўр армон билан,
Далда бўлиб бир бардош қолди.
Ҳар кеч йиғлаб еяр нон билан,
Ҳар кеч йиғлаб ичар ош қолди.

Дуркун давраларда йўк энди,
Ерга тўкилган шароб қолди.
Ҳаёт жоми дарз кетди, синди,
Шеърим бағри кўп хуноб қолди.

Қалбни абад зўр хижрон эзур,
Мозорида кора тош қолди.
Эл ичинда кўп сўзлар кезур:
Тўлан Низом яккабош қолди.

Рубоий

Она ҳам отангни берма тиллога,
Ватанни алмашма икки дунёга.
Ёринг – имонингдир, дўстинг – виждонинг,
Танҳолик ярашгай факат Худога.

* * *

Дардим кўп, ёролмайман,
Тўйларга боролмайман,
Мен бошқа ёр ололмайман,
Йиғламоқдан толмайман.

О, қанчалар мардона
Ўтга тушар парвона,
Сўнг меҳри кона-кона,
Жисми қолур ардона.

Булбулга қилмам ҳавас,
Унга бир гул бўлса бас.
Нағма қилур ўт нафас,
Ва лекин шоир эмас.

Яна ўн кун

Яна ўн кун ўтди, афсус, умримдан,
Ерга канча тўкилди кўз нуримдан.

Кун санайман, бор экан-да саботим,
Лочин эдим, кайрилди-я қанотим.

Давраларда махзун бўлдим, дўстларим,
Бир чеки йўк ғамга тўлдим, дўстларим.

Жон кизларим кўзларига боққанда,
Ўғилларим сўзларига боққанда –

Аччик-аччик нола кўрдим, ўқиндим,
Шўрлик онам рухларига бекиндим.

Мозор томон борар бўлдим ҳар куни,
Севгим қабрин бўлиб қолдим мафтуни.

Дада-дада гул қўяман бошига,
Манглайимни секин босиб тошига.

Мажнун мендай бўлганмикан чин ошиқ,
Тилларимдан тўкилади бу қўшиқ:

Мени ташлаб кетдинг, ёр,
Хор-интизор этдинг, ёр.

Суйганим-суйганлигим,
Куйганим-куйганлигим.

Гуллар узиб берайми,
Тўйлар тузиб берайми.

Онтим ёзиб берайми,
Жондан безиб борайми?

Суратинг менда колди,
Қарай-қарай кўз толди.

Қайнашларим йўколди,
Ҳам кийин йўлга солди.

* * *

Хуфтон бўлди кўнглимни
Илҳом билан доғладим.
Машраби девона Пир
Сўзига сўз боғладим:

Шод эдим, хурсанд эдим бир ғамгузорим бор, деб,
Аҳдига кўнгил бердим, буни қатъий қарор деб,
Ўкситди охир фалак сен ошиғи хор деб,
Ҳам биёбонида қолдим, йиғладим кўп ёр деб,
Оҳ уриб, фарёд этиб, булбулдайин гулзор деб.

Зил-бало тақдир юкин бошима қўйди Худо,
Ва ҳажр тошини урди кўнглима еру само,
Дарду ғам бўронида танҳо қолдим, беэиё,
Кечаю кундуз қуярман ишқ ўтиға доимо,
Дарбадар излаб юрурман соҳиби асрор деб.

Шўр пешонам номукаммал дунёни тор айлади,
Шеърим ила йиғладим, мени зор-зор айлади,
Дўсту агёр олдида, элга ночор айлади,
Лашкари ҳам синик кўнглимни афгор айлади,
То давосиз дардга қолдим ожизи бемор деб.

Менга дерлар, қакшама, ҳасратингни ичга ют,
Кўз очик бўлса агар сен рухин қилма унут,
Қабрига ёш тўкмагил, тупрокдан кўнглинг совут,
Гарчи осийман, эмасман раҳматингдан ноумид,
Ҳар не қилса эрки бор ул, бандаси ночор деб.

Жойинг беҳишт ародур, Низомий сендан ризо,
Суратингга термулармен, тонглари қилгум дуо,

Сўзлашурмен сен билан, ёдимдасан доимо,
Маърифатлик бир эгам деб бўлма, ғофил, Машрабо,
Гарчи ғофурдирки, йўқдир меҳрибон, жаббор деб.

Йигирманчи кун

Ховлига тун чўқди, тушди қоронғу,
Ҳар битта хонамга кирди зўр қайғу.
Хотинлар ҳу-хулаб тушдилар зикр,
Кўз ёшдан киприклар этади пир-пир.

Ёнур нигоҳларда хижрон кийноғи,
Тилларни киймалар айрилиқ доғи.
Қишлоққа таралди ўксиган товуш,
Хаёл оғушида тўлин ой хомуш.

Гўянда хотин йигиси

Биродарлар, ўлим ҳақдир деманглар,
Ёлғончи бу дунёдан панд еманглар,
У уммондир, ғарк бўлади кеманглар,
Вой мусулмон бандаси,
Қилманг намоз кандасин.
Вой жигарим, жигарим,
Қонга тўлди юрагим.

Дил боғламанг хою хавас ишига,
У оқибат жафо қилур кишига,
Лаҳад ичра киши келиб ҳушига.
Сўнг пушаймон бўлмасин,
Қайта-қайта ўлмасин,
Вой жигарим, жигарим,
Қонга тўлди юрагим.

Онасидан тугилганда Ҳикматой,
Тенгсиз эди, унда эди бор чирой,
Кўзда қуёш, юзларида эди ой,
Капалакдай ўчди-я,

Бир шам каби ўчди-я,
Вой жигарим, жигарим,
Қонга тўлди юрагим.

Баланд тоғлар кулаб тушсин, паст бўлсин,
Муҳаббатсиз молу дунё хас бўлсин,
Бу дунё Ҳикматойдай кас бўлсин,
Қайларга учди хушим,
Окади ақлу хушим,
Вой жигарим, жигарим,
Қонга тўлди юрагим.

Ёмон яшар, яхшиларга кун йўқмиш,
Олам ичра бир бағри бутун йўқмиш,
Қаро кулга кундуз бору тун йўқмиш,
Меҳнаткашим Ҳикматой,
Заҳматкашим Ҳикматой,
Вой жигарим, жигарим,
Қонга тўлди юрагим.

Гўзалларнинг сараси-ей, гул Ойим,
Ўлим чангалига тушган гўл Ойим,
Сафар килдинг, мунча узок йўл, Ойим,
Йўлинг борса келмасдир,
Уни ҳеч ким билмасдир,
Вой жигарим, жигарим,
Қонга тўлди юрагим.

Ҳамма йиғлар, гоҳо ҳуваласа бот-бот,
Қаро тун кўксига санчилур фарёд.

Хотинлар курдилар ғамли анжуман,
Дарвоза ёнида Мажнунтол ўйчан –

Шохларини эгди ўксик ва ғариб,
Мунг билан ўқилди Мавлуди Шариф.

Алқисса, бошланди Яссавийхонлик,
Дунё ишларидан кўп путаймонлик.

Хувайдо, Ҳазиний бунда сўзлади,
Аёллар тўликиб роса бўзлади.

Тиник овоз билан ўкиди отин –
Сўфи Оллоёрнинг бир муножотин:

«Илоҳо, бандани соҳиб надам қил,
Сироти шаръ уза собит кадам қил.

Ҳидоят пирига топшир қўлимни,
Иноят йўлиға кенг қил йўлимни».

Хотинлар тарқади, кўз юмиб кеча,
Юлдузлар тўкилди нурларни ича.

Ҳов зангор осмонда ловуллаб Чўлпон,
Сен танҳо эмассан, шоирим, дебон.

Мен эсам марҳумам ёди билан банд,
Фалак сирларини қилмайман писанд.

Дунё ҳавасига бермайин деб тан,
Оёк-қўлларимга соламан кишан.

Кейинги кунлар

Кунлар ўтур пайдар-пай,
Изларинг қайдан топай.

Излаб қайларга чопай,
Шамол тинса, мен тинмай?

Дунё керакмас энди,
Сабрим косаси синди.

Қалбим тўфони тинди,
Дийдам дарёни шимди.

Боғларда чирой йўқдир,
Тоғ устида ой йўқдир.

Оламда ҳумой йўқдир,
Сиғарга бир жой йўқдир.

Булбулга наво қани,
Парвозга ҳаво қани.
Ул акли расо қани,
Ўйнарга жоно қани.

Созанданинг сози йўқ,
Ғунчаларнинг рози йўқ.
Баҳорнинг боз-бози йўқ,
Дил йиғлар – овози йўқ.

Оқин сувга роз айтганим

Ҳой оқин сув, анҳордаги ўйчан сув,
Куз еллари юзларингни силамиш.
Қани сенда баҳор берган чўғ кулгу,
Ҳазон барглар сенда окиб йиғламиш.

Мавжинг қани, авжинг қани, шўх эдинг,
Бешик-бешик тўлқинларинг тиндими.
Бир ўқсийсан, ё бўрондан панд единг,
Орзуларинг арча эди, синдими?

Мен ҳам сендек кўп хоридим шу кунлар,
Қайнашларим, завқу шавқим йўқолди.
Бағрим куяр, лек кўринмас тугунлар,
Мени ўтга ким ташлади, ким солди?

Кел, иккимиз бирга-бирга оқайлик,
Бизни кутар ҳў нарида кенг боғлар.
Далаларга, водийларга боқайлик,
Олқишласин яқинлару йироқлар.

Ахир, умр бир гўдакки, у хуноб,
Гох кулади, гох йиғлайди, не ажаб.
Такдир хатин биз ўқиймиз телбатоб –
Гохи равон, гох қийналиб, хижжалаб.

Алла

Кўзларимни элтди тош уйку,
Киприкларим бердилар бағир.
Хаёлларим учагон оху,
Тушга кирди: ҳў йиллар сағир –

Етимлигим бир нола чалар,
Ёлғизликнинг тилида йиғи.
Армонларим аридай талар,
Жондан ўтар отамнинг йўғи.

Қайси куни онам бечора,
Ёлғиз бошим ўксиб силади.
Алла айтиб, йиғлар зор-зора,
Менга яна иқбол тилади.

«Тиник кўлга тушди ғоз,
Ўзига берур пардоз,
Чиқармагил сен овоз,
Бокмагил унга киё,
Алла болам, алла-ё,
Болагинам, алла.

Тоғда каклик сайрайди,
Мурғак дилинг яйрайди,
Ширин уйку ўрайди,
Ором ол, акли расо,
Алла болам, алла-ё,
Қулунгинам, алла.

Окшом бўлди, кеч бўлди,
Лабларинг майин кулди,

Бағримга орзу тўлди,
Сени асрасин Оллоҳ,
Алла болам, алла-ё,
Ёлғизгинам, алла.

Осмон тўла юлдузлар,
Соч тараб ўйнар кизлар,
Учарда колур излар,
Сайра булбулигўё,
Алла болам, алла-ё,
Шоир бўлгин алла.

Қай кунларга колдим-а,
Ўзни ўтга солдим-а,
Йиғлай-йиғлай толдим-а,
Умрим тушмиди – рўё,
Алла болам, алла-ё,
Сен – умидим, алла.

Қорадарё тўлғонди,
«Ёмон» бола уйғонди,
Она сутига конди,
Алла болам, алла-ё,
Шоввоз болам, алла.

Қуш қўшилур галага,
Ел учади жалага,
Мен кетаман далага,
Ухлаб коласан танҳо,
Алла болам, алла-ё,
Ботир болам алла.

Отанг ўтди дунёдан,
Бу каромат Худодан,
Тилим куяр нидодан,
Меҳринг юрагимга жо,
Алла болам, алла-ё,
Етимгинам алла-ё.

Алла айтиб тўликди онам,
Ўксиб-ўксиб йиғи бошлади,
Онам билан йиғладим мен ҳам,
Дардларини сочиб ташлади.

Ва кўзғолиб, уйғондим аста,
Ёрим алла айтур ярим тун.
(О, у эди аллага уста...)
Кеча кўксин тутмиш мунгли ун:

«Алла, кўзим, ёруғ Юлдузим,
Манглайингни силайман ўзим.
Бунёд ўғлим, Гулбахор кизим,
Алла-ё,
Алла...
Бек боласи, бешик боласи,
Кўзларида кумуш жоласи,
Ухлаётир тоғлар лоласи,
Алла-ё,
Алла...

Гулдай кулди ойимим Гулшод,
Озодгинам ноладан озод,
Раъно билан боғимиз обод,
Алла-ё,
Алла...

Вой, уйғониб кетди дадаси,
Юрагимнинг ёлғиз далдаси,
У Худонинг шоир бандаси,
Алла-ё,
Алла...

Кулгим келди: Кўп раҳмат, – дедим,
У хўрсиниб ёшлади кўзин.
«Нега», – дедим. «Мен бола эдим
Бугун эса...» Тўхтатди сўзин.

Жимлик чўкди. Кенг олам бўйлаб
Қаро туннинг хаёли кезар.
Она, дейман, пичирлаб сўйлаб,
Тўлғонганим ёрим ҳам сезар.
Йиллар кечди ширин туш мисол,
Алла тинглаб ётдим неча кур.
Алла айтиб кечалар беҳол
Йиғлатарди ёрим тушмагур.

Рубоий

Хой бировнинг ширин кизи, хайдасан,
Юлдуздасан, куёшдасан, ойдасан,
Уммонларда, дарёларда, кўлларда,
Хурлар ичра хурлар турган жойдасан.

ГУРУНГ

Умрим эртакларидан

* * *

Паноҳ эди зангор чимилдик,
Етти қават кўрпа – ўриндик.

Бора-бора кизиди суҳбат,
Сўзлашурмиз навбатма-навбат.

Келинчагим ҳар сўзин тердим,
Мен ҳам унга гапириб бердим:

Сизни кўрмоқ қасида сахар,
Дўстим билан айландик сафар.

Ишқингизда Қувага бордик,
Кўчалардан сизни ахтардик.

«Каркидон»га чиқдик тушдан сўнг,
Лек ишимиз келмади ҳеч ўнг.

Фарғонага аста йўл олдик,
Боғда ўйнаб чарчадик, толдик.

Сизга ўхшаш кизни кўрмадик,
Қўконда ҳам бир кун турмадик.

Беговотга сўнг килдик жазм,
Қурдик дўстнинг уйида базм.

Эртаси кун Тошкент жўнадик,
Икки кундир, унда тунадик.

Ортга кайтдик тоғ йўли билан,
Тожикистон Ашт чўли билан.

Наманганда боғда яйрадик,
Шеър ўқишдик, тилни кайрадик.

Балиқчидан Андижон ўтдик,
Ҳар сония биз сизни кутдик.

Севги келди бизни етаклаб,
Асакага, сўлим Чўнтакка.

Кун оқканда бўлиб диллар кон,
Кириб келдик кадим Шаҳрихон.

Оразийга таъзим айладик,
Ҳайратийни устоз сайладик.

Бўзга келдик чарчаб ва хориб,
Ишк ўтида юзлар сарғориб.

Шундок, Сизни топа билмадик,
Учрашмадик, сафо килмадик.

Пешонамга чиққан экансиз,
Мени излаб чиққан экансиз.

Шукр, дейман, бу экан тақдир,
Бахт шамоли эсмоқда ғир-ғир.

* * *

Ўша оқшом суҳбат чўзилди,
Кула-кула ичак узилди.

Эркаланди хунарим хушлаб,
Оқ ёстикқа салча ёнбошлаб –

Сўзлай кетдим келинга ийиб,
У тингларди тилини тийиб.

...Отам менинг чин деҳқон эди,
Қўлда доим бир кетмон эди.

Камгап-у камтарин, кўп ювош,
Ўрта бўй, кора соч, кора кош.

Аммо кўли кўп кадок эди,
Қуёш каби у уйғок эди.

Ой мисоли тунда ишларди,
Бу кишлоқда ҳалол яшарди.

Кейин қаттиқ дардга чалинди,
Жон қушлари менга илинди.

– Кампир, – деди онамга тунда,
(Қулоқ солиб тургандим шунда).

Бу ўғилни тилаган эдим,
Уни дея кўп заҳмат едим.

Худо берди якка ўғилни,
Энди ундан узолмам, дилни.

Неча кундир ковруламан-а,
Тутун бўлиб совруламан-а.

Бир илинжим – ёлғиз ўғлоним,
Кўнгил узиб кетолмас жоним.

Мен тугадим. Сен яша, кампир,
Бу боланинг кўзлари шамшир.

Шоир бўлур балки, кўрарсан,
Шавкати-ла даврон сурарсан.

У инграниб, сўнг жимиб қолди,
Икки опам дод-фарёд солди.

Қўркиб кетдим ўсмир ёш бола,
Қўлда китоб, ётиб узала.

Ўқир эдим тарихнинг катин,
Бородино жанг тафсилотин.

Иннайкейин етимлик тортдим,
Отам ишни елкамга ортдим.

Кетмон ушлаб далага чопдим,
Меҳнат килиб кўп ташвиш топдим.

Баҳор чоғи чигит экардик,
Ола чикса, уруғ тикардик.

Чопик нима, ягана нима,
Ўз нимаю бегона нима.

Аста-секин англай бошладим,
Ғам кўрмаган кўзни ёшладим.

Қайси кундир, билмасдан беҳос,
Тўрт ғўзани ўлдирганим рост.

Бригадир бошимга урди,
Партком келиб кошимда турди.

Хайдадилар мени колхоздан,
Кетдим, кутулдим, деб гап-сўздан.

Бир ҳафтами юрдим тентираб,
Онажоним раисдан сўраб –

Бригадага ошпаз қилдилар,
Қўли ширин бола, дедилар.

Тонг саҳарда ишга кетаман,
Эрталабга чой қайнатаман.

Кейин... мактаб, яна далага,
Югураман, колмай балога, –

Деб киламан тушлик учун чой,
Кечкурунга овқат ҳойнахой.

Унда ҳамма далада ётиб,
Чопик қилар эди тонг отиб.

Гўшт сира йўк, пахта ёғи кам,
Дошкозонда қайнатиб ҳар дам.

Макарондан қилардим овқат,
Пашшазорда бўлиб бетоқат.

Бир кун бўлди қизик ҳодиса,
(Хўп куласиз, ростини десам).

Қоронғуда козон қайнарни,
Сув ичида шолғом ўйнарни.

«Чолоп этди козоним бир чоғ,
Кавлаб ҳеч не топмадим дилгоҳ.

Одамларга қуйиб бердим сўнг,
Кўки кирғиз қиларди дўнг-дўнг:

– Ҳой одамлар, мана бу нима,
Семиз бақа? Берайин кима?

Шовқин сурон, кимдир ўқчир,
Тўланбойни ушлаб бир тушир.

Мен кочардим ёкалаб тутзор,
Ёш бу кўнгил топиб бир озор.

Мен ҳайдалдим яна ишимдан,
Она хафа бу килмишимдан.

(Келин шунда кулди қах-қахлаб,
Мен ҳам кулдим сиримни сақлаб).

– Давом этинг, уйқу ҳам кетди!
– Ўқийвердим, еттинчи битди.

Шеър хаваси, ишки-ла тўлдим,
Техникумга кирмокчи бўлдим.

Рози онам, маҳалла аҳли,
Лек жеззамнинг чиқди кўп жаҳли:

– Кетса, онасин кўмиб кетсин,
Ишлаб кампир додига етсин.

Шундок яна чиқдим колхозга,
Кулок бериб кўп ўгит, сўзга.

Килар ишим эрталаб ҳам туш,
Катта бакда чойни қайнатиш.

Бир кун чўлдан тезакни тўплаб,
Ўтин йиғиб битталаб, чўплаб.

Сўнг тўлдириб бакдаги ўчоқ,
Ҳам устидан қуйиб қора ёк.

Гугурт чакиб, ўтни ёкқандим,
Мўрисидан бакка бокқандим –

Бошимдаги дуррам лов этди,
Дўппим билан у куйиб кетди.

Куйди сочим, пешонам ҳам сал,
Сувга тикдим бошни шу маҳал.

Тезак тўла қопга қўл солдим,
Ш заҳоти дод-войлаб қолдим.

Бир панжамни чакқанди чаён,
Чаён иши ҳамма аён.

Яна йиғлаб уйимга кетдим,
Воқеани онамга айтдим.

Шу кеч тушим бўлди ғаройиб,
Эшитинг-а, жуда ажойиб.

Кенг самода учиб кетяпман,
Еру қўкни қучиб кетяпман.

Кимдир мени суяб борадир,
Йўлларимиз юлдуз ародир.

Аста кўрдим, кўзлари ойдек,
Қанот бериб учарди Ойбек.

– Ғалати туш, сиз бегуноҳсиз,
Бургут мисол ўтли нигоҳсиз, –

Деди ёрим тўлиб ўпкаси,
Жуда сирли экан ҳаммаси.

Бир саволга беринг-чи жавоб,
Қишлоғингиз номи қўп хароб.

Нечун дерлар отини «Бешкал»?
Ё ҳар ишни каллар килур ҳал?

Қўшни қишлоқ номи «Бештентак»,
Ё атайлаб қилишар эрмак?

– Ундоқ деманг, «Бешкал» – «Бешгул»дир,
Олам аро танилган шулдир.

– Йўкса, кимдир Бешгулнинг гули?
– Биринчиси – Муҳаммад Али.

Иккинчиси Райимберди зўр!
Учинчиси – Абдусалом ошхўр.

Тўртинчиси уста Шерқўзим,
Бешинчиси – мана мен ўзим!

Қолган гаплари бари ривоят,
Бизни калсан, демоқлик уят.

«Бештентак»да эмиш беш танти,
Қаттиқ экан уларнинг онти.

Улар кимдир: таниқли Асрор,
Назирхони Бўз ичра номдор.

Яна бири заҳматкаш деҳқон,
Қайси бири машхур паҳлавон.

Охиргиси донишманд олим,
Тоғдай улуғ бошида билим.

Қани бунда битта тентак йўқ,
Ё бу ҳақда бирор эртақ йўқ.

– Яна борми бирор саргузашт?
Кулишайлик, кулгида бор гашт.

– Бир иш бошлаб поччам бечора,
Қай асбобни излаб овора.

Кейин менга дер бўлиб пеша:
– Чорпояда колибди теша.

Олиб келинг бориб сиз тезрок...
Теша излаб кетдим мен узок.

Шолпояси далада эди,
Қайтиб келдим, у менга деди:

– Қани теша?
– Шолпояда теша йўқ, –
Дедим. Қилиб у кўзларни лўқ,
– Турибди-ку, сўрида, кўрдим...
Англай олмай бир зум ўй сурдим.

– Ҳа, тушундим, анов искоти –
Чорпоякан сўрининг оти.

Ҳеч ёдимдан чикмас чорпоя,
Адаштирган ўша шолпоя.

Роса кулдик, тонг ҳам окарди,
Боғ ортидан куёш бокарди.

Бир ой ўтди

Бир ой ўтди... билмасдан кўним,
Кимларни-да айлаб гуноҳкор.
Нола билан кечади куним,
Тунда эса яна шу такрор.

Ойга боксам жамоли хира,
Карашма йўқ юлдузларда ҳам.
Чексизликдан кўз узмам сира.
Зангор осмон мунчалар мубҳам.

Ойбекни-да ўқийман такрор,
Қодирийга сирим айтаман.
Фитрат каби бўлиб хокисор,
Чўлпонимга яна қайтаман.

Дўстларимдан топай деб таскин,
Қайларгадир боргим келади.
Борми мендай дунёда мискин,
Юрагимни ёргим келади.

Фарход келсин, Тохир ҳам келсин,
Ишк дардини ўргатур эдим.
Ханжар олиб сийнамни тилсин,
Гул ёримни тупрокка бердим.

Қора гўрда колурми, хайхот,
Оқ тонгларда ўтли сийнадош.
Усиз замин бўлмасми барбод,
Усиз чикмай кўярми куёш.

* * *

Тилла узук олиб берайми,
Марваридлар такайинми ё,
Қора сочинг ўзим тарайми,
Ўпиб-ўпиб ёкайинми ё.

Тилла сирға олиб берайми,
Билакузук солайинми ё.
Ширин-ширин кулгу сўрайми,
То уйкусиз қолайинми ё.

Истагинг не, жаҳонда борми,
Қайда бўлса, топиб келайми.
Кел, буюргил, амрингга зорман,
Ёш боладай чопиб келайми.

* * *

Дарёдай кетдинг окиб,
Учиб ўтдинг ел мисол.
Кўксимга ғамлар токиб,
Ёкиб кочдинг сел мисол.

Тонгдаги шабнам каби
Умр кўрдингми, санам.
Қува анорин лаби
Қонларга тўлди бирам.

Шаҳрихон сойи янглиғ
Шўхликларинг эсимда.
Водийлар ойи янглиғ
Кўхликларинг эсимда.

Кетдинг бир эртақ бўлиб,
Қўшиқ бўлиб ўтдинг ёр.
Номинг дostonга тўлиб,
Чин дунёга кетдинг ёр.

Зарҳал рўмол қолди-я,
Хил-хил атлас ҳам.
Ҳижрон қилич солди-я,
Тақдир азал бекарам.

Молу мулк ҳам бевафо,
Қолди бахмал кўрпалар.
Ким қарар унга қиё,
Эгасиз бу тухфалар.

Нима қолди мен учун,
Аччиқ ҳижрондан бўлак.
Қайғу ўтида тутун
Чиқмаган жондан бўлак.

* * *

Ҳаммасига ўзим гуноҳкор,
Киприкларинг силаб толмадим.
Кечир мени, ташлаб кетган ёр,
Умринг узоқ қила олмадим.

* * *

Бир ой нима, ошиб ҳам кетди,
Ўртамизда ўлим шамшири.
Ҳижрон юки телбалар этди,
Қор қилурми гапнинг таъсири.

Шоҳимардон отага бордим,
Накшбандни айладим тавоф.
Кўзёшимни тупроққа қордим,
Ал-Бухорий бермади жавоб.

Самарқандда тушимда икков
Ракс этамиз қай бир базмда.
Одам гавжум. Ўт ёнар лов-лов,
Қимлар турар бизга таъзимда.

Қимлар бизга айтар офарин,
Қарсак чалур ўзга оломон.
Сўнг йиғлатиб уларнинг барин,
Шеър ўқийман, тилларимда қон.

Кўзим очсам соғинч қуйдирар,
Борлиғимни ўртар чўғли тер.
Ёлғон тақдир аччиқ қулдирар,
Давраларда ўқимайман шеър.

Ўттиз еттинчи кун

Дуст уйида

Исмоилжон, шоир дўстим, шеърим улфати,
Ўйим ичра неки кечди – бунда очаман.
Ерга сигмас, кўкка сигмас бугун кулфатим,
Бедаво дард хамласидан қайга қочаман.

Қаранг, битта олма олиб зарҳал табокдан,
Ҳидлагандим, ажиб, иси қилди маст-аласт.
Назокатда ўзни тийдим уни тотмоқдан,
Чуқур ҳисга ботиб кетдим шу асно бир паст.

Бу оламда атиргулнинг рангпарлиги бор,
Садарайхон баргларида ухлаган шўх ел,
Бу гўзаллик бошқаларда бўлмайди такрор,
Бу хилдаги латофатни кўрмас энди эл.

Бу оламда Андижоннинг боғлари яшар,
Қорадарё мавжланади, уради тўлқин.
Шоир дилин пора қилган туйғулар тошар,
Ошиқларнинг қайғулари бунда олмас тин.

Бу олмада Ўзбекистон қуёши порлоқ,
Ҳур Фарғона боғбонларин сўзлари жаранг.
Унда ёнур Қувадаги энг азиз тупроқ,
Унда ёнур менинг қалбим, чўғлари қон ранг.

Бу олмада балоғат бор ҳам камолот бор,
Етилибди – оқи оқу қизили қизил.
У – айни ёз. У олтин куз. Қуёшдай дийдор –
Товланади, ёғдусида яширинган дил.

Унда ғазал, унда севги, унда муҳаббат,
Унда бордир юракка тил бахш этган илҳом.
Унда вафо, садокатга айланган журъат,
Унда яшар айтилмаган энг олий калом.

Бу олмадан севгилимнинг бўйи таралди,
Жисму борим элтиб олди ажойиб атир.
У – ок гулдан, кизил гулдан, Нурдан яралди,
Ҳар тарами тилларимдан тўкилган сатр.

Бу олмада мен ёримнинг пардозин сездим,
Тенгсиз гўзал юзларини килдим тамоша.
Сўнг йиғладим, о, тўликиб бағримни эздим,
Юпанмайман энди ойлар ва йиллар оша.

Бу олмага қарай-қарай кўзларим тинди,
Ва ёшларим ювди уни, килди бокира.

Бу олмани мен қўйнимда сақлайман энди,
Бу олмани қўлларимдан қўймайман сира.

О дўстгинам, яхши қолинг, шеърим ошнаси,
Рухим ичра неки кечди, мен Сизга айтдим.
Босилурми хижрон дарди, юрак ташнаси,
Ҳасратларим яширай деб уйимга кетдим.

Қирқинчи кун

Қирқинчи кун билмадим ором,
Тонгга яқин туш кўрдим яна.
Дарвозаси очик бир эҳром,
Саҳна узра ажиб тантана.

Ичкарида, хона тўрида
Ҳикматхон ўлтирар хотам.
Ташқарида боғда, сўрида –
Ота-онам, қайнам, кайнотам.

Чеккарокда турибман ёлғиз,
Борлиғимни ўртамиш бир рашк.
Ҳикмат келиб чўкмокчийди тиз,
Кипригидан сачраб кетди ашк.

– Тўхта, – дедим, – тўхта, азизим, –
Кўзларимни авайлаб артди.
Юзин ювди ёшлари тизим,
Ғамларини елкамга ортди:

– Мунча сўлиб қолибсиз?
– Андак чарчадим мен.
– Овқат еябсизми, чойингиз қалай?
– Тузук.
– Рўмолчангиз борми, жойингиз қалай?
– Бор...
– Раъно қараяптими, жуда чаккон у.
– Ёмонлик кўрмасин дунёда.
– Дам олгани бордингизми, денгизга?
– Йўқ.
– Озод шўхлик килмаяптими, қараб турибсизми?
– Ҳа.
– Бунёдни кийим-бошлари кир бўлмасин.
– Хўп.
– Опамга рўмол олиб беринг.
– Майли.
– Ўзингизга энди эҳтиёт бўлинг.
– Раҳмат.
– Нима ёзаяпсиз?
– Достон.
– Ким ҳақида?
– Сен ҳақингда. Ўлим ҳақида.
Вафо ва жафо ҳақида.

Жимлик чўқди. Иссик тер босди,
Энтикаман, куйдирар нафас.
Қуёш кулмиш – илҳомим дўсти,
Туриб колдим ўйланиб бирпас.

Қулоғимда йўколди садо,
Кўз олдимда сўнди оппок нур.
Бу қандай туш, қандайин рўё,
Жони дилим килди-я хузур.

Тикиламан, ўйга толаман
Ул томонга қотди нигоҳим.
Юрагимни қўлга оламан,
Кетди. Унга етарми оҳим.

Ҳа, англадим ёрнинг сўзидан,
Ташлаб кетган аччиқ фироққа.
Айрилиқнинг сўнгсиз изидан
Ғам қарвони жўнар йироққа.

Яна ҳажр

Қизорғон кўзларим аста уқалаб.
Саҳар турдим тақдиримдан ўпкалаб.
Ел мисоли етиб бордим қишлоққа,
Хастаҳол опамни ўпдим чўккалаб.

– Қалайсан, укажон, ўзингни тутгил,
Бўлар иш бўлди-я, ғамни унутгил.
Мен ҳечам ўлимдан қўркмайман, лекин
Лек... Сени яккалаб кетолмас кўнгил.

Ух, мушфик опангман, онангман, жоним,
Сен ёлғиз укамсан, бир паҳлавоним.
Бахтингга ўлмайин қолсам, пиширгум
Қозонда ошларим, тандирда ноним.

На қилай мен, навбат ўтди, йиғлайман,
Тузалсам, болларинг бошин қилайман.
Бора қол, укажон, кўзларингни юв,
Худодан ўзингга бардош тилайман.

Орадан икки кун ўтдимиз ё йўқ,
Жисм аро тўкилди ёндиргувчи чўқ.
Опам ҳам узилди, дунё бузилди,
Юракка отилди, о, иккинчи ўқ!

Тақдирнинг қамчиси кўзимга тегди,
Дардқаш илҳом, яна баттар дард чекди.

Куйитлар беадад руҳимга жазо,
Эгилган бўйнимни яна ҳам эгди.

Ох, яна бир бора йиғлатди дунё,
Мен кетай, қайғулар гар бўлса адо.
Ўзиям оламда кетдим қийналиб...
Ичимда йиғлайман беун, бесадо:

Вой опажон, онажоним, опам-а,
Сени излаб қаёнларга чопаман.
Ваъданг кани, нималар деган эдинг,
Қисмат шунча, Яратгандан хафаман.

ХОТИМА

Р у б о и й

Юрак парчаланди, сипкордим оғу,
Қаламдан куйилди Оғрик ва Қайғу.
Сиз уни ўкиманг, тинглангиз узок,
Бу оддий дostonмас, дардли бир Чолғу.

* * *

Умрим кўпи окканда,
Кўксига дур такканда,
Фитратим шам ёкканда –
Кўзимдан уйку қочди.

Гўё осмон пасайди,
Ер қариди, кексайди,
Такдир нима тусайди –
Кипригимдан сув қочди.

Шумшайиб қолди боғлар,
Чарчади, толди тоғлар.
Якин келди йироклар,
Хуркиди, сурув қочди.

Сахроларда бўрон йўк,
Дарёда тўполон йўк.
Майсаларда ларзон йўк,
Кўнгилдан ғулув қочди.

Гулларда минг ранг қани,
Қушларда оҳанг қани,
Ҳаётда жаранг қани,
Ойдан-да ёғду қочди.

Қуёшмиди нурга бой,
Нимада қолди чирой?
Тенгсиз эди-я... вой-вой...
Дунёдан сулув қочди.

Илҳомимни қайнатдим,
Оҳ, Сизни-да йиғлатдим.
Энди кандок юпатдим,
Бардошим мангу қочди.

Рубоий

Қачон бўлғайки то қиёмат-қойим,
Қўзим кўрса эди ул ботган ойим.
Ўзинг жуфт қилгансан еру осмонни,
Нечун айирасан бизни, Худойим.

О М И Н.

1992 йил,
сентябрь – декабрь.

НОН ҲИДИ

Лирик қисса

Ўзбекистон ғалла мустақиллигига

БОШЛАНМА

Минг тўққиз юз ўттизинчи йил –
Қаҳрамоним Содик туғилди.
Қиш чилласи синганди чил-чил,
Баҳор келди, ғунча тугилди.

Кундан-кунга гўдак улғайди,
Мақтаб борди... Бошланди уруш...
Қишлоқни бир кўрқинч чулғайди,
Оч фашизм қиларди хуруж.

Расул ота жўнади жангга,
Содик ўғли ҳали жуда ёш...
Ҳижрон ўти ёпишиб танга
Йиғлаб қолди ёри – каламқош.

Баҳри нонни тандирдан узди,
– Эркам, уйғон! Нон пишди, – деди.
Содик турди, уйқуни бузди,
Димоғига тегди нон ҳиди.

О, нон ҳиди канчалар ширин,
Хаёт ишки унда мужассам.
Қолмас дейман сири яширин –
Нон ҳидини дostonим десам.

Бола эдим, онам раҳматли,
Иссик нонни узаркан доим,

Дер эдилар: «Сен бўл Ҳимматли,
Баракани берар Худойим.

Нон исига тўйиб ол, бўтам,
Нон хидига тўлсин бу борлик.
Элга нон бер, сахий бўл, хотам,
Бир увокнинг қисмати — зорлик».

Қандай яхши, ноннинг ҳидини
Достон қилсам, зўр кўшиқ қилсам.
Яйратолмас бир кас дидини,
Ғафлаг гулин томирдан юлсам.

Қандай яхши, куйлай олсам соз,
Замонамни эта олсам шод!
Қила олсам халқимни эъзоз,
Яшар эдим беғам умрбод!

ТАШРИФ

Кун ботар тарқалди суюнчли хабар:
Ташриф буюрармиш эрта Президент.
Самода кўринди Ҳумо куш ҳайбар¹,
Ахир, узоқ эмас: Андижон — Тошкент.

Шаҳрихон юртида кувонч ўзгача,
Туман ҳокимининг кайфияти соз.
Балли, дер ҳар йигит, ҳар бир қизгача,
Суюмли халкига сунар экан роз.

Офтоб ҳам ёйилди далалар узра,
Бугдойзор ерларга тўкилди олтин.
Хув, зангор уфққа боғлар чўзила —
Кўтара олмайди мевалар юкин.

Фарғона канали қирғоқларида
Сайилгоҳ, оромгоҳ яна ҳам гавжум.

¹ Ҳайбар — мустаҳкам, улугвор.

Кетмон изи ўрнаб бармоқларида,
Марварид дон дея бошларлар хужум.

Оразий мазори нурланди тагин,
Ҳайратий ғазали ёдланди юз бор.
Олим Тошмуҳаммад кўз очган замин,
Тўхтасин Жалолов севган чаманзор —

Юртбоши кўнглини айлади равшан,
Шу асно чоллару кампирлар ҳозир.
Бу Оллоҳ буюрган обрў ҳамда шаън —
Темур сифатидек дарғага арзир.

Юртбоши ёқимли бир таъзим қилди,
Сўнгра кириб кетди халқ тўлкинига.
Дилкаш мулоқоти аниқ ва қиска,
Ўткир туйғу кўшар қалб ёлкинига.

Дуога қўл очиб деди битта чол:
– Энди, бутун бўлсин миллатнинг нони!
Чолни эркалаб дер Юртбоши дархол:
– Аввало дон керак, ўзбекнинг дони!

Оҳиста кўзгалди машина шу дам,
Далалар қўл силкир ортиб шиддати.
Юракдан ҳайкирар бир шоир одам:
– Яша, эй нон юрти, дон мамлакати!

ЧЕКИНИШ

Оламда тўрт унсур
Менга сўз айтур:

Ер деди: – Дафтарман...
Бағримга шеър ёз!

Ҳаво дер: – Каптарман,
Кўнглинг каби соз!

Сув деди: – Уйғокман
Кечаю кундуз...

Куёш дер: – Тўлғокман...
Ёнаман сўзсиз!

Меҳнат дер: – Шоирман,
Сендек мангуман,

Ҳеч ўлмас Шодликман,
Чексиз Қайғуман...

ОТА

Мен урушдан қайтдим,
Еримга интиқ...
Кўлларим тарк этди
Бешотар милтиқ.

Яна кетмон олиб,
Далага чопдим.
Ёшлигим ҳамроҳи –
Даламни топдим.

Тупрокка тикилдим,
Еримни ўпдим.
Тушлик олиб келди –
Баҳриой жуфтим.

Бир бурда нон тишлаб,
Кўзга келди ёш.
Қонли жанглар аро
Бағрим эди тош.

Йиғини билмадим,
Ташландим ёвга.
Сўнг ўнта фашистни
Тутдим гаровга.

Балли, ўзбек, дея,
Олий кўмондон —
Кўксимга қадади
Энг юксак унвон.

Қон кечдим, курашдим,
Қай Ватан учун?
Ўзбекистон! — дедим,
Иймоним — бутун!

Бобомдан колган ер,
Соғиндим сени.
Қирғинда ўлмадим,
Сақладинг мени.

Баҳриой, эй, ишким,
Вафоли ёрим.
Ойдай уйғок кутган
Сен — интизорим!

Сен — севгим,
сен — бахтим,
Сенсан Ватаним.
Ўлмай келганлигим —
Сени деганим!

Баҳриой йиғидан
Тиёлмас ўзин.
Шу пайт Содик келди
Чакнатиб кўзин.

Энди, ўн тўрт ёшда
Бу чайир бола.
Унга ота бўлиб
Кетганди дала.

— Яша, ўғлим, яша, —
Деди онаси. —

Рўзгор ғамин еган,
Шу-да, дадаси!..

Инди маъюс бир ҳол,
Ота юзига.
Бир кафт тупроқ олиб
Суртди кўзига.

Сўнгра бу тупрокни
Манглайга босди...
Дала тилга кирди:
– Эй, замин дўсти –

Эй, заҳмат эгаси,
Меҳнат ялови –
Яна қўлларингда
Замин жилови!

ХИРМОН

Пешин бўлди ва оғди кун ҳам,
Мўмик¹ бўшаб қолди лапанглаб.
Икки хўкиз айланар ҳар дам,
Ота ўғлин чарчоғин англаб —

Деди: – Содик, кел, ашула айт,
Биласанми, эшитай, қани?
Янчиш тугар шомда, кечки пайт,
Мана, тингла сен «Хўп майда»ни:

«Майда десам, хўп дейди, майда-ё, майда,
Хўпга кўнглим кўп дейди, майда-ё, майда.
Майда қилиб бўлган сўнг, майда-ё, майда,
Пешонамдан ўп дейди, майда-ё, майда».

Кейин Содик сас берди майин,
Ота эса юз терин артди...

¹ Ёғоч

Бола кўнгли кулди дам сайин,
Овозида кувончи ортди.

«Хўп хайда-ё, хўп хайда,
Қолқон қулоғим қайда.
Темир туёғим қайда,
Остингдаги бошокни
Оёғинг килсин майда.

Хўп хайда-ё, хўп хайда,
Сомони сенга фойда».

Арқон яна маҳкам бойланар,
Икки хўкиз гирдо-гир бетин.
Ер айланар, қуёш айланар,
Бир шаббода эсади сарин.

Ота деди: «Энди шопирай!..
Еллар элаб беради донни».
Шўх шаббода келди, ёпирай,
Аллалайди мудрок хирмонни.

НОН ҲАҚИДА ҚЎШИҚ

Бир бурда нон дея, ўлғонлар, айтинг,
Нон дея девона бўлғонлар айтинг?

Нондек муқаддас не, нондек азиз не,
Нон, нон, деб сотилғон ўғил не, киз не?

Нон дебон хўрланган кампирлар, чоллар,
Бир увок нон учун эй қадди доллар!..

Курмак нон тилларни айлаган тилим,
Қунжара чайнаган чидамли элим...

Елим ҳам егансан дарахтдан олиб...
Сен ўша! Сен ўша — бардошли, ғолиб!..

Кайда эди, кайда зогора нон хам,
Жўхори, маккайи кам эди-да, кам.

Қозонда атала – обиёвгондир,
Гўжаош қатиклаб ичилса жондир.

Лек буғдой нон кайда, курмак бор озрок,
Дунёда буғдой нон нонлардан созрок.

Қай кун тугунча келтирди поччам,
Яримта буғдой нон бор экан очсам.

Тишладим, бир юмшок, майин туюлди,
Қўзимдан хайратим шу он куйилди.

Бу қандай нон бўлди, кўрмаган эдим,
Буғдой нон нима деб сўрмаган эдим.

Косада қаймок ҳам келтирди онам,
Буғдой нон ёкарди менга жудаям.

Онам ҳам, отам ҳам смай бир бурда,
Менга термулишиб турарди шунда.

Пичирлаб сўзлади отам кўп маъюс:
– Уруғлик топсам мен экардим, афсус...

Бошга бало бўлди бу кора уруш,
Очлик, қаҳатчилик, ўзгармас турмуш.

Колхозда ҳеч вако, йўк бирор фойда,
Буғдойнинг уруғи йўқдир ҳеч жойда?

Оҳ, онам жовдираб юзимга бокди,
Сўнг отам кўзғалиб, пешини коқди.

БАҲРИОЙ

Абдубий кишлоғи жуда ҳам кадим,
Абдурасул ота билур тарихин:
Кишлоғим ўтмишин – ёшин санадим,
Бир оз айтиб берай унинг таърифин:

Икки юз йилмikan бундан мукаддам,
Бобом ўрнаб қолган мана шу жойга.
Отam шунда ўтган, кейинроқ онам,
Дил қўйиб уйландим мен Баҳриойга.

Баҳриой чолини тутaди гапдан:
– Қўйсaнгиз ўтмишни, хозирни сўзланг.
Ё бугун ўриндан турдингиз чапдан,
Яхшиси, Содикни уйлашни кўзланг.

– Хўп, майли, сен ҳам бир гапимни эшит:
Кимни келин қилиб оламиз, хотин?
– Қўшни киз Ғазнагул! Сал ўтсин ҳайит,
Тўйни бошланг, дейман очиб гап қатин.

Баҳриой тандирга тикиб бошини,
Иккита пиёзли патир узади.
Сўнг секин чимириб сузар кошини,
Иккиси тўй учун режа тузади.

Ғазина муносиб ўғлимизга хўп,
У дехқон кизидир, ош, нонни қилар.
Бошоқ териб қайтар, иши жуда қўп,
Эчки, сигир соғар, ҳар нени билар.

Сочи узунлигин, кош-кўзин айтди,
Роса мактаб кетди Баҳриой кизни.
Ўзи келиб қолди Содик шу пайти,
Она дер: – Болам-чи, уйлаймиз сизни!

¹ Шаҳрихондаги қишлоқ.

Онажон! Майлига, Ғазинагами?
Худди ўшанга-да, айланай бўтам.
Ўзим ошиқ бўлган гул сийнагами?
Сиз рози экансиз, не деркин отам?

Отаси, гапиринг, беринг розилик,
Ўғлингиз танлаган – ўша Ғазина.
Англадим, ижозат! Охир қозилик
Қилмаса бўлгани, дейман камина.

Бахриой ўғлига тузди дастурхон,
Чой дамлаб келтирди кувониб, шошиб.
Синдириб қўяркан бир зоғора нон,
Қозонда кайнаган сут кетди тошиб.

САҲАРЛАБ

Содикжон уйғонди сахар чоғида,
Қайлиғи пайқади: далага жўнар.
Қушлар сайрай кетди ховли боғида,
Булбуллар у гулдан бу гулга кўнар.

Ой билан жўнади далага Содик,
Юлдузлар жимирлаб кўзини олди.
Етилиб ётибди буғдойзор бўлик,
Сувни очмоқ учун кетмонни солди.

Эгатда сув ўйнаб, эркалаб окди,
Кўм-кўк пояларни ора-оралаб.
Ўт-ўлан шабнамдан сирғалар тақди,
Шаббода силкитди сара-саралаб.

Ёришиб келарди сархуш, майин тонг,
Уфқда кўринди куёш шуъласи.
Йигитни элитди, қилди хангу манг,
Она табиатнинг зўр ашуласи.

Содикжон елкада кўтариб кетмон,
Уйга қайтиб келди ишни дўндириб.
Ғазнахон супрада ясар эди нон,
Шоҳи дуррачасин бошга кўндириб.

ЧЕКИНИШ

Баҳор экиб беради,
Ёз тафтида пиширар.
Куз битталаб теради,
Қиш омборга туширар.

Ер бешикка белайди,
Қуёш сочар бошдан зар.
Ел манглайин силайди,
Сув эркалар – жилвагар.

Солланади бугдойзор,
Бошоқлари тилларанг.
Поя бўлса-да пойдор,
Юкин кўтарар аранг.

Ҳар фасл ҳам мустақил,
Билади ўз бурчини.
Ғалма-ғалу муттасил
Кўрсатади кучини.

Ҳар биттаси уч ойдан,
Ўн икки ой бир йилдир.
Аммо жилмайди жойдан
Ака-ука, сингиллар.

Йил нимаю ой нима,
Уч юз олтмиш беш кундир.
У ўтар-кетар дема,
Умри тўла мазмундир.

Бахор уруғ экади,
Ёз килади парвариш.
Куз эса қоп тикади,
Омборларга жойлар киш.

МОМО

Хўрсиниб-хўрсиниб гапирди момо:
– «Обинон», «Гижда нон», «Нони Осиё»,
«Патир нон», «Лочира», «Нони накшинкор»,
«Ширмой нон», «Кулча нон», – кўп хиллари бор.
«Чапчап нон», «Қашқари», «Оби жимжима»,
«Уй нони», «Тўй патир», яна қай нима?
«Қўшалокширмойи», «Ширмойи кулча»,
«Кунжутли бозор нон», номи кирк хилча.
Седана сепилган «Кунгурали нон»,
Яна «Нони байрам», «Тафтон» ва «Турфон».
Бор «Нони заргарон» ва «Куёв ширмой»,
«Ҳиндуги», «Чаксаки» – меҳмонга чирой.
«Нони тароғи» ҳам «Оби яккафо»,
«Пўлодий» нонидан қолишмас асло.
«Забони гов» қолди ҳам «Нони пайванд»,
Булар бир-биридан ширинликда қанд.
Шу он садо келди: Садақа? Ким бор?
Эшикда бир гадо қилар эди зор.
– Бир тишлам нон берсанг, ўлмасдим, болам...
Ғазнагул узатди, кўзида жола...
– Моможон, гапиринг, келмиш бир гадо...
Мунча девона кўп, ё пирим, Худо...

Сўзин давом килди момо уф тортиб,
Эгилган қаддида ташвиши ортиб:

– Зоғора нонни ҳам енглар ҳавасга,
Увоқни ташламанг бўлар-бўлмасга.

Аввал керак унни яхши эламок,
Майда кўз элак соз, бўлмасин ямоқ.

Сув ёки сут солинг, сўнг хамиртуруш,
Етарли намақоб, момикдир хуруж.

Ёғ топсанг аъло иш, тухум сол яна,
Жиззали, гўштли нон бўлур кўрмана.

Момо сўзларини бўлиб Ғазнаҳон,
Келтирай, деб чикди энди дастурхон.

Яна гапга тутди Ғазна момони,
Айтиб беринг, деди бир муаммони:

– «Нон синдириш» не, недир мазмуни?
– Буми, халқ удуми, билиб ол шуни –

Совчилар келганда кизингга бир кун,
Нонни синдирарлар ҳақ-тақдир учун.

Нонни синдирарлар аҳду паймон, деб,
Муҳаббат занжири, пок бир виждон, деб.

Қондошлик, қудалик нон синдиришдан,
Нондан сўнг эгнига шол индиришдан –

Бошланур зўр ҳаёт, янги бир турмуш,
Шундан-да остона тилло ё қумуш!..

Болам-чи, нон улуг, Қуръондек азиз,
Иймон деб асраймиз шунинг учун биз.

Гўдагинг бешикка белаганинг он,
Естигин остига қўйгил битта нон.

Эринг ҳам далага кетар чоғида,
Ҳа, бўлсин иккита нон белбоғида.

Шифтга бок, тишланган хув патирни кўр,
Аскарим ризки бор, бу маъно ҳам зўр.

Оллоҳ ярлаколса бир кун қайтади,
Шу кемтик патир нон қўшиқ айтади.

Юрагим тугади қайғу ҳам зордан,
Боламини сўрайман Парвардигордан.

Билмам, қолди экан, қанча йил, ойим,
Берган омонатин олса Худойим...

Хой, келин, хамиринг кўпгандир, энди?
Момонинг овози нон каби синди.

ОВУЛ БУВО АРЗИ

Абдубийдан чиккан ҳар киши,
Қумкайроққа албат ўтади.
Жунтепада битганда иши,
Шеркўрғонга бориб етади.

Корақалпок, Олимбек, Ховос,
Жуда қадим-қадим қишлоқлар.
Олтинкўрғон, Ўрмонбек холос —
Қўқон хони қурган тошлоқлар.

Мохларойим шуҳрати мисол
Кейин пайдо бўлган Шаҳрихон.
Факат бунда ўсар эди тол,
То чиккунча Расулдай боғбон.

Қорадарё кирғокларида
Чумолидай турмуш кечирдик.
Бўритепа кумлоқларида
Ҳар экинга меҳр ичирдик.

Йиллар кечди. Абдубий яшнаб
Боғ-роғларга бурканди, мана.
Далаларда йилқилар кишнаб,
Оғилларга тўлди қўй, тана.

Мамат¹ раис меҳнати улугъ,
Шижоатли бир деҳқон эди.
Аҳмад² билар эди йўл-йўриқ,
У Одилга³ бир куни деди:

– Ер тилини биласанми сен,
Мен англайман, минг тилда сўзлар.
Раис, шуни қиласанми сен,
Агар қилсанг, қипчоқлар, юзлар⁴ –

Сени бошга қўтарса керак,
Зовур кавла, ер захини ол.
Уватларга экин тут, терак,
Ҳар майдонга ўғит сол, гўнг сол.

Ҳашаротдан асрамоқ учун
Исо⁵ керак – олтингугуртдан.
Пахта! Пахта! – дейсанлар ҳар кун,
Сув қўйгин-да аввал чигитдан.

Овул буво қолди ўйланиб,
Кўз олдида ўтмиш ва кечмиш.
Ғудранади недир сўйланиб —
Қачон ўнгланади қинғир иш.

^{1,2,3} Шаҳрихонлик собиқ раислар.

⁴ Уруғларнинг номи.

⁵ Исо – олтингугурт аралашмаси.

Пахта! Пахта! Дон, ғалла кани?
Нон емасми ёки бу ўзбек.
Кўзимга кўринсин ўша манмани!
Билмам, қачон яшармиз ўздек.

Шўр ювмасанг очилмайди ер,
Зое ўтар деҳқоннинг умри.
Аёл раис, кани, нима дер,
Бир сўз десин қаҳрамон Кумри¹.

КУМРИ:

– Овул буво ҳақ гапни деди,
Меҳнат экан бахтнинг дояси.
Ер шўрланди, тупрокни еди,
Яҳоб бермай қўйдик боиси.

Пахта босиб кетди ҳар ёкни,
Дон экишга йўқдир ижозат.
Кесак ғажир икки оёкни,
Эгатларда синади комат.

Ҳар кун уч юз килолаб тердим,
Сўнгра раис бўлиб сайландим.
Бир чанокка жонимни бердим,
Бир чигит деб қулга айландим.

Яхши билур арзу ҳолимни
Бутун колхоз ва ҳар битта жон.
Фақат пахта деган золимни
Қарғаб тамом бўлди киз, жувон.

Мана, Шодмон², – тутинган синглим,
Боғим ичра етилган ниҳол!

¹ Қумрихон Рустамова — меҳнат қаҳрамони.

² Шодмоний Мирзаева — жамоа хужалиғи раисаси эди.

Пахтатерар, Ватаним, элим –
Халким, дея гул комати дол.

Шу он сўзга қўшилди Шодмон,
Мехнат қизи бўлган Шодмоной:
– Опа, энди биз экамиз дон,
Майдонларда гуркирар бугдой.

– Тўхта, синглим, Шодмонжон, тўхта,
Қайдан топдинг бу яхши гапни?
– Биргат¹ тайёр – жуда ҳам пухта,
Ишда англар ўнгни ҳам чапни.

– Соз бўлибди, шу эди мурод,
Халк тўк бўлса давлат буюқдир.
Табласида турса чопкир от,
Чавандози шунда суюқдир.

– Ким экан у бахти мукаммал?
– Содик ака, хў, Содик полвон!
– Қайси Содик, тушунтирсанг сал?
– Уни танир бутун Шахрихон.

– Опажоним, биласиз хўпам,
Абдурасул бобонинг ўғли.
– Шодмон ўлгур, сайрама кўпам,
Аммо синглим, бўлибди тўғри!

УЧРАШУВ

Юртбоши келганда хушчақчақ, шодон
Катта ер ичидан чикди Содикжон.
– Ҳорманг, Содик полвон, ишингиз қалай?
– Раҳмат, Ислон ака, ишладик талай!
– Ер қанча? Қандай нав? Бор неча киши?
– Ўн дала, янги нав, ўн одам иши!

¹ Бригадир дөмөкчи.

- Мўлжал? Мажбурият? Айтинг муддатни.
- Ҳосил мўл! Ният кўп! Беринг фурсатни.
- Кўп донни сиз олинг Ўзбекистонда!
- Ғайратим яшайди қайнаган қонда!
- Хўп, Абдурасулов, қани қўл беринг!
- Фотиҳа беринг Сиз, менга йўл беринг!
- Сиз каби деҳқонлар – мамлакат кўрки!
- Улуғ йўлбошчимиз бошимиз бўрки!
- Мана бу соатни сизга атадим!
- Йўлбошчим, ўзингиз кучим, мададим!
- Бу кичик тухфамиз ҳурматимиздан!
- Бошим кўкка етди ҳимматингиздан!

ЧЕКИНИШ

Кунлар зое кетмасин,
Ҳар он бекор ўтмасин.
Аттанг пайти етмасин,
Ғафлатни қув, эй Одам!

Бир назар сол ортингга,
Нима қилдинг юртингга,
Эришдингми шартингга,
Фурсатни қув, эй Одам!

Ўйнадинг ҳамда кулдинг,
Шамоллар каби елдинг,
Бахтинг гулини юлдинг,
Иллатни қув, эй Одам!

Ҳеч бормаган жойинг йўқ,
Минадиган тойинг йўқ.
Севадиган ойинг йўқ,
Ишратни қув, эй Одам!

Қайтмадинг тўзон йўлдан,
Чикмадинг кўлмақ, кўлдан.

Омадни бердинг кўлдан,
Ғийбатни қув, эй Одам!

Энди замон ўзгарди,
Руҳият-ку тозарди.
Иймонга сол назарди,
Шиддатни қув, эй Одам!

Меҳрингни бер Оллоҳга.
Муҳаммад соллаллоҳга,
Садоқатни подшоҳга,
Зулматни қув, эй Одам!

То тириксан – ҳушёр торт,
Халқ юкин елкангга орт,
Тўлан Низомдай кушод,
Миннатни қув, эй Одам!

ТАЛАФОТ

1

Хуфтон эди. Бирдан шамол кўзғалди.
Ҳаво айниб бузилди чексиз фалак.
Ой йўколди, милён юлдуз йўколди,
Чакмок чакиб ўқирди зўр гулдирак.

Содик туриб даласига югурди,
Сел қуюлди, сўнгра тушди ширғок дўл.
Совук қуюн бураб келди, кутурди,
Бўғдойзор чайкалди бамисоли кўл.

Ниҳоллар белидан кесилди чўрт-чўрт,
Эгатлар тўлғанди бўтана сувдан.
Пишмаган бошоклар бўлар экан мўрт,
Булутлар йиғлади туриб уйкудан.

Содик қотиб қолди тикка, серрайиб,
Уст-боши шалаббо, кетмон – суянчик.

Ялангбош, ялангтўш, турар мунғайиб,
Талафот жисмига солгандек санчик.

2

Бугдой илдизидан унди бачкилар,
Кўчат қалинлиги қопланди чандон.
Қай кун бўшаб кетиб мол, кўй, эчкилар
Ётилган майдонни айлади пайҳон.

Яна кўп пушаймон, яна минг аттанг,
Содикжон меҳнати чикди чиппакка.
Бугдой майсалари сўлди, ҳоли танг,
Айрим туп поялар ўхшар чўпакка.

3

Бугдойзор майдони тирилди қайта,
Яшнади ниҳоллар, бўлик бошоклар.
Сўнг олаканотлар ёпирилди эрта,
Айёру шум қушлар, патли олчоклар.

Бир томон ҳашарот, бир томон ҳайвон —
Мўл ҳосил олмокка туғдирди шубҳа.
Дунёда кўп экан яхшига зиён,
Такдир нималарни этмаскан тухфа?!

Содик иш бошлади, жўш урди меҳри,
Ишонч ва тажриба мағрур айлади.
Бугдой далаларин товланди сеҳри,
Ҳар бир туп тўлишди, ҳар туп чайлади.

Яхшиям умид бор, соғлом тилак бор,
Меҳнат бор, ҳайрат бор – гуллайди олам.
Хирмонлар бошида Ватан барқарор,
Оллоҳ абадийдир, мангудир бахт ҳам!

ЎРИМ

Куёш тикка келиб тўхтади,
Яраклайди чўғдай комбайн.
Амрикони кимдир мактади,
Бункер тўлар дам ўтган сайин.

Содик кўнгли ҳаводай очик,
Қайга сиғсин нукра-нукра дон.
Яктагининг тугмаси ечик,
Қафасига сира сиғмас жон.

Такрорлайди ота дуосин:
Ўғлим, уйинг буғдойга тўлсин!
Эсда сақлар она нидосин:
Тупрок тутсанг у олтин бўлсин!

Дала йўлда кўринди беҳос,
Икки-учта енгил машина.
Кўнгилларни элтди эҳтирос,
Юракларда ўчмас наъшида.

– Хизр келди! Хизр, – деди битта чол,
Пайдо бўлди азиз Юртбоши.
Комбайнни у минди хушҳол,
Техниканинг экан сирдоши.

Ўрим кизир, кизир тобора,
Бу йил дон кўп, бу йил ҳосил мўл!
Кўкда куёш чалур ногора:
Баланд келур, баланд келур қўл!

ЧЕКИНИШ

Қай, ўзбегим, ўзбегим,
Назари тўк ўзбегим.
Нонини биров еса,
Парвоси йўк ўзбегим.

Ўзи емай едирган,
Ҳар кимни ҳам кийдирган.
Босиб келган ёвини
Меҳнат килиб ийдирган.

Бугдой эк, сўзим англаб,
Ўз ерингга, далангга.
Замин нидосин тинглаб,
Бўғзимда ўт, аланга.

Қай, ўзбегим, ўзбегим,
Сувинг – аждод конидир.
Шу қаро тупроқ эса
Дехконларинг жонидир.

Сен Шоаҳмад отасан,
Мунис Меҳри опасан.
Ҳар етимга бергали
Ҳамиша нон топасан.

Дунёда ўлмас номсан,
Навоийча каломсан.
«Сен етим эмас» деган –
Шоир Ғафур Ғуломсан.

Сен ҳамиша бойдексан,
Кўкда тўлин ойдексан.
Икки кўзи чакнаган –
Зўр истеъдод – Ойбексан!

Сен бобомсан – баркамол,
Бузургворим – Низом чол.

Сен куёш хирмонисан,
Нонинг ҳалолдан ҳалол.

Тандирда нон, қозон мой,
Дастурхонда гул чирой.
Тонгларда ҳамир қорган –
Сен онамсан – Ўғилой.

Дон келар, деб сўйлама,
Чет давлатни ўйлама.
Сандиғингни қулфлаб қўй,
Сен ўзгача бўйлама.

Қай, ўзбегим, ўзбегим,
Ўзлигингни билсанг-чи?
Аждодларинг ким эди,
Қилганини қилсанг-чи?!

КАРВОН

Олтин дон қарвон-қарвон,
Ҳар жойда бор тегирмон.
Омборларинг лиммо-лим,
Мустақил Ўзбекистон!

Тегирмон тош айланур,
Хампага дон жойланур.
Дам ўтмасдан ун тўла,
Қоплар оғзи бойланур.

Содикжонлар яшасин,
Ёзласин ҳам кишласин.
Момик кўптирма нонлар
Элимизни хушласин.

Уйи нонга тўлганлар,
Бой, бадавлат бўлганлар,

Хотирдан ҳеч чикмасин,
Йўкчиликдан ўлганлар.

Ай, Туркистон, Туронлар,
Бўлмасин ҳеч гумонлар.
Ерли Ўзбекистонлар,
Сувли Қирғизистонлар!

Ўтаберсин карвонлар,
Тугамасин хирмонлар.
Байроқлар хилпирасин,
Кўриб қўйсин замонлар!

ҚУВОНЧ

Кечки пайт. Радио карнайи ларзон,
Ғалла бўйлаб чиқди меҳнат якуни:
Абдурашул ўғли деҳқон Содикжон —
Меҳнат Қаҳрамони!! Эшитди шуни —

Ташқари отилди, одамлар тўп-тўп,
Ҳаяжон ичида бутун бир қишлоқ.
Бутун туман халқи севиначи қўп,
Сим қокди вилоят ҳокими шу чок.

Содикжон илк бора қўзга ёш олди,
Илк бора тақдирдан қувониб кетди.
Йиғлади, лек ўзин билмасга солди,
Меҳнатдан у шундоқ ниятга етди.

Минг шукр, минг шукр, деёлди ғалат,
Отаси руҳига қилди тиловат.
Роҳат бор экан-ку қим қилса меҳнат,
Шу-да Мустиқлик берган саодат!

Тун бўйи уйқу йўқ, олқиш ва табрик,
Сўнгги бор қичқирди бақалок ҳўроз.

Содикжон кетмонни кўтариб тетик,
Даласи бошига етганда бир оз –

Тўхтаб қолди, уфққа кадаб кўзини,
Унга тутган эди қуёш гулдаста.
Бир енгил ҳис этиб шу он ўзини,
Муқаддас заминни ўпарди аста.

НИҲОЯ

Чайкалур буғдойзор,
Шовуллайди дон.
Кўкда қуёш қулар,
Юксалар хирмон.

Кулча юлдуз бўлиб,
Ял-ял ёнади.
Патир жамолидан
Ой ҳам тонади.

Пўрсилдок нон пишди,
Косов қуяди.
Ғазнани эркалаб
Содик суяди:

– Онаси, ҳамиша
Юзларинг шодон.
Табассуминг асил,
Тилларинг бийрон.

– Дадаси, чой ичинг,
Мана, гўштсомса.
– Э, яша, хотинжон,
– Меҳринг, шу томса!!

– Рост-да, сиз бердингиз
Унни, дадаси.
Шу-да, шу-да ахир,
Эрнинг ваъдаси!

Сукунат юз берди,
Содик бир даъфа –
Оҳиста кўзғалиб
Отди қаҳ-қаҳа:

– Сен, хотин, суюклим,
Уйинг тўла дон.
Ҳимматинг кенг, гўё
Сен – Ўзбекистон.

– Дадаси, кўксингиз –
Бир олтин юлдуз!
Мудом ёниб турар –
Кечаю кундуз!

Суҳбат чўзилади,
Адоғи йўқ ҳеч.
Аланга пуркайди
Тандир эрта-кеч...

* * *

Далалар хансирар,
Яна ҳосил мўл!
Назар сол, сен тикил,
Тушиб қолса йўл.

Чайқалур бугдойзор,
Шовуллайди дон.
Кўкда қуёш порлар,
Юксалар хирмон!

Кучланур водийлар,
Ҳар кишлоқ яшил.
Дехқон куни туккан,
Озод ҳар кўнгил.

Истиклол мангудир,
Ватан мустаҳкам!

Миллат ишлаётир –
Якдил, жамулжам!

Наслу насаб тоза,
Юз – буғдой рангли.
Фидойи зўр авлод –
Алпомиш янглиғ.

Оламни боғлайдир
Пахта толаси.
Тақдир супрасида
Зўр зуволаси!

Ҳамиша ёзиқлик
Улуғ дастурхон.
– Салом, ўзбек, дея
Аримас меҳмон.

Ҳар дилда хилпирар
Эрклик байроғи.
Амир Темур ёккан
Ўзлик чироғи!

Йўлбошчи мардона,
Давлат бой, буюк.
Унинг елкасида
Энг муқаддас юк!

Имон бут, нон бутун!
Кўз тегмасин, кўз.
Ҳиссам шу. Ўқувчим,
Энди сенга сўз!

1998 йил.

ҲИКМАТ ДИЁРИ

Саёҳатнома

*Қарши шаҳрининг
2700 йиллигига*

Муқимийнинг саёҳати –
Қаро кунларнинг ҳаёти,
Охир хориб ўлди оти...
Дунё ўзи айёр экан.

Ватандан мосуво бўлмок,
Юракларига қон тўлмок,
Мусофир ерларда ўлмок
Фурқатийга озор экан.

Махмурнинг ул «Ҳапалаги» –
Ҳақсизликка шапалоғи,
Учди золим капалаги,
Дардга дармон ашъор экан.

Ул шоирлар айтдилар-да,
Айтиб-айтиб битдилар-да,
Битиб йиғлаб кетдилар-да...
«Чарх анга кажрафтор экан».

Мен ўзгача дoston қилдим,
Элни омон-омон билдим,
Фарқи – икки замон қилдим,
«Ғах сайр ҳам дарқор экан».

I

Йўлга чиқдим Андижондан,
Ўтиб келдим Ёзёвондан,

Каттакўрғон ҳам Кўкондан,
Тоғ устида олдим нафас,
Қамчиқ сойга қилдим хавас!

Узун йўллар тахти равон,
Гулга тўлмиш кадим довон,
Ором олур ҳар ўтар жон,
Туннели бор ер остида,
Эрам боғи кир устида.

Ҳар бекатда тўхтаб ўтдим,
Ангренга тушда етдим,
Оҳангарон сари кетдим,
«Рохат» кўли тўлкин солди,
Улуғ пойтахт кутиб олди.

Сахар туриб мен жўнадим,
Самаркандда бир тунадим,
Лол айлади шаҳри кадим,
Тавоф қилдим ўпиб тупрок,
Юриб кетдим яна узок...

Қайдасан деб Қашқадарё,
Эй кучоғи ёғду, зиё,
Эй бошига қўнган Хумо,
Сенга таъзим айлаб келдим,
Ўзни бир дўст сайлаб келдим!

II

Китоб деган туман бор экан,
Окшом юлдуз, ойга ёр экан,
Чойхонаси «Мингчинор» экан,
Арчазору ёнғокзорни кўр;
Кавказдан зўр, Қримдан ҳам зўр!

Дил уйғотди «Қайнар» булоғи,
Созга тўлди шоир қулоғи,
Дўмбиранинг йўқдир адоғи,

Бунда ҳар кас экан зўр баҳши,
Достон айтур яхшидан яхши!

Қашқадарё буралиб окар,
Оқдарёга Боботоғ боқар,
Қирда лола аланга ёғар!
Харсангларнинг тагида чашма,
Бунда ёркин нозу қарашма.

Ёнбағирлар кўм-кўк майсазор,
Тўкин-тўкин боғлар ҳам бисёр,
Хил-хил кишмиш, узум ва анор,
Беҳи ҳиди яйратар дилни,
Тош олмаси кутади йилни.

Дилдан ният қилдим эрталаб,
Пайдо бўлди руҳимда талаб,
Ўз қалбимга ўзим ўт қалаб,
Башир ота қабрин зиёрат
Айлаганда тўлиқдим ғоят...

Тандир янглиғ қизиди офтоб,
Сояларда яхна сув сероб,
Турли шарбат бунда экан боп,
Хўплаб ичдим, роса ҳам кондим,
Обижаннат экан, ишондим!

III

Шаҳрисабз – ям-яшил маскан,
Гавҳарой¹лар шу жойда ўсган,
Гул шохларин саралаб кесган,
Тилларига кўнибди булбул,
Дона-дона сўзлайди нукул:

– Хуш келдингиз, мархабо, меҳмон,
Мана, очик барҳаво майдон,

¹ – эҳскурсовод қиз.

Темур бобом хайкалида жон,
Гўё сизни англаб турибди,
Қани сўзланг, тинглаб турибди?!

Жисмим аро бошланди титрок,
Рухим ичра порлади чирок,
Юрагимда ёнди иштиёк,
Қарай-қарай толди кўзларим,
Ич-ичимдан келди сўзларим:

– Улуғ келбат, азиз маҳобат,
Тенгсиз мардлик, ўчмас жасорат,
Унда ишонч, энг олий ҳиммат!
У эртани кўриб турибди,
Бизни унга буриб турибди!

Кейин ўтдим Оксарой томон,
Ай, пасайди юксак бу осмон...
Пештоқларга термулдим хайрон...
Ғиштларига қўйдим юзимни,
Бир дам енгил кўрдим ўзимни...

Макбаранинг том айвонида,
Ҳазрат Кулол ўнг томонида –
Тарағай чол қабри ёнида,
Ўйга ботдим, имон келтирдим,
Чўккаладим, секин ўлтирдим:

Мен титкилаб тарих катини,
Кўрдим Аллоҳ муҳаббатини:
Доно Кулол унинг отини
Темур дея қўйган экан, о!..
Сизга ўғил берганда Худо!

Сўнг йўлакда турган қари чол,
Хузурига бордим мен дарҳол,
Қўл узатди ота ҳам хушҳол,
Юз йигирма ёшида экан,
Бу ер элин бошида экан!

Майин елда ўйнар соколи,
Узун бўйли, йигит мисоли,
Хизр сифат эди тимсоли,
Юзларидан тўкилур зиё,
Кўлни очиб килди кўп дуо.

Сўнгра секин кўйиб кадамни,
Ичга ютиб ғамни, аламни,
Ўйлантириб қанча одамни,
Кирдим тегиб дил ярасига.
Жаҳонгирнинг макбарасига.

Елкаларим эзиб оғир юк,
Бор вужудим гўёки куюк,
Юракларим чарх уриб дук-дук,
Тушдим Темур хилхонасига,
Бошим кўйиб остонасига...

Улуғбекнинг жомъе биноти –
Авлодларнинг тирик дунёси,
Эшитилди улар нидоси,
Абдулатиф тушиб эсимга
Окпадар! – деб қайтдим терсимга.

Анча юрдим пою пиёда,
Гўё бошлаб кетди шаббода.
Бир донғил йўл чиқди зиёда,
Одимларим кўчади енгил,
Борган сари очилур кўнгил.

Ҳамроҳ бўлди битта нотаниш,
Унга дедим: бу йўл оройиш!
Жавоб қилди хазилманд донинг:
– Ҳа, дунёда йўл кўп, биродар,
– Қанақа йўл, айтинг бир қадар?

«Катта йўл» бор ва «Кичик йўл» бор,
«Темир йўл»-у, «Тош йўли» бисёр,

«Ёлғиз оёк», «Сўкмок» ҳам озор
Ва «Боткок йўл», «Чанг йўл» кўп жуда.
«Лой йўли»дан ўтманг беҳуда.

«Дарё йўли», «Сув йўли» мавжуд,
«Ишк йўли»да ўртанур вужуд.
«Душман йўли» мудом бемавруд...
«Тоғ йўли» ҳам мушкулдир азал,
«Боғ йўли»да туғилур ғазал.

«Дала йўли» очик, барҳаво,
«Жала йўли» хавфли доимо,
«Тўғри йўл»га бошлайди вафо.
«Эгри йўл»дан сакласин Аллоҳ,
«Дўст йўли»дир қилгувчи огоҳ.

«Ҳаво йўли» бепоён ва соз,
«Сомон йўли» самога пардоз,
«Шамол йўли» шайтоний, боз-боз,
Мана, бу йўл, Сиз юрган йўл-чи,
Йўловчининг ошиғи олчи!

Жуда қадим Шахрисабз – Китоб
Аро ўтган йўл узра офтоб.
– Нечун! – дедим мен унга шу тоб.
Деди: шундан ўтган то Машҳад,
Навий ҳам бир неча муддат.

Шул боиски, бу йўл табаррук,
Ҳар ўлчами суюкдан суюк,
Бунда колган излари буюк –
Улуғ шоир бобомизнинг ҳа,
Бу йўл нажот, бу йўл фалсафа.

Бундан ўтган Али Қушчи ҳам,
Кўк тоғига термулиб ҳар дам,
Юлдузларни айлаб муқаррам,
Улуғбекни дилига жойлаб,
Кезиб юрган йиллаб ва ойлаб.

Насафийлар улғайган йўл бу,
Авлодларга ёдгордир мангу.
Жўра Турсун, Сойиб Усмон-ку,
Зайниевга айтган неча бор,
Буни атаб сўнмас ифтихор!

Сухбатимиз бўлганда адо,
Кулоғимга келди зўр садо.
– Бу нимадир? – Бу поезд ошно,
Тошгузардан Дехконободга –
Бойсун – Термиз, нари Ҳиротга!!

Дуч келибман дўст сарасига,
Етаклади боғ орасига
Ва «Сувтушар» шаршарасига,
Турфа кушлар сайради бот-бот,
Бунда бисёр меҳру илтифот.

IV

Чошгоҳ эди. Кетдим Ғузорга,
Қоратикан – кишлоқ, гузарга,
Тоҳир-Зухро ётган мазорга...
Жигаримдан қон томчилади,
Жафо мени ҳўп камчилади...

Ҳиёбонга кирдим оҳиста,
Ҳаяжонда, оловли ҳисда,
Қўл юзида тўлғонур пастда
Тоҳир ётган чинорий сандиқ,
Ичи тўла айрилик андух...

Боғ четида, супа устида,
Икки қизил гулнинг қасдида,
Бир қаро гул наштад дастида,
Ошиқ-маъшук ўртасини ул
Тўсиб турар рашк айлаб нукул...

Нари ўтдим. Мухташам айвон.
Икки қабр турар ёнма-ён:
Бири Тохир, бири Зухрохон...
Ва оҳиста қилдим тиловот,
Бор вужудим титраб аломат.

Яна юрдим гулзор оралаб,
Шум рақибни қарғаб, қоралаб,
Райхон уздим. Дедим: «Бу матлаб!
Қутлуғ боғнинг ижодқорига,
Қўнгил мулкин халосқорига!»

Қўз олдимда юксак дарвоза,
Маҳобатли, ажиб андоза.
Мармар тошга қўйилмиш ёза:
«Пок севгига қасида бу боғ,
Ишқ эртаги бўлмайди адоғ...

Дедим: энди севги ўлмайди,
Вафо гули асло сўлмайди,
Дил ёрмасам сира бўлмайди,
«Аллоҳ мени хижронга отган,
О, бағримга бир тикан ботган?..

Гўё тилга кириб бу қишлоқ,
Ҳаёлимни банд қилди мутлоқ,
Чиройига суқланиб узок,
Сўз ташладим билай деб шу тоб,
Қоратикан айлади жавоб:

Қоратикан, Қоратикан,
Нечун номинг кора экан?

– Менинг номим Қоратикан,
Тиканларим сара тикан...

– Боиси не Қоратикан,
Ёки бағринг яра экан?

– Менинг номим Қоратикан,
Аён билур ул Яратган...

– Кел айтиб бер, Қоратикан,
Чора қилсам зора тикан!..

– Менинг номим Қоратикан,
Бир дардим бор, у каритган?

– У нима, айт Қоратикан,
Ё, уруғинг қора экан?

– Менинг номим Қоратикан,
Ишқ ўтида ёниб кетган.

– Кимнинг ишки Қоратикан,
Тохир, Зухра қон йиғлатган...

Кел шивирла Қоратикан,
Қора Ботир ўғлингмикан?..

– Менинг номим Қоратикан,
Қора Ботир жафо этган...

– Қўй сўйлама, Қоратикан,
Қора бўлган тақдир экан...

– Менинг номим Қоратикан,
Қуёш ёғду мўл таратган.

– Сен ўксинма Қоратикан,
Демак олов таъсир этган.

– Менинг номим Қоратикан,
Бугун севги эркака етган!

– Қоратикан, Қоратикан,
Нечун номинг қора экан?..

Кўзёшимни кўпга билдирмай,
Кўнгилсизга ўзни кулдирмай,
Ошиғлигим аён килдирмай
Кенг далалар кўйнига чопдим,
Ер бошида деҳконни топдим.

Ҳозир бўлди катта ҳоким ҳам,
Сўзлаб берди ишидан бир дам:
Бунда бари меҳнаткаш одам!
Пахтаси ҳам дони мўл экан,
Ғузорликлар баланд кўл экан.

Кун ботишга юрди машина,
«Нексия»га йўл босиш нима,
Кенглик уммон, у эса кема,
Уфқ томон борамиз сузиб,
Шаббодалар ипагин узиб!..

Асфальт силлик, йўллар текис, соз,
Ҳар кишлоқда хурликдан парвоз,
Боғлар тўкин, боғбони эъзоз,
Яйловларда элнинг подаси,
Кўкда ўйнар кушлар тўдаси.

Ой кизларнинг чехрасида нур,
Йигитларда савлат ва ғурур,
Кексаларда иймон ҳам шукр,
Туркий элим аслияти бу!
Миллатимнинг кайфияти бу!

Шу он шоир сўзин эшитдим,
Қулоғимга келди овоз.
Уни секин қоғозга битдим,
Тақдирдан у эди рози:

«Қашқадарё менинг юрагим,
Киндик коним шунда тўкилди.
Ўз юртимсиз, нечун керагим,
Илк шеърим ҳам шунда туғилди.

Отam жисми мана шу тупрок,
Онам хоки шунда мукаддас.
Шул сабабдан эмасман мудрок,
Ҳар айтганим ҳақ, ёлғон эмас!

Шул сабабдан ҳаётим шами,
Икки шахсга суяниб қолдим.
Улуг Темур руҳим малҳами,
Юртбошимиз қўлини олдим!

Кимки, юртим шарафлай олса,
Ва халқимни қўтарса бошга.
То умрбод иймонда қолса,
Юз бураман ўша қуёшга!»

V

Дехқонобод йўлидан
Ўтганда Юртбошимиз,
Елкасига бош қўяр
Фалакда қуёшимиз.

Баҳористон йўлида,
Оппок пахта хирмонлар.
Байроқ тутиб ўтади,
Турна қатор қарвонлар!

Майманакнинг йўлида
Гул ўсади ранг-баранг.
Севги йўлини топган,
Келин-қуёвга қаранг!

Узун, текис йўлларни
Йўлбошчимиз кашф этган!
Амир Темур юртига
Мангу ҳаёт бахш этган!

Мустақиллик йўлидан
Юринг, дўстлар борайлик –
Чаккамизга гул такар,
Қашқадарё чиройлик!

VI

Салобат тўкадир кўкка бўй чўзиб,
«Шўртаннефтгаз»нинг вишкаси.
Олов ҳалқа занжирин узиб
Тарқалса, уланур яна бошқаси.

Буюк иншоотнинг салмоғини кўр,
Мамлакат белига боғланган камар.
Эртани яратган халқ қалбида кўр,
Жахоний зафардан ҳар дам хушхабар.

Тушдан сўнг отландим Толлимаржонга,
Муаззам ГРЭС ёнида турдим.
Муқаддам келганман бу биёбонга,
Қайтмас ёшлигимни эслаб ўй сурдим.

Ўшанда чўлларга бошладик ҳужум,
Ишладик сиғмасдан еру самога.
Кўкни қоплаганда шамол ила кум,
Амудан сув олдик асрий сахрога!

Ёдимга тушганда, айтаман ҳар гал,
Нега ўйламадик кекса Оролни?!
Истиқлол ақлни берди мукаммал,
Энди, жиловладик ёлғон хаёлни!

Кун ботарда келдим. Секин ёйилди,
Оқшом қанотлари қадим Қаршига.
«Насаф» чойхонаси. Кўк чой қуйилди.
Кейин пиво. Кетдим фалак аршига.

Шунда Фарғонани гапирди биров,
Ва Олтиарикни сўради бир оз.

Дарвоке, эсладим шул пайт, дарров:
Қаршига куёв-да, Алишер¹ шоввоз!..

Ўйларим учоғон, тин билмас асло,
Шамолдай тутиқсиз, нур янғлиғ асов.
Хайратим кўпирди, йўқдир тасалло,
Туйғулар кўзғолди, кетди бежилов:

«Неча юз йилларни кўрдим кафтимда,
Шаркий уфк аро Темур лашкари.
Соҳибкирон ўзин айнан топдим-да,
Ана, келаётир жанглар сарвари!»

Довулни эслатур бу мустаҳкам саф,
Ҳар ёнға чўғ сочар отлар туёғи.
Тун ярим бўлганда сесканди Нахшаб,
Кичрайиб колганди ойнинг ўроғи.

Гарчи Соҳибкирон йигитлари оз,
Икки юз қирк учта энг асил девкор.
Улар ҳўп тобланган, оз бўлса-да, соз,
Мисли темир бадан, абжир ва тезкор.

Қочарга жой топмай килди талваса –
Ёғий кўшинида ўн икки минг жон.
Амир Мусо аклин босди васваса,
Яна Амир Темур ғолиби жаҳон!..»

О, фикрим бўлинди. Бир қадимшунос –
Деди: «Еркўрғондир² аслида бу жой.
Нахшаб³ – Насаф демак, бу-ку тамал тош –
Кўппакхон яшаган, йўқ бўлган сарой...

Бобил, Эрон каби қадимдан-қадим,
Ҳиндистон сингари бор ибтидоси.

¹ Алишер Ибодинов олғинариқлик таниқли адиб.

² Еркўрғон – Нахшаб ўлкасининг пойтахти бўлган. Нахшаб сўзининг арабча шакли «Насаф»дир.

³ Нахшаб – Қарши шаҳрининг илк ўрни.

⁴ Кўппакхон – Чигатой уруғларидан.

Уксус¹ дарёси дер: Етган кадамим,
Мени бошлаб борган сувнинг худоси».

Сўнг «Хаёт дарахти» кўкарган бунда,
Алкисса Чигатой уй курмиш бир-бир.
Сипатамен² ёвга ташланди шунда –
Бостириб кирганда Искандар олғир.

Чингизхон босқини босарок рўё,
Тошлар ҳам сас берган, тупрок уйғонган.
Ерга ларза тушган, дарз кетган само,
Насаф тўрт томони ўт олган, ёнган...

Ўтгач кўп асрлар, не-не замонлар,
Қарши деб ном олган қартайган кишвар.
Келди, кетди канча хонлар, султонлар,
О, бугун ой янглиғ тўлишди шаҳар!

Бахт кушин тутди у ер-осмон кучиб,
Икки минг етти юз йилни орқалаб³».
Сухбат ҳам тугади. Қуёш кўз очиб,
Бир кизил гул отди менга эркалаб!

VII

Яна чўллар. Кумлок. Юлғунзор,
Соҳибкирон Темур неча бор
Бу даштларда чеккандир озор.
Отларининг изи – табаррук,
Дахлсизлик буюкдан буюк!

Сардобалар мозийдан нишон,
Тарих ундан сув ичган, ишон.
Эй, йўловчи кел, сўзимга қон,
Бу йўлларда аждодлар руҳи,
Бу йўлларда мозий шукуҳи.

¹ Уксус – Амударенинг қадимий номи.

² Спитамен – Искандарга қарши бош қўтарган халқ қаҳрамони.

³ Қарши шаҳрига 2700 йил тўлди.

Косон, Касби, Яккабоғ ана,
Олиб чукур турфа кўрмана,
Кел биродар белбоғни сана,
Дастурхони ҳамиша қутлуғ!
Темур юрти шунчалар улуғ.

Муборакка етиб бордим шом,
Хорғинликни қуварди илҳом,
Шеър айтмокка ундарди окшом,
Мушоира бошланди эзгин,
Олкишларди халойиқ кизғин.

Амфитеатр сахни чароғон,
Гўё бунда юлдузлар ғужғон,
Ховуз мавжи мисоли уммон,
Машхур шоир Абдулла Ориф
Шеър бошлади қалбини ёриб!

Шеър ўқилди навбатма-навбат,
Элу юртга кўрсатиб хурмат,
Ҳар бир қалбда кўзгаб муҳаббат,
Мен ҳам дилда борини айтдим,
Дилу жоним роса яйратдим:

Тарихга номи битган,
Бир мард ўғил яратган,
Жаҳолатни даъф этган –
Бу, Хўжа Илғор экан.

Қирларда кизғалдоқлар,
Қуйида кенг яйлоқлар,
Ялпиз елпир қирғоқлар,
Оксув фусункор экан.

Арғумоқлар кишнаган,
Бўрилари қишлаган,
Қаймоқ ялаб ишлаган,
Жўйнов чорвадор экан.

Кетмон уриб пайдар-пай,
Экин экади тинмай,
Тўрт фаслга доим шай
Косон миришкор экан.

Йилкиси бор, моли бор,
Сонсиз терак, толи бор.
Қўбиз чертар чоли бор,
«Пандарон» номдор экан.

Пахса-пахса девори,
Донга тўла омбори.
Бепоен ер – ангори,
Касби зўр рўзгор экан.

Рахнамоси ибратли,
Қўли очик ҳикматли,
Жувонлари иффатли,
Эрлари бўйдор экан.

Кўрдим кўп доноларни,
Ҳикмат дер боболарни,
Эртакгўй момоларнинг
Сочида тумор экан.

Ишчан, ишбилармонлар,
Очмиш бунда дўконлар.
Ахча тўла кармонлар,
Бойлари дурбор¹ экан.

Бўлса-да қари-ёшин,
Тагида янги мошин.
Дуррада танғиб бошин
Чопгани тулпор экан.

Назар солсам уйларга,
Тўй улашар тўйларга,

¹ – лафзи бор, тоза.

Сурув-сурув қўйларга,
Бир така саркор экан.

Бунда барра гўшт сероб,
Ҳар меҳмонга жуда боп,
Ажойиб тандир кабоб
Ҳамиша тайёр экан.

Аёллар сурпа ёйиб,
Ҳамир кесар ғаройиб,
Лочираси ажойиб,
Шўрвоси бисёр экан.

Қўлда ўйнар моккиси,
Бошида шол лаккиси.
Жуда хуштаъм чаккиси,
Келинлар дасткор экан.

Шолча тўкир сарфи йўк,
Зур гиламдан фарки йўк,
Бир уй бўлмас чархи йўк,
Урчуғи ҳам бор экан.

Юрдим қишлоқма-қишлоқ,
Ҳар жойда топдим ўртоқ.
Тингладим солиб қулоқ,
Гаплари тағдор экан.

VIII

Шу замин фарзанди; шоир Хиромий,
Фироқий, Факирий, Равнақий номи —
Ўчмагай, уларга эл эҳтироми!
Улар ошиқ экан, мажнунвор экан!

Асил шоирларки бир-биридан хўп,
Эларо юришар бўлишиб тўп-тўп,
Ҳар жойда халқ айтур: манглайдан ўп —
Абдулла Орифи улуғвор экан!

Андижон вилояти ҳокими А.Т.Усмонов
шоирни қутлуғ ёши билан табрикламоқда.

Ўзбекистон Қаҳрамони, устоз ёзувчи Саид Аҳмад билан.

Фарғоналик шоир Охунжон Ҳаким билан.

Халқимизнинг суюкли шоири Муҳаммад Юсуф билан дам олишда.

Ўзбекистон халқ ёзувчиси Муҳаммад Али ва йирик адабиётшунос олим Наим Каримов Андижонда.

Азиз ва меҳрибон опаларим — Омина ҳамда Обида Низомиддин қизлари.

Зиёвуддин Мансур билан ижодий анжуманда.

Таниқли адиб Қамчибек Кенжанинг
бугунги узбек насрида ўз ўрни бор.

Халқ шоири Иқбол Мирзо
шеъриятимиз навқирон
авлоди пенжадамларидан.

Ўтли илҳом билан сўзга моҳири –
Ўзбек – Қорақалпоқ халқин шоири,
Қайнар булок бўлган қалб жавоҳири –
Номи Жуманиёз ал-Жаббор экан!

Ҳар жойда таниши улфат, ўртоғи,
Дўстликда мустаҳкам билим, сабоғи,
Осилмас ҳеч қачон бодом қабоғи,
Нарзий шеърияти гул баҳор экан!

Шеърин ёддан ўқир секин, салмоқлаб,
Сўзни саралайди роса мисқоллаб,
Оташин шаробга сал текканда лаб –
Икром қангул мулки беғубор экан!

Жадид дунёсини айлади тафтиш,
Уни енголмади муаммо, ташвиш,
Фитрат, Чўлпонлардек қилди у юриш,
Бегали билгани пойидор экан!

Рустам Мусурмоннинг шеър-ашуласи,
Халқона айтувдан пишган қалласи,
Ёниб ёза берсин, қелди палласи,
Қундуз ҳумор экан, тун бедор экан!

Тиббиёт жабҳасин содиқ аскари,
Қўлдан-қўлга қўчар қанча асари,
Серқирра иқтидор белгиси бари,
Шоир Жуманазар шифокор экан.

Исмоил Тўхтамиш анда бош эрур,
Укамиз Муроджон зўр сирдош эрур,
Ичмасдан егани қазӣ, ош эрур,
Ижод майдонлари ҳосилдор экан!

IX

Бунда боғи нафосат: булбуллари сайроки,
Фароғат куйлаганда жаранглар фалак тоғи.

Сайёра хониш қилса ўртанади ҳар бир жон,
Аммо ўзи шифокор, кўнгилларга у дармон.

Марямнинг нак авжида Фузулийнинг ноласи,
Тинглаб ўзни унутгай шунда одам боласи.

Насиба Саттор кизи Кешнинг бир парвонаси,
Уни оламга ёйди машҳур «Шарқ таронаси!»

Сўлим овоз сеҳридан ошиқлар Фарҳод шиор,
«Ишк»¹ бобида Замира Лайлию Ширинча бор.

Тугёни ичга сиғмай, лола янғлиғ ёнар юз,
Қўлга олса созини ҳар гал Бекназар ҳофиз.

Ўлмасни эшитганда тилимга келур ҳар чоғ:
«Маъмуржон Узоқовлар ўлмаган экан мутлоқ!...»

Ўктам Аҳмаджон ўғли кириб келди санъатга,
Расул Қори нафасин олибди кўп ҳимматга.

Унда ўтли ҳаяжон: фиғон, фарёд, эҳтирос,
Бизнинг азиз кишлокка келиб турса, илтимос?!

Маннон деган истеъдод бордир бизнинг томонда,
Асли шахрисабзлик, яшайди Андижонда.

Айта берсам тугамас нафосат ҳам феълени,
Амир Темур уйғотган бу диёрнинг элини!

И з о х: қатъадарёлик санъаткорлар.

¹ Комил қаламига мансуб. Уни Замира Суянова қойилмақом қилиб куйлайди.

Х

Умр ўтар шаббода,
Кездим гоҳо пиеда,
Рухим этди зиёда,
«Севинч ота мазори»¹.

Нурга тўлсин деб иймон,
Етиб келдим Ошикон,
«Султон Мирҳайдар» томон –
Кетди йўлнинг озори.

Юзим ювиб сойига,
Етиб келдим жойига –
Ҳазрати шайх пойига...
Бунда умр бозори.

«Хажартепа» супаси,
Коинотнинг тепаси...
Тўлиб шоир ўпкаси
Тўкилди дилда бори.

«Хўжа Илим» даҳмаси,
Фаришталар саҳнаси,
Азиз руҳлар шарпаси?...
Ҳар кишининг борори.

Бу «Кўкгумбаз», «Чоргумбаз»,
Тўрамачит кам эмас,
Лангар ота берур сас,
Кучланур калб мадори...

Сардобаларда сукут...
Ўқи дуои «Кунут»,
Сўнг дардингни ичга ют,
Шудир юрак изҳори.

¹ И з о ҳ: зиёратгоҳлар.

XI

Тонгда турдим куш каби енгил,
Чирокчига интилуր кўнгил,
Отам ундан топганди ўгил¹,
Ёлғиз болам ўксимасин деб,
Уни севди менинг ғамим еб.

Куёш тикка келгани замон,
Етиб келдим Чияли томон,
Кутуб олди дўсту кадрдон
Ҳар кўнгилда бир чироқ кўрдим,
Истикболин яркироқ кўрдим.

Буғдойлари чўнг хирмон экан,
Пахтаси ҳам битмас кон экан,
Икки юз минг ортик жон экан,
Саноғи йўқ кўйи боқимли,
Одамлари экан ёқимли.

Тўхтамади гулдурос карсак,
Шеър кўнглида ўрнашди демак,
Ҳаяжонга бўй сунди юрак,
Халойикни кўриб бирма-бир,
Ўқир эдим сатрма-сатр:

«Қашкадарё – куёш воҳаси,
Табиатнинг ажиб лавҳаси,
Жайдари ер – меҳнат ўлкаси,
Офтоб силаб турар елкасин,
Зангор либос кияр ҳар кўклам,
Ёз кийими олмосранг там-там.
Куз келганда олтин сарпоси,
Қишда оппоқ, юмшоқ кўрпаси.
Бунда яшар чин меҳнат эли,

¹ Чирокчилик Эргаш исмли бола 4 ешидан бизнинг уйда 15 йил тарбияланган.
Менга ака бўлиб қолган.

Гайрат билан боғланган бели,
Ҳар битта калб ёғду дарчаси,
Ҳар дил яшноқ – тоғлар арчаси.
Саҳарларда тўрғай чулдирар,
Тонгни сайроқ булбул кулдирар.
Гоҳо булут чакмоқ чақади,
Майсаларга тилло такади.
Шамол ўпар даштлар юзини,
Пирпиратиб кўк юлдузини,
Дараларда олкорлар яшар,
Жайрон қирдан соҳилга тушар.
Она бургут юксак қояда,
Палапонлар ётар уяда.
Қор тагида баҳорий равоч,
Асрий тошлар ётар яланғоч.
Бунда сероб тустовуқ, каклик,
Шунқорларнинг жойи – юксаклик!
Ирмоқчалар ҳисни уйғотар,
Тошбақалар тош бўлиб қотар.
Саҳроларда саксовул, юлкун,
Яйловларда кишнайди қулун.
Маҳлуқотнинг зўр қошонаси –
Мирокининг қўриқхонаси.
Мактовлари сиғмас таърифга,
Шамол йўли: Шимол-Ғарбга.
Осмонторош ва букри Шертоғ –
Эртақлари афсонавий боғ!
«Сандикли кўл» нарёғи чексиз,
Ҳисор томон агар юрсангиз,
Кўзни элтар кўркаманзара,
Бунда қушлар кўкда қарқара.
Ҳаёлингиз камраб, қилур ром,
Шунда қолиб кетасиз, тамом!
Йўқ-ей, қайтинг Наҳшаб томонга,
Изн бериб тоза имонга,
Саҳар вақти келинг Некўзга,
Жилов солиб олинг-да сўзга.
Ва оҳиста мазорга юринг,

Енгил қадам ташлаб, ўлтиринг?..
Азизламин бу ерни Худой,
Турди Карвон кизи ётган жой –
Тупроғида хикмат ва нақл,
Кўкдан раҳмат ёгилур нукул...
Хў, даҳманинг остида чўккан,
Вужудини тупрокка тўккан –
Ориф буво – шоир отаси,
Эл бошчиси, кишлоқ каттаси.
То киёмат уйкуга кетган,
Бу дунёни энди унутган...
Нурга тўла у ётган қабр,
Боиси шул: меҳнат ва сабр...
Пичирлайди Некўз¹нинг лаби,
Шеър айтмокка таранг асаби!
Шундай воҳа заволи йўқдир,
Тимсоли йўқ, мисоли йўқдир!
Шудир улуғ Аллох буйруғи,
Туркнинг тўксон икки уруғи
Истикомат киладур бунда,
Қавмлари бутун очунда.
Илҳоми чин ва каломи рост –
Қашқадарё – Темурдан мерос!

Ҳоким буво қўлимни тутди,
Деди: «Мана, бир ҳафта ўтди,
Бир соатга ўхшайди худди?!
Андижонга биздан дуолар,
Омон бўлсин дўсту ошнолар!»

*2003 йил, август,
Қашқадарё – Тошкент –
Андижон.*

¹ А.Орипов туғилган кишлоқ.

БОТМАЙ ҚОЛГАН ОЙ

(Лирик кисса)

УЧ КУНЛИК ОЙ

Кеч кирди.
Кесилди
Қуёшнинг дами.
Улокчи от каби
Ҳансирайди ер...
Лоладек кизарди
Уфкнинг лаби –
Чавандоз юзига
Теккан қон янглиғ
Боғларда бошланди
«Пичир-пичир»лар.
Гуллар ханда қилди
Кўзларида ёш.
Ариқча жилдираб
Бир «гап» ташийди,
Уни кўзғаб кўяр
Шаббода бевош.
Қушлар чулдираши
Секинлаб тинди.
Қайларгадир инди
Тиллақўнгиз ҳам.
Оқшом чўкди кейин
Оқ туя мисол.
Самода юлдузлар
Чарақлаб кетди.
Тоғлар чўккисида
Уч кунлик ҳилол
Бетакрор,
Бетимсол

Бир ғазал битди.
Уни ўкий дея,
Шеър тўкий дея
Ташга чикди Усмон,
Бағри эди кон...
Санаб кетди бир-бир
Юлдузларни у.
Адашди,
Санади,
Санади тағин.
Саноғи йўк экан,
Адашиб кетди.
Яна чексиз хаёл
Бутун борлигин
Айлади ишғол.
Чуқур хисга ботди
Сўнг уни элтди –
Қаро кўйлак кийган
Сирли коинот.
Кўзин ололмади
Олис самодан:
Тикилди,
Тикилди...
Киприкларида
Мулойим нукралар
Тўкилмоққа шай.
Кўзин камаштирди
Алқисса ҳилол.
Энтикиб-энтикиб
Термулиб қолди.
Ўтган у йилларни
Ёдига солди:

«Қапалакнинг гул эмганин кўрдим,
Эслаб кетдим сени, малагим».

Кейин,
Кейин кўрди

Осмон четида –
Порлок Чўлпонни!
Нигоҳи ловуллаб
Ўт бўлиб ёнди.
Вужуди бир нозли
Илҳомга конди.
Гуллар ўраб олди
Ўнгу сўлини.
Тонг юлдузи! – деди.
Ай, Чўлпон! – деди.
Сўнг унга узатди
Икки кўлини!

РИВОЯТ

Бор экану
Йўк экан,
Оч экану
Тўк экан.
Бўри баковул экан,
Тулки ясовул экан...

Чин давлати беринда,
Қадим Турон еринда,
Фарғона боғларида,
Навбахор чоғларида
Ер нурга йўғрилганмиш,
Бир булбул туғилганмиш –
Чиндан сайроки бўлиб...
Куйи ўйноки бўлиб,
Ҳаммани лол килиб у,
Билмас экан ҳеч уйку.
Ғунчаларга айтиб сир,
Учиб юраркан пир-пир.
Ҳайрон бўлиб жами куш,
Ундан ўрганиб хониш.
Ғийбатни бошлашибди,

Кўзларин ёшлашибди.
Булбул парвойи фалак,
Ёнсин, дебди бу юрак:

«Тилимни найга жўр этдинг,
Кўзимга ойни беркитдинг».

Хамма уни тинглабди,
Овозидан англабди:
Бу ўша-ку, Усмон-ку!
Ўша, Усмон Носир – бу!
Ўша армонли бола,
Такдир ёзмиши чала,
Ўксик, етимча эди,
Турмуш аччиғин еди.
Отаси йўқ, бир ғариб –
Онаси-ла сарғариб,
Бири кам бўлиб ўсди,
Бошига кўп иш тушди:
Музтарлик торта-торта,
Елкасига ҳам орта
Шеърятга берилди,
Шоирман, деб керилди.
Оламга сиғмай қолди,
Қуёш сари йўл олди.
Эрта-кеч ўйлагани,
Қон ютиб сўйлагани
Осмон бўлди, ер бўлди,
Бутун умри шеър бўлди.

ХОЛАМБИБИ

– Болам, ёлғиз ўғлим Усмонжон,
Кўзларимга сен икки жаҳон.
Кел, айланай гиргиттон бўлай,
Сен яшагил, менгина ўлай...
Сағирликни хўп тортинг, болам,

Бир кесарсан, сенга ҳаволам:
Ўжар бўлма, кайсарликни қўй,
Итоатни юрагинга туй...
Шеърларингда ўзгача фикр,
Феълингда бор ўзгача зикр.
Отанг ўгай, кўтармайди ҳеч,
Хушламайди, сени эрта-кеч.
Нима қилай, болагинам, айт,
Ўткир гаплар айтмоқликдан қайт.
Ўртача бўл, кетмагил ошиб?
Даре мисол кўпирма, тошиб?
Ахир, менман сенга бир сирдош?
Ғанимларинг кўтармасин бош?
Усмон деди: Онажон, она,
Яшаш керак, фақат мардона.
Дилда борин айтаман, холос,
Илҳомимга қилиб зўр ихлос.
Навоийни, Машрабни билдим,
Фузулий деб бағримни тилдим.
Пушкин деган бир шоирни ҳам
Дилга жойлаб олдим чинакам.

Лермонтовга бўлдим маҳлиё,
Ҳар сатридан топилди зиё.
Сўнг Чўлпонга бердим қўлимни,
У кўрсатди менинг йўлимни.
Душманларим кўпайса, э воҳ,
Менинг учун қовласалар чоҳ.
О, олдимда пайдо бўлса жар.
Қалбим нури товланар баттар!...

Шунда она ёлборди куйиб,
Усмонжонни кучоқлаб, суйиб:
Ҳали ёшсан, сен бўл эҳтиёт,
Кимга вафо қилган бу ҳаёт?..

Усмон яна айлади жавоб:
Сиз бағримни айламанг кавоб.

Хижил бўлманг, эмасман гўдак,
Мен умримни килмайман эрмак:

«Санокли кунларнинг
Саккиз минг саккизи –
Кафтимда йилларнинг
Йигирма бири бор...»

ҲАСАД АЛАНГАСИ

- Усмон Носир бошқача ёзур,
- Ҳа, ўзига чукур гўр қазур.
- Ўйлагани пинҳона бир «гап»,
- Сўйлагани эмас дур-садаф.
- Шеърин ўқир у телбанамо.
- Эхтироси дарёми, аммо.
- Ичар, ичар, ичар пайдар-пай...
- Ичаверсин, ичин ейди май.
- Бирор қизча кўнгил кўймаган?
- Болаликка ҳали тўймаган...
- «Меҳрим» деган шеър тўплами бўш?
- Унда иллат, ҳа, билдингми, хўш?
- Тушкунлик бор, йиғлайди ночор...
- Чўлпон йўли, услубияти...
- Жулкунбойнинг паст кайфияти.
- У Пушкинни атайлаб бузган.
- «Демон»ни-чи бошқача тузган.
- Мен билмадим, бу қандай шоир?
- Лекин «Нахшон» асил жавохир.
- Бошдан оёқ уни ёдладим.
- Ўқиб туриб мен ҳам «дод»ладим.
- Лекин унга лозимдир жилов?
- Эплаб бўлмас, у бир ўт-ялов.
- Керак дейман уни кўрқитмок.
- Қандок қилиб, недан ҳурқитмок?
- Бизни сира илмайди кўзга.
- Мана, сатри, бу – иккимизга:

«Ол, нури йўк ойингни ол.
Сўнгра йўкол даргохимдан!»

ШАЪМА

Тўхта, Усмон!
Тўхта?
Шошасан қаён.
Сенинг қаёнлигинг,
Бу менга аён!
Борма!
Борма!
Энди!
Ўқимагил шеър.
Яшир ёзганларинг,
Қолсин пинҳона.
Ҳасад ели эсди,
Куйди замона.
Сен кимга ёв бўлдинг,
Биласанми, а?
Хатоинг ягона,
Истеъдодингдир.
Сўзингда кўринмас
Душманлик асло!
Қалбингдаги Нур –
Ғанимга бало!
Борма!
Борма!
Зинҳор?
Ўқимагил шеър?
Кейин ёдлаб олар,
Сени бу тарих.
Кейин ўқиб чиқар
Сени келажак!
Тўхта Усмон,
Тўхта!
Ўлим бор!

Ўлим!
Усмон бир қайрилди,
Деди дафъатан:
«Йўлчиман,
Манзилим денгиздан нари,
Ложувард уфқнинг тубига яқин!»

ЎЧ

Саҳар кириб келдилар,
Дарвоза шарақлади.
Қуюн каби елдилар,
Усмонни сўроқлади:
– Шоир қани?
Уйдами?
– Тонгда ухлаб қолди у.
Тун билан ишлади-ку.
Ёзди,
Чизди,
Йиғлади.
Билмадим,
Ухлаб қолди,
Менинг бечора болам!
– Айт, эй жодугар хотин
Усмон қани, топ дейман,
Шоирваччангни
Уйғот!

Сўнг кирдилар бостириб,
Эшик тепиб, синдириб:
– Тур, ўрнингдан, Носиров!
Мана, хужжат, васиқа:

Усмон ёдига тушди –
«Нахшон»даги бир лавҳа:
«Денгиздан денгиз
Буюк Арманистон

Ҳукуматининг исмидан
Қамоқ килдим.
Титингиз!»

ТУН

Тоштурма хонаси лаҳаддан ёмон.
Уйқуни билмайди Усмон Носир ҳеч.
Бу тухмат, бу ёлғон. Бу қандай замон? –
Дейдию чанкайди, ичи ёнар печ.
Ўтирар, туради, ётолмас сира.
Хона тор ҳам пастак, тундай зим-зиё.
Оғринган кўнгил кир, кўзлари хира...
Қаёқдан ёпишди унга бу бало?
Аждаҳо терговчи чақирди яна:
– Ўтир, шоир Усмон, сен бўйнингга ол!
Жулқунбой ҳам Чўлпон отилур, мана!
Тирик қоламан деб қилмагил хаёл.

Усмон тошдек котди. Қалтакладилар.
Жазо хонасида хушдан кетди у.
Тирноғи остига игна санчдилар,
Ўлимга ўхшарди бу жонсиз уйқу.
Бирдан чўчиб тушди, сесканди каттик.
Қулоғи остида милтиқ садоси.
Юраги уюшди, юраги интик,
Ингрок, Чўлпон ака, айрилдим энди,
Мендан рози бўлинг, мендан-да рози!
Миллатнинг Сиз каби чинори синди!...
Кейин, кейин тинди Усмон овози.

ЖАЗО

Усмон қайсар экан, бир сўзли экан,
Ёлғон саволларга рост жавоб берди.
Тилимга санчилсин ҳақ сўздан тикан,
Гуноҳим йўқ, дерди, бу тухмат, дерди.

Беаёв ташланди жисми кийноққа,
Руҳан пачокланди, киймаланди жон.
Чиркин лой суркалди ёш бир бўйдоққа,
Куйди бунда виждон, куйди-ку иймон.

Махсус музхонада котиб колди у,
Ўзига келтириб калтакланди ҳўп.
Шоир эхтироси – энг олий туйғу –
Ёниб кул бўлди-я мисоли бир чўп.

Шунчалар хор бўлди она юртида,
Ватан деб куйлаган оташин бир қалб.
Халки бор эди-ку унинг ортида,
Нега беролмади «ёв»га битта зарб?

Қай кундир хонада овозин қўйиб,
Ёддан шеър ўқирди жўшиб баралла.
Бирдан назоратчи «ёмонга» йўйиб,
Тил билмай бакириб деди шу палла:

– Носиров, Носиров, нега бу жойда
Ашула айтасан, жиннимисан ё?
Авахта килайми яна бу ойда,
Инсонлик сафидан чиққунингча то!

– Ашула эмас бу, ўз оҳангимда
Шеърим ўқияпман она тилимда.
Ўзбекистон яшар менинг онгимда,
Мен мангу яшарман туккан элимда.

Ўшкириб сўкинди назоратчи ҳам:
Бас қил шеърингни сен, овозинг ўчсин!
– Шеър агар сиғмаса, ўт олсин олам!
Бу замин кўкларга соврулсин, кўчсин!

Билмадим, ўқилган қайси шеър бўлди?
Душманга тегди у гўё замбарак!
Англадим, англадим, ёдимга келди:
Бу ўша шеър, ўша, ҳа, ўша «Юрак».

«Итоат эт, агар сендан
Ватан рози эмас бўлса,
Ёрил, чакмокка айлан сен,
Ёрил! Майли тамом ўлсам!»

ШЕЪР НАДУР?

- Кўнгил юпанчми?
- Йўк!
- Соғинчми?
- Йўк!
- Дўстлик аломатими?
- Йўк!
- Ҳижрон ё айрилиқми?
- Йўк!
- Севгимми?
- Йўк!
- Кўз ёшларими?
- Йўк!
- Висолми, висол?
- Йўк!
- Ота меҳрими?
- Йўк!
- Она шафкатими?
- Йўк!
- Тўйми, томошами?
- Йўк!
- Базми жамшид, кайфи сафоми?
- Йўк!
- Мартабами ё?
- Йўк!
- Амалми?
- Йўк!
- Илтижомми?
- Йўк!
- Фармонми?
- Йўк!

- Ҳар хил унвонми?
- Йўк!
- Иzzат, ҳурматми?
- Йўк!
- Нима бўлмасам?
- Ўзлик!
- Ўзлик надур?
- Миллат!
- Миллат надур?
- Ватан!
- Ватан!
- Ватан!
- Ватанми сайратган?
- Ҳа!
- Ҳа!
- Ҳа!

МАГАДАН

Магадан,
Магадан!?
Сенда ўчим бор.
Сени енгмоқликда
Менинг кучим бор!
Усмонни яширдинг...
Яширдинг қаён?
Жавоб бер?
Сўрайман,
Менинг бурчим бор!

Магадан,
Магадан!
Эй киш ватани!
Тоғиб бер,
Сен бугун,
Усмоним қани?
Пушкин,
Лермонтовни билмаган она.

Ахли жаҳон кўрсин,
Сен мени тани!!

Магадан,
Магадан!
Совук сўзликлар?
Энди тилга кирсин
Асрий музликлар.
Энди ҳушёр туринг,
Эй шоири чин –
Усмон Носир каби
Ўғил-қизликлар!

Магадан!
Магадан!
Сенми аждаҳо?
Оламни ютгудек,
Эй, коми юҳо..?
Ким эди ўшанда «Халқлар отаси?»
Сени ёзув этган,
Ул ёвуз даҳо!

Магадан!
Магадан!
Сен – Усмон қабри.
Сен ўзбек шеърининг
Жафоси, жабри.
Сени айлантирур
Лойка уммонга,
Кўзёшим –
Бошингда самовот абри!!

Магадан!
Магадан!
Ёқангда қўлим...
Сен Усмон Носирдек энг буюк ўлим!
Не қилай,
Ерингда ётар экан у,

Сенга тушиб турар,
Менинг ҳам йўлим!..

ЎНГМУ ЁКИ ТУШ?

1

Яна калтакланди. Озор еди тан.
Яна кўзларига олам коронғу.
Изғирин барига чўмди Магадан,
Оғрик билан келди кўзига уйку.

Алқисса туш кўрди: Юрганмиш учиб,
Чексиз самоларда беозор, майин.
Чўлпон ҳам учармиш, гоҳ уни кучиб,
Юлдуз кўпаярмиш юксалган сайин.

Иккиси ёнма-ён учармиш енгил,
Ойни айланармиш килиб тамоша.
Усмон шеър бошлабди тўликиб кўнгил,
Бепоен чексизлик, коинот оша.

Бирдан яқинлашди Жайхун ва Сайхун,
Зангори бир кенглик секин чайқалди.
Фарғона водийси... боғ-роғлар гулгун.
Наманган, Қўкон! – деб садо таркалди.

Юлдуз йўк, ой ҳам йўк, кўркинч, вахима,
Борлик гумбурлади, куёш қорайди.
Ўрнидан туриб дер: бу нима? Нима?
Сесканди. Тор хона яна торайди.

2

Кундузи мизғиди беҳол ва чарчок,
Тушида Тошкенту кадим Самарқанд.
Бир гўзал қиз билан гаплашди узок,
Жойни англолмади, боғ эмиш баланд.

-
-
- Усмон ака, ўқинг, яна илтимос?
– Бекорга ўқилмас эндигиси, ха!
– Тушундим.
– Яқин кел!

Сўнг ўпди беҳос...

Оламни гуллатди икки қаҳқаҳа.

- Бу нима, нимадир, қўйнингда?..
«Бутун умрим сенинг бўйнингда.
Саҳарда кон тупурсам майли,
Мен Мажнунман, шеърим – сен Лайли!»

Шу он пайдо бўлди дўсти Назирий,
Салом, деб қўл берди унга дафъатан.
Кикирлаб куларди Амин Умарий,
Қиз эса шарт туриб жўнади, аттанг!

- Қайга, қайга! – дея югурди Усмон,
Қиз эса кетарди, бокмай кайрилиб.
Ичини ўртарди шубҳа ва гумон,
Дер эди: ишкимдан қолдим айрилиб?

Оғрик пайдо бўлди, зўрайди тағин,
Уйғонди, кўзида яна аччиқ ёш..
Ҳасрат тўлиб-тошди, юрагида кин,
Бошга урай деса топилмайди тош.

3

- Усмонжон, келдингми, палов дамладим,
Биламан, неча вақт ош емагансан.
Сенга бор меҳримни шунга жамладим,
Онам-ей, раҳмат, де, ҳеч демагансан.

Онасин кўксига бошини қўйди,
Кўзёшлари сел каби дув-дув.
Гўё энди унинг меҳрига тўйди,
Шу зум сингиллари кўтарди ғулув:

– Акажон, акажон, келдингизми, а?
Мунча узок ташлаб кетдингиз бизни.
Такдирга ўт тушсин, ажратиб қўйса-я?
Ахтариб, топмадик Сиз босган изни.

Шунда пайдо бўлди отаси қандай?
Уни сезар эмиш, танимас ўйлаб.
– Ўғлим, мен дадангман, эмасман ўгай? –
Усмон якин бормас, бегонасираб.

– Носиров! Сўроқлар! Чика қол тезроқ, –
Қўпол назоратчи эшикни урди.
Ўйғонди, вужудин босиб калтироқ,
Нур тушган тешикка бақрайиб турди.

4

– Усмонга сўз, – деди Ҳамид Олимжон.
Усмон шеър бошлади. Барча эди жим.
Шеър ўқир, шеър ўқир. Портлайди осмон,
Шоирга суқланиб термулар ҳар ким...

«Боғларга намозгар
Салкини тушди.
Гуллар нам баргини
Қайирди аста.
Офтоб ҳам сув ичар
Тоғлардан пастда.
Лоладек кип-қизил
Ўт-шафак ўчди».

Ойбек ҳайрат билан тинглайди дилгир.
Кўзёшин яширди Миртемир андак.
Чапак чалди кимдир, ҳайкирди кимдир,
Ўйкудан ўйғотди гулдурос қарсақ.

Кўз очиб сўзланди, алахсиради,
Қотган лабларида сезди совуқ муз.

Ўрнидан кўзғалиб – зўрға туради,
Деди: «Мен кўмирга айланган Юлдуз».

ҚИЙНОК

Бугун ишга яна чиқолмади у,
Каҳратон совуғи – эллик даража.
Бригадир дўк урди: Эҳ аблах, какку,
Бўйнингда турибди уч ойлик режа!?

Усмон гап қайтарди: – Билганингни қил,
Оёқ кўтармокка йўқ-ку, мажолим.
Яхшиси, от мени, кел, бағримни тил,
Тан тугади, колди факат хаёлим.

Шу он кимдир урди унинг бошимга,
Жазо хонасига сўнг судраб кетди.
Тишлари урилиб хона тошига,
Синди, увокланди, ўзни унутди.

Тонгда ҳушга келди, хаёллари жам.
Сўниқ хотиралар жонланди бир оз.
Москов. Муса Жалил! Шеър ўқишган дам!
Улар бир-бирига қўйганди ихлос.

Ойлар ҳам йилларга айланди, эвоҳ,
Ваҳший панжаларда шоир пажмурда.
Миллат! Сен эдингми бу «сир»дан огоҳ?
Усмон Носир калби бурда ва бурда!

МАРСИЯ

Навоий кетганда ташлаб дунёни –
Қуёш куйган эди, ой тутилганди.
Қора парда босиб чексиз самони,
Осмондан заминга ҳам қуюлганди.

Амир Темур ўлди, жасорат синди,
Ватан бошсиз қолди, эгасиз қолди.
Садокат ранжиди, муҳаббат тинди,
Окибат йўқолди, кадр йўқолди...

Улуғбек кўз юмди, юлдузлар сўнди,
Қоинот меҳвари чиқди изидан.
Тоғлар қулаб кетди, денгизлар тўнди,
Оталар оғринди ўғил сўзидан.

Бобур вафот этди қирк етти ёшда,
Йиғлаб қола берди Андижон зор-зор.
Машраб кўзёшидан гул унди тошда,
Разолат тиклади шоирларга дор.

Ҳамзани тошбўрон қилди жаҳолат,
Ёвлар хурсанд бўлди, душманлар қулди.
Фуркатни ҳайдади элдан хиёнат,
Шароф Рашидовни ҳаётдан юлди.

Беҳбудий, Жулкунбой, бўлди жувонмарг,
Кетди Фитрат, Ойбек, Ғафур Ғуломлар.
Миллат чўқди, аччиқ кўзёшларга ғарқ,
Тарихга айланди қайғули шомлар.

Чўлпон отилганда виждон ҳам ўлди,
Шеърят ўқ еди, шеър яраланди.
Ижод оламига энг қийин бўлди,
Авлодлар юзма-юз, руҳ қораланди.

Ҳеч қимки, бўлмади Усмон Носирдек,
Ҳокисор хароб, майиб ва мажруҳ.
Авлод қараб турди кўрдек, басирдек,
Қайдин яралганди у кўрқок гуруҳ?

Шундок, сўндирилди ўт – шоир бола,
Боиси – истеъдод бўлгани фақат!
Менинг қулоғимда у чеккан нола,
Жон берган ҳақиқат, ўлган ҳақиқат!

Ўтган бу ҳақиқат тирилар қачон?
Қачон озод бўлур, буюк шеърят?
Мангуга айлансин эркин Туркистон,
Ватан байроғига битилган ният!!

ТОЖИХОН

Тоҷихон кийналиб сўзлар хотира:
– Усмонжон кўрмаган кийнок қолмади.
Ҳеч кимнинг бошига солмасин сира,
Шоир ҳеч ўлмади, душман толмади.

Биласиз, Магадан об-ҳавосини,
Худо қарғаган жой – музлик ўлкаси.
Қуёш тукқанмикан Осиёсини –
Офтоб куйдирадир унинг елкасин.

Маҳбуслар қалтирок, жони ровоқда,
Назорат қилгувчи ивирсиқ, ваҳший.
Кимки ётар экан бунда қамокда –
Дер эди: бу кундан ўлганим яхши.

Қоп-қора ўрмонда кесарлар дарахт,
Қаҳратон қиличи танни кесади.
Ўрмон чийиллайди, кулоқлар қарахт,
Шохларни қийратиб шамол эсади.

Заранг новдаларин игнасин санчар,
Тирноқлар кўчади, панжаларда қон.
Ҳамма ўлим истар, руҳини янчар,
Оч бўри сингари увуллар ўрмон.

Неча кун Усмонни учратмадим мен,
Ўликми, тирикми – билмадим асло.
Кимдир деди: уни кўрай десанг сен,
Фалон жойга боргил, хушёр бўл, аммо.

– Менинг айтганимни билмасин биров,
Бора қол, бу бурда қонларни ҳам ол!

Олдим тугунчамга! Бошимда киров,
Мени бошлаб кетди ватандош хаёл.

Охири тополмадим, энг каттик кийнок –
Жазо гуруҳига тушган экан у.
Хонага кирдим мен, пилпиллар чирок,
Кипригим куйдирди кўзда аччик сув:

– Усмонжон,
Мен келдим,
Келдим сўроклаб...
Жавоб йўк,
Термулиб турди у факат.
Бурда нонни кўйдим эзиб, пачоклаб...
Икки қўллаб еди,
Ғажиди қат-қат.

Тикилдим,
Бор кўнглим,
Бардошим синди.
Мени танимади, бир сўз айтмади.
Жовдир-жовдир караб жуда ўкинди,
Ортик тикилмоққа кучим етмади.

Йиғлаб,
Қайтиб кетдим.
Дардим улғайди.
Бор гапни сўзладим, сўраса биров.

Ой ўтди,
Бир куни
Вақт топиб ўнғай,
Яна бориб етдим,
Юрак бериб дов.

Ёмғир ёғар эди,
Совук, изғирин.
Кўзимга кўринди хунук манзара.

(Қандок айтиб берай у ҳолат барин?)
Ўх... Қалбим шилинди, конади яра:

Ялангда, ёмғирда, ярим яланғоч,
Устунга боғланган шоирни кўрдим.
Кўкка юзин қилиб,
Дер эди: қоч! қоч!
Эсим оғди,
Тошдай бўзрайиб турдим.

Муз каби ёмғирни ямлар эди у,
Унинг аҳволини кўрди осмон, ер.
Баъзан ҳаёлини жамлар эди у:
Лабидан учарди энг оташин шеър:
«Шундан кейингина мен англадим,
Ўлим борлигини дунёда!...»

...Тожихон бошқа сўз айтолмади бот,
Кўзларин чирт юмиб бир садо:
Ватан ва миллатни айланг эҳтиёт,
Йўкса, дунё сизга қилади жафо!

КУНДУЗ

Баланд шаффоф осмонда,
Зангор шаркий томонда.
Тун бўйи уйку билмай,
Кечани кўзга илмай,
Ерга термулиб турар,
Чексиз бир ҳаёл суар,
Ботмай қолган ой...

Юлдузлар кетур ташлаб,
Чўлпон ҳам дилни ғашлаб.
Ок булутлар тўзган он,
Уларга бўлиб ҳайрон –
Ерга термулиб турар,

Хўрсиниб бир оҳ урар,
Ботмай қолган ой...

Тўлиб-тўлмаган эди,
Ўлиб-ўлмаган эди,
Қўшиқ экан эртаги,
Сўнгсиз экан эртаги,
Ерга термулиб турар,
Ер бошига нур куяр,
Ботмай қолган ой...

Тўймай ёруғ жаҳонга,
Тўймай Ўзбекистонга.
Тўймай она меҳрига,
Тўймай севги сеҳрига,
Ерга термулиб турар,
Ерни у мунча суяр.
Ботмай қолган ой...

Ё, кабрини кўрмоқчи?
Ё, сабрини кўрмоқчи?
Ё, исмини сўрмоқчи?
Ё, кадрини кўрмоқчи?
Ерга термулиб турар,
Ерга эгилиб турар,
Ботмай қолган ой...

Айтмас нима дерини,
Ким билади сирини,
Ё ўқийди шеърини,
Унутиб ер жабрини,
Ерга термулиб турар,
Ўзича суҳбат қулар,
Ботмай қолган ой...

Кетолмайди узокка,
Бўрон учирган ёкка,

Урилай, деб чирокка,
Сас бермокка кулокка,
Ерга термулиб турар,
Айланиб шунда юрар,
Ботмай қолган ой...

У дер: – Салом, тупроғим!
Кўз очган дала, тоғим,
Тортса-да аччиқ доғим,
«Унутмас мени боғим?»
Ерга термулиб турар,
Кечаю кундуз куяр,
Ботмай қолган ой...

РИВОЯТ

Бор экану йўқ экан,
Оч экану тўқ экан.
Бу чексиз олам ичра,
Ўзбекистон деган юрт –
Бир ўлка бўлган экан.
Қуёш экан ўртоғи,
Нурга тўлган ҳар ёғи.
Бир томони боғ экан,
Бир томони тоғ экан.
Саҳролари, чўли кенг,
Гўё осмонларга тенг.
Дарёлари айқирган,
Полвонлари ҳайқирган.
Гўзал мамлакат экан,
Армони қат-кат экан.
Қалби кўп куюк экан,
Дарди зўр буюк экан.
Қуйлашиб мингдан бирин,
Ошкора қилиб сирин –
Ҳушлашиб сайрар экан.
Йиғлашиб яйрар экан;

Булбул экан сайроки,
Қарға экан кайроки,
Чумчук экан чийиллоқ,
Читтаги узун кулоқ,
Пўпишаги аймағи,
Тўти экан маймоғи.
Мусичаси хўп нодон,
Лайлаги экан ларзон.
Тўрғай чулдирар экан,
Бургут ғулдирар экан,
Бойўғли бахил экан,
Нияти шум, тил экан.
Сайроки булбул эса,
Фақат унга гул бўлса
Тўхтамай сайрар экан,
Сайрашдан яйрар экан.
Қай кунидир кечаси,
Жам бўлишиб нечаси,
Булбулга ташланибди,
Зўр ғийбат бошланибди.
Чорлашибди бўрини,
Тулкиларнинг зўрини
Ундашибди бу ишга.
Булбул тушиб нолишга –
Берилибди хонишга!
Бир куни тонг маҳали,
Ғунча очилмай ҳали,
Булбулни ушлашибди,
Патидан тишлашибди,
Қанотларини юлиб,
Сўнгра яланғоч килиб,
Бўрига ташлашибди,
Кўзини ёшлашибди.
Бўри дарров хамлабди,
Шу заҳоти ямлабди.
Алқисса, ўз юртига,
Сира бокмай ортига.

Кетибди Шимол сари,
Келган экан илгари.

Бор экану йўқ экан,
Оч экану тўқ экан.
Булбул сайроқи экан,
Қарға қайроқи экан,
Каклик аймағи экан,
Тўти маймоғи экан.
Улар сирини билган
Тўлан Низом деган бир
Шоир кишлоқи экан.

1997 йил, март.

ФАРҶОНА ШОИРИ

(Хотира-қасида)

Ассалом ота юрт, уйғониб тонгда,
Хотира битяпман соғинч оҳангда.
Юрагим тўкмасам, ахволи тангда,
Ахир, мен эмасман сенга бегона,
Йўлдош Сулаймонсиз колган Фарғона!

Аслимни сўрасанг мени мабода,
Таваллуд топганим ўшал Кубода.
Кўзимга бахш этдинг нури зиёда,
Аҳмад Фарғонийни туккан сен она,
Йўлдош Сулаймонсиз колган Фарғона!

Устод Бурҳониддин қонуни – қомус,
Нодира ноласи тинмайди хануз,
Носируллоҳ тигини синдирди номус,
Қўқону Марғилон дарди пинҳона,
Йўлдош Сулаймонсиз колган Фарғона!

Ҳазрати Хувайдо ётар Чимёнда,
Ҳазиний ҳикмати исломий қонда,
Муқимий, Завкийлар кетди армонда,
Фуркатни хор қилди, қувди замона,
Йўлдош Сулаймонсиз колган Фарғона!

ЧЕКИНИШ

Ўшал кун ўнта эдик
Ижодий ҳамкор гуруҳ.
Қирғокда кабоб едик,
Пиво ҳам бахш этди руҳ...
Моторли кайикчада
Кўли Куббонни кесиб,

Ўтар эдик ул томон.
Кўзим шўх балиқчада,
Тепамда нилий осмон.
Икки қайик ел мисол
Жадал боради сузиб.
Бири-биридан ўзиб...
Аския қайнар эди,
Йўлдош кўп айнар эди.
Манзилга етдик алҳол,
Тоғлар қулочин керди,
Чўккилар салом берди.
Юриб кетдик пиёда,
Ўтиб ўру қиёдан.
Етиб бордик бир жойга –
Жаннат каби чиройга,
Нигоҳим тўхтаб колди
Ботмайин қолган ойда...
Кимдир ўчок ясади,
Қозон осди аллаким.
Бўлди тўкин издихом,
Тайёр бўлганда таом.
Шароб хўп куюларди,
Йўлдош кўп «суйиларди»,
Қаҳ-қаҳ уриб куларди,
Зарбдан тоғлар куларди.
Барча эди шўх-шодон,
Шамол турди ногаҳон.
Қора булут ёпирилди,
Гўё шағал шопирилди.
Жала аввал томчилаб,
Кейин урди камчилаб.
Кўкни босди гулдирак,
Гўё бузук ғилдирак.
Довул келди қаердан?
Тошлар думалар кирдан.
Ҳар битта дўл ёнғокдай,
Кичикроғи бармоқдай.
Бошга, юзга урилар,

Теккан жойни яралар.
Қочмокка йўк бошпана,
Капа ёки ошхона...
Бирор катта дарахт йўқ,
Туравердик кўзлар лўқ.
Тўзиб кетдик тумтарок,
Ёғилади кум тупрок.
Кўл томонга югурдик,
Бориб қирғокда турдик.
Нарғиёқда қайиқча,
Кўринмайди балиқча?
Кўл қўйнида тўлқин бор,
Аҳволимиз тангу тор...
Бўрон турди увиллаб,
Арчазорлар шувиллаб.
Бирдан хаво очилди,
Қуёш нури сочилди.
Қайиқлар келди секин,
Йўлдош тинчимас лекин.
Хаммани кулдирарди,
Даралар гулдирарди.
Чиқиб келдик қирғокка,
Жўнаб кетардик бокка.
Йўлдош айтди латифа,
Кулоқ бердик бир даъфа:
«Афанди ўғли билан
Қайиқда сузган экан,
Тўлқин уриб денгизда
Хароб қилибди тезда.
Ўғли кўрқиб дилдираб,
Йиғлар эмиш чулдираб.

Афанди дер: «Худойим,
Қўллагансан сен доим,
Чикарсанг эсон-омон,
Хадя қилгум беш юз нон.
Беш қоп гуруч, беш қоп ун,
Уч қоп майиз – бир бутун.

Эл-улусга бераман,
Хизмат килиб юраман».
Шунда бола тушмагир
Отага дебди дилгир:
«Нону гуруч, унни сиз
Майизни қай топасиз?
Бир бурда нон йўк уйда,
Ваъда қилманг шу кўйда?!
Афанди деди: «Бас қил,
Кўп югирик сенда тил.
Ишинг бўлмасин сени,
Тушунмайсан сен мени.
Денгиздан чиқиб олсак,
Эсон-омон, соғ қолсак,
Не қилишни биламан,
Биларимни қиламан».
«Гурр этди кулги шу дам,
Осма¹ йўлдан жамулжам –
Етиб бордик чорбоққа,
Тикилиб колдик тоққа.

* * *

Кел, энди, қабрини гулга ўраб тур,
Руҳини шод айлаб, гоҳо сўраб тур,
Бевакт олиб кетди оч ажал кургур,
Дилкаш шоир эди шўрли пешона,
Йўлдош Сулаймонсиз қолган Фарғона!

Сен нега кулмайсан, йиғламайсан ҳам,
Ёшинг артай десам олиб рўмолчам,
Сахарлаб жўнайсан деб боғим, далам,
Ҳамиша, ҳамрўзи – қолиб, мардона –
Йўлдош Сулаймонсиз қолган Фарғона!

Онагул ёнида киркта дилором.
Увайсий кавушин ахтарар мудом...

¹ Осма сим йўл.

Ғамгин «Мушоира этади давом¹» –
Шоир ўлимига бўлиб хайрона,
Йўлдош Сулаймонсиз колган Фарғона!

ЯНА ЧЕКИНИШ

Ўқувчим, э-на тўхтаб,
Шу ерда кўйиб нукта –
Сўзлаб берай саргузашт.
Зеро дилинг топса ғашт:
Бордик Шохимардонга,
Ёрданазиз томонга,
Ҳар ерни сайр этдик,
Чарчокларни унутдик.
Ҳамзани ёдга олдик,
Сўнг бир бокка йўл солдик.
Кун хайр, деб тоғига –
Кетди ўз ётоғига.
Окшом ели мусаффо,
Ҳавода каклик наво.
Юлдузлар курди базм,
Ўртасида оймомо.
Кўксув окар шаркираб,
Харсанглари яркираб.
Қирғокдаги супада
Кўм-кўк майса-кўрпада
Ёнбошлаб ҳам ўлтириб,
Сухбат куриб, ўй суриб.
Шеър бахси авжга минди,
Қушлар сайраши тинди.
Сохибкирон Темурдан,
Навоийдан, Бобурдан,
Бобораҳим Машрабу
Нодира, Увайсийдан –
Ёдланди қанча байт,
(Қани қайтса ўшал пайт?)

¹ Зулфия сатри.

Хакам Йўлдош Сулаймон,
Чорлаб турарди ҳар он.
Ҳар кимга бериб навбат,
Кўрсатиб иззат-ҳурмат.
Шеър тинглаган ой ётди,
Юлдузлар нурга ботди.
Элитди ширин уйку,
Тушга айланди туйғу.
Эрталаб, пешин чоғи,
Энди оксув қирғоғи.
Бизга бўлди дамхона,
Орада йўк бегона.
Йўлдош ака – Фарғона,
Тошкент – Муҳаммад Али,
Пирмат Қорақалпоқдан –
Элликкалга – узокдан,
Жуманазар – Қамаши,
Шифо ҳар бир қараши.
Бегали ҳам шул тараф.

Ҳабиб секин очар гап
Наманган, Андижондан,
Қайсидир ҳур жонондан.
Олимжон Холдор кулар,
Қамчибек, Исмоилжон
Қаби жим Фарид Усмон.
Охунжон Ҳаким аста
Ғазал ўқир бир даста.
Куйлаганда Қобилжон
Оҳангга тўлди ҳар ён.
Бошланди зўр хангома;
Ҳазил-ҳузил, аския.
Йўлдошбой гапни кия
Даврани хўп кизитди,
Барча тилни «қичитди».
Аммо етишмас эди –
Устоз Чархий домлаю
Адҳам Ҳамдам деган зот.

Кани Восит Саъдулла,
Давра бўларди обод.
Кадах сўзи бошланди,
Алишер деди бирдан:
Келинлар, кўтарайлик,
Шу юксак тоғлар учун!
Сайдали: Тоғлар каби
Азиз ўртоқлар учун!
Пирмат деди жўш уриб –
Тиник булоқлар учун!
Йўлдош Солижон дархол
Келтирди яхши тимсол:
Муаззам чинорлар ҳам
Заррин япроқлар учун!
Бегали қилди якун:
Шеърят дунёсида
Дарё, ирмоқлар учун!
Сўнг паловни «какшатдик»,
Тўйганга ҳам ошатдик.
«Гулнома¹» ҳам ўкилди,
«Қўқоннома²» тугагач,
Гал «Фарғонаннома³»га
Етиб келганда бирдан
Шамол кўзгалди кирдан.
Ҳаво ўзгарди ёмон,
Ноғора чалиб осмон –
Бошлаворди тантана.
Кейин момақалдирок
Жанубга ўтиб кетди.
Аммо гурунг чодирда
Тонггача давом этди.

* * *

Энди бир оз келтирай
Шоҳимардон мактовин:

^{1,2,3} Й.Сулаймон асарлари.

Ўтлоқларни безаган
Чўпонлар ок ўтови!
Бунда илҳом, бунда рух,
Зўр кайфият, зўр таъзим.
Эмиш Ҳазрат Алининг
Хок-покидан бор рамз.
Буни келиб кўрмаган,
Роҳатини сурмаган
Киши жуда камдан-кам.
Кўркига бўлган асир
Ғафур Ғулом, Миртемир,
Ойбек, Шайхзода ҳам.
Уйғун, Ҳамид Олимжон
Сувларида бет ювган.
Жаннат ариғи бўйлаб
Саид Аҳмад ҳар сафар
Сайр қилган ўй-ўйлаб.
Юксакдан юксак кетиб
Мухаммад Али бир кун,
Кўлида маҳкам тутиб
Бошдаги дўпписини,
Узоқдан нақ кўрибди
Тиёншон чўққисини.
Эркин Воҳид бу тоғлар
Гулларидан олиб ранг,
Мисрасин қилмиш таранг.
Раис Абдулла Ориф
Ишқини баён этмиш
Сирли «Хуркиз»га бориб.
Мухаммад деган бир гал:
Бунда «Шеър ёз еб асал».
Майсалар гиламига
Кўкракларини босиб
Севги байтин тўқийдир;
Иқбол Мирзо тенгқурлар –
Минҳожиддин Мирзолар,
Наби Жалолиддин ва
Зиёвиддин Мансурлар.

Афсус, бунда бир жой бўш...
Айтинг ким йўк, айтинг... хўш?
Йўлдош Сулаймон қани?
Ёди ўртар ҳаммани...

* * *

Менки ул дўстимни излайман ҳар чок:
Шохимардон, Водил, Ёзёвон, Тошлок,
Шаҳар кўчалари, қишлоқма-қишлоқ,
Боғма-боғ, уйма-уй, хонама-хона,
Йўлдош Сулаймонсиз қолган Фарғона!

Хаёлим саҳнида ҳамиша ўзи:
Унинг: «Яхши, яхши», «Улуғим» сўзи,
Сал қийик, жавдирок, пирпирок кўзи...
Бир ажиб воқеа эсда ҳамона,
Йўлдош Сулаймонсиз қолган Фарғона!

ЯНА ЧЕКИНИШ

Яна эсга тушди қизик воқеа:
Саид Аҳмад устознинг дала ховлиси.
Эманлар бўй чўзган осмон токига,
Ҳар ёни тутганди гулларнинг иси.

Ҳар туп оппок гулда бокиралик бор,
Гунчалар тебранар майин елларда,
Адиб шогирдлари каторма-катор
Талпиниб келарди узок эллардан.

Қайси бир кунидир устоз икковлон
Куюк гурунглашиб тургандик чошгоҳ.
Жадал кириб келди Йўлдош Сулаймон,
Устоз хўп «гуллади», «айниди» ногоҳ.

Йўлдош қаҳ-қаҳ урди ҳавога қараб,
Биз ҳам кулар эдик унга бўлиб эш.

Йўлдош Сулаймонга йўк эди тараф,
Устоз дер: «Кулкингга беш кетаман, беш.

Тошкентга келдингу чаток бўлди кўп,
Бомбадек кулкингдан кўркишиб бутун
Кушлар қочиб кетди бўлишиб тўп-тўп,
«Кекиртас» узилиб кетмасин бир кун...

Бу боғлар, гулзорлар турфа хил кушлар,
Сайроқ булбулларнинг эди гўшаси.
Улар йўк, ким топар, ким тутиб, ушлар,
Жуда алам қилар менга ўшаси?!»

То номозгар яйраб-кулиб ўлтирдик,
Катта адабиёт оламин кезиб.
Хайр демоқликка ўриндан турдик,
Устоз толиққанин кўнгилдан сезиб.

* * *

Ҳали ҳаёт экан ғанимат билгил,
Сени севадирғон оташин кўнгил —
Асил болаларинг эҳтиёт қилгил,
Сен нури чироксан, улар парвона,
Йўлдош Сулаймонсиз қолган Фарғона!

СЎНГГИ ЧЕКИНИШ...

Сўзлаб берай ортга қайтиб бир,
Аччиқ қисмат аччиқ корини.
Шум тақдирнинг қиличи кескир,
Узиб кетди кўнгил торини.

Фариштайди бизнинг ёрлар ҳам
Менинг Ҳикмат¹, уники Орзу².

¹ Менинг умр йўлдошим — Ҳикматхон.

² Й.Сулаймон умр йўлдоши — Орзухон.

Улар каби аёл камдан-кам,
Ақлу одоб эди торозу.

Шундок бўлди: иккиси ўлди...
Бўзлаб-бўзлаб тинди гўдаклар.
Айни ёзда райхонлар сўлди,
Қабрларда унди чечаклар.

Оҳ, меники тасодиф кетди...
Тўлин ойга тушди қора доғ.
Сўнг уники дард чекиб ўтди,
Бизни шундок синади Аллоҳ...

Мен уйландим ночор, ошқора,
Севгилимнинг хотирин тутиб.
Куйдим, ёндим, топмадим чора,
«Гиря!» битдим қора қон ютиб.

Йўлдош эса уйланмади ҳеч,
«Орзуси»га солмади соя.
Ичдан чиқди тутуни печ-печ,
Букилмади, у экан қоя!

Сўнг бедаво дардга йўлиқди,
Ва суяниб қолди қаламга.
Ёзди... ёзди... роса тўлиқди,
Қалби тўла экан аламга.

Бевақт ўлим келди жонига,
Сўнгсиз йўлга бўлди равона.
Қўшилсин деб киндик конига,
Тупроғига қўйди Фарғона.

* «Гиря» - дoston.

Эй, касру кошона-мўътабар замин,
Меҳнаткаш, захматкаш, комил-камтарин,
Сен бердинг энг асил шеърларим жамин,
Сенга фидо бўлсин бу азиз жона,
Йўлдош Сулаймонсиз қолган Фарғона!

Жўрахон, Маъмуржон, Лутфи, Саодат,
Таваккал хониши – авжи даромад,
Юсуф кизик сўзи эди шакар-канд,
Гулсанам, Тўлқинлар севган тарона –
Йўлдош Сулаймонсиз қолган Фарғона!

Қирк беш кун муҳлатда дарё қурган – сен,
Тоғдай тупроқларни қўлда сурган – сен,
Таърифинг, тавсифинг кандок сўйлай Мен?
Шон-шуҳрат, доврўгинг эмас афсона,
Йўлдош Сулаймонсиз қолган Фарғона!

Довюррак, паҳлавон халқи бор маскан,
Не-не диёрларки сенга берар тан,
Қур Ватан ичинда мисли йўқ Ватан,
«Бахтлар водийси!»¹ да дурру дурдона –
Йўлдош Сулаймонсиз қолган Фарғона!

Ўтмишинг, кечмишинг тарих билади,
Сенинг фарзандларинг вафо килади,
Йўлдош Сулаймонлар қайтиб келади,
Рухингда Истиқлол берган шукрона,
Йўлдош Сулаймонсиз қолган Фарғона!

2008 йил, февраль.

1-ҳукумат клиник шифохонаси,
Тошкент.

¹ Ҳ.Олимжон ибораси.

ВАТАН ИЧРА БИР ВАТАН

(Шаҳрихон достони)

*Ўзбекистон Республикаси
Мустақиллигининг 16 йиллигига*

МУҚАДДИМА

Ватан ичра бир ватан –
Андижоннинг қошида,
Намангандан сал йироқ,
Фарғона ёнбошида.

У кўкдан ерга тушган
Қуёшнинг бир парчаси,
Мустақиллик бахш этган
Хазон билмас арчаси.

Кун чиқари Асака,
Кун юришда Қува бор.
Кун ботари Бўз ери,
Ораликда ўрмонзор.

Қалбимга ором берган,
Туғён берган бу дoston –
Дostonга рух, жон берган
Шаҳрихондир, Шаҳрихон!

МАНЗАРА

Шаҳрихонсойининг майин жилдири,
Сувнинг тепасида еллар ғилдири,
Қувноқ тўлқинларнинг шўх карашмаси,
Райхонли ҳовузлар тиник шишаси,
Шоҳларда қушларнинг эрка қувири,
Қуй чалар тарновча – темир қувири.

Барглар шитирлаши саъвалар иши,
Олифта товуслар ороланиши.
Номозгоҳ гузари, кўприкнинг ёни,
Сават-сават турар ширмойи нони.
Бир коса қаймоқда жон роҳати бор,
Нишолда, новвоти, қандлари бисёр.
Каллагўшт маззали, кесим-кесим у,
Чойхона томида қаптарлар «ку-ку».
Кунчиқар тарафга юрсанг пиёда,
Дехкон бозори бор гавжум, зиёда.
Девзира гуручнинг энг зўри шунда,
Бу ернинг пичоғи камдир очунда.
Нашботи, нок, олма, анор хилма-хил,
Шоколад хурмоси, узуми асил.
Ковун, тарвуз тўп-тўп, саллаошқовок,
Помидор, бодрингдан хушбўйдир хар ёк.
Даста-даста гуллар, руҳга талпинур,
Енгил шабодада барги елпинур.
Турли кўкат сотар моҳирўй жувон,
Нарида чол-бува мақтайди кетмон;
Болта, теша, ўроғ, бешлик, белкурак,
Ҳаммаси, неки бор рўзғорга керак.
Анави тим ости: писта ва туршак,
Майиз, ёнғок, курук мевалар лак-лак.
Хў, ана хиёбон бўйлаб газлама,
Секин юр, диққат қил, мунча тезлама:
Помбарқут, хонатлас, Ҳиндистоний шол,
Турли кийим-кечак, ўзинг танлаб ол.
Хитойи, туркманча гиламлар ёзик,
Дарпарда сўлқиллар, ранг-баранг, кизик.
Йўлак кирғоғида ўнлаб пазанда,
Пишириқ пуллайди чиқиб азондан;
Чучвара, варақа, катлама, сомса,
Манти қулоғидан қўйёғи томса,
Кампирлар лабидан сирғалур мойи,
Бу шундай шаҳарки тўкин, кирови.
Майда ковук тўнлар, шоҳи белбоғлар,
Бошларга ярашиқ дўппи, қалпоқлар –

Чеварлар ишидан ажиб нишона.
Тоҳиржон курдирган ажиб кошона —
Улгуржи молларнинг тугамас кони,
Бунда бор ҳар нени топмоқ имкони.
Султонхон яратган гулзор оромгоҳ,
Меҳмоннавозликда кўп яхши даргоҳ.
Кун ботиш тарафда жомъе мачит бор,
Ислом дунёсидай азим, улуғвор.
Шаҳар боғи ичра юрайлик пича,
Мудом кўшик янграр кундуз ва кеча.
Эрта-кеч козонда палов дамланур,
Дўст-ёрлар, улфатлар бунда жамланур.
Ҳангома, аския, кулги, қаҳқаҳа,
Қадахлар лабида жаранг чакчаҳа.
Пахтагул пиёла кўлларда ўйнар,
Катта мис қумғонда чойлари қайнар.
Чаркин товоқларда қўйғўшти тўла,
Ҳалим-ҳалим пишган ғулғули бўла.
Ўчоқларни безар зангори олов,
Истаган таоминг муҳайё дарров.
Тўкинлик ва тўқлик бунда ҳукмрон,
Шаҳрихон азалдан улуғ дастурхон.
Ғаллакор Содикжон етказган буғдой
Олтин патир бўлур гўё — тўлин ой.
Шаҳрихон кўзи тўқ, хонадони бут,
Шаҳрихон феъли кенг, шинддати бургут.
Шаҳрихон субутли ҳам тили ўткир,
Дўстга дўст, душманга ҳеч бермайди сир.
Бу шундай ажойиб, ғаройиб диёр,
Гуллардан ясанган қишлоқлари бор:
Сарой, Найман, Қипчак, Дўрман, Найнаво,
Сегаза қумидир дардларга даво.
Бештерак, Бешарик ва Назармахрам,
Ваҳм, Гумбаз каби Тоштепа кўркам.
Доруломон обод, шинам Қумқайроқ,
Жумтепага яқин ҳў, Қоракалпоқ.
Абдубий, Шерқўрғон сингари боғдир,

Хаёт нашъасидан димоғи чоғдир.
Канал тўлкинлари ўйнаб оқади,
Шаҳрихон кўксига гуллар тақади.
Йўллар тахти равон, далалар бўлик,
Ҳар қарич ер бунда ҳосилга тўлик!
Юзлаб Ўрмонжонлар тер тўкар бунда,
Беш чанок пахталар нур сочар тунда.
Бу макон, бу диёр ижодкори ким?
Бу тупрок, бу замин хизматкори ким?
Қачон пайдо бўлган бу ажиб маскан?
Унга сайқал берган доно ким экан?
Маърифат гулшанин боғбонлари ким?
Истеъдод қарвонин сарбонлари ким?
Шундок ҳаёл билан кезардим яккаш,
Туман оқсоқоли кўринди дилкаш.
– Шоири замона, – деди у шодон: –
Хуш кўрдик, хуш қадам, эй тили бийрон?
Мен дедим: «Шаҳрингиз дилга чўғ солди,
Уни мадҳ этай деб тинчим йўқолди.
Бугун қалам олдим қўлимга дадил,
Керакдир неча ой, ёки неча йил...»
Деди: «Эл номидан ҳазор, ташаккур,
Сизни тарк этмасин илҳомий сурур!»

ДИЛШОД БАРНО

Шоира қалбининг гўзал бўстони –
«Тарихи муҳожирон»дир достони:

«Кетуриб бу Хўқандга ул пиёда,
Ситамин солди бизларга зиёда.

Ҳаммани Шаҳрихонга ҳайдадилар,
Мени Хон ўрдасига ҳайдадилар.

Бу ҳусним бўлди бошимга ситамкор,
Мени чорлатди қошига у Жаббор.

Деди: «Шоира дейдилар отингни,
Манга билдур басо асли зотингни?»

Деди: «Ушбу анорга не деюрсан?»
Дедим: «Қизлар хунидан тўлдирибсан».

Бақирди, кирди эшикдин маҳрам,
Деди Хон: «Шармандани бергил барҳам?»

Элитди, зиндонбонга топширди мани,
Ул девордин четга оширди мани.

Бўлдим озод илгидин, қолдим тирик,
Ушбу кулба аҳлига бўлдим шерик».

Бечора Дилшодгул, бахти каро киз,
Чирой осмонида эди бир юлдуз.

Юз йил умр кўрди кўзда ёш билан,
Қисматга отмоқ-чун қўлда тош билан.

Таваллуд замини ул Истравшан –
Ўратепа аталмиш қадим боғ-гулшан.

Барнони ўқийлик, кел, дўстим, тўхта?
Шаҳрихон тарихи учун бир нуқта.

ИККИ ШОИР

Икки шоир – икки дўст:
Оразий ҳам Ҳайратий –
Ғазал боғин гуллари,
Шаҳрихоннинг зийнати.

Ўз элин расолиги,
Донолиги, бутлиги,
Тилининг бурролиги –
Иккисининг меҳнати.

Алихон Муллаохун
Ўғли бўлган Оразий –
Ҳақгўй эди, дили пок,
Бизга колди ибрати.

Сўзи бой, ширинзабон,
Ўт бўлиб туйғулари,
Қалбидан тўкилди дур –
Оразийнинг хикмати:

«Нотавон кўнглимда васл уммедидан ахбор бор,
Йўл юриш таълимини тавуси хуш рафтор қил».

Бегваччада туғилган
Мулла Ҳошим Ҳайратий,
Эл аро машҳур эди,
Ортик эди киммати.

Қалами ўткир эди,
Кескир эди феъли ҳам,
Шеъридан аён бўлур
Она халқин кулфати:

«Ҳар уйда доду фарёд, ким айлагай уни ёд,
Бошин уриб пачақлар авбоши беҳаёлар.
Ҳар кимнинг бўйга етган бўлса қизин олурлар,
Қон йиғласа эшитмас, йўк унга бир даъволар.

Оразий ҳам Ҳайратий
Халким дея ўтганлар,
Шул боис уларга чин
Элу юртнинг хурмати.

МЕҲМОН

Тарихни билгувчи кекса билимдон
Меҳмон бўлиб келди хонадонимга.

Шахрихон хакинда сўзлаб у чандон,
Ором бағишлади менинг жонимга.

У деди: «Ер ўнгдан айланар чапга,
Дарёлар жилади шимолга томон.
Милён йил ўтгандир биз айтар гапга,
Ишонч боғлармикан эшитган инсон:

Шундай бир ҳолатни, зўр аломатни
Бошидан кечирган Қорадарё ҳам,
Унинг бир ўзани суриб навбатни –
Шахрихон ўрнидан оккан ўша дам.

Ўша Кампирработ, Ок бўра бўйлаб,
Бунга нишоб келган тўлқинланиб сув.
Боғларни эркалаб, ўйнаб ва ўйнаб,
Тошларга урилиб кўтарган ғулув.

Умархон курдиргач бунда бир шаҳар,
Шахрихон сойи деб ном олгани рост.
Келинлар кирғоғин супуриб сахар,
Райхонлар экишар, кўйишиб ихлос.

«Алқисса – жаноби Амир Умархон
Қўкон билан Ўзган ўртаси аро –
Савдо учун зарур бир марказ дебон,
Фармони олийга ул чекди имзо.

Шахрихон аталди ушбу музофот,
Не-не балоларни кечирди, кўрди.
Қўлдан-қўлга ўтди, юз берди офат,
Неча бор қалкиди-оёкка турди.

Уч марта ўт олди: ёнди бозорлар,
Ёнди кўп дўконлар, карвонсаройлар.
Ҳаддан зиёд бўлди алам, озорлар,
Бузилди кўпгина эл яшар жойлар.

Биолар ўрнида култепа қолди,
Одамлар бош олиб кетди ҳар ёкка.
Шаҳидлар қонидан тошлар бўёлди,
Болалар суянди қўлтиқ таёкка.

Қурултой асноси олинди қуршаб,
Уч минг истиклолчи ўққа тутилди.
Ғанимлар ёпирилди ваҳшийга ўхшаб,
Ким айтар бирорта киши қутилди?..

Бештерак қишлоғи қонга чўлғонди,
Сўйлаб берармикан қадим чинорлар.
Аламли Шаҳрихон яна уйғонди,
Эл учун қўзғолди номуси борлар.

Шўро даври келди, кизил байроқлар,
Яна хон шаҳрига ташлади соя.
Кучайди терговлар, тинтув, сўроқлар,
Дехқонни қилмади ҳеч ким ҳимоя.

Асил фарзандлардан айрилди бу юрт,
«Қулоқ тамғаси-ла кетди бадарға.
«Халқлар отаси» ҳам бўлди кўп бебурд,
Башарият, унутма, кел, уни қарға?!

Абдулхай Рўзиев, Раҳмиддин ака,
Ёки Топволдиев Таваккалжон дер:
– Наъв ёмон, ҳосил паст, ҳеч йўқ барака,
Юқори сўрайди: «Йўқ пахтани бер?...»

У йиллар саркаш бир довулдай ўтди,
Босирик туш каби қолмади изи.
Бунда ким ютқазди, қай кимса ютди,
Кимнинг бели синди ва кимнинг тизи?..

Ўтганлар номини тилга олмоқ шарт:
Султон Ниёз ўғли, Бадалов Жўра.
Абдулла Раҳимов эди жуда мард,
Шоввоз одам бўлган Бувахон тўра.

Низомжон Кодиров, Ҳамидхон ўткир,
Шаҳрихон тупроғин остида бугун.
Қумрихон, Рўзихон, Зокир муҳаррир.
Чин инсон эдилар имони бутун...»

Меҳмон хўп гапирди, чўзилди суҳбат,
Яхшилар ишини эсладик бир-бир.
Илҳом келиб қолди, қаламга навбат,
Мисралар қуюлди мисоли ёмғир.

ҲУКМ

«Пахта иши» деган маъшум қатлу ом,
Не-не одамларга келтирди ғорат.
Қўр бўлди ҳақиқат, сўнди ҳақ қалом,
Қани нафсоният, қани жасорат?...

– Қани, гапир, гапир, ўрток министр,
Бизда аниқ исбот – ҳамма хужжат бор.
Қанча қўшиб ёздинг, мана, регистр,
Қаллобсан, қаллобсан, айёрсан, айёр?..

– Мен қўшиб ёзмадим, ҳосил бўлган «мўл»,
Ҳатто томларга ҳам пахта экканмиз.
Марказ ҳам атади бизни «Олтин қўл»,
Битта чигит учун жонни тикканмиз...

– Гапни олиб қочма, бош раҳбарга сен
Қанча пора бердинг, Кремлга-чи?
Сенинг кимлигингни хўп биламан мен,
Мана, қоғоз, қалам, яқинроқ кел-чи?..

Қанча зўрлов, кистов, ҳақорат, тазйик,
Қалақа қилишлар ҳаддидан ошди.
Терговчи забони экан бетийк,
Телба тоғ сойидек қайнади, тошди.

Ваҳобжон Усмонов гўё олди тан...
Зўрлик, зулм билан имзо қўйилди.

Ўзбекистон номли жафокаш ватан
Муштипар онаси бўлиб туюлди...

Ва деди: «Эл-юртим омон бўлса бас,
Ўзбекистон тупроғи кўринур кўзга.
Ёлғиз жонни асраш ҳеч ҳожат эмас...?
Сўнг тили келмади бирорта сўзга.

Хукм ҳам ўкилди... энг олий жазо;
Қай соат, қай маҳал, қайда отилди...
Бу дунё бебақо... одам бевафо...
«Бизники» деганлар ҳўпам сотилди...

ИМОН МАЪВОСИ

Жойнамоз устида Хон шаҳри ҳар тонг,
Аллоҳга келтирур беназир имон.
Ислом ёғдуси-ла таралса оҳанг,
Қиблага юз бурар бунда ҳар бир жон.

Дину маърифатдан элга сўзлаган
Жони фирдавсмакон Фаҳриддин устоз.
Ул зотки, яхшилик, ҳақни кўзлаган –
Устозлар ичида эди энг мумтоз.

Қай хонадон кирсанг, зарҳал шикофда
Эъзоз токчасида Муқаддас Қуръон.
Улуғ сўз битилмиш пептоқда, шифтда,
Бухорий ҳадиси қалба ҳукмрон.

Ваъз айтса меҳробда, чиқиб минбарга,
Мулло Абдулаҳад – воизи қори.
Хурлик нашъасидан келган хабарга,
Акс садо киладур кўнгиллар тори.

Ҳадислар мазмуни чеки йўқ денгиз,
Маънолар ғаввоси Иззатиллоҳон.
Зухриддин домлага қулоқ солсангиз,
Ҳазрати Нақшбанд ёруғ бир жаҳон.

Кўпгина уламо кўзини очган,
Шаҳрихон бешиги, тупрок, ҳавоси.
Шул боис бу ердан шайтонлар кочган,
Шул боис бу ердур имон маъвоси.

РОКСАНАНИНГ КЎЗЁШЛАРИ

Қаттол уруш эди, жанг эди,
Қонга ботган эди одамзот.
Украина ҳоли танг эди,
Қил устида қолганди ҳаёт.

Қаҳатчилик эди, бурда нон –
Топилмасди бир кеча-кундуз.
Қайнамасди ўчоқда қозон,
Ой қуярди, учарди юлдуз.

Шаҳрихонга келарди ҳар кун
Қанча-қанча машъум қора хат.
Аммо юрак бўлса ҳамки хун
Сўнмас эди меҳр ва шафқат.

Роксананинг кўзларида ёш,
Қўлларида кичик тугунча.
Унда асло йўк эди бардош,
Сўлган эди кўйнида ғунча.

Ярим тунда бетоб боласи,
Бир тўлғониб таслим қилди жон.
Вужудига сиғмай ноласи
Ахтарарди бирор меҳрибон.

Қўлларида кичик тугунча –
Норасида гўдак мурдаси.
Сўлган эди кўйнида ғунча,
Ёш тўкарди аччиқ дийдаси.

¹ Итоҳ: «Роксананинг кўз ёшлари» – Ҳамид Олимжон мавтуси.

Секин-секин пичирлар лаби:
Мозорига кўярми Ўзбек?
Дини бошқа, бошқа мазхаби,
Мени қабул қиларми ўздек?

Намозига турган Нурбой чол
Роксанани кўриб колди тонг.
Мусофир киз турарди беҳол,
Иккиси ҳам бўлди хангуманг.

– Қизим, нечун кўзларингда ёш?
Қучоғингда недир тугунча?
– Болам ўлди, тугади бардош,
Пешонам шўр эканми шунча?

– Қизим, менга бергил болангни,
Юр, элтамиз мазорга дарҳол.
Аллоҳ билиб сенинг нолангни
Кўздан уйқум олди эҳтимол?

Чол болани кабрга қўйиб,
Аста тортди устига тупрок.
Она шўрлик йиғлади тўйиб,
Ва «Инжил»дан сўз айтди титрок.

Сўнг бош қўйиб чолнинг кўксига,
– Ота, – деди қуриб мадори.
– Савоб, – дер чол овози ўқсиб:
«Бу Аллоҳдан, Ҳақ ихтиёри...

Бу дунёда яшамок мушкул,
Аччик келса тақдир шамоли.
Қийин бўлди халқларга буткул,
Тўзиб кетди япрок мисоли.

Кундан-кунга оғирдир турмуш,
Не-не элат юртидан жудо.
Кучаймоқда бу киргин уруш,
Паноҳида асрасин Худо..?

Ҳаммамиз ҳам инсонмиз, қизим,
Қизларим бор, бизнинг уйда тур?
Ўзбекда бор раҳм ва тўзим,
Кел, кизгинам, юр, ортимдан юр?

Шевченкони биламан мен ҳам,
Киевни-да кўрганман бир бор.
«Кулок» бўлиб, сургунда отам,
Мен қолганман бунда интизор...»

О, Роксана, ёлғиз Роксана,
Ўтиб кетар ғамнинг бариям.
Украин қиз, сен бир гулсан-а,
Сен гўзалсан, сен Биби Марям.

КЎПРИКЛАР

Машойиҳлар демиш азалдан-азал:
Жаннат тўрт томони дарёи кудрат,
Бирида зам-зам сув, бирида асал,
Бирида сут эмиш, бирида шарбат.

Шул сифат Шаҳрихон ичин оралаб
Беш марта айланиб окиб ўтар сой.
Боғларни аллалаб, шаҳар мўралаб
Ҳар ғунча рангига улашар чирой.

Сойнинг беш жойидан халойиқ ўтар,
Беш улуғ кўприк бор бунда мустаҳкам.
Эл бирин «Ғози Охун кўприги» атар,
Яна «Бозор олди», «Намозгоҳ», «Ўрам».

Айниқса, «Шеркўприк» жуда ҳам пишиқ,
Муҳандис ким экан, иши ғаройиб,
Номи ҳам ўзига жуда ярашиқ,
Унинг бир мазмуни жуда ажойиб:

Шер сиймосин чизиб ёш Матлаб,
Сўнгра уни қилай деб тошдан,

Ҳайкалтарош устага ўхшаб
Ишлай кетди, ясади бошдан.

Энг аввало келбатин чизди,
Қалласини жуда ўхшатди.
Киприкларин, қошларин тизди,
Тошни эзиб, элаб, юмшатди.

Оёқларин пойидор қилди,
Бўйни эса бўлди бақувват.
Елкаси кенг, белин сал шилди,
Кўзларига бахш этди шиддат.

Ният эди бу ишга асос,
Мардоналик эди ғояси:
«Йигит бўлса ўз номига хос,
Юртга тушмас ёвнинг сояси».

Юрагини ясай олдимиз,
Беролдимиз унга жасорат?
Қалбига ўт, олов солдимиз,
Борму унда вафо, садоқат?

Шер ҳайкалин ёш уста бир кун
Ўрнаштирди кўприк бошига.
Ва ишига ясади якун:
«Матлаб» дея ёзди тошига.

УБАЙДУЛЛАХЎЖА

Убайдуллахўжа пичоқчи уста,
Шогирдлари ҳозир эҳтимол юзта.

Биттаси Ҳолжўра, иш маҳорати –
Дейдилар ўзига жоннинг роҳати.

Тоза пўлат металл асил хомашё,
Босконда ярқираб мисоли тилло.

Дам урса, сувласа очилар тиғи,
Кунда тепасида қолар қипиғи.

Шаклу шамоийили яркирар аста,
Ясамоқ ишида санъат пайваста.

Пичок юзасига юлдузлар тушар,
Ярим ой рамзи ҳам бир хусн кўшар.

Уни эъзозлайди миллат йигити,
Пичок йўлдош дейди чоллар ўғити.

Узоқ-узоқ элдан келиб оларлар,
Ажойиб ғилофи-қинга соларлар.

Сопи фил суяғи, оппок ва тоза,
Шаҳрихон пичоғи элда овоза.

ҲАҚ ТАРОЗУСИ

Абдуғани хожи деди бир чўтлаб:
«Менинг ҳар шогирдим ҳалол савдогар,
АҚШга етади бир қадам хатлаб,
Ўз касбин устаси пиримиз қадар.

Раҳматли Сотволди, Озодбек, Зафар,
Туробжон, Эркинжон яна кўплар бор.
Бариси фидоий, ҳақгўй элпарвар,
Барисин нияти тоза, беғубор.

Лек бизда айб бор, қадимдан қадим,
Қанча сингиб кетган бўлмағур одат.
Нуксонни бўйнига олсин ҳар ходим,
Тан олмок иши ҳам буюк саодат.

Савдо иши нозик, нархланур ҳаёт,
Нархланур диёнат, нархланур имон.

Нархланур умрлар, азиз одамзод,
Тенг тарозу эмас, орият виждон.

Тошдан уриб қолиш – фирибгар иши,
Газлама ўлчови – сирот кўприги.
Шундан бузилади инсон турмуши,
Шундан ёшланади эрлар киприги.

Шундан окаради оналар сочи,
Йигитлар қомати шундан букилар.
Шундан йўқолади бола қувончи,
Замона обрўйи шундан тўкилар.

Баробар бўлсайди ҳақ тарозуси?
Жаннатга айланиб кетарди дунё!
Бу башар армони, халқлар орзуси,
Фақат тўғри йўлга бошлайди Худо!

РИВОЯТ

Гумбаз мачитининг рўпарасида
Келитут номланган тут дарахти бор.
Ёши уч юз йиллар депарасида,
Ким унга дил қўйса эмиш бахти бор.

Букчайиб ётибди, йўғон қомати
Кўкка етай дейди, танаси қўтир.
Қартайган шохларин бор аломати,
Бутоқлар тош қотган, қобиғи чўтир.

Меваси мазали, ранги кўкимтир,
Болалар шу ерда тут пишгани чоғ.
Барглари шамолда лабларин қимтир,
Чайир новдалари қилт этмас биров.

Қибла томонида, мачит ёнида
Бувоназар эшон мангу уйқуда.
Гумбазнинг кунбеткай қўшайвонида
Пайғамбар сўзлари равшан ёғдуда.

Келитут ҳакинда бор бир ривоят:
Бувоназар эшон демиш бировга:–
«Бефарзанд бўлганлар ўкиб бир оят,
Мана шу келига сув куйсин ров-ров.

Мана шу савобни бажарган киши
Окил фарзанд кўргай, ювилгай доғи.
Эркин ҳаволаниб кўнглининг куши,
Умри узок бўлгай, кўкаргаёй боғи».

Ушбу афсонанинг таги ҳақиқат,
Инсон эътиқоди – буюклик нури.
Унга дахлдордир ҳамма ҳам факат,
Ловуллаб турса гар қалбининг кўри.

ОЛИМУ ЗИЁЛИСИ

Шаҳрихоннинг олиму зиёлиси;
Тошмуҳаммад аталур фидойиси,
Ҳамма билур – шарифи Саримсоков,
У юксалди улуг Аллоҳга ёкиб.
Ақл билан «Алжабр»га боқиб тик,
Бўлди охир энг катта Математик.
Унинг ўчмас дарсларини тингладик,
Меҳнат нима, заҳмат нима англадик.
«Эҳтимоллар назарияси» очилди,
Онгимизда кўп муаммо ечилди.
Яна битта алломаи замона,
Адабиёт жафҳасида мардона –
Бу – Тўхтасин Жалоловдир чин устод,
Руҳи биздан рози бўлсин умрбод.
Навоийни англаб ерга сиғмаган,
Фузулийни ёдлаб юм-юм йиғлаган,
Нодира, Увайсий қалбини топган,
Самарбону дея мозийга чопган,
Барно, Маҳзунани айлаган машҳур,
Зулфияхонимга айтиб ташаккур.

Бизга ҳам берди у ок тилак, ок йўл,
Устоз дея бердик биз ҳам унга қўл.
«Олой маликаси»н битаётган чоғ,
Анзират ишқидан тоқатлари тоғ,
Туғишган элини соғиниб кетди,
Юракда борини у изҳор этди:

«Менга кўрсатган шафқат-марҳаматлари, берган тарбиялари учун мен дастлаб бобом Муҳаммад Исҳоқ, тоғам Муҳаммадзиёдан, қолаверса, Шаҳрихон халқидан беҳад миннатдорман. Шаҳрихонни бутун вужудим билан севаман, ҳар йили бориб, бу бобомлар диёрини, бу азиз тупроқни бир зиёрат қилмасам кўнглим таскин топмайди».

Энди бошқаларни эсга олайлик,
Достонга солайлик, шеърга солайлик.
Хусан қози тил билиб, эл билган у,
Сўз устида кўп изланиш қилган у.
Ҳошимжон Раззоқов шу ер боласи,
Наҳот қолиб кетди ижод чоласи?
Акмал Қосим билганини ким билар,
Амалиёт ишларини ким қилар?
«Нур» кишлокдан чикқан икки оғайни,
Ёқубжон, Баҳодир шу дамда айни –
Игналаб бир қилни қирк ёрмоқдалар,
Илм, дея жадаллаб бормоқдалар.
Мамажон домла дер: «Ҳар битта бола
Бошланғич синфда қолмасин чола.
Ректорлар: Азимжон, Толибжон, Йўлдош –
Ўлка ёшларига Фан йўлида бош.
Йўлдош Султон номи бунда таратган –
Жажжи шеърдан бошлаб рўмон яратган.
Ҳалима, Манзура, Аҳмад Мамажон,
Яна Аҳмадилло, Тўйчибой, Раҳмон –
Хусан, Маъруфжон, Одилжон Нурмат,
Тилида, дилида ижодга хурмат.

МЕН ҲАМ...

Маним таваллудим ул кадим Кубо,
Мурғак гўдак чоғим – бир ёш тўлмай то –
Она кишлоғимни дилга айлаб жо,
Шаҳрихон – Бешкалга кўчибмиз, илло.
Ҳолатим чизмакда Бехзод, Монийман,
Мен Тўлан Низомий – Шаҳрихонийман.

Кўзимга нур берди бу кичик кишлок,
Жисму жоним аро ўтли иштиёк,
Жонимга жон бўлган бир дўсти ўрток –
Мухаммад Али бу, шоири кайноқ!
Ҳолатим чизмакда Бехзод, Монийман,
Мен Тўлан Низомий – Шаҳрихонийман.

Биз шунда жуфтладик илк бор кофия,
Телба ошиқ бўлдим бир кизни суя,
Кечалар кўзёшни шеъримга куя
Унга етолмадим, мен куя-куя...
Ҳолатим чизмакда Бехзод, Монийман,
Мен Тўлан Низомий – Шаҳрихонийман.

Қалами нурланди, етилди дўстим,
Баланд поғонага интилди дўстим.
Умрбод мени чин дўст билди дўстим,
Меҳру садоқатни кўп килди дўстим.
Ҳолатим чизмакда Бехзод, Монийман,
Мен Тўлан Низомий – Шаҳрихонийман.

Неча ўн йилларки, эрта-кеч ишлаб,
Шеъру дostonларин элга бағишлаб,
Гўё хайкал курди метинлаб, ғиштлаб,
Мен-да ёздим ғафлат бошига муштлаб!
Ҳолатим чизмакда Бехзод, Монийман,
Мен Тўлан Низомий – Шаҳрихонийман.

«Сарбадорлар» ила қилолди суҳбат,
Ижод иморати – «Улуғ салтанат»,

Мироншоҳ, Шохрухга эндиги навбат,
Менинг ҳам калбимда армоним кат-кат!
Ҳолатим чизмакда Бехзод, Монийман,
Мен Тўлан Низомий – Шаҳрихонийман.

Шаҳрихонсойининг сувидан ичиб –
«Бокий дунё» битди ўзидан кечиб.
Шўронинг минг ямок чакмонин ечиб –
Мен ҳам истиқлолга нур либос бичиб –
Ҳолатим чизмакда Бехзод, Монийман,
Мен Тўлан Низомий – Шаҳрихонийман.

Ҳў, ана, боғ орти, қуёшга томон,
Жуфт қабр турибди якин ёнма-ён.
Улар Мирза Карим – Мукаррамахон,
Улар эди бизга ука, укажон...
Ҳолатим чизмакда Бехзод, Монийман,
Мен Тўлан Низомий – Шаҳрихонийман.

Куйладим Ҳуррият берган асрни,
Улуғ Навоийни – Олтин қасрни,
Оташин Чўлпонни, Усмон Носирни,
Ошқора қиламан, очаман сирни –
Ҳолатим чизмакда Бехзод, Монийман,
Мен Тўлан Низомий – Шаҳрихонийман.

Ёд олдим Бобурни мен ёна-ёна,
Шо Машраб назмига бўлдим парвона,
Устоз Миртемирдек бу кун мардона,
Шеърят саҳнида туриб шохона –
Ҳолатим чизмакда Бехзод, Монийман,
Мен Тўлан Низомий – Шаҳрихонийман.

Қаршимда рўбарў яна бир доvon,
Белга қувват берса Ўзбек ёлган нон,
Алқаб турса онам – жон Ўзбекистон,
Йўлим равон очса Аллоҳ – меҳрибон,
Ҳолатим чизмакда Бехзод, Монийман,
Мен Тўлан Низомий – Шаҳрихонийман.

БЎЗ

Бўз Шаҳрихон қибласида,
Тулпорлар бор табласида.
Ўзига хос аҳли туман,
Менинг феълим ҳаммасида.

Барчасида орзу, ният,
Барчасида зўр ҳамият.
Унга фаҳм, чирой берган,
Ҳам жамият, ҳам табиат.

Ўлка бўйлаб овозаси,
Бунда одамнинг тозаси.
Андижону Фарғонанинг
Бўздир олтин дарвозаси.

Дўстим кеча шеър сўради,
Мени саволга ўради,
Дедим, мана ўкиб кўргил,
Ёзганларим бу туради:

«Шамол гулни уйғотди,
Гул кўнгилни уйғотди.
Кўнгил ёрни уйғотди,
Ёр булбулни уйғотди,
Булбул йиғлаб сўз котди.
Бўлди, энди тонг отди,
Ой қуёшни уйғотди».

Кейин, дўстим айтди раҳмат,
Менга қилиб сал хушомад.
Сўнг Шаҳрихон жўнаб кетдим,
Давом этар яна суҳбат!

ТАНОВАР

Ер-кўкни коплади карнай садоси,
Таранг чилдирмалар зарби бекиёс.
Тоғларга урилди кўшнай навоси,
Дўмбира кўшилди боз устига боз.

Атлас кўрпачалар тўшалган жойда
Шоирлар ўлтирар чордана куриб.
Ойбекнинг лочин кўз нигоҳи ойда,
Миртемир шеър ўқир илҳомни суриб:

«Дашт юзига юрди элим кахрамон,
Кудрати зўр – топмағуси тоғ омон:
Бахт сувини очкувси у бегумон,
Бўстон ўлур, сувга кониб ҳар томон,
Тўлкинида меҳру вафо, яли-яли».

Ғафур Ғулом чикди ўртага кейин,
Гулдурос карсаклар сигмади кўкка.
Бу гўзал ҳолатни тасвирлаш қийин,
Усмон Юсупов ҳам турволди тикка.

«Тановар» бошланди, азалий оҳанг,
Қориёкубовнинг янграр овози.
Танбур йиғлаб кетди, найнинг ҳоли танг,
Кўзларни куйдирар раккоса нози.

Оппок шоҳи кўйлак, бекасам нимча,
Бошига дол кўнган яшил ранг дурра.
Сочлари қирқ ўрим, беллари хипча,
Кўз тўймас, кўрсанг-да яна минг карра.

Даврани айланур оккуш мисоли,
Баъзан илғорларга қилади муком.
Белбоғлар ёзилар пойига холи,
Тилдан учар: «Э, дўст, дўст!» деган калом.

Нафосат завқида тумонат одам:
Канал қазувчилар неча минг, юзи.
Доира замзамига ракс этар санам –
Шаҳрихон элининг Мукаррам қизи.

Тун оғиб боради, базм авжида,
Унга термулади юлдузлар ғужғон.
Эртага сув келар, канал мавжида
Окиб кетар бўлди қадимги армон.

СОЗ УСТИГА СОЗ

Жўра посон ғижжак чалганда,
Чалавериб кўли толганда,
Эргаш посон дуторни урган,
Чўлпонойлар ўйинга турган,
Истатхонлар айлаган хиром.
Собиржонлар куй басталган,
Одинахон гул дасталаган.

Ана кўплар кўзғолиб қолди –
Очилхонни ўртага олди!
Давра узра ҳофиз овози,
Аён қилди ошиқлар розин.
Неча «Ушшок» ва неча «Баёт»,
«Дилхирож» ҳам кўтарди фарёд...

Куй ҳаммани тортди домига,
Лаблар тегди севги жомига.
Йиллар ўтди орадан, яна
Пайдо бўлди Озодбек мана!
Ички бир дард, нурли бир оҳанг,
Куйган диллар тор мисол таранг.

Авжга чиқур ёрқин ашула,
Қалблар аро югурар шуъла.
Жўш уради ойдин бир тилак,

Тилга кирар ҳар битта юрак:
«Кўз тегмасин унга баногоҳ,
Паноҳида сақласин Аллоҳ!»

ИСТЕЪДОД

Истеъдоднинг кўзи ўткир, акли зиёда,
Аммо ўзи эл ичида юрар пиёда...

Гулга кўнган боларини килар томоша,
Боларига зехни тушар, хаваси тоша.

Нурга тегиб ҳалок бўлган парвонани деб,
Кечалари уйқу билмас қисмат ғамин еб.

Ғазалиёт ўқир ҳар тонг кўзда ёш билан,
Ёлғонларни урсам дейди битта тош билан.

Уммонларнинг остида дер чин дуру гавҳар,
Топадирсан, оладирсан, ғаввос эрсанг гар.

Шундай сўзлаб, яшаб ўтар бизнинг истеъдод,
Шул сабабки курашмоқдан айрилмас кушод.

Қулоғида жаранглайди ҳаёт овози,
Энг мукаммал ҳам илоҳий нафосат сози.

Бу, Толиб ҳожидир Ҳамид ҳожи ўғлони,
Саҳна майдонининг яна бир билағони.

ЯМИН ҚИЗИК

Бола эдим, кишлоқда бир кун
Кўриб қолдим Ямин кизикни.
Бугдой рангли, ҳам қирра бурун,
Қулоғи динг, бўйи чўзикни.

Бошга кийган сўппи қалпоғи
Эслатади хўроз тожисин.
Юзларида хар хил бўёғи,
Йўрғалиши – овчи тозиси...

Майнавозлик кучайди роса,
Кўз бойлағич хунари ҳам соз.
Охир айтиб берди хулоса
Жиддий туриб, ўйланиб бир оз:

«Отам эди жуда ғаройиб,
Симни тортиб ўйнар эди дор.
От устида онам ажойиб
Ўйинларни қилди ихтиёр.

Чопағон от устида онам
Сакраб-сакраб ракс тушар эди.
Ўрганардим улардан мен ҳам,
Томошадан сўнг отам деди:

«Ямин, билсанг, сени кўчадан
Топиб олган отангман, ўғлим.
Сўраб билгил, майли нечадан,
Аммо сенда юрагим, кўнглим.

Онанг туккан эмас сени, хой,
Фаришталар балки яратган.
Аканг эса Абдулхай Норбой –
Халойикни ўзга қаратган.

Сен дорга чиқ, учкур отга мин,
Ерда юру самоларни куч.
Отанг, онанг дуолари чин,
Каптар бўлу кийғир каби уч».

Шундан буён масхарабозман,
Ёшим энди элликка тўлди.
Ҳали ёшман, жўжахўрозман,
Чаппак чалиб турсангиз бўлди.

БУГУНГИЛАР

Кечагилар рухин шод этиб,
Умрларин айлаб бардавом,
Бугунгилар мақсадга етиб
Келажакка элтарлар салом!

Кечагилар охирати нур,
Ётар жойи жаннат-ул макон.
О, уларнинг ҳар биттаси хур,
Дунёлари чин дорул-омон.

Содир бўлган эски хатони,
Бугунгилар албат тузатар.
Темур каби туркий маъвони
Минг йилларга балки узатар.

Кечагилар гуллатган Ватан –
Ўзбекистон аталган диёр,
Бугунгилар учун жону тан,
Бугунгилар билан барқарор.

Кечагилар қурган бинолар
Безаб турар ёруғ дунёни.
Бугунгилар дониш-донолар
Бахш айларлар илму зиёни!

– Бугунгилар, ким экан улар?
– Юртбошимиз алқаган авлод!
Улар билан эртаминг кулар,
Улар билан гуркирар ҳаёт!

Улар дуркун-дуркун болалар,
Чиқиб келар менинг йўлимга!
Шаҳрихонда алвон лолалар,
Тўлиб кетар ўнгу сўлимиз!

ХОТИМА

Юрагим ларзага келди неча хур,
Илҳом қайнаганда жон топди ҳузур.
Ҳар гал ўтганимда «Камолтепа»дан,
Мархумлар абадий ётган «супа»дан,
Дуода кўлимни юзимга тортдим,
Фоний дунё юкин бўйнимга ордтим.
Мангуга айланиб соғинч, сабрлар –
Ёлғиз-ёлғиз турар бунда қабрлар –
Улар ерга қайтган ер фарзандлари,
Шаҳрихон боласи, жигар-бандлари –
Тошларга айланиб ётурлар секин,
Зиёрат қилгувчи, қадам бос секин...
Кейин ўтиб кетдим шаҳар тарафга,
Одамлар ичига, сухбатга, гапга.
Замондош одамлар, кўп дўсту ёрлар,
Қаршимга чиқурлар ихлоси борлар.
Ойнаванд эшикнинг ёнида турдим,
Оксокол кўринди у томон юрдим.
Дилбар ҳожи ўғли дўстим Фазлиддин,
Палаги беғубор иймон тарзидин.
Юзидан, сўзидан ёғилади нур,
Маърифат-тарикат ва илму шуур.
Гавжум кўчаларга чикдик сўнг аста,
Халойик қутларди бизни пайваста.
Ҳар ерда, ҳар жойда ҳаёт шукуҳи,
Озод замон руҳи, меҳнат гуруҳи.
Ватан ичра ватан гуркурар яна,
Менинг бу дostonим бўлсин кўрмана!
Улуғ муждаларга ҳакли Шаҳрихон,
Ассалом-алайкум аҳли Шаҳрихон!

2006–2007 йиллар,
Чимён, «Зилол»
сиҳатгоҳи.

МАРСИЯ

Муҳаммад Юсуфдан сўзлатманг мени...
Сўраманг, сўраманг, бўзлатманг мени...

Дерлар: «Туғишгандан тутинган аъло»,
Ака-ука бўлдик тишлаб битта нон.
Бугун ташлаб кетди, йўқдир тасалло,
Нахот ул аҳд-паймон ёлғондир, ёлғон.

Йил ўтди, рағбатим, ҳеч омадим йўк,
Ҳажр хароб этди, ҳаловатим йўк,
Бардош тамом бўлди, қаноатим йўк,
Укам йўк, учарга бир қанотим йўк.

Бир йилки, қисматга бордир алашим,
Киприкдан дувиллаб тўкилур ғамим.
Ёзиб қўяй десам, юрмас қаламим,
Мунчалар залворли, оғир қадамим...

Бугун менинг яна ярам шилинди,
Муҳаммад йўклиги жуда билинди,
Юрагим орзиқди, унга илинди,
Айрилиқ тиг урди, жисмим тилинди...

Қақшатиб қўйди у – дўсти севарим,
Тили бурро эди, шеърга чеварим,
Уни ёдга олмоқ бўлди хунарим,
Ул эди назм аро тоза шакарим.

Ҳамон ёдимдадир у йиллар, кунлар,
Саҳарлар, кундузлар, кечалар, тунлар...
Менинг тилим куйган, тили бутунлар,
Оҳ десам, оғзимда аччик тутунлар.

Нечун ташлаб кетди ижод боғини,
Нечун олиб кетди шеър кайноғини,
Бизларга қолдириб ҳижрон доғини,
Ҳар қалба тиклади ўз байроғини.

Дастурхон тўрида, менинг уйимда,
Қўлин изи бордир коса – буюмда,
Қадах оҳанглари синик куйимда...
Нахот, ёди қолди энди ўйимда.

Йиғладим, дийдамда ёшим кўп экан,
Ўлим кўзга қирар битта чўп экан,
Тақдир ишларига охир «туф» экан,
Яхшига яхшилик боғи қулф экан...

Бошимга тушганда бешафқат ҳижрон,
Менинг остонамда ўлтирди гирён,
Ахир, менга эди чин дўст, меҳрибон...
Ака-ука бўлиб синдирилган нон!

«Чўлпон»ни битганда термулиб турди,
«Усмон Носир» дедим, секин оҳ урди,
Нуксоним сезганда гапини бурди,
Бирон сўз демади, ийманиб юрди.

Муҳаммад Юсуфдан сўзлатманг мени...
Сўраманг, сўраманг, бўзлатманг мени...

Қўшиқлар тўкиди, байтлар тўкиди,
Қабоғига суртиб ўзбек ўкиди.
Илҳом парларидан қимлар чўкиди,
Чиндан-да ҳеч унинг тенги йўқ эди...

Мудом ростни деди, ёлғонни сўқди,
Қанча кеккайганлар қаддини букди.
Уларнинг бошидан ҳақ шеърни тўқди,
Сўзи қўкка учди, ўзи-чи, чўқди...

Бир окшом ёд айтди турфа киркта шеър,
Хаёлга ғарк бўлди осмон билан ер...
Кимларга дегум бор: «Кел, сен ҳам тан бер».
Оҳ, уни етказган эл, кўкрагингни кер!

Бир гал деди: «Ака, келмасдим энди,
Отам ўтиб кетди, чинорим синди.
Сизни деб талпиндим»... Овози тинди...
Етимлик қийнабди, жуда билинди...

Душмани йўқ эди, улар «мот» бўлган,
Юраги ўлгану лек «ҳаёт» бўлган,
Уларни енгган куч – истеъдод бўлган!
Унинг руҳияти чин озод бўлган!..

Зукко устозларга берган эди кўл,
Халкидан сабоқни олар эди мўл,
Улуғлар кўрсатиб турар эди йўл,
Сийрати бир денгиз ва сурати гўл.

О, ўлим барчага баробар экан,
Умри битганида саросар экан,
Тириклик чоғида дилобар экан...
Ҳар киши ўзидан беҳабар экан...

Олис Қоракалпок диёри бўйлаб
Юрибмиз энг гўзал орзулар ўйлаб.
Ҳаяжон кўзғарди Гулбаҳор¹ куйлаб...
Шоир бечоранинг кўнглини бойлаб.

Зангор кўл бўйида сувга солиб тиз,
Икки оға-ини шод ўлтирибмиз,
Оролдан шамоллар келарди ғиз-ғиз,
Шом тушди, осмонда кўринди юлдуз.

Элликкалға. Чошгоҳ. Мухташам бир зал.
Шеър баҳси. Ҳар ким ҳам ўқир галма-гал.

¹ Гулбаҳор Эркилова — хонанда.

Бири холва, бири канд, бири чин асал,
Раис¹ ҳам даврага берарди сайқал.

Раис навбат берди, айлабон огох,
Қарсакка чулғанди бу катта даргоҳ...
Муҳаммад минбардан йиқилди ногоҳ...
Ёпирай, не бўлди? Ҳайхот! Ё Оллоҳ!...

Ўша тун келмади кўзларга уйку,
Ўша кун туғилди абадий кайғу,
Ўша куни сўнди оташин туйғу...
Ахир чин шоирлар ўлмас эди-ку?

Чексиз дашт. Биёбон. Саҳрои соков.
Фалак гумбазига мисол бир ўтов.
Яна мушоира... Лек йўқдир биров...
У – шоир Муҳаммад, илхоми – бедов!

Муҳаммад Юсуфдан сўзлатманг мени...
Сўраманг, сўраманг, бўзлатманг мени...

Раис Муҳаммадни шогирдим, дерди,
Сенсан шеъримизга янги жон, дерди.
Сенсан – Усмон Носир,
сен – Чўлпон, дерди.
Устоз зўр меҳрини кўрсатиб берди!

Хат ёзди дард чекиб кўзида ёши,
Шоир онасига азиз Юртбоши!
Тоғ каби юксалди она бардоши,
Шунчалар беназир Ватан қуёши!

Муҳаммад Юсуфдан сўзлатманг мени...
Сўраманг, сўраманг, бўзлатманг мени...

Андижон томонда бир ўғли қолди,
Ёлғизим дедию Худога солди.

¹ Абдулла Орипов — Ўзбекистон Қаҳрамони, халқ шоири.

Мадина¹ фарёди оламини олди...
Ёрининг мадори йиғидан толди...

Бир вақт кўрдим, Сирда чўмилди,
Тўлкинлар мавжида кувнаб кўмилди,
Оч, ёвуз гирдоблар унга термулди,
Ғараз ва ҳасадни кирғоқ ҳам билди.

Байрам кунларида битта табрик кам,
Зуволанг эди-ку жуда мустаҳкам.
Юлдузинг қаёнга учди, жон укам?
Кўк тўла юлдузлар турибди-ку жам?..

«Гулдан гулга қўнар оппок капалак,
Томоша айлайди уни теварак», –
Деган эди қулиб у лочин юрак!..
Бу сўздан гулдираб кетганди фалак!

Бир куни кутдирди, келди қолиб кеч,
Роса қойиб бердим, кечирмадим ҳеч.
Ичдан оҳи дудим чиқарди печ-печ...
Аттанг ойи келди, деди: Кўнглинг еч!

Қанийди тирилиб келса, дил бойлаб,
Хайфсан қилмасдим эътироз айлаб.
Ва саклаб юрардим ёнда авайлаб,
Ям-яшил шеърят садосин тинглаб.

Босма, босма дердим чақир тиконни,
Эҳтиёт қилмадик руҳи уммонни —
Беғуноҳ, беғубор бир шоир жонни,
Шамоллар учириб кетди хазонни.

Юртнинг фаҳри эди, шоирлар марди,
Ватанни қуёшга сийлаб еткарди.
Алқисса, тупрокка айланди гарди,
Водариғ, оламга сиғмасди дарди...

¹ Мадина — шоирнинг кизи.

Бугун тонг. Ўйландим кенгликка бориб,
Кўкда чакмок чакди булутни ёриб,
Шоир куёш экан, чикди кизориб,
Лоларанг қонга у қалбини қориб.

Марҳамат томонга боролмам ҳаргиз,
Юрмоқдан чўчийман, букилади тиз.
Унда бир қабр бор ҳазину ёлғиз,
Тупроғин устида шамоллар ғиз-ғиз...

Муҳаммад Юсуфдан сўзлатманг мени...
Сўраманг, сўраманг, бўзлатманг мени...

Тошкентда, Дўрмонда кўшни турганмиз,
Оловли илҳомнинг гаштин сурганмиз,
Тўлин ой ботгунча суҳбат қурганмиз,
Ҳар тонг янги шеърни унда кўрганмиз.

Кўрдик икки дарё кўшилишини,
Асов пўртаналар эшилишини,
Улуғ Сайхун бўлиб туғилишини,
Ким билмас дарёлар қилар ишини?

Бир гал сузиб ўтдик Кўли Куббондан,
Шунда довул турди, сел келди ёндан –
Юксак тоғ устидан, баланд осмондан!
Шоир кўнгли тошди бевош туғёндан.

Шоир ҳам сайроқи бўлурми шунча,
Ҳар мисра мисоли сеҳрли ғунча!
Ғунчаки – севгидан, ишқдан тугунча...
Ўлмагай бу кўшиқ дунё тургунча!

Нечун тарк айлади ёруғ дунёни,
Ё бунда кўрмади меҳру вафони?
Ё битта кизгина қилди жафони...
Ким ҳам еча олур бу муаммони?

Мухаммад Юсуфдан сўзлатманг мени...
Сўраманг, сўраманг, бўзлатманг мени...

Оламдан кўз юмди Бобур ёшида,
Қирк етти йил нима йигит бошида?
Бургут назар эди кўз карошида...
Ўзлиги барҳаёт эл бардошида.

Она адабиёт йиғлаб ўксинди,
Шеърят боғида бир шамшод синди.
Эрка кўнғироқнинг овози тинди...
Бир тулпор йиқилди, олдин депсинди...

У кетди. Қўлларда китоби қолди,
Бесанок калбларда офтоби қолди,
Дуркун авлодларда хитоби қолди,
Хотира, ёдида савоби қолди...

Севикли қизларда сурати қолди,
Ошиқ йигитларда журъати қолди.
Мулойим шиддати, зийнати қолди,
Ох, асрай олмадик, миннати қолди.

Бўзда дала боғим, шаббода сарсар,
У киприк кокмади ол тонгга қадар.
Сўнгра туриб ёзди тезлаб мухтасар!
Бир гўдак сингари туғилди асар!

Мухаммад Юсуфдан сўзлатманг мени...
Сўраманг, сўраманг, бўзлатманг мени...

Тунда кириб келди ҳафта адоғи,
Ёнида бор эди уч-тўрт ўртоғи,
Қучоклаб йиғлади, соғинган чоғи,
Бу ота қўмсаши, айрилиқ доғи...

Турсун Али полвон Шохимардонда
Ботмон тош кўтариб қўлда-ўмгонда —

Мухаммад шеърини айтганда жондан
Қарсак кўкка чиқди катта майдондан.

Ёнда бир укамиз дегандик доим,
Эркалаб кўярди секин, мулойим.
О, бизга кўп кўрди уни Худойим,
Кўрмак йўқ то энди киёмат-койим...

Яхшига дағал сўз айтмас эди у,
Ёмонни сўкмокдан қайтмас эди у.
Виждон буюрмаса битмас эди у,
Ватандан йирокка кетмас эди у.

Дархон томондаги беш каватли уй,
Ҳар гал ўтганимда дейди: «Яна куй,
Яна ён, оловлан, яна баттар суй!»
Билиб куй, тақдир шу, юрагингда туй!

Туш кўрдим. Тушимда ийманиб бир оз,
Шеър айтиб турибди шоири шоввоз.
Сўзлар лўнда-лўнда, равон, бепардоз,
Шеърки шундок бўлса, о, нақадар соз!

Шоир жисми ётур совук тупроқда,
Биз ҳам яшаяпмиз хижрон, фироқда,
Ўзбегим, энг асил боланг қаёқда?!
Топмайсан, қайтмайди, жуда узоқда...

Ҳайкал қурайликми ё бир мақбара,
Шаҳар ё хиёбон, яшил манзара?
Йўқ! Асло! Қолдирган ёдгори сара...
Келажак авлоди айтур: кел, қара!

Чин дунё жаннатин булбули бўлсин,
Кавсар райхонлари ҳам гули бўлсин.
Хушбўй таркатувчи бир ели бўлсин,
Ё Парвардигорнинг бир кули бўлсин!

Бу дoston – марсия, юрак парчаси,
Шуъла сочиб турар қалбим дарчаси.
Қондай томчилади қўнгил ғунчаси...
Кўксимга урилди кўзёш канчаси.

Ўқувчим, афв этгил йиғлатсам агар,
Ўтга ташлаб қўйсам айлаб самандар,
На қилай ковилса, ёнса, бу жигар,
На қилай илҳомим бўлса кўп қайсар?!

Муҳаммад Юсуфдан сўзлатманг мени...
Сўраманг, сўраманг, бўзлатманг мени...

*2002 йил, июль.
Андижон.*

ТЕМИР ЙЎЛ

(Д о с т о н)

Ўзбекистон Мустақиллигининг
17 йиллигига

Дебоча

Бу йўл Буюк Ипак Йўли,
Бобокалонларим ўтган.
Қайга етган улар қўли,
Қаёнларни макон этган?!

Бу йўлларда турфа тақдир,
Турфа қисмат ва турфа ғам.
Бу йўлларда башарий сир,
Ва рўбарў икки олам.

Карвон-карвон келур хотир;
Туялари турнақатор.
Ҳар қадамда недир содир,
Ҳар қадамда турфа хатар.

Бир туяда ал-Бухорий,
Ёниб борар шамга ўхшаб.
Таранглашиб кўнгил тори,
Замахшарий кетар какшаб.

Мотуридий кўп кийналар,
Озорланур ал-Фарғоний.
Ҳижрон тиғи дил киймалар,
Ҳар туяда – Туркистоний.

Нур таркатиб, кезиб юрган
Бурхониддин Марғиноний,

Мангуберди ёвни сурган,
Сувга чўккан йигит жони.

Абу Райҳон Беруний, бас,
Тортган ернинг танобини.
Изи колган бунда ўчмас
Жасур Маҳмуд Торобийнинг.

Амир Темур олган кирғок:
Шарку Ғарбу Жануб, Шимол.
Билмоқ бўлсанг Яздий¹ га бок,
Клавихо² дафтарин ол!

Кўк синоат мўъжизасин
Фаҳмлардик хўп тўлукдек –
Очди унинг ичу тошин
Кўрагоний – Шох Улуғбек.

Етти иқлим аро номдор –
Мир Алишер – пир Навоий,
Айтинг, бундок шеър кайда бор –
Ҳам заминий, ҳам самовий.

Шоир ва шох Бобур Мирзо,
Забт айламиш Ҳинд қалбини.
Аҳли дониш ундан ризо,
Хокин ўпар кўп талпиниб.

Бу йўл Буюк Ипак йўли,
Бобокалонларим ўтган.
Қайга етган улар қўли,
Қаёнларни макон этган?

Бу кун биз ҳам йўлга чиқдик,
Пўлат изда қарвонимиз.

¹ Амир Темур ҳақида китоб ёзган Шарафиддин Али Яздий.

² Амир Темур ҳузурига келган испан элчиси.

Кўлни бердик, кўлни сикдик,
Юртбошимиз – Сарбонимиз.

Куёш – шерик,
Куёш билан
Қандай яхши бирга юрмок!
Сайёралар ила жон-тан,
Ой ёнида ўзни кўрмок!

ПОЕЗД ЙЎЛГА ТУШДИ

Поезд йўлга тушди.
Тумонат одам
Олкишлаб турарлар
Кўлда гул билан.
Перрон гул, рельс гул,
Гул тутам-тутам,
Бутун халқ кузатар
Оқ кўнгил билан!

Поезд йўлга тушди.
Қадим Қашқадарё,
Сурхон ёкалаб.
Олам харитаси қалб ичида жо,
Ўзбек миллатида шу эди талаб.

Поезд йўлга тушди,
Мусаффо осмон,
Боғларни сийпалар
Шаббода кувнок.
Томошага қолур самода ойхон,
Куёш қизи тутмиш олтинранг байроқ!

Поезд йўлга тушди,
Чеки йўқ чўллар,
Саҳролар юзига тортадир ула.
Мармар рангга кўчган

Мавж урган кўллар,
Дарёларни кучар ўпа ва ўпа.

Поезд йўлга тушди.
Янгроқ садоси
Олам қулоғига етди, қуюлди.
Амир Темур тузган давлат маъвосин
Пойдевор тошлари қайта қўйилди!

ТЕМИРЙЎЛЧИ МОНОЛОГИ

Депога катнадим бола ёшимдан,
Ишладим яхшилар этагин ушлаб.
Йиллар синовлари ўтди бошимдан
Муҳандис бўлолдим ақлимни пешлаб.

Туркистон йўл қуриб яшайди азал:
Шимолу Жанубга, олис Ғарб томон.
Шарқ тараф очилган йўллар мукаммал,
Яратиб яшаймиз, эканмиз омон!

Китъалар боғловчи транзит оқим –
Юк ортган қарвонлар сингари мавжуд.
Темир йўлчиларда сира йўқ тиним;
Темир тан, темир қўл ва темир вужуд.

Қўнғирот ва Бейнов магистрали
Қозок ери бўйлаб боғланган Русга.
Ўрол минтақасин тоғи-қиррали,
Ҳар қандай иқлимда қўл етар дўстга!

Неча минг чақирим метин масофа
Кеча ва қундузлар лаҳзасига жо:
Бунёдкор ўғлонлар уйғоқ ҳар даъфа,
Кўз юммас, маррага етмагунча то.

Йўл очмоқ ҳам савоб, ҳам эзгу юмуш,
Қурмоққа бошладик навбатма-навбат.

Истиклол юз очди, ўзгарди турмуш,
Бизни йўл азоби тарк этур абад!

Энди республикам пўлат из бўйлаб,
Тезюарар поездлар маскани эрур.
Бу шараф, инъомни шоирлар куйлаб,
Дилларга бағишлар ифтихор, хузур.

Ишчи поездлари мукаммал, пишиқ,
Миллион тонналаб юк ташир рости.
Зиммага олганмиз кутлуғ топширик,
Орият улғайди, тажриба ўсди!

Бошқачарок бизнинг касбу коримиз:
Қилинган ҳар ишга жавоб бермок шарт.
Ҳалол меҳнат ила тўк рўзгоримиз,
Бизда барча ходим билагон, жўмард.

Уловинг соз экан, муродинг вожиб,
Юкинг ерда колмас, деган боболар.
«Электричка»лар-чи, кулай, ажойиб,
Пойтахтдан жўнайди ҳар кун, ҳар сахар.

Ғазалкент тарафга вагонда юринг,
Алвон чечаклардай очилар димоғ.
Ажойиб манзара; ойнадан кўринг:
Қайда бор, рост айтинг, бундай сайри боғ?!

Бизнинг локомотив, депомиз ҳам ўз,
Платформаларда замона руҳи.
Электровоз, «Вертушка», «Тепловоз» –
Хурлик нашидаси, хурлик шукуҳи.

Мана, бир пўлат йўл: Тошгузар – Бойсун –
Қумқўрғон, сўнг яна янги йўналиш.
Қурилиш, қурилиш ўсар кунма-кун,
Биз билан баҳор, ёз, биз билан куз, қиш.

Баъзан ётоғимиз чўлу сахро, дашт,
Сафимиз букилмас, хар ишга қодир.
Меҳнат шарафимиз – икки забардаст,
Иккита қаҳрамон: Тўлкин¹, Баҳодир²!

Кунчиқар тарафга темир йўл зарур –
Қамчик довларин ора-оралаб.
Ҳаёт бонг урмоқда: «Бошлай бер, тез кур!
Аъло лойиҳани танлаб, саралаб».

Темир йўл – меҳнаткаш халқнинг ҳаёти,
Темир йўл – йўлларнинг энг нодири бу.
Мустақиллик азми – тараққиёти,
Озод Ўзбекистон қон томири – бу!

БИР ИШЧИ ҲИКОЯСИ

1. Ҳодиса

Бир кун ярим кеча бўрон увиллаб,
Қоялар титратиб отилди тошқин.
Сел қуйди беаёв уриб, савалаб,
Барча қурувчилар уйғонди шошқин.

Жарликлар, қорликлар оралаб ўтган
Ёпик канал бўйлаб бўлди қаттиқ «жанг».
Тўрт юзу элликта ёш йигит ётган,
Чарм қодирлари сакланди аранг.

Сув остида қолди бир-икки мошин,
Экскаватор ҳам кўрсатмади бўй.
Табиат синарди инсон бардошин,
Гўё булутларга дерди: «Яна қуй!»

^{1,2} – Тўлкин Иброҳимов, Баҳодир Илёсов – Ўзбекистон Қаҳрамонлари.

Биз гангиб қолмадик, гарчи зўр «хужум»,
Ёмғирдай тўкилган тошлар ушланди.
Ҳеч ҳам тин олмадик бир лаҳза, бир зум,
Матонат илкида довул сустланди...

Намозгар чоғида тарқалди булут,
Ўрқач-ўрқач лойқа сирғалди пастга.
Ўша тунги кураш бўлмас ҳеч унут,
Ҳайратда қоламан тушганда эсга.

Кейин биз шу ёпик канал устидан
Уч минг метр рельсни ётқиздик бошлаб.
Ҳозир поезд катназ йўлнинг остидан
Бевош тоғ дарёси оқар чопқиллаб.

Бундай тасодифлар одатий бир ҳол,
Мушкул ҳодиса ҳам рўй берар гоҳо.
Биз бунёд айлаган йўллар бетимсол!
Ҳузури халқимиз кўрсин, илоҳо!!

2. Бойчечак

Бетон кўприк ости эллик метр паст,
Тонгда бош кўтариб чиқди бойчечак.
Куёш беткай жойда кўз очмиш пайваст,
Кўприк битганидан берибми дарак.

Ахир, февраль эди, киш эди ҳали,
Табиат ётарди уйқуда ҳамон.
Бир шоир келганди дoston қилгали,
Бойчечакни кўриб сўзлади шодон:

«Бойчечак – бу, элчи, яхши нишона,
Ютуқлар муждаси, ишлар барори.
Навбаҳор қувончи, қаранг, бир дона,
Барчага муборақ бу гул изҳори!

Кўприкни курганлар кўприк остида
Кутишар. Тепловоz юрар тепадан.
Поезд келаётир рельс устида,
Рулида машинист – эпчил капитан!

Синов аъло ўтди!
Кўприк тагида
Жон тиккан йўлсозлар кувониб чикдик!
Шаънимиз барқ урди осмон тоғида,
Бойчечакни ўпиб, қўлларни сикдик.

Зўр кувонч элитди барча-барчани,
Юзларда бойчачек табассуми бор.
Шаббода тебратар яшил арчани,
Қалбларда уйғонди, яшнади баҳор!

Поезд жўнаб кетди манзилма-манзил,
Узок-узоклардан келур садоси.
«Менинг қучоғимда конлар кўп, билгил, –
Дея хабар берар тоғлар нидоси!

ЙЎЛДА

Поезд тезлаб наъра тортади гоҳо,
Юки – абадият, улуғ хосият.
Икки рельс гўёки икки зўр соҳа,
Бири – маънавият, бири – моддият.

Ватан салобати кўринди бир зум,
Юртбоши қалбини зўр кувонч элтди.
«Истиклол! – деди у, юзда табассум, –
Аллоҳ бу кунларга мушарраф этди!»

Ўчмас солномалар ёдида шу чок
Мустақиллик, Янги тарих – бурилиш.
Миллий Давлат тили, Герб ила Байрок,
Қамчик довонида шонли қурилиш.

Хар соат, хар лаҳза янгилик барпо,
Тош метин кўприклар, не-не бинолар!
Хавас-ла, ғайрат-ла қарар Европа,
Осиё мулкида бор иддаолар...

Яна нима зарур, қолди қай томон,
Танлаган йўлимиз ўзимизга хос.
Икки аро йўлда қолмадик ҳайрон,
Яна ўйга толди Юртбоши бир оз:

Авлодга илм-фан эшигин очдик,
Ҳарбий таълимга биз бердик эътибор.
Халққа рост сўзладик, ёлғондан қочдик,
Ҳақ ислом дини ҳам бизга мадақкор.

Ерни ўз эгаси деҳқонга бердик,
Иш кўзини билган ёшлар беҳисоб.
Мустақил бўлдик деб кўкракни қердик,
Ислоҳ қилинмоқда ҳаёт бобма-боб.

Ҳар жабҳа, ҳар соҳа режаси – равноқ,
Эл-улус турмуши бўлур фаровон.
Ҳар одам қалбида юртга иштиёқ,
Етади, ортади биз ундирган дон.

Пахта-олтин демак, оқ олтин демак,
Миллат омборини тўлдирган бойлик.
Ҳа, барча имконни яратмоқ керак,
Бўлсин ҳар хонадон қозони мойлик.

Соҳибқирон демиш: «Куч – адолатда».
Бетма-бет айтилар танқид, ҳақ қалом.
Бир маром яратдик энди ҳаётда,
Давлат тартибида темир интизом.

Поезд ҳамон тезлар елкасида юк,
Мисоли ер ўқи шунда айланур.
Юртбоши юмуши буюқдан-буюқ,
Ҳар лаҳза-дақиқа элга бойланур!

БОБО ВА НАБИРА

(Вокзалда)

– Бобожоним, поезд нимадир?
– Темир йўлда сузган кемадир!
– Нега унинг номи «Регистон»?
– Самарқандда тарихий майдон.
– Нечун номи: Тошкент – Самарқанд?
– Бир-бирига қилинган пайванд.
– Бобо, айтинг, сабаби борми?
– Хў-ўп, идрокинг бунга тайёрни?
– Не десангиз, англайман бобо,
Сўзларингиз тинглайман, бобо!
– Жуда яхши, қулуним, бўтам,
Кел, кулок сол, укиб ол бир дам:
Самарқанд бу шаҳарлар тахти –
Соҳибкирон Темур пойтахти.
Уни яхши билар ер юзи,
Мудом уйғок кеча-кундузи.
Тошкент эса Шарқнинг жамоли,
Нур таратар қуёш мисоли.
Икки шаҳар – акаю ука,
Оға-ини, топсин барака!
Шунинг учун синчиклаб роса,
Тарихлардан қилиб хулоса,
Йўналишни ўйлаб ҳўп чандон,
Ном қўйдилар қадим: «Регистон».
– Бобожоним, сиздан илтимос,
Юртбошимга менда зўр ихлос.
Хат ёзайлик, айтайлик раҳмат?
– Майли, болам, келди ҳўш муддат.
Мана, қоғоз, мана қалам, ол,
Дилда борин, майли, ёза қол!

ЯНА ЙЎЛДА

Поезд ҳамон йўлда, вагонлар қатор,
Тезлигида мавжуд мазмун, моҳият.
Икки рельс гўёки икки пойидор,
Бири – маънавият, бири – моддият.

Қоғоз, қалам тайёр, гоҳ ёзар, чизар.
Гоҳо қайта ёзар, китоб вароқлар.
Кенгликка тикилар, ўйлари ўзар,
Нигоҳига тушар узок-узоклар.

Бир-бир ўтар чўллар, сайхон, тошлоқлар,
Саҳройи дарахтлар, киёк, камишзор.
Қирмизи юлғунзор, яйдоқ кумлоқлар,
Ёввойи табиат асил, бетакрор.

Сўнгра бошланади лолазор тоғлар,
Чўккилар, қоялар ва тошқин сойлар.
Ўзни кўз-кўз қилар фусункор боғлар,
Жаннатга бергисиз хўп сўлим жойлар.

Инсон яратувчи, олтин қўли – гул,
Оёғи етган ер айланур бокқа.
Юртбошининг кўнгли нурланди буткул,
Нигоҳи тикилиб қолди узокқа...

* * *

Поезд тезлаб қолди яна кичкириб,
Шамоллар бағрини қиличдай қийиб.
Пўлат ғилдираклар кетар шувуллаб,
Вагонлар изма-из чопар гувуллаб.

Бир текис юради, овози: «ғув-ғув»,
Тўқилмас гар бўлса истаконда сув.
Хаёлим кечмишни хотирга солди,
Ойнадан қарадим, ўйим чуволди:

«Бухорий, Яссавий, гўё тирилди,
Зеҳнимга Накшбанд сўзи урилди:
«Қўлинг ишда бўлсин, дилинг Худода,
Умринг ўтар шунда ҳалол, зиёда».

Донолар ҳикмати туғилур пайваст:
Завол толур кимки бизга қилса қасд —
«Самарканд сайкали рўйи замин аст,
Бухоро қуввати исломи дин аст».

Фарғона водийси — мамлакат ҳусни,
Бошга гултож қилур кадрдон дўстни.
Бобур айтганидек, лафзи пок, тоза,
Андижон Чўлпони шеърда андоза.
Аҳмад ал-Фарғоний Турон шарафи,
Илм жавоҳирин дури, садафи.
Бобораҳим Машраб аҳли ишқ дарди,
Наманган яшарди, гуллаб ўзгарди.
Мирзачўл бетиним меҳнат майдони,
Бунда ҳар кишининг қаттиқдир жони.
Хоразм диёри — Пахлавон Маҳмуд,
Нажмиддин Кубролар уйғонган ҳудуд.
Қорақалпоқ эса Бердақ сўзидай,
Бағри кенг, кўнгли кенг ўз денгизидай.
Факат зарур энди чуқур тафаккур,
Мутлоқ ювилсайди маънавий қусур.
Яхё Ғуломдаги кучли диёнат,
Озод домладаги тенгсиз жасорат
Бизга ибрат бўлса арзийди чиндан,
Айримлар айрилсин фасоддан, киндан!
Ахир, энг олий ишқ Ватан дегани,
Она халқ, ота юрт ғамин егани!»
Илҳом селдай келар, қалбим беором,
Поезд эса елар, текис, бир маром...

БЕКАТЛАРДА ҚАЙНАЙДИ ҲАЁТ

Бекатларда қайнайди ҳаёт,
Нималарга кодир одамзот –
Бунда аён, бунда мужассам,
Бунда дўстлик, кадр мустаҳкам.
Ястанади мағрур ўнгурулар,
Жар устидан кетар қувурлар.
Тоғ остидан йўл ўтди ўйиб,
Жипсланди гранит қуйиб.
Зарба ила ҳар дам, ҳар лаҳза,
Қояларга тушарди ларза.
Энди битди метин темир йўл,
Гулга тўлиб борар ўнгу сўл.
Юринг, энди мана, бошлаймиз,
Бекатларга қадам ташлаймиз:
Оқработнинг баланд супаси,
Хуш ҳавонинг оппок супраси.
Кўкка тегар тоғлар елкаси,
Тоғлар қуйи – боғлар ўлкаси.
Питнак ери бўлик экинзор,
Овлоклари оквош, пичанзор.
Пахта майдон Шовот атрофи,
Унга бўлсин эл эътирофи!
Ишчи поезд етиб Тошгузар –
Юкли вагон занжирин узар.
Дарбанд – кенглик, кишнайди тойлар,
Ёнбағирда шарқирар сойлар.
Бойсун чеки тўйимли яйлов,
Табиатдан унга бир сийлов.
Қумкўрғонда янги кишлоқлар,
Янги ҳовли, янги чорбоғлар,
Янги канал ва янги анҳор –
Яратмокда аҳли бунёдкор;
Ҳар мавзеда бир шифохона,
Битта коллеж, мактаб-дарсхона.
Лицей, боғча, сихатгоҳлар кўп.

Стадион – иншоотлар хўп
Безатилган – ажаб кошона,
Ёшлар ўсар бунда мардона.

Ана шундай диққат, эътибор,
Меҳру шафқат доимо бисёр.
Кўрсаткичлар кўлдир турлари,
Ёнур заррин шафак нурлари.

Мана, поезд гудогин чолди,
Йўловчилар жойларин олди.
Биров деди: «ҳой, ошна, дарҳол,
Соатингни тез тўғрилаб ол!
Сўнг поездни роса мактади:
«Ўз вақтида келиб тўхтади!»

ҚАШҚАДАРЁДА

Манзил боши – Хўжаи Илғор,
Тарих ичра номи барқарор.
Амир Темур кўз очган кишлоқ,
Тавоб айлаб, тупроғига бок!

Қани, кетдик Шаҳрисабзга
Гул тутарлар севиниб бизга.
Оқсаройнинг устида қуёш,
Тилга кирар бунда ҳар бир тош.

Уйғонади Жаҳонгир Мирзо,
Пир Шамсиддин Кулол босафо –
Бизни ундар узок йўлларга,
Меҳнаткаш халқ – қадок қўлларга...

Сал юрганда Косондан нари,
Некўз келур, элининг бари
Пойимизга тўшар пойандоз,
Қучок очиб, килурлар эъзоз!

Хў, лолалар кўзгайди туйғу,
Абдулла нинг киндик кони у.
Бир дона ол, кўзларингга сурт,
Шоир байтин қилмагил унут:

«Буюкликдан буюклик
Туғилиб келган доим.
Эй, сен азамат халқим,
Эй, сен туғилган жойим!»

Узоқ кездик чўл чангин қоқиб,
Дарёдай шўх, дарёдай оқиб.
Бўлди энди, жўнайлик тездан,
Кеч қолмайлик яна поезддан?

ИККИ ОҒАЙНИ

Йўликди икки дўст – икки оғайни,
Бири шоир эди, бири муҳандис.
Поезд ҳам жадаллаб борарди айни –
Вагонлар бир-бирин қувиб изма-из.

Иккиси ўлтирар мамнун, хушчақчок,
Бири Шаҳрихондан, бири Нукусдан.
Иш билан кўриша олмаган узоқ,
Учрашиб қолдилар улар кўккисдан.

Шоир хўп сўзлади тилдан томиб бол,
«ЎзДЭУ», «Нексия», «Тико», «Матиз»дан.
Муҳандис гап очди ўйланиб хушхол
Заводда энг донгдор мастер бир киздан.

Шоир деди: «Айт-чи, сен қурувчисан,
Тошкентда қурдинглар кўплаб лойиха.
Бугуну эртани нақ қурувчисан,
Шарафли қутлуғ ном сенга лойиқ, ҳа!»

¹ Абдулла Орипов.

Мухандис оҳиста сўзлади дангал:
«Қурилиш жуда кўп, бир-биридан зўр.
Мана, Хаста Имом шарқона тугал,
Кўприкларни эса бориб ўзинг кўр!

Навоий номида Миллий боққа кир,
Шаҳидлар майдонин айлан оҳиста.
Сўнг санъат қасрида ором ол, ўлтир,
Метрода сайр кил, тушиб сўнг пастга.

Тикланди халқаро меҳмонхоналар,
Жаҳон тамойили уларга ҳусн.
Бозорлар, музейлар, кўп қошоналар
Саёҳат ақлини этмоқда мафтун».

Яна шоир деди келганда навбат –
Қамчик довонида қурилган йўлдан
Водийга темир йўл келади албат,
Не бўлса сўзларди жўшиб кўнгилдан.

Мухандис тўхтатди секин ўртоғин
Ва деди: «Сен шоир, ижоддан гапир!»
«Ёзяман порлатиб илҳом чироғин,
Юрак амри билан... лек, мавзуси – сир...»

Алқисса, баралла шеър ўқир шоир,
Илҳоми – шалола, қайнаб, жўш уриб.
(Оловли бир ҳолат бўлганди содир.)
Мухандис тингларди гаштини суриб.

Поезд эса тезлар олға ҳайкириб,
Вагонлар бир-бирин қувларди ҳамон.
Аму тўлқинлари ўйнар айқириб,
Оппоқ тонгни кутар икки қадрдон.

АЛПОМИШ ЭЛИГА САЛОМ-АССАЛОМ

(Қўшиқ)

Аждодлар йўли бу, темир роҳаси,
Тафаккур ичинда, кўпдир даҳоси,
Дунёга татийди азму соҳаси,
Ўзбек ифтихори Сурхон воҳаси,
Меҳнаткаш халқига сидку эҳтиром,
Алпомиш элига салом-ассалом!

Қирк шоир яратган Термизий атаб,
Ўнта Чағонёний эди нозик таъб,
Сўфи Оллоёрни эслайлик тўхтаб,
Фозил Йўлдош, Пўлкан кўз очган мактаб,
Тоза юракларга, бахш этган илҳом,
Алпомиш элига салом-ассалом!

Шеробод, Нурота дoston айтар эл,
Дoston авж пардаси калбга оқар сел,
Қоратоғ, Тўполон водийсига кел,
Оналар алласи, шаффоф руҳий ел,
Бойсун арчалари дилни айлар ром,
Алпомиш элига салом-ассалом!

Тасанно забт ила тоғни сурганга,
Тош бостириб темир йўллар курганга,
Меҳмонни гул ушлаб кутиб турганга,
Тонг чоғи ташрифим бокқа бурганга –
Таъзим бажо қилур Тўлан ал-Низом,
Алпомиш элига салом-ассалом!

МУЛОҚОТ

Мухташам Бош бекат.
Одамлар гавжум.
Поездлар қатнови тўхтамас бир зум.
Кутиш айвонида бир мухбир бола
Битта зўр саволни айлаб ҳавола –

Кизғин гапга тутди уч-тўртта чолни,
Қитиғига тегиб, сўраб ахволни.
Йўлчибой ота дер: «Йўлсизлик ёмон,
Сира адашмасин Ҳазрати Инсон...
Менинг ёшим саксон, куч бор белимда,
Яшариб кетяпман, хурлик дилимда!
Ҳаётда яшасин пишик ва ўктам,
Ўз йўлини ўзи топсин, деб отам,
Армон қилиб Йўлчи қўймиш исмимни,
Аллоҳ яратганда мурғак жисмимни.
Қаридим, курашдим, топай деб йўлни,
Қанча йўлчиларга бериб мен қўлни.
Аждодлар яшади тақдирга илинж,
Икки окин дарё оқа берди тинч.
Не-не хонлар ўтди, султонлар ўтди,
Барчасин замона қаърига ютди.
Улар даврон сурди, «от»дан тушмади,
Бирдан бирни олди, бирни қўшмади.
Асло кўринмади йўллар охири,
Ватан елкасига тушди оғири...»
Охунжон чол илиб кетди сўнг гапни,
Гўё санагандай тасбех-садафни:
«Мустакиллик келди, унинг меъмори
Юртга бахш этмоқда ҳаётин борин.
Шул боис авлиё рухлар уйғонди,
Ҳар инсон, ҳар бир жон унга ишонди.
Алқисса, водийга довол очилди,
Энг чигал муаммо – тугун ечилди».
Йўлчибой ота дер: «Жуда ҳақ гап бу,
Орзулар юз очган, шону шараф бу.
Э, дўстим, бу йўллар тоғларни ёриб,
Жаҳон йўлларига уланур бориб!»
Норғул буво айтиб-айтиб кўп масал,
Охирда англатди фикрини дангал:
«Ҳаво йўлларида учиб ҳар киши
Осондир ер шарин кўриб қайтиши!
Бу йўллар ҳаммаси халқ қалбига йўл,
Бу йўллар ҳақ йўли, насибаси мўл!

Йўлбошчи нияти юракларга жо,
Халқ меҳр тўрида бордир доимо.
У баланд кўтарди виждон байроғин
Ва обод айлади кўнгиллар боғин!
Шоирга меҳрибон, олимга ҳамдам,
Дехконни эъзозлар, ҳеч бўлмасин кам!
Ҳар бир кафт тупроқни қилди тўтиё,
Ватан ёшларининг қалбида зиё
Барқ урди. Оламга кетур номимиз,
Унга чексиз ҳурмат, эҳтиромимиз!»
Шомурод чол деди тилида боли:
«Барака топсин-э, Юрт оксоколи!
Ана, поезд тайёр, энди жўнаймиз,
Қадим Самарқандда қолиб тунаймиз».
«Насаф¹» аста жилди, хулласи калом,
Сухбат купеларда этади давом!

ШОДИЁНА

Мустақиллик куни – ҳар йили байрам,
Биринчи сентябрь – энг қувончли кун.
Мамлакат бошида нур тарам-тарам,
Тошкентга термулар қурраи замин.

Шул куни ясанар, тўлишар Ўзбек,
Чаккага гул тақар ҳар бир фуқаро.
Кенг саҳна узукка қўйилган кўздек,
Ер шари² чакнайди юлдузлар аро.

Гулзорга ўхшайди шодлик майдони:
Лолалар, атиргул, чиннигул, сафсар,
Гултожи, бинафша, садарайҳони –
Гулларнинг ҳаммаси гўзал нақадар!

¹ Қарши йўналиши поёзди номи.

² Глобус.

Накадар ажойиб, нафис манзара:
Қуёш ботиб кетди келолмасдан бас.
Мушаклар ҳаводан қуяр шаршара,
Тўлин ой термулиб килмоқда ҳавас.

Юксакда турибман, қаршимда — Тошкент;
Мўъжиза бинолар, саройлар, боғлар.
Марказий Осиё ичра бу бош кент,
Юракдан қувилди кечаги доғлар!

Зам-замага олди мусиқа яна,
Карнай-сурнайларнинг овози тутди.
Барча ўйин тушар, тенгсиз тантана,
Авлодлар мана шу кунларга етди!

Юртбоши тик турди завк-шавки жўшиб,
Халқининг шаънига олқиш боплади.
Бу бахтдан қувончдан юраги тошиб,
Ўтмишни кўрганлар кўзни ёшлади.

Менинг эса шу он поездлар, қатор
Вагонлар шов-шуви юрагимда жо —
Дейман: «Амир Темур рухи мададкор,
Озод Ўзбекистон айланар дунё!»

ХОТИМА

Достоним тугади.
Темир йўл тезкор
Давом этаверар узундан-узун.
Келажаги буюк, қудратли Халқ бор,
Поезд тезлай берсин яна кундан-кун!

Аллоҳ кўрсатган йўл равондир мангу,
Мукаммал, мустаҳкам темир-пўлоти.
Истиклол йўли бу, Мустақиллик бу,
Толмагай ҳумоқуш қумуш қаноти!

Хеч кимдан кам эмас хур Ўзбекистон,
Дўстона кўлини дўстларга чўзди!
Кўринг-да, қувонинг – учқур, учағон
Жаҳон йўлларида Ўзбек поезди!

Ўқувчим,
даркормас курук шаън – доврук,
Саодатга элтар бизни ҳар бир Йўл!
Бу янги йўллардир ёруғдан ёруғ,
Монолит,
метин йўл,
бу йўл – Темир Йўл!

*Андижон – Тошкент – Қумқўрғон,
2007–2008 йиллар.*

КУЁШ ҚЎШИҒИ

(Д о с т о н)

Куёш, нуринг тўка бер мўл-мўл!

Ойбек

Аллоҳ бино қилган қудратсан,
Беминнат меҳрсан, химматсан,
Энг тоза, энг сахий кўнгилсан,
Сўлиш билмас қип-қизил гулсан,
Ё адоқсиз қонсан, бойликсан,
Чин гўзалсан, чин чиройликсан,
Отам бунёд этган хирмонсан,
Онам ёпган сахарги нонсан,
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Куёш, нуринг тўка бер мўл-мўл!»

Коинотга сиғмайсан, асло,
Бир томчида аксинг бор, аммо,
Сенга кўзгу кенг мовий осмон,
Саратонда авжинг намоён,
Бўронга чап бергувчи шўхсан,
Бирор нени олмайсан, тўксан,
Қоровулсан тўкин даламда,
Дам оласан қапам, чайламда,
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Куёш, нуринг тўка бер мўл-мўл!»

Бинафшада қулганинг кўрдим,
Садарайхон бўлганинг кўрдим,
Ялпиз елда ракс этгани он,
Бўйинг анқиб кетди ҳар томон,
Сокин кўллар жимиллаб қолди,
Қўланкалар имиллаб қолди,
Харсангларнинг бетида шуъла,

Сойлар жўшиб айтар ашула,
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Куёш, нуриг тўка бер мўл-мўл!»

Сенсан луччак шафтолида ранг,
Олма юзи тарангдан таранг,
Хўп кизариб солланган гилос –
Чўғланади киз либосига хос.
Хикоянг бор ҳар бош узумда,
Олтиарик боғи базмда,
Наманганда нашбатинг маза,
Паркентда-чи анжир мўъжиза.
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Куёш, нуриг тўка бер мўл-мўл!»

Қайн анор ҳар донасида,
Ал-Фарғоний Фарғонасида,
Бўз пахтасин зар толасида,
Шохимардон шалоласида,
Самарқанднинг дарвозасида,
Шаҳрисабз хаввозасида
Шаффофлигинг нақадар равшан,
Сеникидур бу илоҳий шаън!
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Куёш, нуриг тўка бер мўл-мўл!»

Чўллар тафти авжланур сендан,
Сайхун, Жайхун мавжланур сендан,
Бухоронинг боғчаларида,
Хоразмнинг лаҳчаларида,
Ўзинг мавжуд, ўзлигинг мавжуд,
Сенда шундай аланга вужуд,
Қанотинг ўт, ҳаётинг оташ,
Қалбинг шоир қалбига туташ.
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Куёш, нуриг тўка бер мўл-мўл!»

Нурсиз умр фақат зулумот,
Нур деб ўтар одам умрбод,

Ёдимда бор болалик чоғим,
Термулганим эди чироғим.

Ёш танимга ҳарорат бердинг,
Ҳар руҳимга нафосат бердинг,
Сен парвариш килдинг беминнат,
Сўнг йигитлик келди пур шиддат,
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нулинг тўка бер мўл-мўл!»

Қай кун-ки этганда хангу манг,
Уфқда парпираб гулдастанг,
Ўшал кун ҳисларим йўғрилди,
Ўшал кун тўнғич шеър туғилди,
Ўшал кундан ёнаман тамом,
Менга фарқсиз кундуз билан шом,
Минг ризоман, айладинг ҳиммат;
Насиб бўлди меҳнат ва заҳмат!
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нулинг тўка бер мўл-мўл!»

Табассуминг уйим ичида,
Набирамнинг кулдургичида,
Қизларимнинг яноғидасан,
Ўғлонларим ётоғидасан,
Сен висолсан, бўса – оловсан,
Вафо кашф айлаган каловсан,
Шул боиски талпинаман мен,
Ёнар шамдек қалбгинаман мен.
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нулинг тўка бер мўл-мўл!»

Юзингни тўсолмас булутлар,
Бағрингга киролмас бургутлар,
Измингдадир яшин-чақмоқлар,
Ҳукмингдадир зўр қалдиروقлар;
Уммонлару денгизлар, тоғлар,
Саҳролар, шаҳарлар, кишлоклар,

Сен ҳамиша қучоғимдасан,
Кўзимдасан, қароғимдасан.
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нуриг тўка бер мўл-мўл!»

Ой – севгилинг мисоли Лайли
Оқшом чиқар ваъда туфайли,
Аҳд-паймонин саклаб пинҳона,
Теграсида қанча мастона
Юлдузларни жамлаб, етаклаб,
Қош учириб, гоҳо қимтиб лаб,
Сўнг оҳиста бир-бир қўзғалур,
Қарай-қарай ниғохим толур.
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нуриг тўка бер мўл-мўл!»

Ана «Миррих» кўринар порлоқ,
«Зухал» эса яна ҳам чакноқ,
«Муштарий»да тенгсиз табассум,
«Хулқар» қаҳ-қаҳ отади бир зум.
«Олтин қозик» жилмас ўрнидан,
«Тарозу»да гап қўп бурундан,
Қарашмали, нозли «Шабохонг»
«Чўлпон» қулар, ёришади тонг,
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нуриг тўка бер мўл-мўл!»

Ҳаёлимга осмон келди тор,
Осмонимда армонларим бор,
Ойга ҳали етганимиз йўқ,
Марсга экин экканимиз йўқ,
«Думли юлдуз» думидан ушлаб,
Ақлимизни ҳали биз пешлаб,
Сенга бормок, етмок даргумон,
Юксалмоқда зотан бу инсон?!
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нуриг тўка бер мўл-мўл!»

Шу сабабдан гинам бор пича,
Уйкум кочди кок ярим кеча.
Бу дунёни кафтимда кўрдим,
Сен-да берган тафтимда кўрдим,
Азал музлик – Шимолий кутб,
Гўё менинг фармоним кутиб,
Қотиб қолди киприklarимда.
Ўзим курган кўприklarимдан
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нуриг тўка бер мўл-мўл!»

Уч юз олтмиш беш кун – бир бутун,
Ярми кундуз, ярми эса тун,
Қай бир жойда мутлак қоронғу,
Ҳароратсиз ерларда кайғу.
Сен унга-да ёғду сочмайсан,
Нечун ўтли кучок очмайсан,
Нечун улар сендан бебахр.
Ер битта-ку, битта-ку даҳр?
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нуриг тўка бер мўл-мўл!»

Садо келди: Мен-ку яккаман,
Нур манбаи, нурга паккаман.
Бор кўримни бераман ерга,
Бир заррасин, сен битар шеърга.
– Ҳаксан, – дедим, – сенда йўқ хато,
Шу-чун сенга қилгум иктидо,
Зотим инсон, авлодим башар,
Лек пешонам экан шўру шар.
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нуриг тўка бер мўл-мўл!»

Одам зоти бир оз ношукур,
Туғилсак-да беғубор ва ҳур.
Кейин-кейин айниймиз аттанг,
Биров мўмин ва биров тажанг,
Биров бахил, биров бағри тор,
Биров бахтсиз, биров бахтиёр.

Сен бировин дилида борсан,
Ва бирови жисмида хорсан,
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Куёш, нулинг тўка бер мўл-мўл!»

Сен менга-да ўхшайсан баъзан,
Дардларим кўп, орзуим гулшан,
Баробарман мен ҳам барчага
Гулга, толга, яшил арчага –
Монанд кечар умр гузарим,
Кимдан камман, кимдан ўзарим,
Хакка маълум, сенга ҳам аён,
Ози фойда, кўпроги зиён...
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Куёш, нулинг тўка бер мўл-мўл!»

Жаҳолатдир бузув, кўпоров,
Табиатда йўқдур куткарув,
Зилзилаю довул, кор-бўрон,
Ғала-ғовур бугун кенг жаҳон,
Авлодларнинг холи не кечар?
Мушкулотни халк ўзи ечар,
Маҳкам эрса иймон, эътикод,
Парчаланур кишанлар кушод!
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Куёш, нулинг тўка бер мўл-мўл!»

Хар кимсага будур жавобим:
Мустақиллик менинг китобим!
Пойтахтим бор – Шаркнинг жамоли,
Кундан-кунга ўсар камоли,
Шоирим дер озод миллатим,
Фарзандим дер хур мамлакатим!
Шунча фахр, виждоним билан,
Ўзбек деган унвоним билан
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Куёш, нулинг тўка бер мўл-мўл!»

Соҳибкирон Темур барҳаёт,
Андижонда Бобур минган от,
Навоийнинг ғазали сенда,
Устодимнинг қалами менда,
Абдулҳамид Чўлпон нафаси,
Чил-чил килди назм кафасин,
Боғларимга рухлар юз бурди,
Хумо куши ошиён курди!
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нулинг тўка бер мўл-мўл!»

Аммо кеча тонг пайти – сахар,
Киндик қоним томган гул шаҳар –
Ўзим қурган ошиёнимга,
Жондан ортиқ Андижонимга,
Четдан келган бахил бегона
Исён чўғин отди бир ёна.
Сўнг куйганда кўм-кўк майсалар,
Ул ғанимга санчдинг найзалар!..
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нулинг тўка бер мўл-мўл!»

Саросима, алдов «миш-миши»,
Шаҳар ичра тингач хуружи,
Ёвга нафрат қайнади бирдан.
Огоҳ бўлиб юз берган сирдан
Сен чикмасдан келди Юртбошим,
Кечикиброк қолдинг қуёшим..?
Сўнг Юртбошим деди қўзғолиб:
Чин, ҳақиқат бўлғуси ғолиб!
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нулинг тўка бер мўл-мўл!»

Мен ўзгага юртим бермасман,
Ўзга бирор юртни демасман!
Ўзбекистон ўзимга керак,
Ўзбекистон кўксимда юрак,

Ўзбекистон кўрар кўзимдир,
Тилим, дилим, айтар сўзимдир,
Сен самода бунга гувоҳсан!
Тақдиримдан ўзинг огоҳсан!
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нуриг тўка бер мўл-мўл!»

Қуёш, сенга мен сиғинаман,
Мудом сени кўп соғинаман,
Сен-да Аллоҳ ёққан чироксан,
Бизга дўстсан, бизга ўртоқсан.
Сен борсан-ки, тириклик абад.
Ерни гуллат, борликни ясат!
Сендай сахий бўлмок истайман,
Ўзни бўл, бўл, дея қистайман!
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нуриг тўка бер мўл-мўл!»

Ўз асримнинг қайғусин олиб,
Тинчлик ғамин қалбимга солиб,
Ер юкини елкамга ортиб,
Сайёралар илкидан тортиб,
Сўзламокнинг келди муддати,
Эрта-индин етиб фурсати,
Қасидамни ташлаб пойингга,
Ташрифим бор сенинг жойингга!
Менинг йўлим сенга томон йўл,
«Қуёш, нуриг тўка бер мўл-мўл!»

*2006 йил, февраль,
Тошкент.*

БАЙРОҚ

(Д о с т о н)

*Андижонлик Абдул Манноб ҳожи
Халим қори ўгли Ҳаж маросимида рўй бер-
ган даҳшатли ёнгин чоғида Ўзбекистон
байроғини яқинлашиб келаётган аланга доми-
дан олиб чиқди.*

МУҚАДДИМА

Кел, эй ёш дўстим,
Ёнимга ўлтир?
Суҳбатлашайлик,
Гаплашайлик бир?

Якин кел, эшит,
Бўлгил саломат.
Бир ҳикоям бор,
Жуда аломат:

Байроқ бу – Виждон,
Эътикод ва шаън.
У – имон, номус,
У – Ватан, Ватан!

Қани айтиб бер,
Ватансиз ким бор?
Ватансиз жонда
Минг бир хил душвор.

Мингта ғам, хасрат,
Дашном, маломат,
Чексиз пушаймон,
Афсус, надомат...

Ватан биттадир,
Удир ягона.

Байроғи битта –
Тик, ғолибона.

Байроқ дастасин
Тутганлар ўлмас!
Элда мардона
Ўтганлар ўлмас!

Ул – Мангуберди,
Ул – Сохибқирон,
Ул – Мирзо Бобур –
Билади жаҳон!

Ватан муқаддас,
Муқаддас – Байроқ:
Содир бўлган бир –
Воқеа шундоқ...

ОТА СЎЗИ

Тонг ёришмай уйғонди
Халим қори кўп бедор.
Сўнг Ҳофиз Шерозийдан
Шеър кўчирди диловор.

«Бомдод»ни ўқиб ота,
Ўғлин секин чорлади,
Абдуманноб кўзлари
Қуёш бўлиб порлади.

«Ўғлим, тингланг бир нафас
Битта гапим бор сизга.
Қулоққа қуйиб олинг,
Мухрланг қалбингизга.

Комил инсон бўлсангиз,
Кўкка етади бошим.

Меҳнатимдан пок, ҳалол —
Сизга берган нон-ошим.

Ҳаж сафари килингиз,
Етганида моддий куч.
Қаъбани Ватан каби
Тавоб этмак улуғ бурч.

«Қуръон» ўқинг, ёд олинг,
Босиб юринг кўкракка.
Билимларни эгалланг,
Сўнг етасиз тилакка.

Болам, сизни олдинга
Ундамоқда келажак.
Энг савобли юмушлар
Кутиб турибди бешак.

Буни этмоқ-чун адо
Кишига керак Ватан.
Она сути-ла фақат
Соғлом бўлур жону тан.

Ҳадисларни зикр этинг,
Фарзандим, ёшсиз ҳали.
Мусулмон кишисининг
Бордир бешта амали:

Энг аввало, биринчи:
Калимаи шаҳодат.
Иккинчи — беш вақт намоз
Бўлмоғи зарур одат.

Учинчи рўза тутмоқ,
Тўртинчи — хайри закот.
Бешинчиси ҳаж бориб,
Ҳожи бўлмоқ улуғ от.

Бирок йўл йўк, беркилди,
Кулф солди шўролар,
Қаттол эди сиёсат,
Билур аҳли зиёлар.

Ўтган аждодлар гоҳо,
Ҳажга етмай хор бўлди.
Неча йиллар саргардон,
Зору интизор бўлди.

Қолиб кетди чўлларда,
Саҳроларда бенишон.
Аччиқ-аччиқ айрилик,
Турфа-турфа дард, хижрон.

Баланд тоғлар тўсди йўл,
Қарокчилар кийратди.
Денгизлар тўлғонганда
Тўлкинлар ямлаб ютди.

Етиб борганлар камдан,
Қайтмоққа темир девор.
Ҳаж – риёзат, машаққат,
Деган битта нақл бор...

Айримлар бор айтади:
«Хок-поким қолса унда?»
Лек, Яссавий, Накшбанд,
Ал-Бухорийлар шунда

Ўтибдилар Ватан деб,
Юртим деб, миллатим деб.
Ғиждувоний ҳам бунда
Ислом дунёсига зеб!!

Йўл бермади шаханшоҳ,
Навоий жилолмади –

Ватан дебон, халк дебон,
Шоир хаж қилолмади.

Улғаюрсиз, пишурсиз,
Билмагани билурсиз.
Ўғлим, сизга гапим шу:
Бир кун бориб келурсиз?

УЛУҒ САФАР

Йиллар кечди пайдар-пай,
Манноб етди вояга.
Феъли кўрам, иродаси
Ўхшаб кетди қояга.

Ҳожи бўлмок нияти
Пок кўнглини яйратди.

Истиклол шаббодаси
Бутун элни уйғотди.

Очилди хажга йўллар,
Самолёт бор дам-бадам.
Мадина якин келди,
Макка бўлди бир қадам.

Ойлар бўлди кунга тенг,
Лаҳзаларда ҳафталар.
Болалар билиб қўйсин,
Айтиб берсин катталар.

Мустақиллик нелигин
Англатайлик барчага.
Жисмимиз лим-лим тўлсин
Эрк деган тушунчага.

Шундок қилиб Маннобжон
Ҳажга томон отланди.

Учагон самолётда
Куш каби қанотланди.

Вужудига куч берди
Мадина Мукаррама!
Рухини равшан қилди
Маккаи Мунаввара!

Каъбани гир айланди,
Аллоҳ тушиб юракка.
Ҳаяжон шиддатлари
Олиб чиқди фалакка.

Бир кун Мино сахнида
Ўт чакнади. Аланга!
Ёнғин! Ёнғин! Ўт-олов!
Ўхшаб кетарди жангга.

Хавф туғилди. Милён жон
Ҳар томонга қочарди.
Мудҳиш ёнғин тобора
Ўрлаб, оғзин очарди.

Не-не давлат, мамлакат
Вакиллари тумтарок.
Таркаб кетишар ҳар ён...
Олов кучаяр бирок...

Ўзин қутқарар барча,
Жонин ўйлайди ҳамма.
Биров-бировдан ўтиб
Ҳар тараф кетар. Аммо

Манноб елдай югурди
Байроғимиз остига,
Олов яқинлаб қолди
Маҳкама'нинг устига.

¹ Ўзбекистон муфтийси ҳодир.

Товланар эди байрок,
Аланга дами яқин.
Ёнғиндан кучли эди
Манноб онгида чакин.

Байрок томон тирмашди,
Дастасидан ушлади.
Оловдан олиб чикиб,
Кўксига бир муштлади:

«Бу – менинг Республикам,
Азиз Ўзбекистоним!
Бу – менинг Истиқлолим,
Ватаним, ҳур замоним!!»

Баланд жойга тикилди
Ўзбекистон байроғи!
Ҳайрат кўзғайди унга
Пур ҳикмат Мино тоғи.

Жам бўлди ватандошлар
Шу байрокнинг остига.
Ҳамон ўт ёнар эди
Тепаликнинг пастида.

Ҳожилар кўлни очиб,
Маннобжонни алқади.
Байрок эса хилпираб
Ҳар юракда балкиди!

Х о т и м а

Ватансизлар йиғласин
Бўлсин далли девона.
Ер юзига сиғмагай
Бу дунёга бегона.

Уни яратиб қўйиб
Пушаймон кодир Худо.

Халк ичра олам аро
Номидир «Ватангадо!»

Юрт севган, Ватан севган,
Манноб ҳожи яшасин!
Ўзбекнинг ҳар боласи
Шу инсонга ўхшасин.

Манноб ҳожи айланди
Авлодларнинг дўстига.
Аллоҳ назари тушсин
Унинг етти пуштига.

Қуёш бўлсин, ой бўлсин
Истиклолнинг чароғи.
Осмон токига етсин
Ўзбекистон байроғи!

*2009 йил, апрель, Тошкент,
2-марказий клиник шифохона.*

УМР ҚАСИДАСИ

*Кўп ўқудум Вомиқу Фарҳоду
Мажнун қиссасин,
Ўз ишидин булғажаброқ
достоне топмадим.
Алишер Навоий*

Вакт ўтяпти, умр ўтяпти,
Манзилига дарё етяпти...
Ёлғон дунё алдаб кетяпти,
Энди ҳеч ким бўлолмас мадад,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Айтарингни айтиб қол тезроқ,
Ёзарингни ёзгил эртароқ,
Мижжа кокма ўчмасдан чироқ,
Сени асло босмасин ғафлат?
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Бойлик йигиб қайга қўйгансан,
Могу мулкка балки тўйгансан,
Кимни севиб, кимни суйгансан,
Қани улар? Бир менга кўрсат?
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Нима қилдинг, нима яратдинг?
Довругингни элга таратдинг.
Сен мунчалар тилни сайратдинг,
Сўз айтмакка оз қолди муҳлат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Айтгил, сендан нима қолади?
Болаларинг бўлиб олади...
Борса-келмас йўлга солади,
Ётар жойинг жуда ҳам хилват,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Унда ой йўк, унда йўк куёш,
Унда йўқдир суҳбатдош, сирдош.
Факат қабринг устида бир тош...
Жигарларинг йиғлар, бир муддат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Чин дўстларинг сендан айрилиб,
Қанотлари қолса қайрилиб,
Душманларинг қулар ёрилиб,
Ёгиларми раҳмат ё туҳмат?
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Ҳар яхшига жафо нечундир?
Ҳақиқатнинг тили тугундир...
Аллоҳ сўзи қимлар учундир?
Қилмок керак тоат-ибодат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Ора йўлда турар одамзот,
Она замин тилайди нажот,
Кун ботарда турфа мушкулот,
Парвардигор айласин шафкат?
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Кўнгил қайсар, унутмок қийин,
Таранглашур тортилган сайин,
Азоб берар ўйлар бетайин...
Сўниб борар оташ муҳаббат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Лахзаларда мен яшар бир жон –
Олам ичра ҳазрати инсон,
Минг тавбани қилурман ҳар он,
Қайда қолди, қани қуч-қудрат?
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Пайғамбарлар бирма-бир ўтди,
Авлиёлар бир-кетин кетди,

Мен билмадим, жаннат жам этди,
Ҳар нафасим наҳот омонат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Амир Темур оламини олди,
Разолатга зилзила солди,
Ҳам Навоий созини чолди,
Ундан мерос олий шеърят,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Бобур Мирзо тарк этди шоҳлик,
«Бобурнома» берур гувоҳлик,
Биздан ўтди канча гумроҳлик,
Замонадан эди бу иллат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Насимийнинг товонин кесди,
Хўжандийни қабри – сув ости,
Баланд дорга Машрабни осди,
Нодирани сўйди жаҳолат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Шум оломон Чўлпонни еди,
Қодирийни, бу душман деди,
Усмон Носир нурли шеър эди,
Қулаб тушди темир салтанат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Ғафур Ғулом, Ойбеклар қани?
«Чигатой»да абад маскани,
Миртемирнинг устоз экани –
Эл тилида айтилуր фақат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Вафо рамзи бўлган Зулфия
Ҳамидим¹, деб кўп куя-куя,

¹ Ҳамид Олимжон.

Учрашувга охир кетди-я...
Кутган экан токи қиёмат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Нима кўрди Саида зор-зор?
Боғим ичра «Оқ гул¹»им ёдгор –
Очилади хар эрта баҳор,
Қани устоз ул Саид Аҳмад?
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Кирк еттида Муҳаммад Юсуф,
Рост дунёга жўнади шошиб –
Ҳеч бўлмади йўлини тўсиб...
Қани Сафар², Аъзам³ ва Шавкат⁴?
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Бизнинг қавм доди битмайди,
Еру кўкка бориб етмайди...
Чин шоирлар гўрда ётмайди,
Эгилса-да синмас ҳақиқат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Бир-биридан ранг олур гуллар,
Турли тоғда сайраб каккулар,
Тўтиларда суюк туйғулар,
Бир хил эмас сурат ва сийрат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Бу бир жабҳа, мисли ўрмонзор,
Тенгсиз ҳусн, кўрки диловор,
Жонзотлари хилма-хил виқор,
Шундок туккан уни табиат...
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

¹ «Оқ гул» достоним.

² Сафар Барно.

³ Аъзам Уктам.

⁴ Шавкат Раҳмон.

Арслонлари, бўрилари зўр,
Даркор эмас уларга сим тўр,
Тулкилар шум, айиклари кўр,
Томошаси доим бенавбат...
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Дов-дарахтлар ташларди соя,
Шуъла тушди биланихоя,
Ўтган кунлар кетди-ю зое...
Нур кўйнида уйғонди фикрат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Қаён кетди Турғун¹ танбурчи,
Қани Юнус² оғадек куйчи,
Абдуҳошим³ элга суюнчи,
Гурилласин соф миллий санъат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Аму ва Сир қаёққа оқди?
Орол қуриб ноғора қоқди.
Шўро ҳукми тупрокни ёқди,
Сукут сақлар ер етти кават,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Бола эдим, экардим пахта,
Қонлар ютиб лахта-ю лахта,
Ҳориганман мен ўшал вақтда,
Елкам эзган залворли меҳнат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Компьютерда ишлайди болам,
Битар дейман энди бир чолам,
Мардикорга бормасин холам,
Қиз, жувонда балкисин иффат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

¹ Турғун Алиматов.

² Юнус Ражабий.

³ Абдуҳошим Исмоилов.

Ер юзида – «Одам савдоси»,
Ямлаб борур доллар балоси,
Европада кул можароси,
Кимга уят, кимларга ишрат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Фиску фасод ковлайди биров,
Ҳар бидият халқ рухига ғов,
Болаларни кутказинг дарров,
Бошимизга тушмасин кулфат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Бола эдим. Бир куни, тонг пайт,
Онам деди: «Битган шеъринг айт?
Жисмимда ўт чакнади ялт-ялт,
Сўнг тилимга сўз урди шиддат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Каловланиб ўйланиб бир зум,
Ўқий кетдим, туйғулар қум-қум,
Онам йиғлар. Йиғладим юм-юм...
Тарих бўлди менга ул ҳолат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Эрка эдим мен шўх-шаън бола,
Ўн ёшга ҳам тўлмаган чала,
Ўйингоҳим кўча, боғ-дала,
Доим шерик эди Мухаммад¹,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Отам деди онамга қараб,
Оппок нузли соқолин тараб:
«Нима ездди боланг кечалаб?»
Ўқир эдим мен эса Фурқат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Отам деди: «Кун келди охир,
Турмуш бўлар сен учун оғир,

¹ Ўзбекистон халқ ёзувчиси М.Али.

Кампир, ўғлинг бўлади шоир,
Сен кўрасан, кўрасан албат...»
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Кейин тунда узилди отам,
Ёш танамга сиғмади мотам,
Қола бердим ўртаб дам-бадам,
Еб-ичганим бўлди дард, кулфат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Йиллар ўтди, бесамар йиллар,
Шамоллари соколим силар,
Ичимдагин улар хўп билар,
Аммо айтмас, жуда бешафкат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Ярим кеча бўрон турганда,
Илҳомларим хаёл сурганда,
Деразамга ёмғир урганда,
Томчи билан қилганман суҳбат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Олдим онам дуо, ризосин,
Ва емадим етим ғизо¹ син,
Ёмонларни бердим жазосин,
Савобларим бўлсин ижобат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Ёлғизликда йўк экан чора,
Бечоралар ичра бечора –
Бўлиб колдим мен бора-бора,
Пешонамда шул экан қисмат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Фарзандларга айтар гапим кўп,
Ташвишлари баъзан эзар хўп,
Набиралар теграмда тўп-тўп,
Ширин-ширин орзулар кат-кат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

¹ ОВҚАТ.

Муаммо кўп, бўлмас кутилиб,
Кундан айро тунга тутилиб,
Гоҳо бағринг кетар сўтилиб,
Қай бирига берайин нисбат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Яхши-ёмон билан гаплашдим,
Ўнқир-чўнқир йўлларда пишдим.
Улуғларга доим эргашидим,
Халқ хизматин қилдим беминнат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат.

Бир севгига бўлдим гирифтор,
Ташлаб кетди ул севимли ёр,
Қайрилмади ортига бир бор,
Қани аҳду паймон, мурувват?
Дам ғанимат, дийдор ғанимат.

Мен ўлимни кўзлаганим йўқ,
Қўрққанимдан бўзлаганим йўқ.
Ёлғон-яшиқ сўзлаганим йўқ,
Қолган умрим канчалар ҳиммат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Кўп варақлаб умрим дафтарин,
Сўнг учуриб хотир каптарин,
Достон қилдим жуда камтарин,
Бўлармикан кимгадир ибрат?
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

Яратганим, ўзинг меҳрибон,
Гуноҳларим сенгадир аён...
Ёлбораман бир бандаи жон,
Тарк этмасин меҳнат ва заҳмат,
Дам ғанимат, дийдор ғанимат?..

*2009 йил, февраль,
Фарғона.*

ИБРОҲИМНОМА

*(«Табибнома ёҳуд
Иброҳимжон Асқаров»
номли достондан парчалар*)*

МУҚАДДИМА

Хуш келдинг ўқувчим, ёнимга ўлтир,
Сенга сўзлаб берай янги бир достон.
Сўздан нақш солгувчи мана шу кўлдир,
Илҳом фариштасин тиллари бийрон.

Зехнимни забт этди илму табобат,
Ақлим бориб етди талай ечимга.
Жон нима, тан нима, нима наботот,
Сирлар сиғмай қолди бугун ичимга.

Аввало, Худога беадад олқиш,
Бор қилди бу сирли икки дунёни.
У – битта, У – ёлғиз, илк бор яратмиш
Одам Атони-ю Момо Ҳавони.

Оламга омонлик, инсонга сиҳат,
Ҳатто бир майсага умр берди у.
Сўнг иншо айлаган ҳар тақдири хат
Беҳато. Лекин бор шодлик ва кайғу.

Ҳар дарднинг чораси унгадир ошкор,
Фақат у беради дардларга шифо.
Қай бир бандасини қилди дастиёр,
Бемор кулларимга топсин деб даво.

* Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ихтирочи, халқ табиби, профессор И.Асқаров опасининг кўкрак беи саратон касалига даво топган. Жарроҳликда тирик тўқимани тез ёпиштирувчи слимни ҳамда товарларнинг кимёвий таркиби асосида синфлаш ва сертификатлаш номли янги фан яратган.

Қадим Афшона¹ да кўз очган гўдак,
Ибн Сино бўлиб улғайди, ўсди.
Абу Бакр² ар-Розий икковлон бешак
Турфа касалликлар олдини тўсди.

Ибн Сино деди: тўрт унсурки бор;
Тупрок, сув, ҳаво, нур, бу демак ҳаёт.
Ҳар мева, ўсимлик нуқул доривор,
Шу боис яшайди жами мавжудот.

Ўтди кўп даврлар, ўтди асрлар,
Не-не алломалар туғилди Шарқда.
Уларни қувлади кўрлар, басирлар,
Улар тарқаб кетди, ҳар жойда... Ғарбда...

Замона ўзгарди, кайтди ул рухлар,
Хурлик либосини кийди қадим Юрт.
Синога эргашди доно гуруҳлар,
Аждодлар йўриғи бўлмади унут!

Авлодлар ўсади, халқ ўзи табиб,
Балодан асрасин улуғ Аллоҳим.
Ҳар дардга шифо бор, дейди бир ҳабиб –
Шарифи Ал-Раҳмон, исми Иброҳим.

**Менинг жоним шу
боламнинг ичида**

(Марҳабохон ая айтган аллалар)

*Уч муқаддас қўшиқ яшар эл аро,
Уларда мужассам Қувонч, Қайғу, Ғам.
Биринчиси барча қўшиқдан аъло,
Уни қуйлар Она бешик қучган дам.*

Расул Ҳамзатов.

¹ Афшона – Бухоро яқинидаги кишлоқ.

² Абу Бакр Муҳаммад ибн Закарий ар-Розий – Шарқда Ибн Синогача бўлган табиб, кимёгар.

1

Шу боламнинг ичида жоним,
Шудир менинг жону жаҳоним,
Бошида бор улуғ “Қуръон”им,
Алла, болам, ёлғизимсан-а,
Кўкда порлок юлдузимсан-а.

Сенсан менинг мақсад-муродим,
Сенинг билан яшнар ҳаётим,
Онагинанг – Мархабо отим,
Алла, болам, ёлғизимсан-а,
Кўкда порлок юлдузимсан-а.
Иброҳим, деб атадик отинг,
Исмингга мос бўлсин ҳаётинг,
Яхшиликка муносиб зотинг,
Алла, болам, ёлғизимсан-а,
Кўкда порлок юлдузимсан-а.

Мен аллани жўшиб айтайин,
Дуоларим кўшиб айтайин,
Қатта олим бўлмоғинг тайин,
Алла, болам, ёлғизимсан-а,
Кўкда порлок юлдузимсан-а.

2

Баҳоси бўлса қанча,
Ҷақалоққа ҷакмонча
Олиб келинг дадаси,
Юрагимнинг далдаси,
Отасининг пичоғи,
Онасин қўзмунчоғи,
Ухла, ором ол, энди,
Боғларда қушлар тинди.

Ҳадемай чиқар қуёш,
Нурга тўлар тоғу тош,
Жалолқудук боғлари,

Хў Сулаймон тоғлари
Яшнаб кетади яна,
Хўроз кичкирди мана...
Ухлаб, ором ол кўзим,
Уйғотаман мен ўзим.

Фаранг рўмол бошимда,
Сен йигирма ёшимда
Туғилдинг пайдо бўлиб,
Ўғилга шайдо бўлиб –
Отанг кувонди чандон,
Гулга тўлди хонадон.
Сенда зеҳним, нигоҳим,
Кўзингни оч Иброҳим!?

3

Тоғларга ҳам тушди кор,
Қордек оппок пахтазор,
Даданг менга мададкор,
Аллаё, болам, алла,
Ором олар маҳалла.
Ариқда сув жилдирар,
Ой нурида милдирар,
Ўт майсалар шилдирар,
Аллаё, болам, алла,
Ором олар маҳалла.

Ухлар жами болалар,
Уйкуси сал чалалар
Уйига жар соларлар,
Аллаё, болам, алла,
Ухлар бутун маҳалла.

Не ушласанг зар бўлсин,
Топганинг гавҳар бўлсин,
Ишингда самар бўлсин,
Аллаё, болам, алла,
Ухламоқда маҳалла.

Рубоий

Акл она қонидан ўтармиш рости,
Бу сирни сўзлади Иброҳим дўсти:
Онанг бир фаришта аёл экан-да,
Сени одам қилиб қаторга қўшди.

ЗАРБДОР АЁЛ

*Эски фикр, анъаналар
Энди буткул узилур,
Ё, битарман, ёки сенинг
Салтанатинг бузилур.*
Чўлпон.

Марҳабохон тонг-сахарда борганда ишга,
Самолётлар бошлаганди оғу сепишга,
Болаликлар жон халпида тушиб ташвишга,
Гўдакларин олиб қочар эди ҳар томон,
Заҳар дори чанги билан тўла ер-осмон.

Ёш оналар чакалоғин бағрига босиб,
Рўмол билан беркитишиб, юзларин тўсиб,
Замонани қарғар эди нафрати тошиб,
Кўкдан ажал ҳаво келур, бу қандай «даврон»,
Заҳар дори чанги билан тўла ер-осмон.

Самолётлар пастлаб ўтар бағирлаб дала,
Дори тушмай қолмасин деб баргларга чала,
Байрок тутиб кўрсатади битта ёш бола,
Ажал кутиб ишлар эди сувчи отахон,
Заҳар дори чанги билан тўла ер-осмон.

Барча қишлоқ, маҳаллалар ютарди заҳар,
Терим авжда, пахтазорга ҳамма сафарбар,
Режа қатта, адо этиб қучмоқ-чун зафар
Этак боғлаб пахта терар эди ҳар бир жон,
Заҳар дори чанги билан тўла ер-осмон.

Заҳарханда сўзлар ила сўкар бригадир,
Раис қилган ҳақоратни тўкар бригадир,
Райком келса тиззаларин букар бригадир,
Бажарамиз! Бажарамиз! – дейди ҳар қачон,
Заҳар дори чанги билан тўла ер-осмон.

Далаларда, шийпонларда теримчилар кўп,
Шаҳарликлар, ёрдамчилар юришар тўп-тўп,
Шикоятлар ҳеч тугамас партком дер: хўп-хўп,
Хом пахтага тўлиб кетар каттакон хирмон,
Заҳар дори чанги билан тўла ер-осмон.

Марҳабохон пахтасини кўтариб бошда,
Бўйин букиб зўрға келди кўзлари ёшда,
Тўксон кило ҳисоб бўлди тарозу тошда,
Шундок азоб ичра қолди барча қиз-жувон,
Заҳар дори чанги билан тўла ер-осмон.

Рубоий

Ўзбек даласига оғу ёғдирган,
Дехқонни “олтин қўл” дея оғдирган.
Она-ю болани рақ қилиб, яна
Булар бахтли деган, булар соғ деган!...

ВАСИЯТ

*Деворни нам йиқитар,
Одамни ғам.*

Мақол.

Раҳмонжон Аскарров жангда ўқ еган,
Ўпка орқасида қолган жароҳат:
“Днепр бўйида юз берди, деган –
Мени мажруҳ қилган ўша фалокат.

Кейин замон юки, тухматнинг заҳри,
Асаб толаларим бирма-бир эзди.
Юракка зарб берган шўролар қаҳри,
Порахўр қимсалар менга чоҳ қазди.

Бариси, бариси ўз ишин қилди,
Дори-ю дармонлар ҳеч этмади кор.
Умрим тамом бўлди, чинор йиқилди,
Уни тиклай олмас юзта шифокор.

Менинг ёлғиз ўғлим югурди-елди,
Қилмаган чораси қолмади сира.
Жон сўраб бошимга Азроил келди,
Оёқда мажол йўқ, кўзларим хира.”

Раҳмон чол тўшакда ётибди ночор,
Қўни-қўшнилари, қондошлар гавжум.
Назар ташлаб турар битта шифокор,
Ёнидан жилмайди Иброҳим бир зум.

Оғир бир сукунат. Қийналади жон,
Бадан совиб борар ҳар дам, ҳар лаҳза.
Иброҳимга секин гапирди шу он,
Юракка урилди ўкинчдан ларза:

“Якин кел, сен эшит, бу охирги йўл,
Ўзингни маҳкам тут, ғамдан енгилма.
Ҳеч кимдан қарзим йўқ, энди бардам бўл,
Ўғлим, одамларга ёмонлик қилма!

Онани авайла, унга даво топ,
Опа-сингилларинг чекмасин қайғу.
Уларни йўқламок савобдан савоб,
Сен энди отасан, сенга гапим шу...”

Ховлини қоплади, ўксик бир йиғи,
Ичкари хонада аччиқ дод-фарёд.
Ўлим бу, бенавбат, тақдирнинг тиғи,
Ажалдан қутилиб кетмас одамзот.

Рубоий

Тириксан, эл аро ўзингни шод тут,
Ҳалол меҳнат билан уйинг обод тут.
Соғлиқ кадрига ет, даволан доим,
Ҳақиқат қўлини маҳкам, қушод тут.

ҲАР ДАРДГА ДАВО БОР

*Дард, алам, қайғу кўп,
Соғлиқ эса битта!*

Кавказ халқ мақоли.

Мархабохон ая нозик ҳам озғин,
Камконлик касали кийнайди ҳар чок.
Пахтадан кеч қайтди ранг-рўйи тўзғин,
Хансираб, толиқиб, уюшиб оёк.

Кейин ётиб қолди боши айланиб,
Қўл-оёқ зиркирар, кўзларида нам.
Иброҳим онага қолди бойланиб,
Ёнидан жилмайди термулиб ҳар дам:

– Ая дори излаб юрибман чошиб,
Кўнглингиз тусайди қандай бир таом?
Айтинг, нима керак, келаман топиб,
Тинчгина ухланг сиз олиб бир ором.

– Раҳмат, сенга ўғлим, ёлғизим, бўтам,
Тузукман, яхшиман, мактабингга бор.
Рўзғорни ғор дерлар, тугамайди кам,
Сингилларинг бор-ку, улар дастиёр.

Шифокорлар келди, қанча маслаҳат,
Қанча муолажа қилмади таъсир.
Қанча дори-дармон муддатма-муддат
Унга ичирилди, берилди бир-бир.

Анча тетиклашиб Мархабо ая,
Пахта теримига чиқди у ночор.
Дерди у: соғ бўлсам, дала яхши-я,
Кўнгилни очади оппоқ пахтазор.

Ойлар, йиллар кечди оқар сой мисол,
Кучайиб бормокда она касали.

Бир оз малҳам бўлар тотганда алҳол –
Зокира момонинг тоза асали.

Зокира момо ким, билгувчи кампир,
Марҳабо опанинг туккан онаси.
Унинг зеҳнида бор табибликдан сир,
Табобат асрори – халк дурдонаси.

Узоқ кечаларда Иброҳимга ул,
Қай дардга даво не, берарди сўзлаб.
Иброҳим коғозга ёзарди нуқул,
Керак бўлар дея эртани кўзлаб.

Марҳабохон ая дарди улғайди,
Кўкракда без пайдо, эҳтимол, бу – рак.
Саратон жисмини секин чулғайди,
Безовта бўлади ҳар куни юрак.

Кейин ишдан колди, рўзгор холи танг,
Тирикчилик оғир... кизлар эса ёш.
Оилани боқар Иброҳим аранг,
Кундузи далада, кечда сартарош.

Қилмаган хунари колмади бутун,
Ҳеч недан чикмади фойдали бир иш.
Бир сигир бор эди, негадир қай кун
Қўккис ўлиб колди, кўпайди ташвиш.

Иброҳим ирода эгаси экан,
Барча оғирликни олди бўйнига.
Ўқиш ва ўрганиш, чин меҳнат билан
Дадил кириб кетди ҳаёт қўйнига.

Рубоий

Инсонни пишитар маккор бу ҳаёт,
Синаб кўраверар такрор бу ҳаёт.
Она дуоси-ла, Она меҳри-ла,
Иброҳимни қилди номдор бу ҳаёт.

ТАБИБ МАМНУНИЯТИ

Табобат йўқолган эди, уни Букрот топди. Ўлган эди, Жолинус тирилтирди. Сочилиб кетган эди, Муҳаммад Закариё Ар-Розий йиғди. Нуқсонли эди, Шайх ур-раис Абу Али ибн Сино камолга етказди.

Саид Муҳаммад Ҳасрат (XVIII аср).

Мен Раҳмон ўғлиман, исмим Иброҳим,
Таваллуд топганим кичик бир кишлоқ.
Табобат боғлари сирли даргоҳим,
Ниятим бир дардга юз даво топмоқ.

Ихлосим мустаҳкам аждодларимга,
Уларга калбимда чексиз эҳтиром.
Бир шараф ахтариб авлодларимга
Азиз сиймоларга йўллайман салом!

Аввал эътиқодим табобат пири,
Қасамёд эгаси буюк Букротга.
Тиббий ҳазинабон, илм шамшири –
Муаззам Шарк ўғли Сино ҳазратга.

Қуёшга тикилдим, ойга термулдим,
Порлоқ юлдузлардан тингладим овоз.
Йикилдим ва турдим, қанча эврилдим,
Ҳар битта гиёҳга сўйлаб бердим роз.

Замона ғояси айлаб хокисор,
Тагига сув қуйди халқ табобатин.
Билагон табиблар саналди айёр,
Ҳеч ким ўйламади эл саломатин.

Янги давр келди, ҳар бир жабҳала,
Табобот қасрига очилди кенг йўл.
Не-не улуғ номлар олтин саҳфада
Ярақлаб кўринди, тирилди буткул.

Шаҳобиддин Абдул Карим ўгли ҳам,
Мулла Юсуфийдек олинди тилга.
Ҳаким Давоийлар бўлди мукаррам,
Муҳаммад Ҳасратий кўшилди элга.

Улар менга устоз, берарлар мадад,
Туну кун ишлайман, улар илҳомчи.
Уларнинг билими денгиз беадад,
Менинг билганларим денгиздан томчи.

Жон – ҳаёт, тан – жумбок, умр мураккаб,
Бу эса қизил кон, ўрни жигарда.
Жами касалликлар боиси – асаб,
Сири юлдузларда, шамсу камарда.

Аллоҳ бу Аторуд, Муштарий, Зухал,
Мирриху Зухрони яратиб барҳак.
Одам вужудини бор қилган маҳал
Унга бахш айлади жигар ва юрак.

Гарчи сафро бўлса, ўт унга макон,
Балки балғам эса ўпкада турар.
Савдо белгисини сездиради кон,
Дард кўзда ҳам юзда аниқ кўринар.

Мижоз аломати иссиқ ва совук,
Сафродан бош оғриб, қизийди бадан.
Балғамдан оғиз ҳўл, тораяр қувук,
Юз сарик, соч-сокол оқарар баъзан.

Савдодан бўлғучи иллатлар бисёр;
Лаблар шўрлашади, қурийди томоқ.
Кўп нохуш, ножўя тушлар кўрмоқ бор,
Кўз хира тортади, эшитмас қулоқ.

Касаллик бесанок, унга бор даво,
Керак зўр тажриба, керак зўр ақл.
Табиат измида барча муаммо,
Фақат бир ўлимга чора йўқ деб бил.

...Кейин ишга тушдим, ўкидим роса,
Тоғларга жўнадим, боғларга кирдим.
Ақлимда тўпланди талай хулоса,
Тарих катларида ўй, хаёл сурдим.

Сирлар оламига ўзни чоғладим,
Улуғ боболардан тиладим нажот.
Табиблик нимадир, белни боғладим,
Худога илтижа айлади кушод?

Отамни узатдим каро тупрокка,
Онамнинг дардига даво кайда бор?
Доривор ахтариб кетдим узокқа,
Ўғилман, онамни килгум бахтиёр.

ТОҒЛАР ОРАЛАБ

*Табиат китобин ўқимоқ керак,
Дилда ғам кўкати ўсмасин андек.*

Умар Ҳайём.

Иброҳим саҳарда кўз очди чўчиб,
Онаси дардига даво кайда бор?
Ороми йўқолди ранг-рўйи ўчиб,
Қайси бир ўсимлик – кандай доривор..?

Чоткол чўққисига жадал жўнади,
Ҳар битта майсага айтди розини.
Сулаймон тоғида бир ой тунади,
Барча ўсимликнинг терди созини.

Оқбўра дарёсин кетди ёкалаб,
Қорли қояларга кўйди у кадам.
Қизил жар, оқ жардан майса тақалаб,
Қопчикка сиғдириб боғлади маҳкам.

Шоҳимардон томон борди эрталаб,
Хуркиз майдонида тикди капасин.

Соф хаво симириб яйраб кетди таъб,
Лолалар копламиш кирлар тепасин!

Ана “Кўли Куббон” жимишлаб елда,
Мармар мавжларида жоннинг роҳати.
Шу он булут келди, колди у селда,
Момогулдиракнинг тинди тоқати.

Исфайрам хавзасин борди бошига,
Федченко¹ музлиги кўринди якин.
Термулиб-тикилди тоғлар тошига,
Чакмоқлар осмонда бошлади чақин.

Водийнинг жанубий сарҳадлари кенг,
Монанди жаннатдир Сўхнинг воҳаси.
Кўшкокил сингари Оксув – куксув тенг,
Бу, ўша ям-яшил Олой эркаси!

Борликни қоплади гулларнинг атри,
Қушларнинг хониши бошланди шу пайт.
Ёдида жонланди Ҳамзанинг сатри,
Тилда такрор бўлди ул ажойиб байт:

“Ҳар кеча фарёд урармен то сахарлар ёд этуб,
Қайтуб ул боғу чаман, ул ғунча, гулрухсор йўх.
Ишқ савдоси аро ёлғуз харидоринг эдим,
Оре, жонимни сотардим, жон учун бозор йўх.”

Табиб ўйга толди жисмида титрок,
Улуғ устозларга килди иктидо.
Мисоли шоирга айланиб шу чок
Тилидан баралла чикди бу нидо:

“Ассалом табиат, ассалом тоғлар,
Мен бемор онамга излайман шифо?
Зангори кенгликлар, кўм-кўк ўтлоқлар,
Онамнинг дардига берингиз даво?”

¹ Шохимардон тоғларининг энг юқорисида рус сайёҳи Алексей Федченко топган абадий музлик бор.

Иброҳим отланди Наманган сари,
Заркент тоғларида юрди куну тун.

Нанайни кўрганди анча илгари,
“Сари Челак”ка ҳам ўтди у бугун.

Чуст, Попни оралаб сўнг довон етди,
Қамчиксой бўйида сурди ўй-хаёл.
Аштнинг кенгликлари кўкдай бепоён,
Онгида туғилур турфа хил савол:

Қайси ўсимликда қандай дори бор,
Қандайин дамлама беради фойда?
Бу асрий арчалар сўйларми ошкор,
Онамнинг дардига шифо қай жойда?

Энди илм керак, тажриба зарур,
Мен йиққан ўсимлик қайси бири соз.
Ишлайман бетиним, керакмас хузур,
Тилсиз бу наботот чиқармас овоз.

Сўнг окшом онасин олдига қайтди,
Кўрган-билганларин сўйлади бир-бир.
Кўкрак без оғриғи уйни титратди:
Иброҳим йиғлади, бўлди кўп дилгир.

“ШИФОИ МАРҲАБОХОН”

*Аллоҳ таъало қариликдан ўзга қандай касал-
ликни берган бўлса, унинг шифосини ҳам бер-
ган.*

“Ҳадис”дан.

I

Табиблар кўп дунёда,
Бири-бирдан мумтоз.
Улар юзта, улар минг,
Лекин Синодир устоз.

Шарк халклари донодир,
Шундан бутун табобат.

Гиппократ айтган гап:
Инсон бўлсин саломат.

Табиб иши аломат,
Лекин эмас афсунгар.
Табобатга шогирд ул,
Иши бўлса мухтасар.

Боболарнинг айтганин,
Момолар деганин ул –
Қулоққа олиб ишлар,
Амал қилади буткул.

Сирдоши ўсимликлар,
Дарахтлар ва об-ҳаво.
Илму урфон китоби,
Дафтари чексиз само.

Юрагига ёзар у,
Ўчмас қилиб битади.
Бир бемор тузатса ҳам
Орзусига етади.

Иброҳимжон неча кун,
Она ёнидан жилмас.
Оғирлашиб кетди дард,
Нима қиларин билмас.

Кўкрак беги эди “рак”,
Давоси йўқ “саратон”.
Бир илинж қолмади ҳеч,
Томоғига келди жон.

Иброҳим бор билганин
Ишга солди астойдил.

Аллох унга йўл берди,
Ишончга тўлди кўнгил.

“– Тоғқарағай, кийик ўт,
Тоғ райҳони, далачай,
Тоғ жамбили, қирқбўғин,
Сули майсасидак, хой,
Келтир кийикўт гули –”

Дея буюрди олим.
Шогирдлар иши пухта,
Ўсимликлардан тайёр:
Бир дамлама – омухта.

Онасига ичкизди
Иброҳимжон неча вақт.
Дардга даво топилди,
Кулиб боқди қувонч нақт.

Она кўзини очиб
Ойнага боқди узок.
Йиғлаб юборди бирдан
Шодлик хиссидан шу чок.

Она оёкка турди,
Қайтди гул-гул ҳаётга.
Иброҳим деди: “Шифо –
Табиат одамзотга!”

Тўпланди кўп одамлар
Маҳалла келди гуррос.
Кўп шифокор-дўхтирлар
Сўзлашарди басма-бас.

Билимдонлар донолар
Келдилар ҳар тарафдан,
Тошкентлик, москвалик
Қолишмади бир гапдан.

Дамламага ном бўлди,
“Шифои Мархабохон!”
Она ёлғиз ўғлини
Дуо қилар ҳар қачон!

ТАБИБ ШУКРОНАСИ

*Ҳар ишдаки инсон кўрсатур ҳиммат,
Тикан ҳам гулдаста бўлур оқибат.*
Саъдий Шерозий

Аввало буюк эл, халқ бўлсин соғлом,
Турмушда бирор жон кўрмасин шикаст.
Азиз пирларимга чексиз эҳтиром,
Улардан оларман бир умрлик дарс!

Отамнинг рухлари мендан бўлсин шод,
Рўзгорим чироғи – соғ юрсин онам.
Рафиқам Маннура мен учун ҳаёт,
Оламда гўзалрок йўқ ундай санам.

Ёкутхон, Шохида ҳамда Озода –
Опа-сингилларим – боғим гуллари.
Улар хурсандлиги – меҳри зиёда,
Теграмда парвона киз-ўғиллари.

Кўзимнинг нуридек қизим Раънохон,
Барно, Нилуфарлар жонимга мадор.
Нодирбек, Носиржон – икки меҳрибон,
Икки ўғил фарзанд – суянчигим бор!

Икки келиним бор гўё фаришта,
Гўзалой, Дилноза оилам бахти.
Барака келтирар улар турмушда,
Улар билан яшнар ҳаёт дарахти.

Умримнинг давоми бари набирам,
Олтин занжирлардек узундан узун.

Уларсиз шодлик кам, усиз кувонч кам,
Соғиниб қоламан кўрмасам бир кун.

Захириддин, Темур, Ислоҳ, Меҳриноз,
Акмалжон, Яҳёжон, гўзал Гулғунча,
Абдулазиз кироли, Жаҳоҳир шовҳоз,
Гуллола, эҳ, ҳали кўпаяр қанча!

Кел, эй кўнгил, буюқлар номини жамла;
Маҳсумов, Ҳамроев, Қосимов Акмал,
Бобоев, Ҳакимов, Тўхтасин домла,
Донишманд Неъматжон, Ўзган – муқаммал.

Собир Мунавваров, билғич Мўминжон
Ҳамиша ёнимда бўларлар тирғак.
Уларсиз татимас тўкин дастурхон,
Урайимжондек дўст доимо қерак.

Муҳаммаджон ақам ўстирди мени,
Қўллади Қобилжон, Мадамин тоғам.
Уларки ҳамиша деганлар: «Сени —
Фарзанд деб севамиз, ҳеч кўрмаймиз қам!»

Ҳаётда чин дўсту ошноларим бор:
Собитжон, Ғофуржон, Маъруфжон, Тўлқин,
Насимжон, Неъматжон, Толибжон ректор,
Яна Исроилжон, Анваржон, Эркин.

Шогирдларим бисёр – икки Манзура,
Шаҳобиддин, Расул, Акбар ва Нозим.
Абдулла, Сойибни унутмам сира,
Уларни хотирлаш, эсламок лозим...

Мен ватан фарзанди, қалба шукрона,
Ёлғиз ўғил эдим бечора, юпун.
Тақдир шу – ўз бўлди юзта бегона,
Биттайдим, дўст топдим, мингтаман бу кун!

Рубоий

Кимё бу – мўъжиза, пинҳона минг сир,
Сир борки, илм-ла очилур бир-бир.
Ибн Сино, Беруний, Ар-Розийга чин
Шогирд – ўғил десак Иброҳим арзир.

ДАРДГА ДАВО ДАМЛАМА (Табиб Иброҳимжон мўъжизаси)

*Ўлим инсонга имтиҳон учун берилади, жонга
чанг солувчи балолар беҳисоб.*

Барат Нориев,
биринчи ўзбек нейрожароҳи.

“Алкаён”

Хавфли ўсмаларга келтирар кирон,
Ичаклар ичини ювади рости.
“Алкаён” ичмокни тарк этма, бир он,
Сўзимни укдингми, яхшилар дўсти?

“Алқоман”

Букок касалига дори шу эрур,
Ошқозон безини юмшатади у.
Доимо ичганнинг кўнглида сурур,
Қалбини тарк этиб кетади қайғу.

“Астош”

Кувук тошларини туширар эзиб,
Ундан барҳам топар қанд касали ҳам.
“Астош”ни ича бер, масъулият сезиб,
Соғлик керак бўлса, сенга э, одам?

“Мажмуи шифо”

Бачадон – миома дардига даво,
Ғубордан поклайди гар айниса қон.
“Мажмуи шифо”дан ичгил доимо,
Танангни тозала, эй саҳий Инсон.

“Мажмуи Раҳмоний”

Танангда иллатни кувади мутлок,
Ўсимта тўхтади, битади яра.

Ушбу шифобахшни ича бер ўртоқ,
Ўзгариш бўлгандир, рангингга кара!

“Санжам”

“Санжам”ни ичдиму оғрик йўқолди,
Қабзият даъф бўлди, кўзим ҳам равшан.
Эй бемор оғайни, ушбу дамлама
Сенинг дардингга ҳам даводир – ишон!

“Шифои Мархабохон”

Она номи билан аталган малҳам,
Доридур бош мия, кўкрак безига.
Ошқозон соғаяр, ўсимталар ҳам
Тўхтаб, қайтиб кетар келган изига.

“Ўзбекистон”

Қон босими ошмайди, хотира тоза,
Буйрак касаллиги топади барҳам.
Ўзбекистон номи билан овоза
Дамлама танангни қилар мустаҳкам.

“Аскальций”

Жисмингни ҳимоя қилади дарддан,
Кучингга куч кўшиб, рух бағишлайди.
Бу хил кўшилмани ичавер, дўстим,
Тананг соғлом бўлса, аклинг ишлайди.

“Айритон”

Ўт пуфаги, жигар, буйракка дори,
Сенга аён бўлсин кўнгил изхори.
Бу малҳам – мўъжиза, ичабер ҳар кун,
Тобора яшнайти умринг гулзори.

“Олтин водий”

Ёш туриб тўкилса бошингда сочинг,
Ё буйрак тошлари келтирса азоб,
Табиб айтганидай “Олтин водий”дан
Ичабер, ичабер бўлмайсан хуноб.

“Асков”

Гижжа пайдо бўлмай шу дорини ич,
Сийдик йўлларида бўлмас тутилиш.
Дардни даф қилишда асло қолма кеч,
Қасаллик зарбидан шудир қутилиш.

“Мажмуи даво”

Ошкозон яраси тузалар охир,
Барҳам топиб кетар сил касали ҳам.
Мунтазам ич уни, тилингда таҳир
Қолмайди, яшариб юрасан бардам!

МАКТУБЛАР, ХАТЛАР...

*Ҳақиқий олим ўзи кону юз томони яна гавҳар,
ўзи осмону ҳар тарафи юлдузлар.*

Алишер Навоий

Ёмғирдай ёғилур мактублар, хатлар
Иброҳим Асқаров – табиб номига.
Тинимсиз изланиш, чексиз захматлар
Айланиб кетди эл эҳтиромига.

Бир мактуб – Наманган, бири – Фарғона,
Кўҳна Хоразмдан, Қашқадарёдан.
Бу хатни билган кас умрдан тона –
Кўнгил узган эди ёруғ дунёдан.

Мана бу дил сўзин эгаси аёл –
Тоғли Сурхондарё кишлоғидан ул.
Мамнуният жумласин ёзган оксокол
Кўз ёшин тўкибди қоғозга нукул.

Ўлимни тасаввур қилган ўспирин
Яшаш дафтарига чекибди имзо.
Соғайган жонларнинг минглардан бири –
Мана бу қизалок кутганди қазо.

Тошкенту Самарқанд, Андижон эли,
Иброҳим сўзидан топганда малҳам.
Қувончдан оқизди дийдаи селин
Ходи Тахтош юртин фукароси ҳам.

Яна Қирғизистон, қўшни қозоқдан,
Ўшу Жалолобод, Хўжанддан хат бор.

Мактублар пайдар-пай узок-узокдан,
Ҳар сатри – ташаккур, сўзи – миннатдор.

Аллоҳ ярлақалса севган қулига
Шундок саодатни кўради раво.
Қай бемор Иброҳим келса қулига,
Ноумид қайтмайди, топади даво.

Мактублар ёғилур, хатлар ёғилур,
Иброҳим бошидан ёмғир сингари.
Миннатдор сўзлардан кўнгил чоғ бўлур,
Чорлаб турганида кашфиёт сари!

ТАБИБ АСҚАРОВ ҚАСАМЁДИ

Ўлмас аждодлардан куч-мадад тилаб,
Яратган Эгамга ёлбориб йиғлаб,

Ўз онтим-қасамим ичаман тўйиб,
Бор умрим, жонимни ўртага қўйиб:

Ал-Розий, Синолар йўлчи юлдузим,
Улар илми билан очилди кўзим.

Аллоҳ номи билан ичаман қасам,
Тилларим тугулсин онтимни бузсам.

Таъмагир, порахўр бўлсам мен агар,
Жонимга қасд қилиб, ичаман заҳар.

Мен учун баробар бою камбағал,
Уларга тенг бўлур мендаги амал.

Тез боргум касалнинг хонадонига,
Ором бермок учун ширин жонига.

Беморлар сирини айтсам бировга,
Ёлғиз бу бошимни тутаман “ёв”га.

Оналар-болалар соғлиғи – бахтим,
Улар хизматида ғайратим –шахтим.

Унутмам муборак устозлар ёдин,
Умрбод эъзозлаб улар авлодин.

Хатога йўл қўйсам бир кун мабодо
Асло кечирмасин айбимни Худо.

Отам ҳам, онам ҳам, аجدодларим ҳам,
Асло афв этмасин ёлғонни десам.

Бахту саодатим –соғлом ҳар инсон,
Мен ўзбек ўғлиман, кўксимда Куръон!

ХОТИМА

Ўқувчим, дostonим етди сўнггига,
Аллоҳим келтирди уни ўнггига.

Ибн Сино деди: “Бўлди, бас қилгил,
Тиб сири муаммо, Аллоҳдан деб бил.

Унинг амри билан тирик мавжудот,
Унинг измидадир, борлик наботот.

Олам, одам зикри Худога аён,
Уни билмоқ учун борамиз қаён?..

Лек кимнинг дилида бўлса эътикод,
Амалларим билан юксалур кушод.

Ҳар битта гиёҳда ўзгача бир ҳол,
Донолар зехнида факат эҳтимол...

Сен билган табиб ҳам мингларнинг бири,
Онасин дардига етмиш тадбири.

Муқаддас онанинг дардига даво
Топай, деб борликни кезди у танҳо.

Шундоқ ўғли бўлса ҳар бир онанинг,
Қаноти синмасди ул «парвонанинг».

Синонинг рухлари шод ўлса зора,
Ракни даъф этмокка излаймиз чора?

Неча асрларки ҳазрат одамзод
Мана шу дард билан кетади, ҳайҳот?..

Наҳотки, рақ деган бу дард бедаво,
Шу дарддан инграниб яшайди дунё?

Не-не алломалар, не-не султонлар,
Паҳлавон йигитлар, гўзал жононлар,

Онаси ўлмаган кизлар жувонмарг –
Ёруғ бу дунёни этадилар тарк...

Не ажаб, маҳв ўлса бу дард шармисор,
Иброҳим Аскарлов бўлиб халоскор!

Мен энди, дostonга қўяман нуқта.
Билмадим, у хомми, пишикми пухта?

Ўқувчим, бил, уни англамок сенга,
Ё кимдир ўқиса тингламок сенга!

Бахтимга саломат, омон бўл узок,
Яна кўришгунча, кўлни бер, ўртоқ!

*2010–2011 йиллар.
Андисжон – Тошкент.*

Шеър ҳавоси

(Тўлан Низом ижоди мунаққидлар наздида)

Муҳаммад Али,

Ўзбекистон халқ ёзувчиси

РУҲИЯТ ПАРЧАЛАРИ

Шеърят, бу руҳият парчаларидир, шеър – руҳият деб аталган ўчмас алангадан сачраган учкун, ундан кўнгилга тафту ҳарорат боради, меҳр боради, мадад боради. Шунинг учун ҳам унга талпинувчилар кўп, дил ёрувчилар кўп, ўз дардига малҳам тилагувчилар кўп. Шеър – мукаддас руҳнинг сўздаги шакли. Сўз шоир учун ҳамма нарса ўрнини босади: сўз – ранг, рангларнинг алвон-алвон товланишидир; сўз – ҳолат, ҳолату кайфиятнинг турфа хил кўринишларидир; сўз – ҳис, ҳис-туйғунинг қатламларидаги жунбушлар акс садосидир; сўз – оҳанг, оҳангу ранг-баранг садолар инъикосидир; сўз – ишқдир, сўз – шеърдир, сўз – руҳдир, Мукаддас руҳ... Тўлан Низом шу сабабдан ҳам ўз сайланма шеърлар китобини «Мукаддас руҳ» деб атаган эди.

Оламни шеърда кўрмоқ, биз яшаб турган ҳаётни шеърят орқали идрок этмоқ ва уни оқ қоғоз юзига тўкиб солмоқ учун чиндан ҳам Худо берган салоҳият, истеъдод бўлмоғи керак. Ўн саккиз минг оламдаги беадад махлукоту мавжудот асло бир-бирига ўхшамаганидек, шоирлар ҳам ҳеч қачон бир-бирларини такрорламайдилар. Уларнинг ҳар бири ўзига хос бир олам – куни ва туни бор, боғи ва тоғи, чамани ва саҳроси бор. Шуниси кизик-да.

Истеъдодли қалам соҳиби Тўлан Низом гўзал водийнинг ўғли. Ўғиллик меҳри ва сўз айтиш санъати уни Фарғона куйчисига айлантирди. Шоирнинг олами – бу. Фарғона водийси, унинг танти ва жўмард кишилари, шаркироқ сойлари, чаманга айланаётган чўллари, олис ва шарафли тарихи, буюк фарзандларининг фожеий

қисмати, бу қисматларнинг ҳали очилмаган қатлари... Шоир Фарғона водийси тимсолида Ўзбекистонни, она Туркистонни, жаҳонни кўради, оламнинг кенглигидан хайратга тушади. Шоир гўзал водийнинг қоқ марказида яшар экан, ижод заҳматларини чекар экан, оламнинг маркази шу ердир, дегандай бўлади, ифтихор ҳиссини туяди; зеро, бундай дейиш шоирнинг ҳаққи-ҳуқуқидир. Ифтихор туйғуси шунчаларки, ёр юрган Фарғона йўлларини орзиқиб таърифлаб, «Сулаймон тоғидек кўкўпар» Фарғона чинорларини васф этиб, Фарғона шамолларини ҳам шеърга солади. Фарғона шамолларида «Украина елларининг майинлиги йўк», у «Кавказ шаббодаларини куйини чалмайди», унинг қаноти ипак эмас, у эсганда «пахтасига ишлайди чанг ичра дехқонлари»... Лекин юртини севган шоир Фарғона шамоллари – «у – жасорат, у – мардлик!..» дейди.

Тўлан Низом Қувада туғилди, ёшига етар-етмас оила-си Бўзга кўчиб келди. Волидаи мухтарамаси Ўғилбуви Нормат кизи асли бўзлик, Бешкал қишлоғидан, донгдор пахта теримчиси бўлган. Падари бузруквори Низомиддин Соҳиб ўғли қувалик оддий дехқон эди. Бўлажак шоир Бешкалдаги етти йиллик мактабни тугатгач, Бўз туман марказидаги 1-мактабда ўқишни давом эттирди. 1965 йилда Андижон Давлат педагогика институтини битирди. Кейин мактабларда ўқитувчи, туман ёшлар қўмитасида етакчи, маориф бўлимида мудир, республика Ёзувчилар уюшмаси Андижон вилоятида масъул қотиб лавозимларида ишлади. Ҳозирги кунда Саида Зуннунова номидаги Бўз педагогика билим юрти директори.

Тўлан бадиий ижод билан жуда эрга шуғуллана бошлаган. Унинг илк шеърлари менинг кўз ўнгимда ёзилган эди, десам муболаға бўлмас. Оллоҳнинг беадад илтифотларидан бири шу бўлдики, Тўлан билан камина – бизлар болаликдан бирга катта бўлдик, бир синфда ўқидик, илк ёзган машқларимиздан бирга қувондик, бирга севдик, бирга ёндик. Тўланнинг биринчи шеъри туман газетаси – «Гулистон»да босилганда, у тўртинчи синфда ўқир эди. Мактабимизда байрам бўлиб кетгани эсимда.

Тўлан болалигиданок нозик дидли, китобга чанкок бўлиб ўсди. Синфда аълочи ўқувчилардан саналарди, нутки равон эди, тумандаги турли йиғинларга таклиф қилишиб, доим шеър ўқитишарди. Минбардан кўринар-кўринмас бўлиб шеър ўқир, шеър тугагач, гулдурос карсаклар остида жойига бориб ўтирарди. Ҳамкишлоклари ўз «шоир»ларига меҳр билан қарашар, шу муштдеккина боладан шунақа шоирона сўзлар чиққанига ҳайратланишарди.

Шоирнинг илк китоби – «Сенинг эртакларинг» 1970 йилда дунё юзини кўрди. Унда ёш шоирнинг самимий туйғулари ифодаланган шеърлар жамланди ва улар бугунги кунда ҳам жаранг бериб турибди. «Ўпич» деган шеърдан олинган ушбу сатрлар бунга мисолдир.

Илк бўса!

Бевош лабларимда таъминг қолмаган,

Бевош кўзларимда топмайсан сеҳринг.

Бевошлигинг қурсин!

Сендай бевошини

Фақат қаргамоқдан тилим толмаган...

Кейин бирин-кетин «Ифтихор», «Қуёш йўли», «Ой қизлар», «Шеър айтгим келяпти, онажон», «Андижонда бир куш бор», «Даҳр боғи», «Чаман ичра», «Интизорлик», «Акс садо», «Муқаддас рух», «Ватан сурати» каби шеърӣй мажмуалари ўқувчилар кўлига етиб борди.

Шеър – шоир ҳаётининг тавсифи. Бу айниқса, Тўлан Низомга хосдир. У илҳомни олислардан, ўзи кўрмаган, эшитмаган томонлардан изламайди, у «ёнидан оккан сув»нинг кадрига етадиган шоир. Фақат ўзи кўриб, хис этган воқеалар, нарсалар ҳақида калам тебратади. У шеърнинг ҳолат сурати эканлигини яхши билади. Чиндан ҳам шеър бизга ҳолатни ифода этиб берсин, суратини чизиб берсин. Биз шеърдан жуда катта фикр ҳам кутмаймиз, агар бизга доно фикрлар керак бўлса, улар жаҳоннинг зукко донишмандлари китобларида истал-

ганча топилгуси. Қарийб барча фикрлар айтилган ҳам. Иоганнес Бехерда шундай бир мулоҳаза бор эди. Унга кўра, Ҳомернинг «Илиада», «Одиссея» асарларида ҳамма нарс ҳақида ҳам айтиб кетилган, лекин умумий қилиб айтилган, алоҳида-алоҳида айтиш имкони эса ҳали-ҳануз бор... «Алоҳида-алоҳида айтиш» – демак, шоирнинг, қахрамоннинг бугунги ҳолатини, руҳият ҳолатини чизиб бериш, суратини солиш лозим. Тўлан Низом ижодида ана шундай ҳолат суратини чизишнинг ажойиб намуналари бор.

*Аҳдга гувоҳ – сокин кўчалар,
Бир севгидан оқин кўчалар...*

«Йиллар ўтди киё бокмасдан...» деб бошлангувчи шеърдан олинган ушбу икки мисра замирида жигарсўхта ошиқ йигитнинг ҳолати, руҳияти пинҳондир. Йигит кизни яхши кўради, киз ушбу сокин кўчада яшайди, уйи шундок кўча бўйида... киз йигитга учрашиб туришга ваъда айлаган, бунга мана шу сокин кўча гувоҳ... Аммо ваъдасида турмаган ёлғончи киз учрашувга чикмайди, ҳатто кўчада кўринмайди ҳам. Интиқ ошиқ йигит эса кизни кўрармикинман, деган илинжда сокин кўчани кезавериб оқин кўчага айлантриб юборади! Шоир юкоридаги гапларни шеърга солиб ўлтирмайди, балки ҳолатнинг авж нуктасини айтиш билангина чекланади:

Бир севгидан оқин кўчалар...

Қуйидаги тўртликка эътибор беринг. Бу ажойиб тўртликда бор-йўғи саккизта сўз бор, уларнинг ҳам тўрттаси бир хил. Демак, асосан тўрт сўзга қурилган шеър. Шоирнинг маҳорати шундаки, ана шу кам сўзлар воситасида у ҳолатнинг гўзал суратини чиза олган. Бу ерда ошиқ билан маъшуқа ўртасидаги бир дostonга арзирлик воқеа-ҳодисани илғаб оламиз. Бағритошлик ва илтижо, қатъият ва умид, илинж... Икки ўртада нима кечди, шоир уларни таърифлаб ўлтирмайди, балки яна

холатнинг юкори нуктасини олади, натижада шеър юксак маҳорат намунасига айланади:

Дединг: «Хайр!»

Дедим: «Тўхта?..»

Дединг: «Нуқта!»

Дедим: «Сабр?..»

Бу шеърларнинг ёзилганига ўттиз йилдан ошиб кетди. Заҳматкаш шоир тин билмади, «чеккада улғайган бир бўз боламан», деб қараб турмади, изланишда давом этди. «Ҳайқиригим тегмасин тошга», дея улуғ умидлар баридан тутди. Оқибатда севги-мухаббат ҳақида самимий шеърлар дунёга келди, улуғ зот Она ҳақида меҳрғалиммо-лим сатрлар яралди. Уларнинг кўпи таниқли хонандалар томонидан кўшиқ қилиб қуйланиб келинади. Бу ҳам шоирнинг, шеърнинг кучини кўрсатадиган жиҳатдир. Мумтоз шоирлар ғазалларига мухаммаслар боғлади, бу ишни устозларнинг ижод сирларидан баҳраманд бўлиш, ўрганиш учун қилди. Бу ўринда шоирнинг Саъдий, Адиб Собир, Навоий, Фузулий, Бобур, Ҳусайний, Муқимий, Фурқат, Ҳазиний, Ҳабибий каби шоирлар ғазалларига эш қилган мухаммасларини эслаб ўтиш кифоя.

Тўлан Низом ижодининг бир хусусияти шуки, у халқимизнинг улуғ фарзандлари ҳаётини қаламга олиш ва уларнинг хориган руҳларини шодмон этишни юксак бурч, деб билади. Шоир Андижон фарзанди Заҳириддин Муҳаммад Бобур билан ниҳоятда фахрланади, у ҳақда қалам тебратишни жуда ёктиради. «Бобур таваллоси» шеъри Бобур ҳақида умуман битилган шеърлар ичида алоҳида ажралиб туради. Бу ерда ҳам воқеа-ҳодиса таърифи берилмайди, балки юкорида айтилганидек, холатнинг сурати чизилади. Биз она юртини ташлаб кетишга мажбур бўлган улуғ ўғлоннинг ўтинчу изтиробларини кўрамыз:

*Ишқ аро йўл қани, йўлдош қани,
Қўлламоққа қўл қани, қўлдош қани?*

*Дил лиммо-лим сир қани, сирдош қани,
Бирман деган бир қани, бирдош қани?*

*Қонга тўлдим, шеър қани, шеърдош қани,
Қайга борай, ер қани, ердош қани?*

*Хунхор қани, зўр қани, зўрдош қани,
Менки ўлдим, гўр қани, гўрдош қани?*

*Ишқи хорман, гул қани, гулдош қани,
Бошни ёрган ул қани, ул тош қани?*

*Хокисорман, қон қани, қондош қани,
Бир ўзимман, жон қани, жондош қани?*

Лутфи кочиримли бу шеърда бир неча янги сўз кашф қилинган: «бирдош», «шеърдош», «зўрдош», «гулдош»...

Сўнгги йилларда Тўлан Низом дoston жанрида самарали ишларни амалга оширди, ҳеч кимникига ўхшамаган, ўзига хос дostonлар шодасини яратди. «Чўлпон», «Мажнунтол йиғиси», «Гиря», «Руҳи равоним», «Бобур», «Хумо», «Юрак билан суҳбат», «Оқ гул», «Ботмай қолган ой»... Тўлан Миртемирнинг «Сурат» лирик киссасини жуда яхши кўрар, уни кўлдан кўймас эди, ижодининг дастлабки паллаларида Миртемир домла ушбу лирик киссасида қахрамоннинг ўз-ўзига дил изҳорини монологлар тарзида бериш йўлидан борган, бирон воқеа ёки сюжетни ёритишни ўз олдиға мақсад қилиб кўймаган эди. Воқеа-сюжет ўша монологлар замирида пинҳон ётарди. Тўлан Низом дostonларида ҳам сюжет бўлавермайди, улар гўё турли парчалардан иборат, турли вазнларда ёзилган шеърлардан ташкил топгандек туюлади. Лекин улар бирлашганларида ажойиб манзарани вуҷудға келтирадилар. Бу маънода улар бамисоли мозаик панноға монанд – яқиндан қарасангиз, алоҳида-алоҳида бўлак, парчалардан иборат, унинг устиға бу парчалар ранглари ҳам турлича. Лекин узоқдан қарасангиз парчалар бир-бирини тўлдириб, турли ранглар ҳам бири-бириға қуйилиб кетади, яхлит сурат намоён бўлади.

Адабиётимизнинг порлок юлдузларидан бири – Абдулҳамид Сулаймон ўғли Чўлпон ҳаёти, фожиали қисмати ҳақида ҳали кўплаб асарлар битилади, бунга шубҳа йўқ. Ҳар бир авлод бу ҳақда ўз сўзини айтишга ҳаракат қилади. Назаримда, бизнинг авлод бу хусусида ўз сўзини айта олди. Бу – Тўлан Низомнинг «Чўлпон» деб номланган ўтли достони. Юкорида айтилганидек, дoston мозaик усулда ёзилган: ҳар бир боб турли вазнларда битилган шеърлар каби, Чўлпон ҳаётида юз берган ҳолатлар суратидан иборат... Тўлан Низом достонида Чўлпон оҳангларидан ўринли фойдаланилади, натижада машҳур шеърлар сатрлари дostonга едириб юборилади.

«Зилзила» бобида Чўлпоннинг болалиги тасвирланар экан. Андижонда юз берган зилзиладан сўз кетади:

*Ер чўкди, дил чўкди, одамлар чўкди,
Бу қандай қора кун, ўсди мазорлар.
Дуркун авлодларни тутдайин тўкди,
Тирикларга қолди ғамлар, озорлар...*

Бу бало-офат тасвири дostonга бежиз киритилмаган. У ўзбек халқи, маданияти, адабиёти осмонидаги ваҳшат қалдиروقлари, не-не «авлодларни тутдайин тўккан» 1937 йилнинг даҳшатли «зилзила»лари рамзи сифатида намоён бўлади. Андижон зилзиласида ғачирлаб қулаган хужрада омон қолган Абдулҳамид болақай, 37-йил зилзиласида забардаст адиб Чўлпон бўлиб ҳалокатга йўлиқди... Дostonнинг энг мукамал бобларидан «Ўк овози»даги «Ўзбекистон, шоир ўғлинг – Чўлпонингга ким ўк узди. Ўк овози ярим кеча ухлаётган кўкни бузди!...» сатрлари узок вақт қулоқларимиз остида жаранг бериб туради.

Тўлан Низом шеъриятида улкан шоир Миртемирни устоз деб билади. Тўлан бу ялангтўш шоирдан кўп нарсани, биринчи галда, юртни севиш, унинг фидойиси бўлишни ўрганди. Миртемир шеъриятимизга Туркистон кенгликларини олиб кирди. Тўлан Низом эса устоздан ўрганиб, ўз шеъриятида Фарғона водийси тимсолини

яратишга бел боғламокда. «Мажнунтол йиғиси» номли кўшикдай равон ёзилган лирик қиссаси устозга бўлган ҳурмат рамзидир.

Шоирнинг дostonларини тақдир қиссалари деса бўлади. Бевақт кетган умр йўлдоши Ҳикматойга бағишланган «Гиря», Бобур, Машраб, Усмон Носир, Саида Зунуннова сингари шоирлар ҳаётини таърифловчи «Бобур», «Руҳи равоним», «Ботмай қолган ой», «Оқ гул», истиқлолимизни шарафловчи «Ҳумо» каби дostonлар, таъкидлаб ўтилганидек, шеъриятимизга янгича, ўзига хос оҳанглар бахшида этди, танқидчилигимиз эътирофига сазовор бўлди.

Улкан олим Озод Шарафиддинов шоирнинг «Ватан сурати» китобига ёзган сўнгсўзида Тўлан Низом шеъриятига батафсил тўхталгач, дostonлари хусусида шундай дейди: «Уларнинг марказида, – деб ёзади олим, – шоир танлаб олган бирон шахснинг сиймоси турадида, муаллиф унга нисбатан ўз муносабатини ифодалайди ва шу йўл билан қаҳрамоннинг руҳий портретини чизади. Бу дostonларда ҳам биз инсон ҳаётининг мазмуни, унинг меҳнати, инсон бахти, кураши, ижоди ва айниқса, инсон бахтининг мушкуллиги, инсон ва ижодкор тақдирининг ҳамиша, ҳамма замонларда оғир кечиши ҳақидаги тeран ўйлар билан танишамиз... Бу дostonларнинг яна бир муштарак томони бор – уларнинг барчаси ҳам муваффақиятли чиққан ва юксак бадий фазилатларга эга. Шунинг учун ҳам улар китобхонлар ўртасида қисқа муддатда ҳурмат ва эътибор қозонди...» Улкан олимимиз фикрига қўшилмай илож йўқ.

Тўлан Низом яқинда Чўлпон ҳаёти мавзусида яна бир асар – энди «Чўлпон» драмасини яратди. Драма Андижон ва Ўш театрлари сахналарида муваффақият билан томошабинларга ҳавола қилинди, улуғ шоир таваллудининг юз йиллигига муносиб тухфалар қаторидан жой олди. «Чўлпон» дostonи асосида аввалроқ суратга олинган видеофильм эса Ўзбекистон ойнаи жаҳонида мунтазам намойиш этиб келинади.

Мен Тўлан Низомнинг ҳамиша ўзи-ўзидан коник-

маслик хисси билан яшаётганини, тин билмай изланиш азобларидан роҳатланиб ҳаёт кечираётганини кузатиб келаман. У «Нон хиди» деган янги достонини битирди. Навбатда «Қишлоқ боласи» достони кутиб турибди. Шу кунларда ўзининг олтмиш йиллик тўйини нишонлаётган шоирнинг болалик дамларини қўмсаши, албатта, табиий бир ҳолдир.

Ўз шеърларидан бирида шоир «Мен Ватаним юрагини чизаман», деган сўзларни ёзган эди. Шоир ўз аҳдига қоим, «Соғ қалбини ҳар куни тилиб», ўша қутлуғ ниятда қўлига қалам олади.

Ватан юрагини сўз билан чизмок шоирнинг тўқис бахтидир.

«Шарқ юлдузи» журнали, 1998 йил, 3-сон.

* * *

Умарали Норматов,
филология фанлари доктори, профессор.

САМИМИЙ ДИЛ РОЗЛАРИ

Муҳтарам шеърхон! Қўлингиздаги лирик шеърлар китобига муаллиф ниҳоятда муносиб ном топган. Дарҳақиқат, шоир ярим асрдирки, миллий шеъриятимиз бўстони саҳнида тинимсиз заҳмат чекиб келади, унинг шеър ёзмаган, шеър ҳақида ўйламаган куни йўқ. Шу йиллар давомида шоирнинг кўплаб шеърӣ тўпламлари, сайланмалари, йигирмадан ортиқ достонлари китоб бўлиб чиқди, қуйга солиб айтиладиган шеърлари эса юзга боради...

Умр – оқар дарё, деганларидек яқиндагина ёш шоир деб юрганимиз Тўланбой бугун оқсоқоллар қаторига кириб, етмишни қоралаб турибди. Шу табарруқ ёш бўсағасида шоиримиз бутун ижодий фаолияти давомида битган ўзи учун азиз сара лирик шеърларидан таркиб топган ушбу мажмуасини Сиз азиз шеърхонларга тухфа этаётир. Мазкур китобнинг яна бир хос жихати шундаки,

унга шоир дostonлари бағрида мустакил шеърӣй асар шаклини олган рубобӣй тароналар ҳам киритилган.

Тўлан Низом ижод йўли, шахсияти, лирикаси, дostonлари хусусида устоз Саид Аҳмад, Озод Шарафиддинов, Наим Каримовлардан ошириб бир сўз айтиш кийин. Шундай бўлса-да, ушбу тўплам кўлёзмаси билан танишиш асносида кўнгилда кечган айрим ўй-мушоҳадаларимни изҳор этсам дейман. Тўланбой лирикаси, аввало, унинг ўзига, шахсиятига ўхшайди, чўлда туғилиб ўсган, зуваласи чўл офтоби ва шамолларида тобланган чайир, шу билан баробар содда, самимий, бир оз «тўпори», лекин ёкимли, Саид Аҳмад ибораси билан айтганда, тортимли, файзли бир одамнинг шеърларидир. Улар ортикча безакдорлик, китобий ялтирок ҳашамлардан холи. Чўл одами – чўл шоири қандай фикрласа, кўнгил кечинмалари қай тарзда кечса, айна шундайича қоғозга тушади. Мабода бирор талабчан муҳаррир уларга таҳрир киритиб «сайкал» бергудек бўлса, табиий чиройини йўқотиб қўйиши, бамисоли юзига бўёк чаплаб бор ҳуснини бой берган раққоса холига тушиши ҳам мумкин. Шоирнинг айрим шеърлари ёки мисралари тароватини кўз олдимизга келтирайлик. «Тонг» шеъридаги мана бу сатрларни ўқиб кўринг-чи; «Шамол гулни уйғотди, Гул кўнгилни уйғотди, Кўнгил ёрни уйғотди, Ёр булбулни уйғотди, Булбул йиғлаб сўз котди: «Бўлди, энди тонг отди, Ой куёшни уйғотди». Бир қарашда оддий ахборотлардан иборатдай сатрлар. Аммо шу етти мисрада ғаройиб, жонли ва жонсиз жисмлар ҳаракати, энг муҳими, ўша ҳаракатлар нафосати, симфонияси – ихчам бир етук табиат лирикаси, ўқувчида нафис қайфият уйғотиш учун зарур барча поэтик унсурлар муҳайё...

Ҳамид Олимжондан бошлаб икки дарё – Аму билан Сирдарёни Ватан тимсоли сифатида таърифлаш анъана тусини олган. Тўланбой ҳам шу йўлдан бориб, Ватан ҳақидаги шеърида «Икки оқар дарё – Аму билан Сир», деб ёзади ва шу заҳоти «Бириси Навоий, бириси Бобур», дея, содда, аммо кутилмаган, ўта ҳаётӣй, табиий ори-

гинал ташбехларни тақдим этади: айна шу ташбех ту-
файли шеърнинг чиройи бирдан очилиб кетади... «Она»
ҳақидаги шеърда жудалик изтироблари изҳор этилар
экан, «Она номли зўр ҳам бормикан, Онасиз ҳам олам
бормикан, Шеър айтгим келяпти, Онажон!» сатрларига
келганда қалб бир силкиниб кетгандай бўлади... Булар
ўйлаб ясалган мисралар эмас, содда, самимий қалб
қаридан табиий тарзда отилиб чиққан чин дил розлари.

Достонларидан олинган рубобий тароналар орасида,
хусусан, асар қахрамонлари Бобур, Машраб, Чўлпон,
Усмон Носир, Миртемир, Саида Зуннунова мисралари-
га, айникса, Миртемирнинг «Мажнунтол тагига ўтказинг
мени», Саида опанинг «Гуллар юзида ҳанда, бу боғдан
ёр ўтдими?» сатрларига ҳамоҳанг байтлар жозибадор
чиққан. «Гиря»даги Фуркатнинг «Айрилиб қолдим»,
Муқимийнинг «Ким десун?» радифли ғазалларига боғ-
ланган мухаммаслар лирик қахрамон дарду дунёсини,
қалб ғиғонини изҳор этишда ниҳоятда қўл келган.

Азиз шеърхон, қўлингиздаги лирик тароналар гул-
дастаси билан тўлиғича танишиб чиқинг, шунда мен бу
ўринда айтган гапларимнинг ҳақлигига албатта амин
бўласиз.

«Шеър айтмаган куним йўқ»

китобига ёзилган сўзбоши.

«Турон-иқбол» нашриёти. 2007 йил.

* * *

Баҳодир Саримсоқов,

филология фанлари доктори, профессор.

ТАЪРИФИНГГА ОЖИЗМАН, ЮРТИМ

Шоирликка қўйиладиган талаблар жуда кўп. Ана
шу талаблар ичида энг муҳими ўз халқи ва ватанини
шеър деб аталмиш ноёб топилдиққа жо этиб мадҳ этиш
хисобланади. Бу талабни виждон амри билан адо эта ол-
ган шоир эса чинакам бахтлидир. Ўзбекистон халқ шои-
ри Тўлан Низом ана шундай шоирлар сирасига мансуб.

У дostonлардан бирини «Ватан ичра бир ватан» деб номлабди. Дарҳақиқат, бу жуда ҳам яхши топилган ном. Ватани, халки ишки билан ёниб яшаётган ҳар бир инсон ўз ватанини киндик қони тўкилган, вояга етган муқаддас даргоҳ тимсолида кўради. Биз ҳам Тўлан ака каби жонажон Ўзбекистонимизни Шаҳрихон тимсолида кўрамыз.

Достон Шаҳрихонни шунчаки таърифу тавсифлашдан иборат бўлиб қолмай, унда шу қутлуг маъвонинг тарихи, унда яшаётган довқур, танти ва самимий инсонларининг эл-юрт олдигаги хизматлари, ушбу даргоҳда туғилиб яшаб ўтган бир қанча номдор меҳнаткаш кишилар, олиму фўзалоларнинг мамлакатимиз камолотида тутган ўринлари рўй-рост кўрсатилган.

Сиз Шаҳрихонни кўрганмисиз? Агар кўрмаган бўлсангиз, у ҳолда шоирнинг мазкур достонини ўқинг. Шунда сиз ипакдек товланиб оқаётган Шаҳрихонсининг мафтункор кўрку таровотини, у ерда яшаётган меҳридарё кишиларнинг илик нафасини тўлиқ ҳис қиласиз. Шаҳрихон беназир санъаткорларининг, доврўғи етти иқлимга кетган соҳир пичокчи-ю чеварларининг, моҳир ошпазу қандолатчиларининг маҳоратидан воқиф бўласиз.

Бутун достон давомида шоирнинг Шаҳрихон фарзанди эканлигидан фахрланиш туйғуси етакчилик қилади. қуйидаги сатрлар эса унинг ана шу туйғу ҳақидаги эъзои ва эътирофи десак ҳақлимиз:

*Қаршимда рўбару яна бир доvon,
Белга қувват берса Ўзбек ёнган нон,
Алқаб турса онам – жон Ўзбекистон,
Йўлим равон очса Аллоҳ меҳрибон,
Ҳолатим чизмакда Беҳзод, Монийман,
Мен Тўлан Низомий – Шаҳрихонийман.*

Достон қиска муддатда ёзилган, лекин шоир менинг назаримда, уни ёзишга бир умр тайёргарлик кўргандек туюлади. Чунки асарда Шаҳрихон ва унинг атрофидаги кишлоқлар, у ердаги кишилар турмуши ҳақида батаф-

сил, ишонарли маълумотлар берилган. Шу нарсанинг ўзи кўрсатиб турибдики, дoston кўп йиллик кузатишларнинг, изланишларнинг самараси.

Ватан мавзуси Тўлан Низом доимо қалам тебратадиган мавзу. У Ватан ишки билан сармаст, халқимиз орзу-истаклари, кувончу дардлари билан ҳамнафас шоир. Ижодкор умр бўйи ўз халқи ва ватанини мадх этса ҳам, ҳеч қачон унинг мукаммал таърифини бера олмайди. Шу боис у умри мобайнида ушбу мавзуга қайта-қайта му-рожаат қилади. Ватан, юрт таърифи бўлиб қолаверади. Шундай бўлса-да, биз шоирдан айна шу мавзуларда янги-янги шеър у дostonлар кутиб қоламиз.

«Ватан ичра бир ватан» китобига ёзилган сўзбоши.

Чулпон номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи.

2007 йил.

* * *

Адхамбек Алимбеков,

Ўзбекистон Миллий университети доценти.

ЙЎЛ ДОСТОНИ

Ҳар бир таникли ижодкорнинг ҳаётини воқеаларга синчков назари, кўрганларини айтар услуби, ўз ижодий йўли бўлади. Кимдир майин оҳангларга мойил бўлса, кимдир жўшқин, юкори пардаларда куйлаш тарафдори. Ўзбекистон халқ шоир Тўлан Низом ижодида шу икки хусусият уйғунлашиб кетгандек. Шоирнинг ихчам лирик шеърлари, йирик эпик дostonлари фикримизга далил-дир. Ўзбекистон Қаҳрамони, устоз Озод Шарафиддинов «Ниятим зўр, касбим – яхшилик...» мақоласида шоир ҳақида шундай ёзган эди: «Айниқса, сўнгги ўн йил ичида Тўлан Низом шеърини янги сифатлар касб этди. Шу тарзда ўзбек шеърининг қудратли дарёси-га «Тўлан Низом шеърини» деб аталмиш янги ирмок келиб қўшилди. Кичик бўлса-да, жўшқин ирмокча, ўзининг куйига, нафасига эга бўлган ирмокча. Шундай

ирмоқчаки, усиз катта дарё кемтик бўлиб қолади, унинг тароватидаги бир жило камаяди...»

Тўлан Низом турли мавзуларда ўнлаб дostonлар ёзди. «Чўлпон» илк эпик шеърий асарларидан бўлса, «Довон», «Темир йўл» сўнгги йилларда ёзган, ижтимоий мавзудаги дostonларидир. Шу ўринда, мамлакатимизда олиб борилаётган улкан бунёдкорлик ишларига шоирнинг ҳозиржавоблигини алоҳида таъкидлаш керак. Бадий адабиётнинг ҳаётдаги ўрнига, инсон тарбиясидаги аҳамиятига турлича қарашлар бўлади. Лекин якка шахс тақдири доимо жамият билан боғлиқ экан, адабиётнинг ижтимоий бурчини унутмаслик даркор. Шу нуқтаи назардан халқ, ватан тақдирида воқе бўладиган ҳодисаларни, йирик тарихий қурилишлар ва унда иштирок этган инсонлар тақдирини бадий ёригиш муҳим аҳамият касб этади. Тўлан Низомнинг «Темир йўл» («Хуррият» газетаси. 2008 йил, 16 июль) дostonи шу жиҳатидан ҳам диққатга молик. Тўлан Низомнинг дostonи Юртбошимиз ташаббуси билан бунёд этилган Тошғузур–Бойсун–Қумқўрғон темир йўли, мустақил мамлакатимизни жаҳонга олиб чиқадиган, Ўзбекистонга қон томир бўладиган йўл ҳақидадир.

Аввало, Тўлан Низом асарининг тузилиши ҳақида. Дoston «Дебоча», «Поезд йўлга тушди», «Темир йўлчи монологи», «Бир ишчи ҳикояси», «Йўлда», «Бобо ва набира», «Яна йўлда», «Бекатларда қайнайди ҳаёт», «Қашқадарёда», «Икки оғайни», «Алпомиш элига салом-ассалом» (қўшиқ), «Мулоқот», «Шодиёна», «Хотима»дан иборат. Ҳар бир бобда турли воқеалар, суҳбатлар, тарихга саёхатлар баён қилинади.

Бирок ҳар бир бобни бирлаштириб турувчи бош ғоя, қизил ип мавжуд. Шоирнинг муваффақиятидан бири ҳам бобларда умумий рух кўтаринкилигини саклаб қола олинмайдир. Йўлсозларнинг бунёдкорона меҳнати тараннум этилиши баробарида мустақилликка эришганидан сўнг халқимиз ҳаётидаги муҳим ўзгаришлар тилга олинади. Дostonнинг яна бир ўзига хос жиҳати, шоир элнинг улуг фарзандларини ўрни билан эслаб ўтишидир. «Дебоча»да

турфа тақдирларга гувоҳ бўлган Буюк ипак йўли шоир хотираларида карвонлардек изма-из бўлиб жонланади:

*Бир тўяда ал-Бухорий
Ёниб борар шамга ўхшаб.
Таранглашиб кўнғил тори,
Замаҳшарий кетар қақшаб.*

*Мотуридий кўп қийналар,
Озорланур ал-Фаргоний,
Ҳижрон тиги дил қиймалар –
Ҳар тўяда – Туркистоний.*

Тақдир тақозоси билан дунёга сочилиб кетган «туркистонийлар»нинг дарди дунёси, юртидан мажбурий кетишларининг таъсирли тасвирлари. Шоир тарихга бекорга мурожаат қилмайди. Аждодларимиз тақдирини қанча яхши билсак, бугунги кун кадрига шунча етамиз. Лекин у замонлардаги йўлга чиқиш билан ҳозиргисининг фарқи факат воситаларда эмас. Маънавий томонида. Бу темир йўллар ватандан узоқлаштирувчи эмас, юртдаги бунёдкорлик ишларининг гувоҳидир. Бу йўлда лирик қаҳрамонга нурли самовот шерик:

*Бу кун биз ҳам йўлга чиқдик,
Пўлат изда карвонимиз.
Қўлни бердик, қўлни сиқдик,
Юртбошимиз – сарбонимиз.
Қуёш – шерик,
Қуёш билан
Қандай яхши бирга юрмоқ!
Сайёралар ила жон-тан,
Ой ёнида ўзни кўрмоқ.*

Достондаги ҳар бир боб ўзига хос маъно, мазмун касб этган. «Темирйўлчи монологи»да йўл очиш савоб, эзгу ишлиги, улов соз бўлса мурод вожиблиги ва ишчиларнинг қаҳрамонона меҳнати йўлсоз тилидан ҳикоя қилинади.

оҳангни сақлаб кола олган. «Хотима» кўтаринки руҳда, юкоридаги сатрлардан оқиб келаётган эҳтиросларнинг фавворасидек якунланган. Монолит, метин йўл – темир йўл рамзида юртнинг келажаги, фаровон йўли назарда тутилган:

*Аллоҳ кўрсатган йўл равондир мангу,
Мукаммал, мустаҳкам темир – нўлоти!
Истиқлол йўли бу, Мустақиллик бу,
Толмагай Ҳумоқуш қумуш қаноти!!*

«Темир йўл» достони бугунги ўзбек шеъриятида Ватан, халқ бунёдкорлигини акс эттирган, бадий пухта асарлардан бўлиб қолиши шубҳасиз.

*«Моҳият» газетаси,
2008 йил, 14 ноябрь.*

* * *

Исмоил Тўлак,
филология фанлари доктори.

ЛИРИК ТАСВИР, ЭПИК КЎЛАМ

Тўлан Низом кейинги пайтларда дostonчиликда ўз истеъдоди кудратини синаб кўрмокда. Унинг бу борадаги биринчи муваффақияти «Чўлпон» бўлди. Ҳеч иккиланмасдан айтиш керакки, дoston шоирнинг ўзбек адабиётидаги ўрнини белгилаб беради. Аввало, кенг китобхонлар оммаси, қолаверса, адабий танқидчилик асарни илик кутиб олди. Ижобий фикрлар айтилди. Дастлаб дoston «Шарқ юлдузи»да, сўнгра «Мукаддас рух» китобида, яқинда эса алоҳида китоб ҳолида нашр этилди. Радио-телевидениеда дoston асосида бир қатор эшиттиришлар амалга оширилди.

«Чўлпон» истиқлол берган ижодий имкониятларнинг маҳсули бўлганлиги учун ҳам унда эрк учун курашган исёнкор қалб фарёдларига алоҳида аҳамият берилган. Маълумки, халқнинг бошига қора булутларни олиб кел-

ган 37-йилнинг аччиқ изғиринли шамоли миллат да-
рахтининг сархил меваларини дув тўкиб кетди. «Халк
душмани» тамғаси билан қатли ом этилган миллатнинг
фидойи зиёлиларини катагон килишдан мақсад халқни
асоратда сақлаш эди. Чўлпон каби миллатпарварнинг
айби Эркка интилгани, халқини маърифат нурлари-
дан баҳраманд этишга саъй қилгани эди. Нурни кўмиб
бўлмаганидек, ҳақиқатни ҳам қатл этиб бўлмайди. Унинг
ҳимоячилари, куйчиларига қора бўёқлар чапланмасин,
барибир ҳақиқат қарор топаверади, халқ ўз фидойи фар-
зандларини ҳимоя қилиб олади. Унга чапланган доғлар
тозаланади.

Янги ўзбек миллий адабиётига тамал тошини қўйган
М.Бехбудий, Фитрат, А.Авлоний, Чўлпон каби алломалар
оқланди: уларнинг ишларига, асарларига тўғри баҳо бе-
рилди. Ижтимоий – сиёсий ҳаётдаги бундай ўзгаришлар,
шубҳасиз, адабиётга ҳам ўз таъсирини ўтказа бошлади.
Жадид адабиёти намояндалари каламига мансуб асар-
ларни чоп этишга киришилди. Шу билан бирга улар
тимсоли яратилган асарлар ҳам пайдо бўла бошлади.
Айниқса, Чўлпон ва У. Носирга бағишланган шеърлар
қўплаб яратилди. Табиийки, бу шеърлар марказида оташ-
нафас шоирларнинг фожеъ қисматлари тасвири туради.
Т. Низом ҳам бу мавзуга мурожаат қилди. Дуруст лирик
шеърлар ёзди. «Чўлпон» достони ҳам ана шу шеърлар
бағрида туғилди. Иккинчи сўз билан айтганда, дастлаб
Чўлпоннинг лирик тимсолини яратган муаллифда унинг
кенгрок микёсдаги лиро-эпик тимсолини яратиш нияти
ҳам туғилди.

Т. Низом Чўлпон ҳаётига оид ёрқин лавҳалар чизар
экан, қаҳрамон табиатига ҳос соддалик ва жўмардликка,
фидойилик ва неқбинликка алоҳида аҳамият берди.
Муаллиф, қаҳрамон руҳиятига ҳос томонларни янада
таъсирчанроқ ифодалаш мақсадида табиат оламидаги
ўзгаришларга ҳам мурожаат қилади. Достонда «Зилзила»
номли боб бор. Унда 1902 йил Андижон зилзила-
си ҳақида гап боради. Бу вақтда Чўлпон 5–6 ёшли эди.
Уни том босиб, жиддий жароҳат олади. Муаллифнинг

бу лавхани асар сюжетиға киритишдан мақсади Чўлпоннинг кейинги ҳаётида юз берадиган зилзилаларға ишора қилиш эди.

Ёш Абдулҳамид қалбида уйғонган зилзила шоир диққатини тортади:

*Вайрон кўчалардан ўтаркан бола,
Таниш ҳовлиларға ташларкан назар,
Кўксига урилган бешафқат нола,
Дустларин топмади, излаб, атҳазар.*

Зилзила боланинг тенгдошларини ҳам ютган эди. Қадрдон ҳаммаҳалларини топа олмаган Абдулҳамиднинг «Кўзёши симобдай кўксига оқди». Энди унинг учун бу дунё совуқ ва хиссиз, бўм-бўш ва қоронғи. У ўзини эртаклар оламиға отади. Қалб жароҳатини эртак орқали даволамоқни ният қилади.

Достоннинг «Кампир эртакларидан» деб номланган бобида «Ёркиной» ривояти берилади. Маълумки, Чўлпон «Ёркиной» номли ишқий-романтик драма яратиб, унга шундай эскартиш берган эди: «Тотли ва бой тили билан эртак (чўпчак) айтиб бериб, шу асарнинг ёзилишиға сабаб бўлган кампир онаға ҳурмат билан бағишлайман».

Демак, муаллиф қаҳрамон қалбидаги эзгулик, фидоийлик каби фазилатларнинг илдизлари болалик дамларига бориб такалишини далиллаш мақсадида, қолаверса, «Ёркиной»нинг ёзилиш тарихи билан Чўлпон ҳаёти ўртасидаги боғлиқлик нукталарига ишора қилмоқ ниятида ушбу бобни киритади.

Ёркиной билан боғлиқ афсонани композициясига ўринлатишдан муддао бугина эмас. Ёш қалб оламидаги эрқпарварлик, миллатпарварлик туйғулари Пўлат каби халқнинг афсонавий қаҳрамонлари қалбидаги чашмаларидан озикланганлигини кўрсатиш, бу билан Чўлпон ҳаётининг кейинги даврларига бадиий ишоралар қилиш эди. Муаллиф Чўлпон характери халқона асарлари руҳида шаклланди деган ҳақиқатни ушбу бобда далиллай олган, дейиш мумкин.

Албатта, достон муаллифи ўз олдига Чўлпоннинг

хаёт йўлини хронологик тарзда баён қилишни мақсад қилиб қўймаган. Исёнкор шоир хаётидаги энг ёрқин драматизмга бой нукталарни танлаб олган ва уни бадийлик либосларида ифодалашни ният қилган.

Муаллиф дostonда ички монологлардан фойдаланган ҳолда Чўлпоннинг қалб суратларини чизмоқчи бўлади. Дoston боблари ташки томондан қараганда алоҳида композицион яхлитликка эга бўлган воқеабанд шеър сифатида таассурот қолдирса-да, боблараро мантик ипи мавжуд умумий сюжетга бевосита боғланиб, яхлитлик касб этади.

Дostonдаги воқеаларни боғлаб турган нукта – Чўлпон. Шоир тимсоли қирраларини янада теранроқ акс эттириш мақсадида бир қатор тимсоллар ҳам киритилган. Бундан ташқари, асардаги сюжет ипларини бир-бирига боғлаб турган куч – Муаллиф тимсолидир. У ҳар бир бобдан кейин сўз олади, воқеаларни бир-бири билан боғлайди. У ёки бу масалага шарҳ беради, хуллас асардаги Муаллиф ҳам боника тимсоллар каби тенг ҳуқуқлидир.

Асарда «Садо» ҳамда «Акс садо» боблари бор. «Садо». Чўлпон нидолари асосига қурилган бўлиб, унда шоир изтироблари ифодаланади.

*Янроқ янглиғ узилдим, қора тақдир эмасми бу,
Тилларимни кесдилар, менга таҳқир эмасми бу,
Боғланди оёқ-қўлим, доғули даҳр эмасми бу,
Виждоним бут ва ҳалол бир мусулмон эдим дўстлар.
«Мухаббат осмонида гузал Чўлпон эдим дўстлар».*

Шоирнинг бу нолалари заминиди адолатсиз тузумга қарши исён туйғулари ётади. Гарчи «Садо» «Мен» тилидан баён этилсада, унда ёлғиз шахснинг аламлари ёки бўлмаса биргина шоирга уюштирилган фитналар ифодаси ётмайди. Бу ерда Чўлпон нидоси – халқ нидоси сифатида жаранглайди:

*Ифбат боғин қизлари сочвонни ўтга ташлади,
Беҳаё шармандалар қузгунлар бунда қишлади.*

Миллатнинг эртанги порлоқ истикболи деб ўзини курашлар жабҳасига ташлаган фидойи шоир қалб оламидаги манзаралар нечоғлик маҳзун ва маънос бўлмасин, у ўқувчида тушқунлик кайфиятларини уйғотмайди. Аксинча, ҳақ йўлида жонни фидо айлаш жўмардлик эканини, бундай зотлар инсоният қалбида абадий яшаб қолажагини англаб етадилар.

«Акс садо» Чўлпон садоларини қалби ила тинглаган Муаллиф кечинмаларидан бир парча. У хаёлан устози фарёдларини тинглар экан.

*Қайдин келур бу мунгли садо,
Вужудимни титратур, эвоҳ.
Тилсиз ердан чиқарми нидо,
Тинчим олур безовта арвоҳ. –*

дея ўз кечинмаларидан огоҳ этади. Бу изтироб – устознинг фожиона қисмати ҳақида фикр юритишга журъат этган қалбдан ситилиб чиқаётган кайғу. Бу устоз аламларининг акс-садоси.

Т. Низом Чўлпон тимсоли орқали Чўлпонлар қисматини тасвирлаш ниятини амалга оширишни мақсад қилиб олар экан, асосий диққатни «кизил сиёсат» хатоларини фош этишга қаратади.

Муаллиф Чўлпоннинг исёнкор шоир бўлиб етишиш жараёнларини бадий далиллаш ниятида бир қатор биографик маълумотлардан истифода қилади. Шундай маълумотлардан бири Чўлпоннинг отаси билан ўзаро муносабатига алоқадор бўлиб, унга кўра шоир ўз ҳаётининг дастлабки даврларида падари бузрукворининг хоҳиш-истагига қарши чиққан. В. Ян орқали бизга етиб келган маълумотларга қараганда, Чўлпоннинг отаси Сулаймон баззоз ўз фарзандини мударрис қилиб тарбияламокчи бўлган. Аммо бу даврда Чўлпоннинг дунёқарашида маълум ўзгариш юз бера бошлаганлиги сабабли у ота измидан чикиб, Тошкент – жаидчилик ғоялари билан яшаётган муҳитга нажот излаб келган.

Сулаймон баззоз гарчанд дастлаб ўғлининг бу қилмишидан ранжиган бўлса ҳам кейинчалик уни ту-

шунишга ҳаракат қилган. Зероки, у мутаассиб эмас, ўзи ҳам андак шоиртаъб киши эди. Лекин шунга қарамай, ота билан бола ўртасида бўлиб ўтган ўша воқеа тарих факти бўлгани учун Т. Низом ўз достонида ундан фойдаланмокчи бўлган.

«Араз» деб номланган лавҳа шу ҳақда ҳикоя қилади. Шоир бу лавҳада Чўлпон ҳаётидан олинган фактни тасвир этар экан, уни драматиклаштиргандек, унга асар конфликти «макоми»ни бергандек бўлади. Ҳарҳолда куйидаги байтлар китобхонда шундай таассурот уйғотади:

*Қай кетди, деб хавотирда онаси,
Еш Чўлпондан аразлаган отаси.
Ўз ўғлини кўрарга ҳеч кўзи йўқ,
Қанча бўлди, унга ширин сўз йўқ.*

*Бойси шу, Чўлпон халққа оқармиш,
Халқим, дея бағридан қон томармиш.
Ота тутган йўлдан у бормас эмиш,
Унга ҳамма ўғлингиз ўжар, демиш.*

Китобхон бу сатрларни ўқиб, Чўлпоннинг отаси билан муносабати бутун умр шу зайлда давом этган экан, деб ўйламаслиги лозим. Фитрат ва унинг маслакдошлари билан учрашув факат шоирнинг дунёкарашида инкилоб ясабгина қолмай, секин-аста бошқа тараккийпарвар кишиларга ҳам таъсир ўтказа бошлади. Сулаймон баззоз ҳам ўғлининг халқ манфаати йўлида жон куйдираётганини тушунди. Чўлпон ўз хатти-ҳаракати билан отасига ҳам маълум даражада таъсир ўтказа билди.

Ҳурматли китобхон диққатини яна бир нуктага қаратмокчимиз. Бу рус кишисининг дини исломга ўтишига бағишланган лавҳадир. Т. Низом Чўлпон ҳаётидан олинган бу ҳужжат қимматига эга бўлган маълумотлардан ҳам ўринли фойдалана олган. Шунинг учун ҳам бу лавҳа Чўлпон табиатига хос зукколикни ифодаловчи лавҳ сифатида алоҳида қиммат касб этади.

Рус кишисига ҳажга бориш учун хайрия йиғиш маросимида Абдулҳамид ҳам катнашади ва бу ҳаракатга нисбатан қатъий эътирозини билдиради.

Муаллиф шу ўринда: «Нега керак Сизга янги мусулмон, ўша пулни элга берсангиз эди» сатрларини Абдулҳамид тилидан келтиради. Бизнинг эътирозимиз биринчи мисрага. Чўлпон таржимаи ҳолидан шу нарса маълумки, у ёшлигидан Қуръони Карим мутолааси билан чуқур шуғулланган, Пайғамбаримиз ҳадисларини ўқиган, уларга амал қилиб яшашга ҳаракат қилган. Ота ҳам боласини мударрис бўлишини истар экан, унга ислом тариқатларини ўргатган бўлиши эҳтимолдан узок эмас. Иккинчи сўз билан айтганда, жадидлар даҳрий бўлган эмаслар, улар диний бидъатларга қарши муросасиз курашганлар. Ҳадисда ғайридин кишини ўз динига ўтказган мусулмон жаннатга киради, деган фикр бор. Шубҳасиз, булардан хабардор бўлган киши ўрисни мусулмон қилиш шартми, деган иштибоҳни айтмайди. Шунинг учун юқоридаги мисра таҳрир этилса, мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Ёш Абдулҳамиднинг бу ишга эътирозининг асослари бошқача. Рус фуқаросининг исломни қабул қилишидан мақсади ҳажга бориш, сафардан кутила-жак мақсад эса жосуслик; Россия ҳукуматини мусулмон давлатлари ҳақидаги маълумотлардан хабардор этиш. Миллатпарварлик, истиқлол ғоялари билан озиклана бораётган ёш маърифатпарвар ўз дунёқарашини вақтли матбуот хабарлари билан ўзгартираётганлигини назардан четда қолдирмаган ҳолда шу нарсани айтиш мумкин: у мустамлакачиликнинг даҳшатларини ҳис қилди ва илк бор халқни бундан огоҳ этди. Афсуски, унинг бу фидоийилигини ўша даврда ҳеч ким англаб етмагани каби кейин ҳам тушуниб ета олмадилар.

Хуллас, айрим таҳрирталаб ўринларни ҳисобга олмаганда, бу боб дoston драматизминини кўтара олган, дейиш мумкин.

Маълумки, Чўлпон ҳаёти фoжиаларга тўла бўлган.

Унинг муҳаббат бобида ҳам толе куёши кулмаган. Турли сабабларга кўра, бир неча бор уylanган. Шулардан бирини ўзи ёқтирган. Солиҳани севган. Унга катта муҳаббатини бахш этган. Энг гўзал шеърларини ана шу зотдан илҳомланиб яратган. Лекин у билан ажралишган. Аниқроғи, Чўлпон севгилисининг ёруғ дунёдан бефарзанд ўтишини истамаган. Қамалгунга қадар Екатерина исмли рус аёли билан яшаган. Шоир замондошларининг хотирлашича, бу аёл Чўлпонни ҳурмат қилган, унинг энг яқин дардкаши, ҳаммаслаги бўлган.

Муаллиф Чўлпон шахсига, унинг муҳаббат тарихига оид маълумотларни «Ҳижрон сатрлари», «Солиҳа йиғиси» бобларига жойлашга ҳаракат қилади. Шуни далиллик билан айтиш мумкинки, Солиҳа нутки орқали муаллиф эҳтиросли ишқ фарёдларини анча маҳорат билан бера олган:

*Ўт тушди жонима, жаҳонима,
Қаролмам булутли осмонима.
Қук аро юлдуз кўп, сайёра кўп,
Тенг эмас чақнаган Чўлпонима.*

Юкоридаги сатраларда ногаҳоний айрилик азобида ўртанаётган покиза ишқ соҳибасининг фарёдларини тинглаш мумкин. Унинг учун бахт куёши сўнди, ёруғ кунларини зулмат босди. Зулмат водийсидан у энди бошқа маҳрам истамайди. Унинг Чўлпони табиат Чўлпонидек бутун борликни ёритмоқ ниятида кўк сари йўл олган экан, у ҳам ана шу нуктага талпиниб яшайди. Энди унда ёлғиз Яратганга муҳаббат қолди, холос:

«Бағримни босайин Қуръонима».

Достоннинг «Ўқ овози» боби ҳам аввалги бобларни мантиқан тўлдиради ва улардаги фикрнинг янада ривожланишига кўмак беради. Қуйидаги сатрлар достон якунидек жаранглайди:

*Ўзбекистон, шоир ўғлинг – Чўлпонингга ким ўқ узди,
Ўқ овози ярим кеча ухлаётган кўкни бузди.*

Чўлпон ҳақидаги фикрларимизни таниқли адабиёт-шунос олим Озод Шарафиддиновнинг куйидаги фикрлари билан яқунламоқчимиз:

«Тўлан Низомнинг «Чўлпон» достони шу эзгу ният йўлидаги илк уринишдир. Албатта, шоир дostonда Чўлпоннинг ҳаёт йўлини батафсил тасвирлашни мақсад қилиб қўйган эмас, у ҳатто Чўлпон образини тўлалигича, бекаму кўст ёритишни ҳам кўзда тутмайди. Дostonда Чўлпон ҳаётидаги айрим лавҳалар олинади-ю, шу туфайли шоир қалбида жўш урган эхтирослар, изтиробли туйғулар ифодаланади. Ва бу парчаларда биз шоир тақдиридаги фожеълик нафасини яққол сезиб турамыз. Шунинг ўзи дostonга янаш ҳукукини беради».

«Мажнунтол йиғиси» достони ҳам руҳан «Чўлпон»га яқин туради. Унда ҳам фожеъ тасвирлар етакчи. Унда ҳам шоир қалбининг оламлари, бу олам қаъридан келаётган фарёдлар муаллиф диккатини тортади. Дoston Чўлпон издошларидан, садокатли шогирдларидан бўлган Миртемир ҳақида. Ўзбек миллий шеъриятининг бу улкан вакили қисмати Чўлпон ҳаётидек фожиа билан яқун топмаган бўлса-да, қонсиз фожиаларга тўла бўлди. Тазйиклар, қамситишлар, ошқора ва пинҳона тухматлар шоир кадрина тушира олмаган бўлса-да, қаддини эгди. Жўшқин овозига маъюслик шабадаларини олиб кирди. Ижобий маънодаги маҳзунлик шоир қалбининг ифодаси сифатида ҳаётйлик қасб этди.

Т. Низом – Миртемирнинг садокатли, эътиқодли шогирди. Устоз лирикаси сарчашмаларидан тўйинган шогирд. Унинг бир қатор лирик шеърларида устоз анъаналари таъсирини сезиш қийин эмас. Баъзи шеърларида шогирд устозининг шоҳ байтларига тазмин ҳам боғлайди.

Миртемир умрининг охирларида шундай бир васиятнамо шеър битган эди:

*Мажнунтол тағига ўтқазинг мени,
Мен учун йиғласин, мен йиғлаб бўлдим.*

Ана шу изтиробли сатрлар шоир калбини тебратади, устоз ҳақидаги кўпдан ўйлаб юрган достонининг туғилишига туртки беради. Муаллиф устоз кечинмаларини Мажнунтол рамзий тимсоли оркали ифодалайди. Лирик «Мен» (бу ўринда дoston муаллифининг ўзи) Мажнунтол ила ҳаёлан суҳбат курар экан, унинг ҳолатидаги ўзгаришларга диққатни қаратади. Муаллиф бу ўринда шартли тасвир, рамзий тимсол имкониятларидан маҳорат билан фойдаланади.

«Ипакдек юмшоқ шамол»нинг «қакшаб келиши» Мажнунтол оромини бузади, ҳаёлларнинг учқур отига миндирмоқчи бўлади. Шамолда тебранаётган дарахт изтироб тузоғидан қалб сифатида лирик «Мен» ҳаёлида гавдаланади:

*Вужуд билан товушингни тинглайман,
Товушингдан кимлигингни англайман,
Афсус чекиб кўнглимни мен тирнайман,
Эгиласан, бураласан, Мажнунтол,
Юрагимни яралайсан, Мажнунтол.*

Муаллиф Миртемирнинг «нафаси ўзбекона» шоир эканлигига, унинг назмида қадим туркий сўзлар қайтадан ҳаёт бошлаганлигига ишоралар қилади. Унинг чинакам сўз заргари, меҳрибон мураббий, камтарин дўст қаби сифатларига алоҳида урғу беради. Миртемир ўз тенгдошлари орасида ҳам, ундан кейинги авлод орасида ҳам шогирд масаласига жиддий эътибор берган бағрикенг аллома эди.

Шуни мамнуният билан айтиш мумкинки, шеърятнинг бугунги навкирон авлодларининг ҳар ўнтасидан учтаси Миртемир мактабининг ҳақиқий талабасидир.

Яна устозга хос фазилатлардан бири шогирд қамолидан севиниш, ғурурланишдир. Бир сўз билан айтганда, у ўз шогирдларига чинакам маънода оталик қилди. Қору бўронлардан, тухмату маломатлардан ҳимоя қилди.

Т. Низом ҳам устоз паноҳида шеърят пилапояларидан одимлаб бораётган шогирд. У ўз табиатидан келиб чиқиб, устоз руҳи пойида доимо таъзимда туради. Ўз кечинмаларини одатдаги содда сатрларда ифода қилади:

*Шогирдларга мунчалик меҳр,
Ташналик ҳам мунча сеҳр –
Буюрмиш она табиат
Миртемирга хос фақат...*

Муаллиф ҳам ана шу меҳр булокларидан бенасиб қолмаган. Гарчи шогирд пойтахтдан олис бир кишлоқда истикомат қилса-да, устоз билан руҳан яқин бўлган. Устоз унинг машқларини синчиклаб кузатиб борган, беминнат маслаҳатларини аямаган:

*Қўлга қалам тутқазган,
Жарликлардан ўтказган
Мана шу шоир одам.
Шеърят водийсида
Устозлик қилган отам.*

Шогирд (лирик «Мен») ноҳуш хабарни эшитгач, қалби фарёд чекади. Айрилиқ унинг обод кўнглини вайронага айлантиради. Кўнгил боғидаги сайроки қушлар чўчийди. Ўзига тинч қўналға тополмай сарсон. Унга юпанч керак. У хотирасида устоз суратини тиклар экан, у билан бирга босиб ўтган ҳаёт йўлидаги ғовлар ҳам кўрина бошлайди:

*Эсдан чиқарми ушал бадбахт қушларнинг захри,
Қуруқ тўхмат тошидан синсайди фалак чархи,
Миллатчи, деган бўхтон эди истеъдод нархи,
Чўлпон каби унга ҳам келган жаллоднинг қаҳри,
Армон қилади энди оғуға тўлган ҳаёт,
Одамларнинг қалбида йиғлаётир улуг зот.*

Ҳақиқатан, шеърятнинг буюк даҳоларининг кўпчилиги қисмат жихатидан бир-бирларига яқин турадилар. Хусусан, Чўлпон ва Миртемирнинг нафақат қисмати, балки табиатидаги кечиримлилик, бағрикенглик, ҳалимлик ҳам ўхшашдир. Улар ҳақидаги ривоятлар ҳам фикримизни бемалол тасдиқлаши мумкин. Халқ орасида кенг тарқалган ривоятларга суянаётганлигимизнинг боиси шуки, бу ривоятларнинг илдизи ҳақиқатга бориб

тақалади. Ривоят либосидаги бу ҳақиқатларда биз ҳар иккала шоирга хос бўлган покиза қалб ёғдуларини хис қиламиз.

Шу ўринда яна бир нарса устида тўхталмаслик адолатдан эмас. Ҳар иккала дostonда ҳам 37-йилда катагон килинган адиблар ҳақида фикр юритувчи махсус боб бор. Унда Фитрат, О.Ҳошим, Қодирий ҳақида гап боради. «Чўлпон»нинг «Акс садо» деб номланувчи боби билан «Мажнунтол йиғиси»нинг VI боби бир-бирининг тақроғига ўхшаб қолганки, буни кейинги дostonдан чиқариб юборилса, дуруст бўлур эди.

Т. Низом «Мажнунтол йиғиси»да ҳам «Чўлпон»да ҳам бармоқ системасининг турли вазнларидан фойдаланади. Муаллиф гоҳ енгил, ўйноқ, гоҳ оғир, салобатли вазнларни яратиб, дostonларга ранг-баранг оҳанг бахш эта олган. Шу билан бирга, ўрни билан ҳар иккала шоирнинг шохбайтларидан ҳам усталик билан фойдалана олган. Бу нарса «Мажнунтол йиғиси»да ўзининг чиройли ўрнини топа олган, дейиш мумкин. Масалан, Миртемирнинг шогирдларига муҳаббатини ифодаловчи бобда «Киприқларим кўнғирмикан ё қора, Киприқларим юзтамикан ёки минг» сатрларидан фойдаланса, устознинг шеър дардида ўтказган ошиқона дамларини тасвирлашда «Кўзим кўзингга тушди, мен ёнаман шекилли, Девонаман шекилли, тўлғонаман шекилли» сатрларидан фойдаланади. Бу эса дostonга миртемирона рух бахш эта олган.

«Гиря» – шоирнинг учинчи дostonи. Унда ҳам фожеъ қисмат тасвири етакчи. Бу фожиа муаллиф ҳаёти билан алоқадор. Унинг азиз кишиси – умр йўлдоши бевакт оламдан кўз юмган. Демак, дoston шоирнинг шахсий ҳаёти билан чамбарчас боғлиқ. Ҳар иккала дostonни бир нуқтага боғлаб турган куч – фожиавийлик. Шоир дастлабки икки дoston қаҳрамонлари ҳаёти тасвири орқали давр фожиалари билан шахс фожиалари ўртасидаги ички муштарак томонларни кўрсатишни мақсад қилиб олган бўлса, «Гиря»да оддий ўлимдан туғилаётган ички фожеъ нуқталарига кўпроқ диққатни қаратади.

Шоир, аввало, дostonларида бошланган рухий – психологик тасвирга «Гиря»да кенг ўрин беради. Лирик «Мен» кечинмаларидаги ҳаётийлик бу дostonда ҳам асосан сақланган. Асарда қаҳрамон руҳиятидаги изтиробларни тўларок кўрсатиш мақсадида Туш, Хотира, Хаёл каби шартли тасвир воситалари киритилган. Бу усул асардаги рамзийликни кучайтиришга ёрдам берган.

Ўзбек дostonчилигининг кейинги ўттиз йиллик саҳифаларини варақлар эканмиз, Миртемирнинг «Сурат»идан бўлак айрилиқ изтиробларига бағишлаган дурустрок психологик асар яратилмаганига гувоҳ бўламиз. «Гиря»ни ана шу руҳдаги муваффақиятли чиққан дoston, дейиш мумкин.

Асар сюжетини жипслаштириб турган нарса – қайғу, йўқотиш азоби. Абдулла Қаҳҳор таъбири билан айтганда, қайғу куйини чалмаган машшок ҳиссиёт боис айрим пардаларга ортикча нолиш бериб юборган бўлиши мумкин. Буни тушкунликка йўймаслик керак. Зотан, ҳар қандай изтироб заминида ҳам маънавий тушкун кайфиятлар ётмайди.

Йиғи қалбнинг қувончларида очилмаган каватларини очади. Ўзбек айтиб-айтиб йиғлайди. Фарзанд онам, деб, эр гулим деб, қариндош жигарим деб йиғлайди. Гўяндалар йиғиси – ўзи бир олам. Улар марҳумнинг ажойиб фазилату сийрату суратларини бир бошдан таърифлайди. Халқ ичида кенг тарқалган бундай удум ва урфлар акс этган оғзаки ижод намуналари ҳам шоир аламларини ифодалай олувчи восита бўла олган.

У бир ўринда киз боланинг Онага меҳру муҳаббатини шундай ифодалайди:

*Оқшомлари суҳбат қурган,
Ҳам бахтимни тилаб юрган,
Сочларимни майда ўрган,
Вой онам-а, жоним онам.
Жоним онам, вой, онам-а.*

Киз сирдоши, маслаҳатгўйидан айрилгандан кейин,

кафасидаги какликдек, ўзини ҳар ёнга уради. Йиғи либосидаги сўз қайнаб-қайнаб отилаверади:

*Дарёга дардим солайин,
Гирдобларида қолайин,
Тоқатни қайдан олайин,
Вой, онам-а, жоним онам,
Жоним онам, вой, онам-а.*

Дарё ҳам қиз дардларини ўзига сигдира олмайди, ўзанларини бузиб кетади. Фарзандлар кўксидан отилган, айникса, ўғли кўзларидаги мунг шоир кўксидаги қайғу дарёсига ирмоқдай қуйилади. У шундай бир ҳолатга тушганки, уйдаги анжомлару боғдаги дов-дарахтларда — ҳамма нарсада ёрнинг жамолини, кушлар сайроғида унинг оромбахш сасларини эшитади. Унинг маъюс ва ўйчан боқишлари такрор жонланаверади. Ёрининг ашёлари билан мажнунона суҳбатлар куради. Етим қолган рўмол, кўйлақ, кашталар ноласи сим-сим бўлиб оқаверади. Шоир кўз олдида ёрнинг жамоли, у билан боғлиқ бўлган ҳаёт лавҳалари гавдаланади:

*Ажойиб бир туш кўрдим саҳар:
Чилдирманинг садоси таранг.
Карнай-сурнай элга солур жар,
Паранжида Ҳикматой, қаранг!*

*Эғнида товланар оппоқ шол,
Оёғида Анжон маҳсиси.
Кавушининг косиби ҳалол,
Тановарнинг сози, яхшиси.*

Бу тасвирлар орқали марҳуманинг келин бўлиб келиш жараёни чизилмоқда. Шоир ҳар иккаласи учун азиз бўлган онларни ҳаёлида тиклар экан, умр оқар дарё эканлигини, ортига қайтмаслигини тушуниб етади. Қайтмас ҳақиқатларнинг кадрига етиш керак, деган ички нидо унинг қалб осмонида жаранглайди. Шоир кўксидаги армон илдизлари тобора теранлаша бораверади.

Шоир аламлар бўронидан кутулмок ниятида илк учрашувлар онларини, тўй оқшомларини яхши кишиларнинг эзгу тилакларини, чимилдикдаги ишкка ташна кўзларнинг илк бор учрашувларини эслайди. Лекин алам бўронларини тўсмокка хотира-да ожизлик қилади. У армон эпкинларини такрор-такрор кўзгатаверади.

Махбуба бир куни: «Дадаси, яқинроқ келинг, бир хидлай? Кўзимга сиз карангиз тўйиб!» – дея ошикона илтижолар қилади. Не сабабдандир шоир бу эркалашларга бепарворок қараган ўшанда. Одатдаги ҳол, деб билган. Аёли қалбидаги ички туйиш ҳислари унинг дилига етиб бормаган. Лаҳзалик лоқайдлик армонга айланиб, шоир кўксига оғир топн бўлиб ботган:

*Энди, ҳол сўргали битта забон йўқ,
Аҳволим кўргали бир меҳрибон йўқ.
Булбулман, сайрамоқ менинг ишимдир,
Богим йўқ, ошён йўқ, ер йўқ, осмон йўқ.*

Булбулни бийрон қилган, энг аввало, ошён. Унинг бағридаги гул. Акс ҳолда унинг ёнишлари дил тубидан отилиб чикмайди. Куйчи қалбини илҳом гулоби билан тўлдирувчи Гул йўқ. Куйчи руҳида муҳаббатнинг хазон фасли бошланган. Нафакат юзи сарғайган, хатто сўзининг ҳам ранги заъфарон, маъюсдир. Шунинг учун ҳам у нола чекади. Лекин бу ҳам кўнгил армонларини ифодалай олмаётгандек. Ернинг ерлиги-ю осмоннинг осмонлиги севгилиси туфайли. Энди гуллар шоир нигоҳида куруқ, хиссиз сурадек тураверади.

Унинг бирдан-бир ҳамдарди – сўз. Унга сиғинади, аламини тўкади. У танлаган сўзнинг фарёдлари калбингизда акс садо бераётгандек бўлади:

*Сел ёшдан кўзим хира,
Остонага бош ура,
Таскин топмадим сира,
Шеъримга бергин тўзим,*

Шоир дардларига малҳамни устозлар бисотидан топгандай бўлади. Достонда Навоий, Бобур, Фузулий, Машраб, Муқимийнинг изтироб алангаларидан ранг олган ғазалларига боғланган мухаммаслар бор. Улар айрилиқ аламларида ўртанаётган Шоир кайфиятларини янада кенгрок, кўламлирок очишга ёрдам берган.

Муқимийнинг «Ким десун?» радифли ғазалига боғланган мухаммас достон руҳига мос тушган. Ғазал марказидаги лирик қаҳрамон кечинмалари бир-бирини мантқан тўлдиради.

*Ким ёнурки у билан, бордурур кимнинг иши,
Ичга сиемай отилади ҳар юракнинг ташвиши,
Жонга етди айрилиқнинг Азройилдек қизмиши,
Ўз кўмочига, масалким, тортадур кул ҳар киши,
Бас, қуйиб ишқида чеккан изтиробим ким десун?*

Юқорида таъкидлаганимиздек, «Гиря» – изтироб ҳақидаги достон. Йўқотиш азобидан ўзлигини унутган қалбнинг сел-сел бўлиб оқаётган фарёдлари асар руҳини белгилайди. Руҳий кечинмалар тасвирига ортиқча нолиш бериб юбориш оқибатида бўлса керак, айрим нуксонлар ҳам кўзга ташланадики, бу, албатта, асарнинг умумий руҳига соя ташлай олмайди.

«Руҳи равоним», «Бобур» – Т. Низомнинг кейинги икки йил ичида оққа кўчирган достонлари. Ҳар иккала достон билан танишар эканмиз, шоирнинг тасвир имкониятлари кенгая бораётганлигини сезиб қувонамиз. «Чўлпон», «Мажнунтол йиғиси», «Руҳи равоним», «Бобур» достонларини тарихий шахслар ҳаётига бағишланган тетралогия – чор китоб дейиш мумкин. Биз бу достонлар орқали миллат тарихининг турли даврларида яшаб, ижод этган сиймолар, бир-бирига яқин қисматлар билан танишамиз.

«Руҳи равоним» достони марказида Машраб тимсоли туради. Маълумки, бу исёнкор шоир ҳақида бир қатор асарлар яратилган. Ойбек, М. Осим. Ғ. Ғулом, М. Али кабилар бу улуғ зотнинг лирик, лиро-эпик, эпик, дра-

матик тимсолларини яратган. Хўш, бу шоир ва ёзувчилардан кейин бу мавзуга такрор қўл уришдан муаллифнинг муддаоси нима? Улар айтган гапни сал бошқачароқ оҳангларда такрорлаш билан бадий муддаога эришиб бўладими? Ҳарҳолда шунга ўхшаш иштибоҳлар билан асарни қўлингизга оласиз. Уни бир зарб билан ўкиб чиқасиз-да, дилингизга келган саволлардан куласиз. Шубҳаларингиз сароб бўлиб чиқади. Шоир сиз китоблар орқали таниш бўлган Машрабни эмас, бутунлай бошқа Бобораҳим Машраб тимсолини яратганлигига гувоҳ бўласиз.

Азиз ўқувчи! Т. Низом олтинчи Машрабни ҳам топибди, каранг-а, унинг исми ҳам бир хил экан, деган хаёлларга борманг. Ўша Машраб. Юқорида номларини санаб ўтганимиз адиблар Машраб тимсолини бир томонлама тасвирлаган, қолаверса, замона зайли билан, унга ёпинмайдиган дахрийлик тамғасини кавшарлаган эдилар.

Машраб аслида тасаввуфий шоир эди. Дини илоҳийни мадҳ этувчи асарлари ўша пайтларда ўрганилмади, натижада шўро ўқувчилари унинг ижоди ҳақида тўла ва адолатли маълумотга эга бўла олмадилар. Айниқса, шоирнинг:

*Иброҳимдан қолган ул эски дўконни на қилай?!
Ёрсиз ҳам бодасиз Маккага бормоқ не керак,*

байтларидаги тағмаъноларга аҳамият бермай, уни юзаки талқин қилиш оқибатида сўфий шоир дахрийга айлантирилди.

Т. Низом масаланинг шу томонларини ҳисобга олиб, бу мавзуга қўл урган бўлиши мумкин.

Шу ўринда яна бир нарсани айтиб ўтиш ўринлидир. Кейинги пайтлардаги оламшумул ўзгаришлар тарихга ҳолислик билан ёндашиш имкониятларини берди. Бу эса бир катор тарихий шахслар ҳақида янгитдан асар ёзиш масъулиятини юклади. «Руҳи равоним» ҳамда «Бобур»

ана шу мақсад йўлидаги дастлабки уринишлардан бири-дир.

Т. Низом дostonлари хакида мулоҳазаларимизни О. Шарафиддиновнинг куйидаги сўзлари билан якунламокчимиз:

«Тўлан Низом – қалбан шоир. У дунёни шеърга кўмиб, одамларни яхшилик салтанатига ундаб, ижод килади. Шу пайтгача яратган энг яхши асарларига қараб, ҳеч иккиланмай, Тўлан Низомни гўзаллик ўрдусининг садоқатли навқари, деб атаса бўлади».

У айни кучга тўлиб, асардан асарга ўсиб бораётган шоир. Бундан кейин ҳам ундан ҳарорат ва дард билан ёзилган асарларни кутишга ҳақлимиз.

*И. Тўлакнинг «Шеър – қалб ёлқини»
(Тўлан Низом ижодий портретига чизиқлар) китобидан.*

*Ғ.Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти.
1994 йил.*

* * *

Абдуманноб Абдунаби ўғли,
вилоят адабиёт ва санъат музейи илмий ходими.

МУҲАББАТ ВАСФИ

Рух нима? Кўзга кўринмайдиган абадиятми? Ёки ёруғ дунёни ташлаб кетганларнинг жоними? Фалсафанинг бу азалий саволига жавоб бераётган файласуфлар талайгина.

Аммо донишмандлик даъво қилмайдиган бизнинг сеvimли шоиримиз Тўлан ака ўзининг «Муқаддас рух» шеърисида унга ўзига хос нафосат билан шоирона жавоб беришга ҳаракат қиляпти:

*Муқаддас рух, покиза хаёл,
Ўчмас севги, имон, эътиқод.*

*Сиз Гулисиз, қўл етмас ҳилол,
Сизни деди Алишердай зот.*

Ашъор давомида муҳаббатнинг шундай гўзал тароналаридан иборат бир неча бандлардан сўнг муаллиф ниҳоят муҳаббатга ном қўяди:

*Маконингиз мангулик жойда,
Интилади Сизга бу борлиқ.
Сиз яшайсиз Қуёшда, Ойда,
Номингиз – Нур, энг олий ёрлиқ.*

Ана энди шу Нур – муҳаббатга шоирнинг ўзи ҳам улкан борлиқнинг бир зарраси сифатида интила бошлайди. У муҳаббат оғусини ичишга, шу оғу берадиган БАХТ учун шу бахтнинг ортидан келадиган ҚАЙҒУни чекишга ҳам тайёр.

*Келинг энди, жон муҳтарама,
Навбат менга, беринг оғуни.
Умрим бўйи мен ахтараман,
Сиздай бахтни, Сиздай қайғуни.*

Биз Андижонимиз фахри бўлган севимли шоиримиздан шундай ширин ташбеҳларни назм тили билан шеър ва дostonларида кўплаб ифода­лаб беришларини хоҳлар эдик.

*«Андижоннома» газетаси,
2008 йил, 5 июль.*

* * *

Абдулхамид Нурмонов,
филология фанлари доктори,
профессор-тилшунос.

ШЕЪР АЙТМАГАН КУНИ ЙЎҚ ШОИР

Ўтган асрнинг 60-йиллари охири эди. Андижон Давлат педагогика институтининг филология факультети Бўз туманининг Бешкал кишлоғига пахта теримига борди. Кечкурунлари талабалар учун ҳар хил маданий тад-

бирлар ўтказиларди. Бир куни шу қишлоқлик бир йигит пахта штабига келиб, шеърят кечаси ўтказишни таклиф қилиб қолди. Штаб аъзолари бу фикрни маъқуллади. Кеча жуда марокли ўтди. Ёш шоирлар ўз ижодидан намуналар ўқидилар. Улар орасида кечани уюштирган йигит алоҳида ажралиб турарди. У ҳозирда Ўзбекистон халқ шоири Тўлан Низом эди.

Кейинчалик унинг шеърӣ тўплами нашр этилди. Бу тўплам адабий танқидчилар томонидан турлича баҳоланди. Бири шоирни илҳомлантирди, иккинчиси ўйга толдирди. Лекин шоир шеър ёзишдан бир кун ҳам тўхтамади. Тинимсиз меҳнат уни таниқли шоирга айлантирди.

Тўлан Низом ўзи туғилиб, камол топган Бўз тупроғида туриб, бутун республикамизда кечаётган кайноқ ҳаётни жозибали мисралар орқали адабиётга олиб кирмоқда. Бу билан умум ўзбек адабиётини ривожлантиришга муносиб ҳиссасини қўшмоқда ва Бўз шуҳратини бутун республикамиз аҳлига ёймоқда. Бугунги кунда Бўз аҳли Тўлан Низом ва Муҳаммад Али сингари машҳур ижодкорларни етказиб берганидан ҳақли равишда фахрланади.

Расул Ҳамзат ўғлининг мен дунё харитасида кичик нуктадек кўринган Доғистонда туриб, бутун дунёни кўраман, – деган гаплари Тўлан Низомга ҳам дахлдордир. У Ўзбекистон харитасида кичик нукта бўлиб кўринувчи Бўзда туриб, бутун республикамиз ютуқларидан қувонади, қувончи мисраларга кўчади.

Айниқса, республикамизнинг мустақиллик давридаги муваффақиятлари шоирга олам-олам илҳом берди. Асака автомобилсозларининг шуҳрати-ю, темирўлсозларнинг бунёдкорлиги, спортчиларимизнинг жаҳон бўйлаб зафарлари-ю, пахтакор ва ғаллакорларнинг ижодкорлиги шоир қалбини жунбушга келтирди. Шунинг учун ҳам шоир ижоди тематик жиҳатдан ранг-баранг.

Яқинда унинг «Шеър айтмаган куним йўқ» номи лирик асарлар тўплами нашр этилди. Шеър шоир қалбининг инъикосидир. Тўлан Низомнинг бу асарини

ўқир эканман, унинг тимсоли яккол кўз олдимда намоён бўлди.

Тўлан Низом, энг аввало, дўстларга садоқатли, мулойим ва серзавк инсон. Унинг бу фазилати шеърлар оркали бўртиб туради:

*Суйганимга жафо қилсам мабодо,
Дўстларимни кўролмасам дамо-дам.
Ҳам узатган қўлим қолса ҳавода
Ва имоним бут бўлмаса зиёда,
Оллоҳ, шу дам жонни олгин, кечирма.*

Азалий она, Ватан, муҳаббат, табиат тасвири мавзулари Тўлан Низом ижодида ҳам марказий ўринни эгаллайди. Лекин бу мавзулар талкинида ўзига хослик акс этиб туради. Бир тўртлигида Ватан унинг жони эканлигини баён қилади:

*Йўқ, жон эмас, қалбимда Ватан яшар,
Ватан ичра шеърият, чаман яшар.
Тўлан Низом айтур: она ер узра
Жон учар, тунроқ бўлиб бу тан яшар.*

Она ҳақида шеър битмаган шоир топилмаса керак. Тўлан Низом ана шу қадимий мавзуга ўзига хос ёндашди. Она унинг руҳида яшаётгани, айтаётган сўзлари онанинг даъвати эканлигини баён қилади:

*Рост гап, фақат сизинаман онамга,
Онам берган муъжизакор оламга,
Олам берган бу муқаддас қаламга.
Онам ўтиб кетди ёруғ оламдан,
Мен ушлаган бу муқаддас қаламдан
Элга сўзлаётир барҳаёт онам.*

Юртимизнинг қон томирлари бўлган Аму билан Сир ҳам бир қанча шоирларнинг тилига тушган. Тўлан Низом эса уларни ҳамон инсонларга маънавий озука бериб келаётган буюк сиймо – Навоий ва Бобурларга менгзайди:

*Олам харитасининг қоқ ўртасида
Бу хил дарёлар йўқ бирортасида.*

*Айтинг, кимлар бор ер тўрт қитъасида
Бизнинг боболарнинг мартабасида?!
Икки оқин дарё – Аму билан Сир.
Бириси Навоий, бириси Бобур.*

Шеър сўз сеҳри маҳсули, шоир унинг сеҳргаридир. Шунинг учун барча улугъ шоирлар сўзга, унинг турфа маъноларини жилолантиришга, назардан яшириниб ётган сўзларга ҳаёт бағишлашга ҳаракат қилганлар. Ҳазрат Навоийнинг йиғламок сўзига маънодош юзта феълни келтиргани ва улардан бадиий эстетик восита сифатида фойдалангани фикримиз далилидир.

Тўлан Низом ҳам сўздан фойдаланишда Навоийдан ибрат олади. «Нон ҳиди» достонига кирган «Момо» шеърида ноннинг йигирмадан ортик турини келтиради:

*Хўрсиниб-хўрсиниб гапирди момо:
– «Обинон», «Гижда нон», «нони Осиё»,
«Патир нон», «Қулча нон» – қуп хиллари бор;
«Чапчап нон», «Қашқари», «Оби жимжима»,
«Уй нони», «Туй патир», яна қай нима?..*

Бу эса шоирнинг халқ орасида юриб, сўз дуридан шодалар теришга интилаётганидан далолат беради.

Шундай экан, бу тўплам шеърят ихлосмандлари қалбидан муносиб ўрин олишига ишончимиз комил.

*«Андижоннома» газетаси,
2007 йил, 19 сентябрь.*

* * *

Шукуржон Валиев,
*Бобур номидаги Андижон Давлат университети
доценти, фалсафа фанлари номзоди.*

ЯНГИ ТАРИХИМИЗ КУЙЧИСИ

Тўлан Низом овозини биринчи бор 1960 йилда эшитган эдим. Ўша йили баҳор кунларининг бирида талабаларнинг ёш шоирлар билан учрашуви бўлди. Учрашувни олиб борган шоир Карим Аҳмадий:

– Навбат бўзлик ёш ва умидли шоир Тўланбой Низомовга, – деб эълон килди. Минбарга ёшгина, содда-лиги юзида барқ уриб турган кишлоқ йигити кўтарилди. У залга бир каради-ю, юзи кип-кизариб кетган ҳолда «Шоҳимардон» шеърини ўқий бошлади:

*Чор тарафи тоғ,
Сойи шарқироқ,
Ирмоқлар куйчи,
Мақомчи япроқ.
Еллар эркалар,
Яхшилик тилар,
Ҳиссиз дилларни
Эзиб тилкалар.
Кўп йилдан бери
Бу жаннат ерин –
Устида янграр
Ҳамзанинг шеъри!*

Накадар содда сатрлар. Аммо улар сиз билан биз билган гўзал Шоҳимардон киёфасини кўз олдимизда айнан гавдалантиради. Ўша учрашувдан бери ярим аср ўтибди. Ёш ва умидли шоир бугун эл орасида таникли ижодкор, Ўзбекистон халқ шоири, катор орденлар нишондори. Аммо ўша-ўша содда, хоксор, камтар, ёқимли Тўланбой. Мен шоир ижодини кузатиб бораман, янги-янги асарларини ўқиб севинаман, шогирдларимга тарғиб киламан. Сабаби шуки, Тўланбой биз ижтимоий фан вакиллари тадқиқ ва тарғиб киладиган мустақиллик, озодлик, миллий ғурур, миллий кадрият, тарих руҳини ўз шеъриятида куйлайди. Куйлаганда ҳам ўзига хос овоз, ўзига хос оҳанг, ўзига хос жозиба билан куйлайди. Яна бир сабаби: шоирнинг мустақиллик йилларидаги баракали асарларида бугунги китобхонни яқин ўтмишда биз гувоҳ бўлган суронли ва синовли воқеалар киёфаси: даҳшати, офати ва уларни донолик, жасорат ва мардоналик билан даф қилган қаҳрамонлар билан таништиради. Мисол тариқасида «Ватан сурати» тўпламидан жой олган

«Хумо» достонидаги мана шу сатрларга эътибор берайлик:

*Ушнинг фожиаси, Қувасой иши,
Тошкентда тўқилган бегуноҳ қонлар...
Бариси, бариси ғаним қилмиши.*

Зикр қилинган фожиаларни бугунги ўқувчи ва талаба ёшлар айтарли тасаввур қила олмайди. «Хумо»ни уларга ўқитиш, Ўш, Қувасой, Паркент, Бўқадаги мудхиш воқеаларни эслатиш ва чуқур тушунтириш орқали мустақилликка кураш билан эришилганини аңлатиш мумкин. Шоир шеърдаги ғаним – Марказ (Москва), «У», яъни ғаним қилмишларини – пинҳона равишда миллатлараро қонли фожа чикариш йўли билан истибдод тузумини саклаб қолмокчи бўлган душман қилмишини ўз вақтида аңлаб, ўз халқини оловни тинч йўл билан ўчиришга сафарбар қилган шахс Ислом Каримов эди. Тўланбой ўз «Хумо»сида машҳур қаҳрамон образини юксак маҳорат билан ҳаққоний тасвир эта олади.

Мустақилликнинг таҳликали йилларида Ислом Каримов Жалолиддин Мангуберди, Амир Темур, Мирзо Бобур каби Ватан, миллат истикболи учун ёвуз кучларга қарши юзма-юз курашди. Қувасой воқеаси, Ўш фожиасининг ташкилотчиси эски ғанимлар эканлигини жафокаш халқига дадил тушунтирди, ишонтирди ва фош қилди, жунбушга келганларни тинчлантирди. Бу буюк тарихий жасорат эди. Ва бу жасоратни шеърятда ифодалаш билан Тўлан Низом чиндан-да таҳсинга лойиқ иш қилди.

Тўланбой ўз ижодида, айниқса, халқимизнинг маънавий жасорат тимсоллари образларини талқин қилиши диққатни тортади. «Чўлпон» достонида оташин шоирнинг образи унинг ижодий ғоялари асосида жўшқин ва таъсирчан гавдалантирилади. Мустақиллик шарофати билан шеърятдаги Ватанга муҳаббат, аجدодларга содқлик, озодлик ва эркинлик, мардлик, «Андижонга қайтган» Бобур Мирзо, Чўлпонлар ҳақидаги Тўланбой ғоялари ёш китобхонларда миллий гурур ва ифтихор, истиклолга фидоийлик руҳини кучайтиради.

Қаранг шоир бадий маҳоратини:

*Икки дарё – Аму билан Сир,
Бириси Навоий, бириси Бобур.*

Бу сатрлар ноёб ташбех, гўзал ифода.

Тўлан Низом ўз овози ва ўз бадий услубига эга бўлган сермахсул ижодкор. Унинг энг ноёб хизматларидан бири – буюк неъмат бўлган мустақиллик тарихини, халқимиз қаҳрамонлигини шеърятда бор овоз билан қуйлаши деб биламан ва бир ўқувчиси сифатида уни қутлайман.

*«Хуррият» газетаси,
2009 йил, 13 май.*

* * *

Собир Мирвалиев,
филология фанлари доктори, профессор,
Маҳмуда Валиева,
*Юнусобод туманидаги 247-мактаб ўқитувчиси,
«Соғлам авлод учун» ордени соҳибаси.*

ҚАЛЪ ШЕЪРИЯТИ

Она заминнинг сахийлигини қарангки, Андижоннинг чекка қишлоғида бир вақтда икки иқтидорли шоир дунёга келди. Ҳар иккиси ҳам халқ севган адиблар, юксак мукофотлар совриндори, севимли шоир бўлиб кўнгилларга шуқуҳ бахш этган оташнафас инсонлардир. Биз сўз юритмокчи бўлган бу икки дўстнинг бири эл суйган адиб Муҳаммад Али бўлса, иккинчиси Ўзбекистон халқ шоири Тўлан Низомдир. У Андижон Давлат педагогика институтини тугатиб, ўқитувчилик қилган, Саида Зуннунова номидаги педагогика билим юртида директорлик лавозимида ишлаган.

Ёзувчи Саид Аҳмад таърифича, «ҳар қандай даврага сиғиб кетадиган ёқимтой инсон, суҳбати жонон, яхши шоир бўлиш билан бирга тортимли, файзли одам». Тўлан Низом 30 га яқин шеърий тўплам, рубоий ва дostonлар

билан аллакашонлар мухлислар меҳрини қозонган. Унинг шеърларини ўқир экансиз, академик Ойбекнинг шоирлик ҳақидаги фикрлари унга ҳам монандлигидан қувонасиз: «Адабиёт ва шоирлик мушкул, оғир нарсa, сохта, пишмаган асарлар яратишдан қочиш керак. Шеър юксак санъат, юракдан айтиладиган сўз, юрак оташи, фикрнинг гули, нафас ёлқини».

Тўлан Низомнинг она мавзуида яратилган шеърларида юрак оташини ҳис қиласиз, бу шеърлар меҳр туйғуси, фарзандлик муҳаббатига лиммо-лимлиги билан қалбингизни ларзага келтиради. «Сайланма»сидаги «Шеър айтгим келяпти, онажон» туркумидаги «Мен ушлаган бу муқаддас қаламдан – элга сўзлаётир барҳаёт онам», «Мен олам кезяпман, Онамнинг меҳри тикилиб турибди пастак уйимдан» мисралари самимийлиги билан дилингизга ҳузур бағишлайди. Шу ўринда шоир нафақат меҳрибон ва муштипар она, она замин мадҳини ҳам тарафлардан этади. Замин тимсолида эса Ватан гавдаланади.

Тўлан Низомнинг лирик қаҳрамони ошиқлик ва орифликни уйғунлаштирган, ватанни эъзозлаган, қалбида меҳр нурлари жилваланган, гуноҳи учун жазо олишдан қайтмайдиган мард инсондир:

*Суйганимга жафо қилсам мабодо,
Дўстларимни кўролмасам дамо-дам.
Ҳам узатган қўлим қолса ҳавода,
Аллоҳ, шу дам жонни олгил, кечирма?*

«Мен юракни кўзғасам» шеърдан эса шоирнинг таржимаи ҳоли – Низомиддин деҳқоннинг ўғли эканлиги, отадан эрта етим қолиб, икки опаси ва онаси бағрида эртақ, ривоятлар тинглаб, дўсти Мухаммад Али билан ўзларича сийлов шеър дардида яшаганлари билан огоҳ бўлишингиз баробарида халқи учун фидойи шоирнинг мақсади билан ҳам танишасиз.

*Пайҳон қилур нокас элин ўрмонда шер бўлмаса,
Юрт харобдир гурбатини енгмоққа эр бўлмаса,
Миллатим миллат эмас, бир муқаддас ер бўлмаса,*

*Халққа умрим дафтарида бир буюк шеър бўлмаса.
Йиғлагайман, мен учун охир қиёматлар келур,
Гар юракни кўзгасам, ширин ҳикоятлар келур».*

Шоирнинг илк шеърий тўплами 1970 йилда «Сенинг эртақларинг» номи билан чоп этилган. Тўпламга кирган шеърларда беғубор туйғулар, покиза орзулар ифодаланган. Аммо хали сайқал топмаган мисралар бор эди.

Бундай ҳолат, ҳатто 1982 йилда чиккан «Ифтихор» номли иккинчи шеърий тўпламида ҳам кўзга ташланган. Йиллар ўтган сари шоир изланишлари ўз самарасини берганига, гўр сатрлар бадий пишиқ, мукамал ташбеҳларга бой мисраларга айланганини кўрсатмоқда. Ҳа, бу икки тўпламдан сўнг Тўлан Низом чинакам қалб ва замон шеърияти, руҳият шеъриятини яратиш сари интилди. Инсоннинг маънавий оламини, ўй-хаёллари, орзу-умидларини тараннум этди. Шоир қалбидан қалқиб чиқаётган ўтли мисраларда эл-юрт қайғуси, она-Ватан муҳаббати, халқига бўлган меҳр туйғуси мустаҳкам ўрин ола бошлади. Энди шоир яратаётган лирик қаҳрамонлар аввалгидек меҳнат жасорати билангина намоён бўлмай, бир тирик инсон, оддий ва табиий одам, шахс сифатида ички оламининг руҳий кечинмалари ва маънавий гўзаллигини кўз-кўз қила бошлади. Худди шу паллада унинг «Муқаддас рух» (1992) шеърий тўплами нашр этилди. Шоирнинг юксак орзулари эса шеърларида ўз аксини топади:

*Кошки бўлсам селхона,
Борлиқ губорин ювсам.
Игво, уруш, қулфат, гам,
Жами иллатни қувсам.*

Ёки:

*Инсон зоти бургут бўлмоқни истар,
Сўнгра ерда эркин ўлмоқни истар.*

Кўриняптики, Тўлан Низом ижоди илк тўпламидан ҳозиргиларига қадар бадий жихатдан юксалиб бормоқда. Унинг ижодига хос хусусиятларидан – халқоналик,

самимийлик, айни дамда соддалик барчани ўзига ром этади. Халқ ҳофизлари, кўшиқчиларимизнинг унинг шеърларини куйга солиши, уларни катта давраларда севиб куйлашлари ҳам бежиз эмас. Халқоналик ва ҳақчиллик шоир ижодининг бутун бир тизимига айлангани ижодкорнинг ютуғидир. Шунингдек, унинг Саъдий, Ҳусайн Бойқаро, Собир Термизий, Машраб ғазалига мухаммас ва тўртликлари, козок шоири Туманбой Мўлдағалиевдан таржималари серкирра ижодкорнинг ажиб фазилатларидан дарак беради.

Шоирнинг «Ватан сурати» китобига сўнгсўз ёзган хассос олим Озод Шарафиддинов «Ўзбек шеърининг қудратли дарёсига «Тўлан Низом шеърини» деб аталмиш янги бир ирмоқ келиб кўшилди. Кичик бўлсада жўшқин ирмоқча, ўзининг куйига, ўзининг нафасига эга бўлган ирмоқча. Шундай ирмоқчаки, усиз катта дарё кемтикроқ бўлиб қолади, унинг тарокотидаги бир жило камаяди», – дея юкори баҳо берган эди. Тўлан Низомнинг тажриба ва изланишлари унинг етук достоннавис сифатида шаклланишига ҳам замин яратди. Жумладан, унинг «Чўлпон», «Мажнунтол йиғиси», «Юракдаги гап», «Гиря», «Уч сўз», «Ок гул», «Ботмай қолган ой», «Сухбат», «Рухи равоним» ва бошқа достон ҳамда лирик қиссалари ўзбек достончилигига бир ирмоқ бўлиб қўшилди. У бу достонларида ўзига хос усул яратиб, инсоний фазилатлар ва удумларни ардоқлаш билан бирга фожиавий тақдирларни тасвирлашга интилди.

«Мажнунтол йиғиси» лирик қиссаси садоқатли шоғирднинг устозга эҳтироми, муҳаббати боис яратилган. Лирик қаҳрамон, шоир «Мен»и ёмон тушдан – шоир вафоти, унинг мазорга элтаётганлари, бир мўйсафиднинг уни уйғотиб юбориши воқеасидан бошланади:

*«Армон қилади энди оғуға тўлган ҳаёт,
Одамлар юрагида йиғлаётир улуг зот».*

Тўлан Низом достонларидаги ўзига хос жиҳатлардан яна бири – у хоҳ Миртемир, хоҳ Чўлпон, хоҳ Машраб,

хоҳ Бобур ҳақида дoston битар экан, уларнинг сатрлари-
дан фойдаланади, шоҳ сатрларига тазмин боғлайди:

*Ўлмаганман, ҳамон фироқдаман,
Фақат сиздан бугун йироқдаман,
Миртемир депроқ денг, тупроқдаман,
«Ёмон юрган йўлдан илон юрмас».*

Ёки:

*На қилай, роҳатим йўқ, ишимда бир уним йўқ
Соғинаман васлингни, йиғламаган куним йўқ,
Шеър айтмаган кундуз йўқ, шеър битмаган туним йўқ,
«Кўзим кўзингга түшди, мен ёнаман шекилли,
Девонаман шекилли, тўлғонаман шекилли».*

Шоир ўзининг «Чўлпон» достонида шоир ва давр
фожиасини умумлаштирса, «Бобур», «Мажнунтол йиғи-
си»да фожиавий тақдирлар ҳақида баҳс юритади.

«Руҳи равоним»да эса Машраб қисмати фожиасини
умумлаштиради. Умуман Тўлан Низом гўзал инсоний
фазилат ва удумларни ардоқлаш билан бирга ҳаётдаги
фожиавий ҳолатларни тасвирлашга ҳам интилади.
Шоирнинг кейинги йиллада ёзган асарлари – Усмон
Носирга бағишланган «Ботмай қолган ой» достони,
«Чўлпон» драмаси, «Довон», «Руҳлар қасидаси»,
«Алишер», «Сухбат», «Аввалу охир» тўпламлари унинг
ижодий камолотга етганига далилдир. Унинг ижоди ҳақида
нафақат мунаққидлар, ҳатто тарихчи олим Сайфид-
динхожи Жалилов, тиббиёт фанлари доктори, профессор
Одилжон Салоҳиддинов, Ўзбекистон санъат арбоби
Олимжон Холдор, шоир Икром Отамурад каби истеъдод-
лар ҳам фикр билдирмоқдалар. Филология фанлари док-
тори, профессор Исмоил Тўлак эса «Шеър – қалб ёлқини»
рисоласини Тўлан Низом ижодий портретига чизгилар
беришга, ижодини таҳлил этишга бағишлади.

Шоир мустақиллик йилларида «Ҳумо» достонини би-
тар экан, истиқлол шарофатидан кўнгли ғурурга тўлади.
Нилий самода хилпираётган байроққа тикилиб бутун

халк куйлаётган миллат кўшиғи – мадҳияга қувониб жўр бўлади:

*Мен куйлаб, қувониб айтаман дoston,
Тилимда умрбод шу бўлур такрор:
«Улуғ халқ қудрати жўш урган замон
Оламни маҳлиё айлаган диёр».*

Бу дostonда Юртбошимизнинг тимсоли яратилган. Айниқса, унинг соҳибкирон Темурни тушида кўриб «Ватан Сизга ҳамда мен битган тузук, Миллатни энди, сиз дилга жойлангиз» ўғитлари асосида олиб бораётган оламшумул ишлари, ўзганлик шоир Одил Полвоннинг Ўш фожияси ҳақидаги ҳасратларини тинглаб «Барака топгурлар, виждон қийнасин», дея адолатли ҳукм чиқаришдан, элим, юртим деб ёниб яшаётганидан қувониб шоир ҳар куни тонгда шуни сўрайди:

*Она Ўзбекистон, бошингда ҳумо,
Меҳру муҳаббатинг юрагимга жо.
Сен борсан – мен борман, тирикманки то –
Кўксимда Қуръоним, қилгум илтижо:
Халқимни оламда бор қил, Худойим,
Менинг Юртбошимни асрагин доим!*

Шоир Тўлан Низом «Довон» дostonида мамлакатимиздаги улкан бунёдкорлик ишлари, ўзбек йўлсозларининг қаҳрамонона меҳнати, қудратли халқимизнинг юксак марралар оша келажак сари интилаётганини қаламга олган. «Довон» тушунчаси водий билан марказни боғловчи ҳаракат йўли маъносида эмас, шўро мафқурасидан кутилиб, мустақиллик, озодлик ва буюк келажак томон бораётган халқимизнинг янги довон сари ўтиш тимсоли сифатида ифодаланган. Ана шундай гўзал рамзий, аслида реалистик тасвирни, халқимизнинг темир йўл қуришидаги фидоийлигини тасвирловчи «Темир йўл» дostonида ҳам кўриш мумкин. Мазкур дoston ҳам худди «Довон» асари каби катта ижтимоий-сиёсий воқеликни ўзида ифодалаши билан характерланади. Бинобарин,

хаммамизга аёнки, мустақиллик даврида Ўзбекистонда янги, мустақил ва кўп тармоқли темир йўллар бунёд этилди. Зеро, «қуш учса каноти, одам юрса оёғи куядиган» чўллар ана шу бунёдкорлик заминида янги боғроғларга, жаннатмакон мамлакатимиз ҳуснига янада хусн кўшди.

Хуллас, шоир «Темир йўл» достони мисолида ўлкамизда қад кўтарган ана шу пўлат излар моҳиятини келажамизнинг буюк тимсоли сифатида талкин этади.

Мустақиллик куйчиси бўлган Тўлан Низомни босиб ўтган ижодий йўлини сарҳисоб қилиб, уни замин ва замон шоири десак муболаға бўлмайди.

Биз Тўлан Низомни замин шоири дедик. Чунки у пойтахтга интилмади. Бўз туманида туғилди, камол топди, тумандаги педагогика коллежида шоирлар хиёбонини яратди, билим юртининг ҳовлисига Фуркат, Чўлпон, Ойбек, Абдулла Қаххор, Миртемир ва Саида Зуннуноваларнинг хайкал ҳамда бюстларини ўрнатди. Бу инсонда меҳр-муҳаббат ҳам лиммо-лимдир.

«У шундай ёник туйғулар соҳиби бўлибгина қолмай, ўзидаги шу гўзал фазилатни бошқаларга ҳам пайванд қилиш қобилиятига эга инсондир», – дея таъриф берганди таниқли адабиётшунос Наим Каримов.

Ўзининг 70 ёшлик тўйини қаршилаётган, миллатига, Ватанига фидойи ижодкорга соғлиқ, ижодий камолот тилаб, «Мен Ватаним юрагини чизаман» деган орзусига етишишини истаб қоламиз.

Ўзбекистон халқ шоири Тўлан Низом мамлакатимиз мустақиллигининг 17 йиллиги муносабати билан Президентимизнинг Фармонида кўра юксак мукофот – «Эл-юрт ҳурмати» ордени билан тақдирланди. Бу эса унинг халқ калбига йўл топаётган самарали ижодига берилган юксак баҳодир.

*«Ҳуррият» газетаси,
2008 йил, 15 октябрь.*

Хатлар

Эркин Вохидов,
Ўзбекистон Қаҳрамони, халқ шоири

МУБОРАКБОД

Тўй муборак, мухтарам дўстим Тўлан ибнул Низом!
Аҳли шеър, аҳли адиб, аҳли Тошкентдан салом!

Бахтли фарзандлар тўйин кўрмок саодатдир буюк,
Бу саодат сизга қутлуғ, эй азиз дўсти киром!

Дейдилар, фарзанд ҳаёт кўрки, умр мазмунидир,
Ушбу мазмун бирла фоний умримиз этгай давом.

Дўст азиз, қардош азиз, қондош азиз, инсон улуғ,
Бор азизлар ичра фарзанддек лазиз бўлмас мудом.

Тўй муборак бахтли ёшлар, сизга кўнгилдан тилак,
Меҳрингиз бўлсин абад, бокий иззат, эҳтиром.

Бу муборакбодни сизга йўллади Эркин Вохид,
Тўй баҳона барча бўзлик бўз йигитларга салом!

10.09.1993 йил

Муҳаммад Али,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси

ТИНЧ ОКЕАН СОҲИЛИДА ЧЎЛПОННИ ЎЙЛАГАНИМ

Тулан Низомга

Кимлар қўймиш сенга отни «Тинч» дебон?
Тинч океан, тинч эмассан бу замон.
Кўм-кўк сувлар изтиробда буралар,
Булутлар ҳам хиссиз қараб туралар.
Чора топмай яқиндаги тўлқинлар
Алам билан соҳилга бош уралар.
Яхшиямки, соҳил яқин, бош уриб,
Йўлни тагин уммон сари буралар.
Олисларда оппоқ-оппоқ тўлқинлар,
Чора топмай кўтаради шовқинлар.
Ичидагин, дардин этай деса фош,
Юксакларда кулок солмайди куёш.
Тўлқин, тўлқин, тўкнашади тўлқинлар,
Сўкишади... Уммоннинг ҳам бағри тош.
Соҳиллар йўқ, қай соҳилга урсин бош,
Бошин урсин, қувончидан тўксин ёш?..

* * *

Шухрат,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси

ОМОН БЎЛ, ТЎЛАН!

Тўлан!

Мен сенинг 50 ёшга тўлганингни эшитдим ва таклиф-
номангни олдим, раҳмат. Мен ҳали сени ёшсан, боласан,
деб юрардим. Сен менинг наздимда ҳали ҳам боласан,
ҳали ҳам ёш боладек югуриб-югуриб юрибсан. Майли,
50 карра 50 га кир, майли 100 га кир. Майли, қанча бўлса
яхши ижод қил. Сен билан мени ажратиб турган Бўз –
Тошкент орасидаги масофадек узок яша. Дўстлар бахтига

омон бўл, омон бўл! Олдингда бўлганимда эди, кучоклаб ўпар эдим. 6 йилки инсульт бўлиб ётибман. Бўлмасам борган бўлардим. Ғойибона кучоклаб қоламан. Мен бир кўриш орзусидаман, бахтимизга омон бўл, омон бўл. Сени аввалгидан ҳам яхши кўриб кетдим. Сени севиб, ижодингга омад тилаб:

Шухрат.

Бугун яна босимим ошяпти. Соғ бўлсам кўришамиз...
хайрлашиб – оғанг:

Ш.

3.07.1988 йил.

* * *

Мирзо Кенжабек

ДИЛ ИЗҲОРИ

Ассалому алайкум, мухтарам Тўланбек ака!

Бошингизга тушган ташвишдан мутаассир бўлдик. Аллоҳ марҳумани раҳмат қилган бўлсин. Сизларга сабр-бардош берсин.

Тўланбек ака, «Шарк юлдузи»да улуғ зот – Чўлпон хусусидаги гўзал достонингизни ўқиб, калбимиз туғёнга келди. Ижодингизга Тангри ривож берсин!

Омонликда кўришиш насиб этсин. Хайр.

Эҳтиром ила, укангиз Мирза Кенжабек.

30.07.1992 йил.

* * *

Қамчибек Кенжа

ЮПАНЧ

Тўлан Низомга

*Қалин ва залворли қорлар кам бугун,
Тоғлар солобати – сорлар кам бугун,
Бағри сувга тўла горлар кам бугун,
Беминнат чашмалар оз қолмоқдами?*

*Водийлар сифати янги, ўзгача –
Қўнғиртўс, симобранг тонги ўзгача,
Майсалар жилваси, ранги ўзгача,
Бозлар ҳам яшнамай, оз қолмоқдами?*

*Инсон ўйи узун, умри қисқами,
Узоқни кўрмас кўз, нури қисқами,
Меҳр-муҳаббат занжири қисқами,
Вафога таиналар оз қолмоқдами?*

*Наҳот ақлу идрок парокандароқ,
Эзгуликка ихлос, имон кандароқ,
Балки ниятимиз асли тумтароқ,
Жонга жон оиналар оз қолмоқдами?*

*Юпанчим – шеър деган бир бўлоқ бордир,
Ўзбекистон отлиг битта бог бордир,
Меҳри – бог, бўлоқ бир дўст-ўртоқ бордир,
Дунёмиз қайтадан яшнагай шаксиз.*

1991 йил.

* * *

Йўлдош Сулаймон

ҚУТЛОВНОМА

Ассалому алайкум, энг самимий, оқил ва дилбар дўстим Тўланбой!

Соғлик ва кайфиятлар яхшими? Сизга ҳамишалик омад, файз ва доимий бардамлик тилайман!

«Совет Ўзбекистони»нинг 28 ноябрь сонини икки кун кеч ўқиганимга ачиндим. Ўкиб-ўкиб, жуда яйрадим, жуда суюндим. Очилибсиз, дўстим, чиндан ҳам очилибсиз. Шундай юракдан қуйилибдики, шундай жозиба, шундай ҳаяжонли...

Шу баландликдан ҳеч қачон пасайманг. Сизга янги-янги доврўкли шеърлар тилаб.

30.11.1990 йил.

ШОИР ТУҒИЛГАН КУНДА

Самога ой баргак бўлгани мисол,
Кўз очмиш заминда бир камтар инсон.

Таърифин айтмокка сўз топиш қийин,
Чунки, улғаймоқда вақт ўтган сайин.

Бағрида элига зўр ишқ мужассам,
Бир ишқки, қошида қуёш гўё шам.

Ватан шавкати дoston этадур,
Мисралари – наво, қалами – танбур.

Шоирлар шоири, «бойларнинг бойи»,
Ҳимматда ўзбекнинг Ҳотаи Тойи.

Сўрдингиз. Айтайин – ишқ тўла ул жом –
Мардуми назмистон шул Тўлан Низом!

17.08.2005 йил.

* * *

ШОИРГА МАКТУБ

Ассалому алайкум, ҳурматли Тўлан Низом.

Мен 1992 йилнинг декабрь ойи охирида Сизнинг «Мукаддас рух» китобингизни қўлимга олиб, ўқиб чиқдим.

Сизнинг шеърларингиз, тўртликларингиз ва мухам-масларингизни ўқиганимда улар вужудимга сингиб кетгандай бўлди. Йўқолган оромим, азоб берган хижроним, тунги кийноқларимга малҳам толгандай бўлдим.

Илҳомингиз менинг руҳимни ҳалос этди шекилли, беихтиёр қўлимга калам тутказди. Агар эплаб ёза олмасам, мени маъзур тутинг, чунки мен ҳам «учаётган

қанотимдан, сўзлаётган каломимдан, сайраётган бул-
булимдан» айрилганман. На чора тақдирим шундай
бўлса...

Шу дамгача озми-кўпми китоб ўқиганман. Прозаик,
драматик асарлар каторида поэтик асарларни ҳам ўқиб
тураман. Аммо Сизнинг асарларингизни ўқиганимда
«ёнаётган олов ичидаги одам ҳаётдан умид узаётгандек
нажотсиз қолганда» ҳисларим соғломлашиб, ўз илин-
жини топгандек бўлди. Бу фикримга юзимдан томчилаб
тушган кўзёшларим далил.

Инсон рухига шунчалик сингиб кирадиган шеърлар
битганингиз учун Сизга қалбимнинг тубидан минг бора
ташаккур айтаман.

Илоё илҳомингиз Мингбулоқдек тошаверсин, қала-
мингиз тиги бундан ҳам ўткир бўлсин, номингиз жаҳон
узра кезиб юрсин!

Ўтганларнинг жойлари жаннатда бўлсин.

Ҳали Сиздан янги-янги кўп асарлар ўқишга мушток-
миз.

Эҳтиром ила

*Ҳайитбой уста Парпи ўғли,
ўқитувчи, Халқ таълими аълочиси.
Шаҳрихон, 1993 йил, январь.*

МУНДАРИЖА

ШЕЪРЛАР

Халқимга	6
Истиклол қуёши	6
Янги шеър муборак	8
Икки окин даре	10
Менинг ишим	12
Дуст	12
Мухлисларимга	13
Тенгкур бир шоирга	14
Отам, онам	15
Андижонга келинг	16
Яна куз ҳақида	18
Шоҳимардонда бир оқшом	18
Аския	20
Абдулхай Махсум	22
Бир тўкин боғ эди... ..	22
Қиш (<i>болаларга</i>)	24
Йўқлов	24
Бўзлик аёллар	27
Нима қилмоқ керак?	29
Бир шоир укамга ҳазил	29
Мурса қилмайман	29
Никоҳ кечасида	31
Андижон баҳори	32
Соғинчли салом	34
Андижон фарзандлари	35
Бахт куши	37
Тиконгул	38
Сен олтмишга кирибсан... ..	39
Ватан учун қурбон бўлган ўзбек жангчиларига	42
Алишер Навоий	44
Кеч куз	47
Сайёҳ	49
Қиш кечаси	49
Наврўз кизи	51
Қонли лола	52
Дашном	53
Жойнамоз устида	55

Мевали дарахтлар	56
Исмоил Тўлак ёди	58
Шоир ва булбул	60
Бир дарахт янглиғ	61
Ёввойи терак	62
Ок терак	63
Устоз Эркин Воҳидовга	65
Тонг	65
Рассом	66
Андижонни мен биламан, дўст!	68
Ота	69
Анор	70
Бетобликда	71
Бир кўшки айвон	72
Гуллар ва еллар	74
Наврўз тилаклари	74
Булоқлар	75
Хотира кечасида	75
Алласин ўзбек айтган	76
Ўн олти йилдирки	77
Қиш қасидаси	78
Раҳбар кимдир?	79
Учар қушлар	81
Турсунойга	83
Кел	85
Ўзбекистон боғларининг булбули кани?	85
Истиклол фарзандимиз	87
Ғунчалар	88
Қиш ҳам баҳор	88
Қўшиқ	89
Рози дил	89
Хайрлашув ва учрашув	90
Висол завқи	91
Ёлғизлик	92
Кичик дoston	93
Деразамда чуғурлаган қуш	93

МУХАММАСЛАР

Навойи ғазалига мухаммас	96
Бобур ғазалига мухаммас	97
Ҳабибий ғазалига мухаммас	98

Охунжон Ҳаким ғазалига мухаммас	99
---	----

ТҮРТЛИКЛАР

Тўртликлар	102
----------------------	-----

ИККИЛИКЛАР

Иккиликлар	112
----------------------	-----

ТАРЖИМАЛАР

Ду Фу. <i>(VII аср буюк хитой шоири)</i>	114
А.С.Пушкин	118
М.Ю.Лермонтов	119
Иван Бунин	120
Анна Ахматова	121
Туманбой Мўлдағалиев <i>(қозоқ шоири)</i>	122

ДОСТОНЛАР

Гиря	124
Нон хиди	181
Хикмат диёри	208
Ботмай колган ой	231
Фарғона шоири	256
Ватан ичра бир ватан	268
Марсия	295
Темир йўл	304
Куёш кўшиғи	325
Байрок	333
Умр қасидаси	341
Иброҳимнома	349

ШЕЪР ҲАВОСИ

М.Али. Рухият парчалари	374
У. Норматов. Самимий дил розлари	382
Б. Саримсоқов. Таърифингга ожизман, юртим	384
Адҳам Алимбеков. Йўл достони	386
И. Тўлак. Лирик тасвир, эпик кўлам	390
Абдуманноб Абдунаби ўғли. Муҳаббат васфи	407
А.Нурмонов. Шеър айтмаган куни йўқ шоир	408
Ш.Валиев. Янги тарихимиз куйчиси	411
С.Мирвалиев. Маҳмуда Валиева. Қалб шеърляти	414

ХАТЛАР

<i>Э.Воҳидов. Муборакбод</i>	422
<i>М.Али. Тинч океан соҳилида Чўлпонни ўйлаганим</i> . .	423
<i>Шуҳрат. Омон бўл</i>	423
<i>М.Кенжабек. Дил изҳори</i>	424
<i>Қ.Кенжа. Юпанч</i>	424
<i>Й.Сулаймон. Қутловнома</i>	425
<i>Н.Жалолiddин. Шоир туғилган кунда</i>	426
<i>Ҳайитбой уста Парпи ўғли. Шоирга мактуб</i>	426

*Ўзбекистон халқ рассоми
Обиджон Бакиров чизган портретдан фойдаланилди.*

Тўлан НИЗОМ

САЙЛАНМА

Уч жилдлик

3-жилд

ЗАРРИН ЯПРОҚЛАР

**«Sharq» нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
Бош таҳририяти
Тошкент — 2011**

**Мухаррир Қодиржон Қаюмов
Бадий муҳаррир Толиб Қаноатов
Техник муҳаррир Раъно Бобохонова
Компьютерда саҳифаловчи Мастура Атхамова
Мусаххилар: М.Зиямуҳамедова, Ж.Тоирова**

Нашр лицензияси АІ № 201, 28.08.2011 йил.

Теришга берилди 09.09.2010. Босишга рухсат этилди 12.10.2011.
Бичими 84x108 $\frac{1}{32}$. «Times» гарнитураси. Офсет босма. Шартли босма
табоғи 22,68. Нашриёт-ҳисоб табоғи 21,6. Адади 3000 нусха. Буюртма
№ 1809. Баҳоси шартнома асосида.

**«Sharq» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси,
100000, Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41.**